

 Sekcija za dokumentaciju Hrvatskog muzejskog društva

Zbornik

1. i 2. skupa
muzejskih
dokumentarista
Hrvatske

1. skup muzejskih dokumentarista Hrvatske

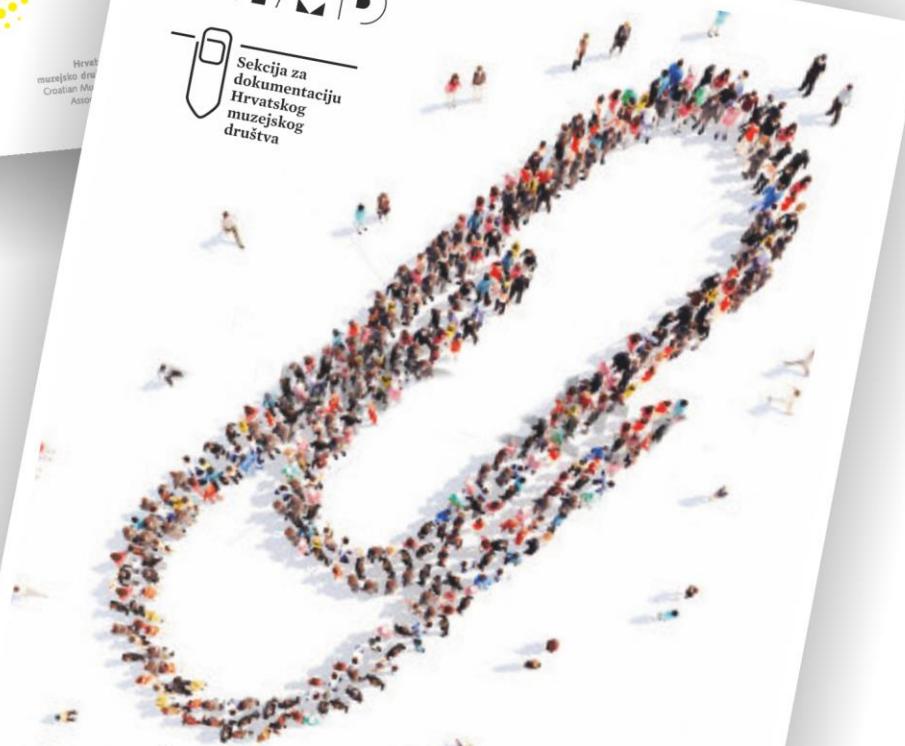
Dokumentacija danas

23.-25. listopada 2013.
Rijeka

Hrvatsko muzejsko društvo Croatian Museum Association

Hrvatsko muzejsko društvo Croatian Museum Association

2. skup muzejskih dokumentarista Hrvatske

Dokumentacija i korisnici

28.-30. listopada 2015. Zadar

Hrvatsko muzejsko društvo Croatian Museum Association

Republika Hrvatska
Ministarstvo kulture
Republic of Croatia
Ministry of Culture

Hrvatsko
muzejsko društvo
Croatian Museum
Association

Izdavač/Publisher

Hrvatsko muzejsko društvo/ Croatian Museum Association

Za Izdavača/ for Publisher

Mr. sc. Vlasta Krklec

Urednici/Editors

Mr.sc. Dubravka Osrečki Jakelić i Borut Kružić

Grafičko oblikovanje i priprema za tisk / Design and printing preparation

Branko Lenič

Izrada fotografije naslovnica/Cover photos

Branimir Lazanja, NAJLON

ISBN

978-953-98225-8-1

Podržano od:

Ministarstvo kulture republike Hrvatske

Republika
Hrvatska
Ministarstvo
kulture
*Republic
of Croatia
Ministry
of Culture*

Hrvatsko muzejsko društvo

Sekcija za dokumentaciju

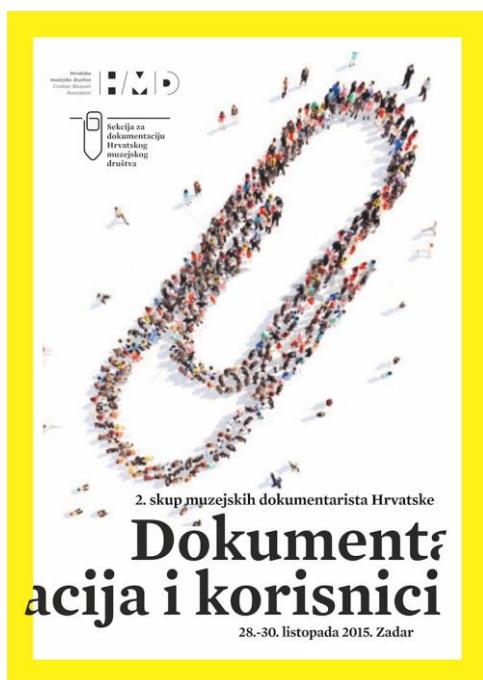
Zbornik 1. i 2. skupa muzejskih dokumentarista Hrvatske

1. skup muzejskih dokumentarista Hrvatske

Dokumentacija danas

Rijeka, 23. - 25. listopada 2013.

2. skup muzejskih dokumentarista Hrvatske

Dokumentacija i korisnici

Zadar, 28. - 30. listopada 2015.

Sadržaj

Predgovor	10
------------------	-----------

Jelena Balog Vojak

Zajednički nacionalni pravilnik – zašto?	13
<i>Common National Rule - Why?</i>	

Jelena Balog Vojak, Zdenka Šinkić

Standardi u dokumentaciji – kako i zašto?	21
<i>Standards in Documentation - How and Why?</i>	

Jelena Balog Vojak, Zdenka Šinkić

Dokumentacijska služba u službi korisnika	34
<i>Museum Documentation in customer service</i>	

Jadranka Belevski

Dokumentiranje izložbi u Muzeju antičkog stakla u Zadru	45
<i>Documenting exhibitions in Museum of Ancient Glass in Zadar</i>	

Jadranka Belevski, Natali Čop, Goran Zlodi

Hemeroteka i povezani dokumentacijski fondovi: od stručne obrade do krajnjeg korisnika u mrežnom okružju	76
<i>Hemeroteque and related documentation funds: from professional documentation processing to end user in a networked environment</i>	

Ivan Čondić

Digitalna obrada i rekonstrukcija slika na staklu – iz muzejske dokumentacije Zbirke Snjegovoj(Arheološki muzej Zadar) 124

Digital processing and reconstruction of glass plates – from the Snjegovoj Collection files of the Archaeological Museum Zadar

Antonija Dejanović

Dokumentacijski odjel Muzeja za umjetnost i obrt i muzejska etika 136

Documentation Department of the Museum of Arts and Crafts and museum ethics

Marija Lazanja Dušević

Digitalizacija glazbenih zapisa kao polazište za muzejski suvenir 151

Digitalization of musical recordings as starting points for museum souvenirs

Marija Lazanja Dušević

Audio- vizualna građa kroz prezentaciju izložaba na internetskim stranicama Muzeja grada Rijeke 168

Audio-visual materials from exhibitions on Museum The City Museum of Rijeka Website

Markita Franulić, Vesna Dakić

Evidencija i analiza posjetitelja Tehničkog muzeja Nikola Tesla - dokumentacija o posjetiteljima /korisnicima i za korisnike 182

Record and analysis of visitors to the Technical Museum Nikola Tesla - documentation about visitors / users and for users

Miljenka Galić

Arheološki crtež u muzejskoj dokumentaciji

201

Archaeological drawing in museum documentation

Magdalena Getaldić, Filip Turković Krnjak

Digitalni sadržaj Gliptoteke u digitalnoj zbirci

213

Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti

*Digital content of the Glyptotheque in the Digital Collection
of the Croatian Academy of Sciences and Arts*

Lana Majdančić

Dokumentacijska obrada pisama u pohrani

226

Atelijera Meštrović u Zagrebu

*Document Arrangement of Letters Archived
in the Studio Meštrović in Zagreb*

Petra Marincel

Od dokumentacije o izložbama do analize potreba korisnika

242

Gradskog muzeja Varaždin

*From exhibitions documentation to the analysis of the
Varaždin City Museum users' needs*

Marin Pintur

Projekt povezivanja Hrvatskog muzeja turizma

256

s privatnim kolezionarima

*The project of connecting the Croatian Museum of Tourism
with private collectors*

Nikolina Rusac

Korisnici u fokusu – iskustva i tendencije

264

Etnografskog muzeja Istre

*Users in focus - experiences and aspirations
of Ethnographic museum of Istria*

Tihomir Tutek

Web aplikacija u procesu dokumentacije

277

Web application in the process of documentation

Diana Zrilić

www.zbirka.mmsu.hr - vodič za online pristup zbirci muzeja

288

Moderne i suvremene umjetnosti

*www.zbirka.mmsu.hr - Guide to Online Access to the
Museum of Modern and Contemporary Art Collection*

Predgovor

Sekcija za dokumentaciju Hrvatskoga mujejskog društva organizirala je **Skupove mujejskih dokumentarista Hrvatske** pod nazivom *Dokumentacija danas i Dokumentacija i korsinci..* Smatrali smo da je potrebno upozoriti na važnost mujejske dokumentacije i način na koji se ona stvara, prikuplja, obrađuje, čuva, prezentira i vrednuje. Iako su u nazivu Skupa primarno obuhvaćeni dokumentaristi, svjesni smo da sve prije navedene radnje provode svi stručni djelatnici muzeja i drugih baštinskih ustanova. Svi oni imaju iste probleme koji su u mujejskoj zajednici prisutni godinama – pravilnici, standardi, nazivlje, informatizacija, digitalizacija, aplikacije i problemi oko vođenja mujejske dokumentacije, koji nas svakodnevno okružuju. Iako se organizacijom predavanja i radionica, okruglim stolovima i edukacijom nastoji napraviti pomak u rješavanju tih problema, možda smo u krivom uvjerenju da će se oni riješiti sutra nekim novim pravilnikom, nekom novom aplikacijom ili tehnologijom. I tako se već godinama na raznim skupovima, predavanjima i radionicama bavimo problematikom izmjena nekog pravilnika ili aplikacije radi specifičnosti nekog predmeta, zbirke ili fonda. Ovim skupovima pokušali smo ciljano pokazati i analizirati što to danas rade dokumentaristi, kustosi, informatičari i svi oni koji se bave mujejskom dokumentacijom. Oni su ti koji stvaraju, obrađuju, povezuju dokumentaciju i pripremaju je korištenje.

Treba istaći, da sad kad smo u digitalnom dobu, dokumentacija, njezin način vođenja i korisnici su se promijenili. Sad je sve digitalno, povezivo, dostupno, sigurno ili barem težimo ili se trudimo da je tako. Isto tako su i korisnici postali zahtijevniji, koriste složenije upite i hoće da se odmah pojavi što ih zanima, u dva klika, bilo gdje, bilo kada. I baš ta zahtijevnost korisnika potiče nas izvrsnost prilikom dokumentiranja, stvaranja i organizacije sustava, web portala i sličnih mjesta za upis, pretraživanje i pregled.

Danas prepostavljamo da znamo što, kako i zašto treba nešto mijenjati. I vjerojatno je vrijeme da neke buduće izmjene pravilnika predložimo kao okvir s dovoljno prostora za prilagodbu tim specifičnostima, a da na razvoj budućih aplikacija utječemo i gledamo kao na alat kojim ćemo bolje i jednostavnije povezivati informacije te stvarati nove vrijednosti dokumentacije, a ne primarno zadovoljavati pravilnike i zakonske forme.

Ovim, a i budućim skupovima bi trebali težiti pokazati i analizirati koliko prilikom stvaranja dokumentacije dajemo pažnje na sustavnost, logičnost, povezivost, dostupnost i jednostavnost dokumentacije našim korisnicima, ali i nama. Ono što bi morali je, da na osnovu razmjene iskustava takvih kvalitetnih projekata, dobrih rješenja i dobre prakse,

usuglasimo smjernice i temelje za buduće sustave, a ujedno i za zajedničke pravilnike i standarde, zbog nas, i naših korisnika. A na osnovi kvalitetnih projekata, dobrih rješenja i dobre prakse pokušat ćemo napraviti zaključke i prijedloge o budućnosti muzejske dokumentacije. Vjerujemo da je ovo izvrsna prigoda za upoznavanje, razmjenu iskustva, poticanje suradnje te planiranje zajedničke aktivnosti među kolegama, muzejima i drugim ustanovama izvan muzejske zajednice, sa zajedničkim ciljem – bolja i kvalitetnija dokumentacija sutra.

U ime Organizacijskog odbora

Borut Kružić, koordinator Sekcije za dokumentaciju HMD

Jelena Balog Vojak

viša dokumentaristica

j.balog@hismus.hr

Hrvatski povijesni muzej

Zajednički nacionalni pravilnik – zašto?

Common National Rule - Why?

Sažetak

Godine 2013. Nacionalna i sveučilišna knjižnica pokrenula je projekt novog kataložnog pravilnika u koji su se vrlo brzo uključile arhivska i muzejska zajednica. Ova suradnja rezultirala je Projektom nacionalnog pravilnika za katalogizaciju, koji je predstavljen široj mujejskoj stručnoj javnosti već u listopadu 2013. Treba naglasiti da je cilj projekta od svake zajednice preuzeti pravila i standarde koje ta zajednica koristi, te ih objediniti. Tako bi se omogućila jedinstvena i standardizirana obrada istovrsne građe, neovisno u kojoj se baštinskoj ustanovi ta građa nalazi. Pritom se vodi računa o udovoljavanju specifičnim potrebama arhivske, knjižnične i mujejske zajednice i potrebama njihovih korisnika u odnosu na izradu zajedničkih pravila za opis jedinice građe te izbor i oblik imena za pristupnice toj građi. Pravilnik za katalogizaciju propisuje uvjete za opis, identifikaciju i pristup jedinicama građe koje se nalaze ili se mogu naći u arhivima, knjižnicama, muzejima i sličnim baštinskim ustanovama, na svim dostupnim medijima i u svrhu zadovoljavanja općih i specifičnih potreba korisnika. Opis jedinice građe u pojedinim baštinskim ustanovama uvjetovan je različitim procesom nastanka, kontekstom postojanja, poimanjem vrste građe odnosno gradiva unutar određene zbirke te standardima i propisima pojedine stručne zajednice.

Nastanak nove vrste građe i razvoj medija (npr. transmediji) stavljuju dodatne zahtjeve na njihov opis, o čemu također treba voditi računa.

Summary

The National and University Library in Zagreb has initiated in 2013 a project of a new cataloging Rules, in which has soon been involved the archival and museum communities. This collaboration had result in the Project of the National Cataloging Code, which was in October 2013 presented to the wider museum professional and public. It should be emphasized that the goal of this project is that from each community take over its rules and standards that the community uses and consolidate them. This would allow for a uniform and standardized processing of the same material, regardless of the fact in what heritage site is this material located. In the same time, it has taken in account specific needs of the archival, library and museum community and the needs of their users in relation to the creation of common rules for the description of the unit of materials and the choice and form of the names for the access to those materials.

The Cataloging Rule prescribes the conditions for the description, identification and access to the unit of materials which is contained or found in Archives, Libraries, Museums and similar heritage institutions, on all available media and whit purpose in meeting the general and specific needs of the users. The description of the material units in individual heritage institutions is conditioned by different processes of emergence, the context of existence, the description of the type of material or material within a certain collection, and the standards and regulations of an expert community. The emergence of a new kind of material and the development of the media (eg. transmedia) put additional requirements on their description, which should also be considered.

Uvod

Na samom početku potrebno je istaknuti kako je ovo prezentacija projekta izrade Nacionalnog pravilnika za katalogizaciju s naglaskom na ulogu muzejske zajednice u projektu.

Godine 2013. Nacionalna i sveučilišna knjižnica pokrenula je projekt novog kataložnog pravilnika u koji su se vrlo brzo uključile arhivska i muzejska zajednica. Ova suradnja rezultirala je Projektom nacionalnog pravilnika za katalogizaciju, koji je predstavljen široj muzejskoj stručnoj javnosti već u listopadu 2013. Treba naglasiti da je cilj projekta analizom i usporedbom standarda svih triju zajednica pronaći zajednički okvir za opis i identifikaciju baštinske građe, koji je moguće razraditi u skladu sa specifičnostima pojedinih zajednica ili ustanova. Tako bi se omogućila jedinstvena i standardizirana obrada istovrsne građe, neovisno u kojoj se baštinskoj ustanovi ta građa nalazi.

Temelj izrade Pravilnika predstavljaju konceptualni modeli i standardi svih triju baštinskih zajednica, a uključuju FRBR, FRAD, FRBRoo, ISBD, CIDOC(CRM), ISAAR(CPF), ISAD(G), ISDF.

Pravilnik za katalogizaciju propisuje uvjete za opis, identifikaciju i pristup jedinicama građe u različitim baštinskim ustanovama na svim dostupnim medijima, a u svrhu zadovoljavanja potreba korisnika. Važno je naglasiti kako se teži definiranju manjeg broja obveznih elemenata čime se osigurava identifikacija i pronalaženje jedinice građe bez obzira na njenu kategorizaciju ili kontekst postojanja. Kao načelo organizacije Pravilnika predlaže se struktura od općeg prema pojedinačnom, koja je primijenjena i u organizaciji pojedinih pravila, odnosno od općenitih i zajedničkih tema (što su u najvećoj mjeri pristupnice) prema temama koje su specifične za pojedine zajednice, vrste građe, načine opisa i sl.

Pritom se vodi računa o udovoljavanju specifičnim potrebama arhivske, knjižnične i muzejske zajednice i potrebama njihovih korisnika u odnosu na izradu zajedničkih pravila za opis jedinice građe te izbor i oblik imena za pristupnice toj građi.

Opis jedinice građe u pojedinim baštinskim ustanovama uvjetovan je različitim procesom nastanka, kontekstom postojanja, poimanjem vrste građe odnosno gradiva unutar određene zbirke te standardima i propisima pojedine stručne zajednice. Nastanak nove vrste građe i

razvoj novih medija stavljuju dodatne zahtjeve na njihov opis, o čemu također treba voditi računa. Pritom pravilnik treba primarno propisati sadržaj podataka, a potom pravila za njihov prikaz. Potrebno je uskladiti propise za iskazivanje sadržaja podataka i njihovih vrijednosti sa standardima semantičkog weba, odnosno povezivanja i ponovnog korištenja podataka na Webu (*open linked data*).

Dionice projekta

Početak projekta – 2013.

U srpnju 2013. godine potpisana je sporazum o suradnji na izradi nacionalnog pravilnika za katalogizaciju koji će biti utemeljen na suvremenim međunarodnim standardima i postignućima međunarodne knjižničarske, arhivističke i muzejske zajednice. Projekt vodi Nacionalna i sveučilišna knjižnica, a supotpisnici projekta su: Hrvatsko knjižničarsko društvo, Odjel za informacijske znanosti Sveučilišta u Zadru, Odsjek za informacijske i komunikacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatski državni arhiv i Muzejski dokumentacijski centar. Nakon što je Projekt prvi puta predstavljen muzejskoj zajednici (1. Skup dokumentarista Hrvatske, listopad 2013.), aneksom Sporazuma Projektu su se u veljači 2014. priključile dvije muzejske institucije: Muzej za umjetnost i obrt, te Hrvatski prirodoslovni muzej.

Oformljena su tijela upravljanja i organizacije rada na projektu: Upravni odbor, Stručni odbor, Radne grupe, urednik. Izrađena je i mrežna stranica Projekta <http://npk.nsk.hr/>. Muzejska radna grupa formirana je kroz sustav matičnosti: matičari su imenovali stručnjake iz različitih tipova muzeja kako bi se obuhvatila raznovrsost muzejske građe i njenog opisa. Radna grupa trenutno broji 17 članova, a broj i sastav grupe mijenja se od početnog stanja.

Postignut je konsenzus o potrebi izrade zajedničkih pravila za oblik imena koja bi se temeljila na konceptualnim modelima: knjižničarskom FRAD-u, muzejskom CIDOC CRM-u, arhivskoj

normi ISAAR(CPF), *Pravilniku i priručniku za izradbu abecednih kataloga* Eve Verona (u dalnjem tekstu PPIAK).¹

Prva dionica – 2014.

U teorijskim smislu ova etapa uključuje scenarij razvoja pravila, konceptualni model za izradu pravila, načela izrade pravilnika, nacrt logičke strukture pravilnika i metodologija izrade pravila za katalog.

U tom smislu provedena je analiza postojećih nacionalnih i međunarodnih pravila i standarda u baštinskim zajednicama (staviti slajd s popisom). U muzejskoj zajednici provedeno je istraživanje o korištenju pravila za izbor i oblik odrednica iz *Pravilnika i priručnika za izradbu abecednih kataloga* u stručnoj obradi muzejske građe, u svim vrstama muzeja, kao i o korištenju drugih izvora (priručnika, leksikona i sl.) za izbor i oblikovanje odrednica unutar muzejske zajednice. Rezultati su pokazali da se PPIAK-om služe uglavnom muzejski knjižničari, kustosi rijetko. Kustosi se u obradi građe, pa tako i definiranju odrednica, koriste uglavnom specijaliziranim enciklopedijama i leksikonima, uputama za korištenje aplikacije M++ u kojoj se vrši računalna obrada građe ili Pravilnikom o sadržaju i načinu vođenja muzejske dokumentacije o muzejskoj građi. Navedeno istraživanje predstavlja ujedno i polazište za istraživanje mogućnosti primjene pojedinih odredbi PPIAK-u izboru i oblikovanju odrednica u muzejskoj zajednici.

Druga dionica – 2015.

Ova faza uključuje provođenje analize AKM usporednih tablica² pravila za kataložni opis građe (PPIAK, Dio 2; ISBD, ISAD(G), CCO³). Provođenje analiza AKM usporednih tablica pravila za oblik pristupnica (PPIAK, Dio 1; FRAD, ISAAR(CPF), CIDOC(CRM))

¹ Verona, Eva, *Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga*, 1. dio, Zagreb: Hrvatsko bibliotekarsko društvo, 1986.

² Odnosi se na tablice koje su usporedni izrađivali članovi arhivističke, muzejske i knjižničarske radne grupe, a analizirali su se arhivistički, muzejski i knjižničarski standardi.

Tako je provedeno mapiranje (uspoređivanje, pridruživanje) pojedinih pravila i standarda između svih triju baštinskih zajednica. Baza za knjižničnu zajednicu je konsolidirani ISBD kao najcjelovitiji standard za materijalni opis građe. Arhivisti su proveli mapiraje prema njihovom standardu ISAD(G). Muzejska zajednica u Hrvatskoj nema jedinstveni standard za opis građe, što je pokazala i anketa provedena u zajednici. Stoga je odlučeno da se mapiranje za muzejsku zajednicu provede prema važećem *Pravilniku o sadržaju i načinu vođenja muzejske dokumentacije o muzejskoj građi*.⁴ Rezultati ovog mapiranja (koje se stalno ažurira) pokazali su da baštinske ustanove imaju više zajedničkih elemenata opisa građe. Ipak, ti elementi nemaju uvijek jednaku važnost za pojedine stručne zajednice, a prisutna je i razlika u terminologiji.

Kako bi se pomirilo razlike između pojedinih struka, vodi se računa i o nazivlju i definicijama pojedinih pojmova: primjerice preparator u prirodoslovnim muzejima ima ključnu ulogu u nastanku muzejskog predmeta (jedinice građe), dok je u većini ostalih muzeja njegova uloga sekundarna. U različitim zajednicama katkad koriste različiti termini s istim ili vrlo sličnim značenjem (npr. 'materijal' i 'sastav građe'), kao i isti termini s različitim značenjem.

Tako više ne govorimo o predmetu (bibliografskog) opisa jer nije primjenjiv na arhivsku i muzejsku zajednicu, već o jedinici građe ili čak objektu (predmetu opisa). Pritom jedinica građe može biti sve što nas okružuje (iz čega nastaje definicija predmeta muzejskog opisa), a izvor podataka o jedinici građe jest sama jedinica građe, te relevantna literatura i rezultati znanstvenih istraživanja (npr. datiranje radioaktivnim izotopom ugljika). Tako širokom definicijom pokrivena je građa svih baštinskih ustanova, a upravo su potrebe muzejske zajednice rezultirale ovakvim definiranjem.

Govoreći o odrednicama, jedna od njih je i osobno ime (autora). Autorstvo u dosadašnjem smislu podignuto je na novu razinu te govorimo o stvaratelju (ili agentu) koji je u nekom

³ Cataloging Cultural Objects: A Guide to Describing Cultural Works and Their Images. Dostupno na: <http://ccf.vrafoundation.org/> (citirano 14.4.20147.)

⁴ Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja muzejske dokumentacije o muzejskoj građi // Narodne novine, 2002, br. 108, 16.9.2002.

odnosu prema jedinici građe koju opisujemo. Tako možemo govoriti o autoru u užem smislu kao osobi ili korporativnom tijelu koje je direktno odgovorno za nastanak jedinice građe. No postoji još niz drugih uloga koje su na različitim razinama i u različitim baštinskim ustanovama važne za život predmeta (npr. darovatelj/prodavatelj, restaurator, naručitelj, mentor idr.). Popis koji izrađuje muzejska zajednica, uspoređuje se s RDA⁵ i UNIMARC-om kako bi se dobio što cjelovitiji dokument. Upravo je zajednički popis uloga u autorstvu jedan o bitnih elemenata koje treba načiniti do kraja 2015. godine.

U tom procesu u obzir je uzet i AAT / Getty,⁶ s naglaskom da ne obuhvaćaju građu u svim vrstama muzeja. Tokom analize uloga u autorstvu pokazalo se da isti pojам u različitim vrstama muzeja može imati bitno različito značenje i važnost (npr. preparator), stoga je ključno dobro definirati pojedine pojmove, navodeći uz definicije i primjere. Imajući na umu navedeno, nužno je sagledati problem iz široke perspektive, ne iz pozicije samo jedne zbirke ili jedne vrste građe.

Prilikom izrade pojedinih pravila, vodi se računa da pravilo bude primjenjivo za sve tri baštinske zajednice. Naravno, tamo gdje je to nužno, postojati će mogućnost odstupanja. Također, omogućiti će se opis na više razina, te će „katalogizator“ moći ostati na općenitoj razini, opisu same zbirke ili fonda ukoliko nema podataka ili mu vrsta građe ne omogućava dublji opis.

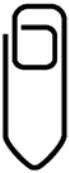
Do kraja 2015., odnosno ožujka 2016. predviđena je izrada nacrta Pravilnika za opis jedinice građe te daljnja diseminacija rezultata projekta.

Treća dionica – 2016.

Do kraja 2016. predviđa se završetak rada na pravilima za opis i izbor i oblik pristupnica. Zadatak Muzejske radne grupe bit će analizirati nacrt pravilnika za opis, te sudjelovati u

⁵ RDA: Resource Description and Access, Dostupno na: <http://www.rdata toolkit.org/> (citirano 20.4.2017.)

⁶ Art & Architecture Thesaurus® Online, The Getty Research Institute. Dostupno na: <http://www.getty.edu/research/tools/vocabularies/aat/> (citirano 20.4.2017.)

izradi dijela za odrednice i pristupnice. Planira se izrada dokumenta o mapiranju standarda i konceptualnih modela AKM zajednice, završna inačica općih dodataka pravilniku, javno dostupna dokumentacija, javne rasprave te objava analize i dobivenih prijedloga/primjedbi.

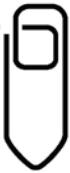
Zaključak

Na kraju je potrebno istaknuti da muzejska zajednica u Hrvatskoj ima priliku po prvi puta dobiti kataložni pravilnik koji će odgovarati potrebama muzejske građe. Pravila po kojima će se muzejska građa opisivati, predlagati će i kreirati upravo muzejska zajednica. Prema tim pravilima muzejska će se građa opisivati neovisno o tome u kojoj se od AKM institucija nalazi. Svi zainteresirani članovi muzejske zajednice mogu se preko svojih matičara aktivno uključiti u izradu ovog kataložnog pravilnika.

Sve informacije i dosadašnji dokumenti nastali radom Stručnog odbora i Radne grupe za muzeje, dostupni su na mrežnim stranicama MDC-a (<http://mdc.hr/hr/muzeji-u-hrvatskoj/nacionalni-pravilnik-za-katalogizaciju/>).

Literatura:

1. Art & Architecture Thesaurus® Online, The Getty Research Institute. Dostupno na: <http://www.getty.edu/research/tools/vocabularies/aat/> (citirano 20.4.2017.)
2. Cataloging Cultural Objects: A Guide to Describing Cultural Works and Their Images. Dostupno na: <http://cco.vrafoundation.org/> (citirano 14.4.20147.)
3. Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja muzejske dokumentacije o muzejskoj građi // *Narodne novine*, 2002, br. 108, 16.9.2002.
4. Resource Description and Access, Dostupno na: <http://www.rdatoolkit.org/> (citirano 20.4.2017.)
5. Verona, Eva, Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga, 1. dio, Zagreb: Hrvatsko bibliotekarsko društvo, 1986

Jelena Balog Vojak

viša dokumentaristica

j.balog@hismus.hr

Hrvatski povijesni muzej

Zdenka Šinkić

informatičarka

z.sinkic@hismus.hr

Hrvatski povijesni muzej

Standardi u dokumentaciji – kako i zašto?

Standards in Documentation - How and Why?

Sažetak

Prema Zakonu o muzejima (NN 142/98) svaka je muzejska institucija dužna voditi dokumentaciju o muzejskoj građi. Njezino vođenje detaljnije je propisano Pravilnikom o sadržaju i načinu vođenja muzejske dokumentacije o muzejskoj građi (NN 108/02). Dokumentacija o muzejskom predmetu mora biti osigurana od gubitka ili oštećenja te trajno dostupna, kako sada tako i u buduće. Sadrži podatke koji omogućuju njegovu identifikaciju u slučaju gubitka ili oštećenja. Također sadržava informacije o porijeklu predmeta te predstavlja dokaz o dolasku predmeta u zbirku. Sve su to razlozi zbog kojih je neophodno stručno i kvalitetno stvaranje muzejske dokumentacije. Da bi se ono postiglo, nužno je

koristiti određene standarde. Za početak, one terminološke, jer računalna obrada građe pruža velike mogućnosti, ali samo ukoliko iza unosa podataka stoji standardizirani pojmovnik. U suprotnom, gubi se smisao računalne obrade građe – brz, jednostavan i cijelovit pristup informacijama. U muzejskoj struci postoje određeni standardi i smjernice za neka područja ali ne postoji zajednički konsenzus struke niti krovne strukovne organizacije, koji bi čvrsto definirao pojmove za pojedine kategorije prilikom računalne obrade građe.

Hrvatski povjesni muzej matični je muzej prve razine za sve povjesne muzeje i zbirke u Hrvatskoj, te se u sklopu svoje matične djelatnosti prihvatio izrade prijedloga standardiziranog pojmovnika za osnovne opisne kategorije u integriranom računalnom sustavu M++ (vrsta/naziv predmeta, mjesto nastanka (i nabave), materijal, tehnika, mjere, stanje predmeta, oblik nabave, smještaj, te tematske odrednice kao zasebna cjelina). Cilj je ovog rada prezentirati te prijedloge i potaknuti barem povjesne muzeje i zbirke na korištenje istih. Također, želimo pokazati na koji način najlakše održavati jednom stvoreno strukturirano nazivlje kako bi računalna baza podataka zadržala svoj smisao i funkciju te omogućila da odjel dokumentacije postane središnje mjesto primanja korisnika ostavljajući tako kustosima više vremena za rad na zbirkama.

Summary

According to the *Law on Museums* (Narodne novine/ Official Gazette, 142/98), each museum institution is obliged to keep documentation on the museum material. Its management is more detailed prescribed by *Rules on the Content and Mode of Maintaining Museum Documentation* (Narodne novine/ Official Gazette, 108/02). Documentation on a museum object must be insured against loss or damage and must be permanently available, both now and in the future. This Documentation contains data that allows identification on a museum object in case of its loss or damage. Also, this Documentation contains information

on the origin on a object and presents evidence of the inclusion of items in the collection. These are all reasons why it is necessary to create professional and quality Museum Documentation and to achieve this, it is necessary to use certain standards.

First it is terminological standards, because computer processing of materials provides great opportunities, but only if a standardized glossary is based on the entry of the data. Otherwise, it makes no sense in the computer processing which offer quick, easy and complete access to information. In the museum profession, there are certain standards and guidelines for some areas, but there is no common consensus between the museum profession and its umbrella organization, which would clearly define the concepts for categories in the computer graphics processing.

The Croatian History Museum is a first level Central Museum for all historical museums and collections in Croatia and within its own mission has accepted the drafting of a proposal for the Standardized glossary for basic descriptor categories in an integrated computer system M ++ (type / subject name, place of origin and purchase), material, technique, measure, status of objects, form of procurement, accommodation, and thematic definitions as a separate entity).

The aim of this presentation is to present these proposals and at least encourage the historical museums and collections to use them. We also want to present in what context is the easiest way to maintain a single structured terminology and how the computer database can have kept its meaning and function and allow the documentation department to become the central place for receiving the user and thus leaving the curators more time to work on their museum collections.

1. Uvod

Hrvatski povjesni muzej matični je muzej prve razine za sve povjesne muzeje i zbirke u Hrvatskoj, te se u sklopu svoje matične djelatnosti prihvatio izrade prijedloga standardiziranog pojmovnika za osnovne opisne kategorije u integriranom računalnom sustavu M++ (vrsta/naziv predmeta, mjesto nastanka (i nabave), materijal, tehnika, mjere, stanje predmeta, oblik nabave, smještaj). Cilj je ovog rada prezentirati te prijedloge i potaknuti barem povjesne muzeje i zbirke na korištenje istih. Također, želimo pokazati na koji način najlakše održavati jednom stvoreno strukturirano nazivlje kako bi računalna baza podataka zadržala svoj smisao i funkciju te omogućila da odjel dokumentacije postane središnje mjesto primanja korisnika ostavljajući tako kustosima više vremena za rad na zbirkama.

Važnost dokumentacije o građi koja se čuva, spoznata je već vrlo rano. U početku nastaje u obliku inventara (popisa) kako bi se spriječilo otuđivanje predmeta. Takav najstariji poznati inventar u Hrvatskoj datira se krajem 12. stoljeća, a radi se o inventaru riznice samostana Sv. Marije u Zadru.¹ Iz takvih popisa postupno se razvija osnovni oblik muzejske dokumentacije kao što su knjige inventara. Položaj, opseg i važnost muzejske dokumentacije mijenjali su se tijekom vremena. Godine 1960. donesen je Zakon o muzejskoj djelatnosti, prema kojem su muzeji u Hrvatskoj dužni od muzejske dokumentacije voditi "inventar i kartoteku muzejske građe".² Dvije godine kasnije Savjet za kulturu NR Hrvatske donosi podzakonski akt (Uputstva iz 1962.) koji je opširnije propisivao sadržaj i način vođenja muzejske dokumentacije. Ovaj Zakon ostao je na snazi sve do 1977. godine, kada je donesen novi. Prema Zakonu iz 1977.

¹ Benyovsky, Lucija, Inventari u muzejima s osvrtom na inventare u Zagrebu (neobjavljeni magistarski rad) Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 1981. str. 21

² U primjerku koji sam pronašla nedostaje početna stranica s člancima § 1 – § 4.

godine muzeji su od dokumentacije dužni voditi inventar, knjige evidencije i kartoteku muzejske građe.³ Sadržaj i opseg muzejske dokumentacije reguliran je podzakonskim aktom iz 1989. Novi pomak u razvoju propisa o muzejskoj dokumentaciji nastao je krajem 90-ih godina 20. stoljeća. Tako je 1998. godine donesen novi zakon koji regulira muzejsku djelatnost. Prema Zakonu o muzejima iz 1998. godine i Zakonu o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara,⁴ muzejska dokumentacija izjednačena je zakonski s muzejskom građom i proglašena kulturnom baštinom.⁵ Nadalje, *Zakonom o muzejima* (NN 142/98) svaka je muzejska institucija dužna voditi dokumentaciju o muzejskoj građi. Njezino vođenje detaljnije je propisano *Pravilnikom o sadržaju i načinu vođenja muzejske dokumentacije o muzejskoj građi* (NN 108/02) i predstavlja dosad najrazrađeniju zakonsku odredbu o vođenju muzejske dokumentacije.⁶ *Pravilnik* propisuje sustavno izrađen, prikupljen, organiziran i pohranjen skup podataka o muzejskoj građi, nastao tokom stručne obrade, zaštite i prezentacije muzejske građe, a dijeli se na primarnu, sekundarnu i tercijarnu dokumentaciju. Dokumentacija o muzejskom predmetu mora biti osigurana od gubitka ili oštećenja te trajno dostupna. Primarna dokumentacija sadrži podatke koji omogućuju njegovu identifikaciju u slučaju gubitka ili oštećenja. Također sadržava informacije o porijeklu predmeta te predstavlja dokaz o dolasku predmeta u zbirku i vlasništvu Muzeja nad predmetom.

Sve su to razlozi zbog kojih je neophodno stručno i kvalitetno stvaranje muzejske dokumentacije. Da bi se ono postiglo, nužno je koristiti određene standarde. Za početak, one terminološke, jer računalna obrada građe pruža velike mogućnosti, ali samo ukoliko iza unosa podataka stoji standardizirani pojmovnik. U suprotnom, gubi se smisao računalne obrade građe – brz, jednostavan i cjelovit pristup informacijama. U muzejskoj struci postoje određeni standardi i smjernice za neka područja ali ne postoji zajednički konsenzus struke

³ Zakon o muzejskoj djelatnosti. Narodne Novine, 12/77

⁴ Vidi Zakon o muzejskoj djelatnosti. NN 12/77.; Zakon o muzejima NN 142/98.; Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara. NN 69/99.

⁵ Članak 2. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara. NN 69/99 i članak 7 Zakona o muzejima. NN 42/98

⁶ Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja muzejske dokumentacije o muzejskoj građi. NN 108/02

niti krovne strukovne organizacije, koji bi čvrsto definirao pojmove za pojedine kategorije prilikom računalne obrade građe. Problem klasifikacije i stvaranja kvalitetnog „muzeološkog tezaurusa“ vrlo su kompleksni što pokazuje i međunarodna praksa. Teško je stvoriti jedan jedinstven rječnik koji bi zadovoljavao sva muzejska područja. Ipak, u međunarodnoj muzejskoj praksi postoje tezaurusi za pojedina područja (AAT, ICONOCLASS, MDA, SHIC, Hesenska klasifikacija), koji bi mogli poslužiti kao podloga za jedinstveni standard u Hrvatskoj.

2. Informatizacija

Tijekom proteklih nekoliko desetljeća svjedoci smo značajnog povećanja korištenja informacijskih i komunikacijskih tehnologija. Nove tehnologije utjecale su i na rad muzeja. Zbog napretka tehnologije razvijalo se više ideja, od kojih neke nisu zaživjele radi nedostatka sredstava, manjka stručnog osoblja, neke ideje su se i ostvarile, dok su neke još uvijek u začetku. Svrha informatizacije muzeja je olakšati muzejskim djelatnicima posao, te im omogućiti da ga pomoću modernih tehnologija mogu predstaviti u digitalnom obliku.

Provedbom programa informatizacije u mujejskoj djelatnosti napravljeni su pomaci koje karakterizira prihvatanje novih tehnologija kao i reorganizacija postojećih procesa u mujejskim djelatnostima. Računala se počinju koristiti kao sredstvo komunikacije između samih muzeja ali i kao sredstvo komunikacije sa svijetom. Najveći projekt informatizacije je računalna obrada građe u muzejima. Osnovni izazov računalne obrade građe proizlazi iz činjenice da nema standardizirani pojmovnik kao preduvjet za kvalitetnu informatizaciju muzeja, kao što je već ranije spomenuto. Provođenjem Programa kulturnog razvijka za 2004. godinu, Ministarstvo kulture RH je nabavom softvera M++ tvrtke Link2 omogućilo sustavnu informatizaciju hrvatske mujejske mreže radi poboljšanja stanja računalne obrade mujejskih predmeta. U Hrvatskoj danas djeluje 280 muzeja, od čega je M++ instaliran u njih 148, dakle

oko 50%. Prema statističkim podacima iz 2011. koje donosi MDC u Hrvatskoj je ukupno 611 kustosa, 37 dokumentarista i 11 informatičara.

Radom u M++ programu, ostvaruje se jedan od ciljeva informatizacije tj. uspostavljanje jedinstvenih standarda za obavljanje muzejske djelatnosti te poboljšanje kvalitete djelovanja muzeja. Istodobno, u muzejima koji obrađuju građu u M++, prisutna je velika sloboda upisa novih podataka čime se otežava pretraživanje, odnosno pristup podacima. Treba naglasiti da je MDA klasifikacija implementirana u M++ na početku, ali kako polje nije zatvoreno za upis, rezultat je nestandardizirano nazivlje za kategoriju vrsta/naziv predmeta.

Uz to, treba imati na umu da u trenutku pokretanja procesa informatizacije u hrvatskim muzejima nije bilo dokumentarista (kao osobe koja bi se brinula za kontrolu nazivlja), a i danas je njihov broj relativno mali. S druge strane, u malim muzejima često je zaposlen samo jedan ili dva kustosa koji obrađuju vrlo raznoliku građu, koju zbog očiglednog manjka stručnog osoblja nije moguće kompletno i podjednako kvalitetno obraditi.

3. Standardiziramo

Nakon što smo naveli pravnu podlogu i softversku podršku informatizacije muzeja u Hrvatskoj, prijeđimo na srž problema – pojmove za upis. Vodeći računa o već navedenome, smatramo da bi jedno od mogućih rješenja ovog kompleksnog izazova, bilo ograničavanje slobode upisa. Na taj način moglo bi se stvoriti kvalitetno, standardizirano i kontrolirano nazivlje za koje bi se brinuo dokumentarist (ili druga stručna osoba). Neka od osnovnih polja M++ mogla bi se urediti, standardizirati i zatvoriti za nove upise, te koristiti samo prethodno utvrđene i dogovorene pojmove. Dokumentarist (ili druga stručna osoba) treba voditi brigu da se polja po potrebi dopunjavaju novim pojmovima ukoliko se za to ukaže potreba.

To se prvenstveno odnosi na slijedeće kategorije:

1. vrsta/naziv predmeta
2. mjesto nastanka (i nabave)
3. materijal
4. tehnika
5. mjere
6. stanje predmeta
7. oblik nabave
8. smještaj

4. Prijedlozi za popunjavanje terminoloških tablica osnovnih polja

Vrsta / naziv predmeta

Osnova za popunjavanje terminološke tablice trebala bi biti MDA klasifikacija objavljena u Muzeologiji 25 (1987) i proširena u Bulletinu o informatizaciji muzejske djelatnosti 2/90, koja je implementirana u M++ kako je već navedeno. Osnovna podjela je na 21 kategoriju od kojih je svaka razrađena na drugoj i trećoj razini.

Pritom treba imati na umu da je u polje za vrstu/naziv predmeta dovoljno upisati najužu razinu klasifikacije, a ostale se povezuju kroz tablice za nadzor nazivlja (nije uvjet, ali preglednije izgleda u ispisu, a podaci postoje). U pretraživanju će se koristiti i ostale razine. S druge strane, nema zapreke da se sve tri razine upišu u polje vrsta/naziv predmeta, ali svaka kao zaseban zapis. Za pojmove koji nisu pokriveni ovom klasifikacijom, koristi se imenica hrvatskog književnog jezika u nominativu jednine.

Primjeri:

Tako bi primjerice jedan novčanik bio klasificiran na slijedeći način:

1. razina = oruđe i oprema

2. razina = osobni pribor

3. razina = novčanik (lepeza, naočale, lula, maramica, kišobran, britva,...)

Primjer za dokumentarnu građu izgledao bi ovako:

1. razina = komunikacija i simbol

2. razina = dokument

3. razina = dopis (dopisnica, dnevnik, karta-zemljopisna, karta-putna,...)

Mjesto nastanka / nabave⁷

Mjesta se pišu po današnjem pravopisu, a kao nadređeni pojam stavlja se naziv države u kojoj se mjesto danas nalazi. Pritom se koriste geografski pojmovi, a ne službeni nazivi država. Kada je država poznatija po skraćenici, koristi se ona, ne puni naziv (npr. SAD)

Povijesne geografske jedinice:

- a) geografska oznaka može biti naziv neke povijesne geografske jedinice (Bizant, Vojna krajina, Nezavisna država Hrvatska).
- b) Države koje su postojale u starom vijeku i danas imaju jednako ime ali ne i povijesni kontinuitet, unese se pod svojim imenom, a u zagradu se stavlja oznaka stari vijek (npr. Egipat i Egipat (stari vijek)).

⁷ Usporedite: Eva Verona: Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga; Dušanka Štrbac, Mirjana Vujić: Pravilnik za predmetni katalog

- c) Države koje su kroz povijest promijenile ime upisuju se pod važećim imenom, a povjesno se stavlja kao nepreporučeni pojam: Mađarska, Ugarska (preporučeni pojam Mađarska).
- d) Ukoliko se države koje imaju različite nazine danas i kroz povijest djelomično geografski preklapaju ili imaju bitno različite političke sustave, upisuju se svi naziv, s time da se kod važećeg naziva povjesni dodaju u srodne nazine.

Materijali:

Potrebno ih je pisati u nominativu, bez određivanja boje, tekture i sl. (svila, ne žuta svila), te ih kroz nadređene pojmove svrstatи по kategorijama u hijerarhijsko stablo.

Primjerice bukva, hrast, lipa i orah imaju nadređeni pojam drvo. Tako će program u pretraživanju kao rezultat upita drvo prikazati predmete od svih navedenih vrsta drveta.

Tehnike:

Tehnike se upisuju u obliku glagolske imenice svaka u zasebni zapis, bez zareza ili drugih interpunkcijskih znakova. Također, za skup komplikiranih tehnika može se (prema MDC-u i Vlatki Pavić) koristiti pojam kombinirana tehnika (posebno kada se radi o složenim modernim uređajima poput radioaparata, televizora,...).

Mjere:

Potrebno je voditi računa o tome da se kategorija mjere upisuje za u to predviđeno polje, dok se dio ili cjelina upisuju u zasebno polje, te da se pojmovi pišu u cijelosti (ne skraćeno) u nominativu.

1. visina
2. širina
3. dužina
4. dubina
5. promjer
6. opseg
7. masa
8. debljina
9. kalibar
10. raspon
11. zapremina

Stanje predmeta:

1. Dobro
2. Srednje
3. Loše
4. Hitna intervencija
5. Restaurirano

Oblik nabave:

1. Dar (ulazi i ostavština)
2. Otkup
3. Razmjena
4. Terenski nalaz
5. Preuzeto (pojam koji pokriva primjerice i nepoznat oblik nabave, „zatečeno u muzeju“)
6. Dodjela na upravljanje (pohrana)

Smještaj predmeta

Ovo se polje također može zatvoriti za nove upise, ukoliko se prostor depoa može kvalitetno obilježiti. Jednom utvrđen, smještaj se ne bi trebao mijenjati, a u slučaju dodavanja novih prostora za čuvanje, samo se nastavlja započeta nomenklatura.

S = Soba

O = Ormar

P = Polica

L = Ladica

K = Kutija

S3:O1:K14

5. Zaključak

Muzejska dokumentacija koja nastaje u procesu stručne obrade, zaštite i prezentacije muzejske građe, treba biti popisana, razvrstana i pohranjena tako da bude dostupna i lako pretraživa. Informatizacija muzeja otvorila je nove mogućnosti, ali i izazove u obradi, pohrani i dostupnosti muzejske građe, te ukazala na važnost korištenja standarda. Svrha infomatzacije muzeja jest stvaranje informacijskih sustava za lakše upravljanje zbirkama, omogućiti djelotvornije pretraživanje podataka te povećati njihovu raspoloživost i korištenje. Problemi u korištenju baza podataka posljedica su neujednačenosti unosa podataka i nedostatak (korištenje) standarda. Stoga, želimo li imati kvalitetnu i funkcionalnu računalnu

obradu građe, nužno je koristiti standarde, neovisno o informacijskom sustavu u kojem obrađujemo građu. Standardizirano nazivlje temelj je funkcionalne i široko iskoristive računalne obrade građe. Ovdje su navedeni primjeri kako standardizirati neka od opisnih kategorija u aplikaciji M++ s naglaskom da se jednom uređena polja trebaju „zaključati“ za nove upise kako bi ostala uređena i standardizirana.

Literatura

1. Zakon o muzejskoj djelatnosti // *Narodne novine*, 49/60
2. Zakon o muzejskoj djelatnosti // *Narodne novine*, 12/77
3. Zakon o muzejima // *Narodne novine*, 1998, br. 142, 28.10.1998.
4. Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara // *Narodne novine*, 1999, br. 69, 5.7.1999
5. Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja muzejske dokumentacije o muzejskoj građi // *Narodne novine*, 2002, br. 108, 16.9.2002.
6. Benyovsky, Lucija. Inventari u muzejima s osvrtom na inventare u Zagrebu (neobjavljeni magisterski rad). Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 1981.
7. Verona, Eva, *Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga*, 1. dio, Zagreb: Hrvatsko bibliotekarsko društvo, 1986.
8. Štrbac, Dušanka; Vujić, Mirjana: Pravilnik za predmetni katalog, Zagreb : Knjižnice grada Zagreba, 2004.

Jelena Balog Vojak, viša dokumentaristica

j.balog@hismus.hr

Hrvatski povijesni muzej

Zdenka Šinkić, viša informatičarka

z.sinkic@hismus.hr

Hrvatski povijesni muzej

Dokumentacijska služba u službi korisnika

Museum Documentation in customer service

Sažetak

Važnost dobro strukturirane, pohranjene i dostupne muzejske dokumentacije već je dobro poznata. Danas to podrazumijeva računalnu obradu i pohranu jer gotovo da vrijedi pravilo: *ono što nije u digitalnom svijetu, kao da ne postoji*. Razlog je tomu što nam računalna tehnologija pruža mogućnost brzog i jednostavnog pristupa informacijama. Time se zadovoljava jedno od najvažnijih načela modernog čovjeka, koji nema vremena – načelo ekonomičnosti. Razradjujući metodu pohrane sekundarne dokumentacije, vodili smo se upravo načelom ekonomičnosti, primjerenošći korisniku, te naravno načelom točnosti (podataka). Dokumentacija je strukturirana prema trenutno važećem Pravilniku o sadržaju i načinu vođenja muzejske dokumentacije o muzejskoj građi, ali i prilagođena današnjim potrebama. To se posebno odnosi na audio-vizualne fondove. Njihova struktura i mediji promijenili su se od vremena donošenja Pravilnika, ali su i vrlo traženi od korisnika. Metapodaci o sekundarnoj dokumentaciji lako su pretraživi i dostupni kroz računalnu aplikaciju S++, ali za sada samo stručnim djelatnicima. Sama dokumentacija pohranjena je u sustavu za pohranu podataka. Prilikom organizacije pohrane, razmišljali smo tko sve i na koji

način može biti naš korisnik kako bi nam rezultat pretraživanja bio što točniji uz najekonomičnije postizanje cilja.

Naš plan za budućnost je na mrežne stranice muzeja staviti (uz već postojeće) osnovne informacije o muzejskim predmetima, cjelovitoj izložbenoj i izdavačkoj djelatnosti muzeja. To bi omogućilo bržu i lakšu razmjenu podataka između korisnika i dokumentacijske službe.

Summary

The importance of well structured, stored and accessible Museum documentation is already well known. Today, this involves computer processing and storage because the rule is almost valid: *what is not in the digital world, as if it does not exist*. The reason for this is that computer technology provides us with a quick and easy access to information's. This is applied to one of the most important principles of a modern man, who has no time - the principle of economics. By elaborating the method of storing secondary documentation, we were guided by the principle of cost-effectiveness, user-friendliness, and of course the principle of accuracy (data). The documentation is structured in accordance with the current *Rules on the Content and Mode of Maintaining Museum Documentation*, but in correlation to today's needs. This is especially true to audio-visual funds. Their structure and the media have changed since the adoption of the Rulebut are also highly sought by the users. The metadata about secondary documentation is easily searchable and available through a S ++ computer application, but for the time being only for museum employees. The same documentation is stored in the data storage system. During organization of storage data, we have been thinking about who and how can become our customer which can help us get the search result as accurate as possible with the most cost-effective achievement to the goal. Our plan for the future is to put on the Museum web pages basic information, alongside with the already existing information, about the museum's objects,

exhibition and publishing activities. This would enable faster and easier data exchange between the users and the Museum documentation.

1. Muzejska Dokumentacija

Muzejska dokumentacija prvi je puta izjednačena s muzejskom građom i štiti se kao kulturno dobro prema Zakonu o muzejima iz 1998. godine i Zakonu o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara. Taj je status potvrđen i u novom Zakonu o muzejima (NN 110/15). Svaka je muzejska institucija dužna voditi dokumentaciju o muzejskoj građi. Njezino vođenje detaljnije je propisano Pravilnikom o sadržaju i načinu vođenja muzejske dokumentacije o muzejskoj građi (NN 108/02) i predstavlja dosad najrazrađeniju zakonsku odredbu o vođenju muzejske dokumentacije kao i postupke koji se odnose na stvaranje i pohranjivanje muzejske dokumentacije. Slijedom promjene Zakona o muzejima, u postupku je osvremenjivanje svih povezanih pravilnika, pa tako i pravilnika o vođenju muzejska dokumentacije.

Pravilnik propisuje sustavno izrađen, prikupljen, organiziran i pohranjen skup podataka o muzejskoj građi, nastao tokom stručne obrade, zaštite i prezentacije muzejske građe. Dijeli se na primarnu, sekundarnu i tercijarnu dokumentaciju. Dokumentacija o muzejskom predmetu mora biti osigurana od gubitka ili oštećenja te trajno dostupna.¹

Dokumentacijska služba Hrvatskog povijesnog muzeja započela je s radom 2004. godine kada je zaposlen prvi dokumentarist, čime započinje sustavno prikupljanje i obrada (sekundarne) muzejske dokumentacije. Međutim, dio dokumentacijske građe sakuplja se već i ranije (pozivnice, plakati, katalozi i sl. kao i dokumenti o održanoj izložbi - hemeroteka i foto dokumentacija). U stvaranju dokumentacije kako primarne, tako i sekundarne, sudjeluju svi stručni djelatnici. Uloga dokumentarista je prikupljanje, obrada, razvrstavanje i pohrana

¹ Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja muzejske dokumentacije o muzejskoj građi // *Narodne novine*, 2002, br. 108, 16.9.2002. čl. 2

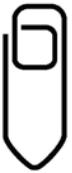
dokumentacije sa svrhom čuvanja i mogućnosti ponovnog korištenja. Sakuplja se, obrađuje i prezentira dokumentacijska tekstualna i audio-vizualna građa vezana uz djelovanje pojedinaca, grupa, institucija iz područja hrvatske povijesti i povijesti Muzeja.

Važnost dobro strukturirane, pohranjene i dostupne muzejske dokumentacije već je dobro poznata. Dokumentacija koja se ne upotrebljava ili se ne može upotrebljavati postaje nedjelotvorna i samim tim u dobrom djelu nepotrebna. Danas to podrazumijeva računalnu obradu i pohranu jer gotovo da vrijedi pravilo: *ono što nije u digitalnom svijetu, kao da ne postoji*. Razlog je tomu što nam računalna tehnologija pruža mogućnost brzog i jednostavnog pristupa informacijama. Time se zadovoljava jedno od najvažnijih načela modernog čovjeka, koji nema vremena – načelo ekonomičnosti.

2. Tko su zapravo korisnici muzejske dokumentacije?

Korisnici muzejske dokumentacije su osoblje muzeja i vanjski korisnici: istraživači, javni mediji, predavači, studenti, posjetitelji, druge baštinske ustanove. Razlozi korištenja muzejske dokumentacije su različiti: radi njezine znanstvene i stručne obrade, izlaganja, objavljivanja, za potrebe nastave itd. pa stoga i različitim kategorijama korisnika trebaju različiti tipovi informacija. To nas dovodi do načina pružanja pristupa informacijama. Muzeji su dužni sukladno odredbama *Pravilnika o uvjetima i načinu ostvarivanja uvida u muzejsku građu i muzejsku dokumentaciju*² omogućiti svim zainteresiranim osobama uvid u muzejsku građu i dokumentaciju.

² Pravilnik o uvjetima i načinu ostvarivanja uvida u muzejsku građu i muzejsku dokumentaciju // Narodne Novine, br. 115, 21.12.2001.

3. Obrada i pohrana

Obrada i pohrana primarne i sekundarne dokumentacije u Hrvatskom povijesnom muzeju odvija se u digitalnom obliku. Obrada se vrši u integriranom muzejskom informacijskom sustavu M++ i S ++ - cjelovitom muzejsko informacijsko-dokumentacijskom rješenju koje omogućuje računalnu obradu muzejske građe i dokumentacije te njeni ispisivanje i pohranu. Također, integrirana obrada primarne i sekundarne muzejske dokumentacije omogućuje povezivanje tekstualne i slikovne građe u svrhu istraživanja, zaštite i muzejske komunikacije.

Informacije mogu davati stručni djelatnici muzeja: kustosi, dokumentarist i informatičar pretraživanjem informacijskog sustava M++ i/ili S++.

Razvojem informacijske tehnologije, intenziviran je rad na digitalizaciji muzejske građe i dokumentacije. Od 2007. godine u muzeju se uz muzejsku građu digitaliziraju i dokumentacijski fondovi čime dobivamo pregledno i sustavno obrađene fondove uz olakšano i ubrzano pretraživanje što pojednostavljuje njihovu distribuciju korisnicima.

Pohrana sekundarne dokumentacije vrši se na uređaju za pohranu podataka Dell PowerVault MD3000, a razvrstana je prema kriterijima koje nalaže *Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja muzejske dokumentacije o muzejskoj građi* (čl.23 i čl.24).

Uređaj se sastoji od 15 tvrdih diskova koji su spojeni na muzejski server, a radi zaštite podataka pristup pohrani ima dokumentacijska služba koju čine dokumentarist, informatičar i fotograf.

Kako bi poboljšali distribuciju informacija korisnicima prilikom razvijanja mrežnih stranica muzeja promišljali smo o potrebama korisnika i pružanja informacija putem mrežnih stranica.

4. Primarna dokumentacija

Obrada muzejske građe vrši se računalno u informacijskom sustavu M++, te se iz njega povlače podaci za Knjigu inventara i Knjigu izlaska, dok se za Knjigu ulaska podaci posebno unose. Za svaki predmet predviđena je digitalna fotografija. Digitalne fotografije muzejske građe pohranjuju na sustav za pohranu podataka. Muzej ima mrežnu stranicu na kojoj za sada prezentira dio građe, a intencija je mogućnost uvida u čitav fundus putem weba kroz online zbirke gdje će se moći pretraživati prema inventarnom broju, zbirci, autoru, naslovu, vrsti predmeta i vremenu nastanka.

5. Sekundarna dokumentacija

Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja muzejske dokumentacije o muzejskoj građi propisuje vođenje sljedećih fondova i njihovih inventarnih knjiga: audio-vizualni fondovi (fonoteka, fototeka, diateka, videoteka, filmoteka, planoteka, dokumentacijski crteži, fond digitalnih i magnetskih zapisa), hemeroteka, evidencija o izložbama, konzervatorsko-restauratorski postupci, evidencija o pedagoškoj djelatnosti, evidencija o stručnom i znanstvenom radu, izdavačka djelatnost, dokumentacija o marketingu i odnosima s javnošću, dokumentacija o osnivanju i povijesti muzeja.

Imajući u vidu da je (još uvijek) važeći Pravilnik donesen 2002., dio propisanih fondova danas je zastario. Od navedenih fondova u Hrvatskom povijesnom muzeju vode se: audio-vizualni fondovi, evidencija o izložbama, evidencija konzervatorsko-restauratorskih postupaka, evidencija o pedagoškoj djelatnosti, izdavačka djelatnost.

Ovom prilikom predstaviti ćemo samo one fondove za koje korisnici pokazuju najviše zanimanja.

Fondovi se obrađuju u informacijskom sustavu za obradu sekundarne dokumentacije S++. Jedinice u fondovima primarne i sekundarne dokumentacije te jedinice unutar sekundarne dokumentacije međusobno su povezane prema sadržaju. Zahvaljujući takvom načinu

organiziranja dokumentacije, lako se može dobiti informacija i kompletan uvid u građu i dokumentaciju mujejskog fundusa.

5.1. Fototeka

Fototeka ima primarnu ulogu zaštite originalnih jedinica građe i lakše dostupnosti (posebno kada se radi o velikim ili vrlo osjetljivim predmetima). Obuhvaća ponajprije digitalne preslike jedinica građe pohranjenih u zbirkama Hrvatskog povijesnog muzeja. One nastaju fotografiranjem ili skeniranjem, a oba se postupka provode unutar Muzeja, vlastitom opremom. Digitalne preslike nose inventarnu oznaku originalne jedinice građe i pohranjene su u mapama strukturiranim prema zbirkama Muzeja. Takav način pohrane pokazao se najučinkovitijim za kasniju manipulaciju digitalnim preslikama. Pohrana se vrši u TIFF formatu s minimalnom razlučivosti od 300 dpi, pa do 2400 dpi (za leica format negativa). Cilj je izraditi takvu digitalnu presliku jedinice građe, da se manipulacija sa samom jedinicom svede na minimum (izlaganje na izložbama). Također, kvalitetna preslika često nam daje više informacija od samog originala zahvaljujući mogućnosti povećanja do sitnih detalja, inače teško vidljivih.

U smislu korištenja, digitalne preslike jednako su zanimljive stručnim djelatnicima Muzeja kao i vanjskim korisnicima. Koriste se kao sastavni dio izložbenih projekata u multimedijalnim proizvodima, za izdavačku djelatnost muzeja, za uvid u građu na potraživanje vanjskih korisnika i druge svrhe. Pritom originalna jedinica građe ostaje sačuvana.

Metapodaci o jedinicama fototeke ne unose se u zasebnu bazu podataka. Imajući u vidu da mjesečna produkcija može dosegnuti i do 1000 digitalnih jedinica, teško je zamisliti kako bi unošenje metapodataka moglo to pratiti. Također, potrebe korisnika do sada nisu pokazale da su metapodaci o jedinicama fototeke potrebni u nekoj zasebnoj bazi podataka. Tim više što se informacije o samoj digitalnoj presnimci mogu dobiti jednim klikom miša na presnimku.

5.2. Videoteka

Videoteka obuhvaća sve video snimke vezane za djelatnost muzeja, neovisno o formatu. Starije jedinice čuvaju se na VHS kazetama za koje postoji plan digitalizacije. U postupku je traženje finansijskih sredstava za Projekt digitalizacije VHS kazeta HPM-a s namjerom da se ti materijali revitaliziraju i opet koriste u edukativne svrhe, zašto su i nastali. Digitalne jedinice fonda čuvaju se na sustavu za pohranu podataka. U fondu se čuvaju video radovi nastali za potrebe pojedinih izložbi i kao takvi predstavljaju dragocjen izvor za proučavanje povijesti djelovanja Hrvatskog povjesnog muzeja. Također, oni su veliki potencijal za različite vrste pedagoških aktivnosti, a moguće ih je ponovno iskoristiti i kao multimedijalne proizvode u novim izložbenim projektima Muzeja. Time ih (ponovno) približavamo korisnicima, kao i predmete koji su njihov sastavni dio. Međutim, za sada je to moguće samo s onim jedinicama fonda, koje su u digitalnom obliku.

5.3. Fonoteka

Fonoteka je fond novijeg datuma te za sad jedinice fonoteke imamo u digitalnom obliku, preuzete s različitih mrežnih stranica. Postoje također jedinice fonoteke koje bi trebale ući u fond ali su u analognom obliku i trenutno nemamo tehničku opremu za njihovo preslušavanje. Kao i videoteka, fonoteka također pruža brojne mogućnosti ponovnog korištenja u okviru izložbenih, pedagoških i drugih programa Muzeja.

5.4. Hemeroteka

U višegodišnjem radu pokazalo se da je muzejska hemeroteka bogat izvor informacija za različite teme čime se nametnula i potreba njenog šireg korištenja. Novinski članci predstavljaju bogat izvor informacija i društvene slike nekog vremena. Imajući u vidu osjetljivost papirnog materijala i time njegovu ograničenu dostupnost, u tijeku je projekt digitalizacije cjelokupne hemeroteke Muzeja. Jedan od osnovnih ciljeva projekta jest učiniti hemeroteku pristupačniju korisnicima ne samo za čitanje, već i pretraživanje (unutar samog teksta). Projekt obuhvaća pripremu članaka za skeniranje, skeniranje članaka, automatsku obradu (OCR), te računalno pohranjivanje u PDF formatu prema inventarnoj oznaci fonda sekundarne dokumentacije na uređaj za pohranu unutar mape SEKUNDARNA/HEMEROTEKA. Na kraju, rezultati se implementiraju u aplikaciju za obradu sekundarne dokumentacije gdje su sadržajno pretraživi i daju mogućnost ponovnog korištenja (što je jedan od zadataka dokumentacije).

5.5. Evidencija o izložbama

Podaci o izložbenoj djelatnosti Muzeja obrađuju se u informacijskom sustavu za obradu sekundarne dokumentacije S++. Digitalne jedinice fonda o izložbenoj djelatnosti raspoređene su na uređaj za pohranu u mapu SEKUNDARNA/IZLOZBENA/DJELATNOST unutar koje su pohranjene mape po oznaci fonda u aplikaciji S++ unutar koje su raspoređene mape: otvorenje, postav, pozivnica, deplijan, plakat, sinopsis, scenarij, legende, multimedija. Svi elementi nose oznaku fonda tako da su lako pretraživi.

Vanjskim korisnicima dostupan je dio informacija na mrežnim stranicama Muzeja gdje se nalazi baza podataka. Bazu sustavno popunjavamo, a pretraživa je po autoru, naslovu, godini i vrsti. Uz osnovne informacije o izložbi, dostupni su plakat, pozivnica, deplijan, fotografije otvorenja, fotografije likovnog postava, izbor muzejske građe iz postava te video snimke.

5.6. Izdavačka djelatnost

Fond o izdavačkoj također se obrađuje u informacijskom sustavu za obradu sekundarne dokumentacije S++. Obuhvaća kataloge izložbi i zbirk, vodiče po izložbama, elektroničke i druge publikacije (npr. radne bilježnice).

Prema kriterijima koje nalaže *Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja muzejske dokumentacije o muzejskoj građi*³ digitalne jedinice fonda o izdavačkoj djelatnosti je raspoređen na uređaj za pohranu u mapu SEKUNDARNA/IZDAVAČKA DJELATNOST.

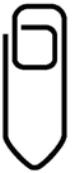
Unutar mape razvrstani su prema vrsti izdanja: katalozi, vodiči, elektronička izdanja i ostala izdanja, a vode se po svojim oznakama fonda iz informacijskog sustava za obradu sekundarne dokumentacije S++.

Korisnici muzejske dokumentacije osim informacija koje mogu dobiti od dokumentarista o izdavačkoj djelatnosti, također mogu naći informacije na mrežnim stranicama Muzeja. Tamo je također baza podataka koju sustavno popunjavamo, a pretraživa je po autoru, naslovu, godini i vrsti izdanja.

6. Zaključak

Od svih fondova, korisnici najčešće traže jedinice fototeke u svrhu uvida ili korištenja građe za stručne, znanstvene i druge svrhe. Videoteka sa svoje strane ima veliki potencijal, posebno u pedagoške svrhe, no potrebno je izvršiti digitalizaciju svih analognih jedinica, za što već postoji plan, no trenutno nisu osigurana materijalna sredstva. Potreba za digitaliziranjem analognih jedinica fondova pojавila se ponajprije zbog lakše manipulacije i pretraživanja unutar muzeja za potrebe korisnika. S druge strane, tehnološki napredak uvjetovao je i nastanak izvorno digitalnih jedinica pojedinih fondova.

³ Vidi članke 23 i 44 navedenog pravilnika.

Iako su mogućnosti pretraživanja ovih fondova za sada dostupni samo uskom krugu stručnih djelatnika Hrvatskog povijesnog muzeja, rezultatima se može koristiti i šira javnost. Ipak, svjesni smo da krajnji cilj treba biti mogućnost mrežnog pretraživanja i pregledavanja rezultata u virtualnom svijetu te drugih oblika ponovnog korištenja.

Sve su to razlozi zbog kojih je neophodno stručno i kvalitetno stvaranje muzejske dokumentacije. Njezina je svrha pružiti informaciju o cijelokupnoj aktivnosti muzeja te biti poveznica između stručno-znanstvenih podataka o muzejskim predmetima i korisnika muzeja.

Literatura

1. Zakon o muzejima // *Narodne novine*, 2015, br. 110, 13.10.2015.
2. Zakon o muzejima // *Narodne novine*, 1998, br. 142, 28.10.1998.
3. Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja muzejske dokumentacije o muzejskoj građi // *Narodne novine*, 2002, br. 108, 16.9.2002.
4. Pravilnika o uvjetima i načinu ostvarivanja uvida u muzejsku građu i muzejsku dokumentaciju // *Narodne Novine*, br. 115, 21.12.2001.

Jadranka Belevski

Muzej antičkog stakla u Zadru
Poljana Zemaljskog odbora 1
Zadar
jbelevski@mas-zadar.hr

Dokumentiranje izložbi u Muzeju antičkog stakla u Zadru

Documenting exhibitions in Museum of Ancient Glass in Zadar

SAŽETAK

U članku se obrađuje fond *Izložbe* sekundarne muzejske dokumentacije Muzeja antičkog stakla u Zadru. U prostoru muzeja održano je 49 izložbi, u nešto manje od 5 godina, iz čega se jasno iščitava ambicija muzeja da javnosti ponudi mnoštvo kvalitetnih sadržaja, približi arheologiju i antičko staklo, ali i umjetnike koji se u današnje vrijeme bave stakлом. Muzej antičkog stakla u Zadru sa bogatim programom vraća posjetitelje u muzej čime ispunjava osnovno muzejsko poslanje o edukaciji posjetitelja i otvorenosti muzeja javnosti. Staklo kao atraktivni i jasan materijal osigurava određenu prednost ovoj muzejskoj ustanovi. Posjetitelji kontinuirano pokazuju interes za radionice puhanja stakla, staklene fuzije i rada na plameniku, što ih upoznaje sa stakлом kao uporabnim, umjetničkim i arheološkim materijalom. U tom sretnom spoju u ovom muzeju stvara se bogat program izložbi, radionica te drugih događanja, koja stvaraju mnoštvo materijala za fondove sekundarne muzejske dokumentacije. Činjenica da je Muzej antičkog stakla relativno mladi muzej ide u prilog lakšoj organizaciji tih fondova, jer se sva dokumentacija uglavnom već stvara u digitalnom obliku, pa je time olakšano i pohranjivanje i rad sa tim materijalima. Izložbe i izdavačka djelatnosti predstavljaju samo jedan segment rada Muzeja antičkog stakla u Zadru, ali pokazuju vezu sa radom dokumentarista u specijalističkom arheološkom muzeju kroz stvaranje sekundarne muzejske dokumentacije i njeno vođenje po pravilima struke.

Ključne riječi: Muzej antičkog stakla u Zadru, sekundarna muzejska dokumentacija, izložbe, izdavačka djelatnost, staklo

SUMMARY

The article deals with fund *Exhibitions*, which is the part of secondary museum documentation of Museum of Ancient Glass in Zadar. In less than 5 years 49 exhibitions were held in the place of the museum, which is the distinct point of museum's intention to offer lots of quality contents to the public, approach archaeology and ancient glass, as well as contemporary artists dealing with glass. Museum of Ancient Glass in Zadar with such a rich agenda brings back the visitors in the museum fulfilling the basic museum duty to educate and to be open to the public. Glass as the attractive and clear material gives a certain advantage to this museum institution. Visitors continuously show interest for glassblowing, glass fusion and lampworking workshops, which acquaint them with glass as usable, artistic and archaeological material. In that fortunate cohesion in this museum a rich program of exhibitions, workshops and other events is being created, which procreate numerous materials for secondary museum documentation. The fact that the Museum of Ancient Glass is fairly new museum facilitates easier organisation of these funds, because all the documentation is already being made in digital form, what eases as well as storage as manipulation with these materials. Exhibitions and publishing activities represent only one segment of functioning of the Museum of Ancient Glass in Zadar, but they illustrate the correlation with documentarist's work in specialists archaeological museum throughout creating and organising secondary museum documentation according to the regulated profession.

Keywords: Museum of Ancient Glass in Zadar, secundary museum documentation, exhibitions, publishing activities, glass

UVOD

Izložba je najčešći oblik muzejskog komuniciranja. To je svojevrsno zbivanje, stvaralački čin u kojemu se prikazuju i tumače pojedini fenomeni i znanje o njima u specifičnom odnosu prošlosti i sadašnjosti, muzealnoga i realnog svijeta.¹ Muzej antičkog stakla u Zadru u svojoj relativno kratkoj povijesti² prikupio je u svojoj dokumentaciji zavidan broj izložbi, što bi značilo da je prihvaćen muzeološki izazov muzejske izložbe. Izložba u muzejskom kontekstu predstavlja općeprihvaćeni, ali i najočekivaniji model komunikacije s publikom i na neki način možda i najpotpuniji. Postaviti izložbu u službi muzejske institucije znači proći dugi put od ideje do realizacije i uključivanja cijelog tima ljudi u projekt. Postoje male i velike izložbe, ali u pravilu svaka ima svoju svrhu i očekivan rezultat u smislu promicanja ideje i edukaciji sredine. Izložbe su prostor za ciljanu interakciju posjetitelja i izabrane teme i daju prostor muzealcima za oslobođanje dodatne kreativnost i ispunjavanje svoje obveze o objavljivanju materijala, ali i otvaranju muzeja javnosti i ponudi novih znanja posjetiteljima.

¹ Maroević, Ivo. Muzejska izložba – muzeološki izazov. // Informatica museologica 34, 3-4 (2003), 14.

² Muzej antičkog stakla u Zadru otvoren je 05. svibnja 2009. godine.

Muzej antičkog stakla u Zadru ima, osim posebnosti građe koju čuva i prezentira³ još jednu veliku prednost u arhitektonskom smislu, a to je vrijedno naslijeđe prostora klasicističke palače Cosmacendi, građene 1877. godine na bastionu Moro. Sama palača ima svoju povijesnu vrijednost, koja je oplemenjena novim sadržajem, ali i novom funkcionalnom dogradnjom.⁴ Osim bogatog i posebnog stalnog postava, velika prednost MAS-a⁵ su dvije dvorane za povremene izložbe i druga događanja. Upravo ti prostori su ovom muzeju specijaliziranom za antiku dozvolili veliki iskorak u radu. Izučavanje antičkog stakla kao primarni interes stvorilo je korisnu nuspojavu izučavanja staklarstva uopće. Na tom tragu izlazi se iz okvira antike preko srednjeg vijeka, renesanse do modernog i suvremenog stakla. U MAS-u kroz brojne radionice, izložbe, kongrese, predavanja propituju se stare i nove tehnike izrade i ukrašavanja, konzervacija i restauracija stakla, ali i neke nove inspiracije iz staklenog medija. Jednostavno promiče se umjetnost stakla. Osim predstavljanja umjetnosti starog stakla, muzej potiče suvremene umjetnike da izlažu radove u staklu ili inspirirane stakлом, bilo da se radi o apstraktnim instalacijama, slikama, skulpturama ili dizajnu u staklu.

IZLOŽBE KAO DIO SEKUNDARNE DOKUMENTACIJE

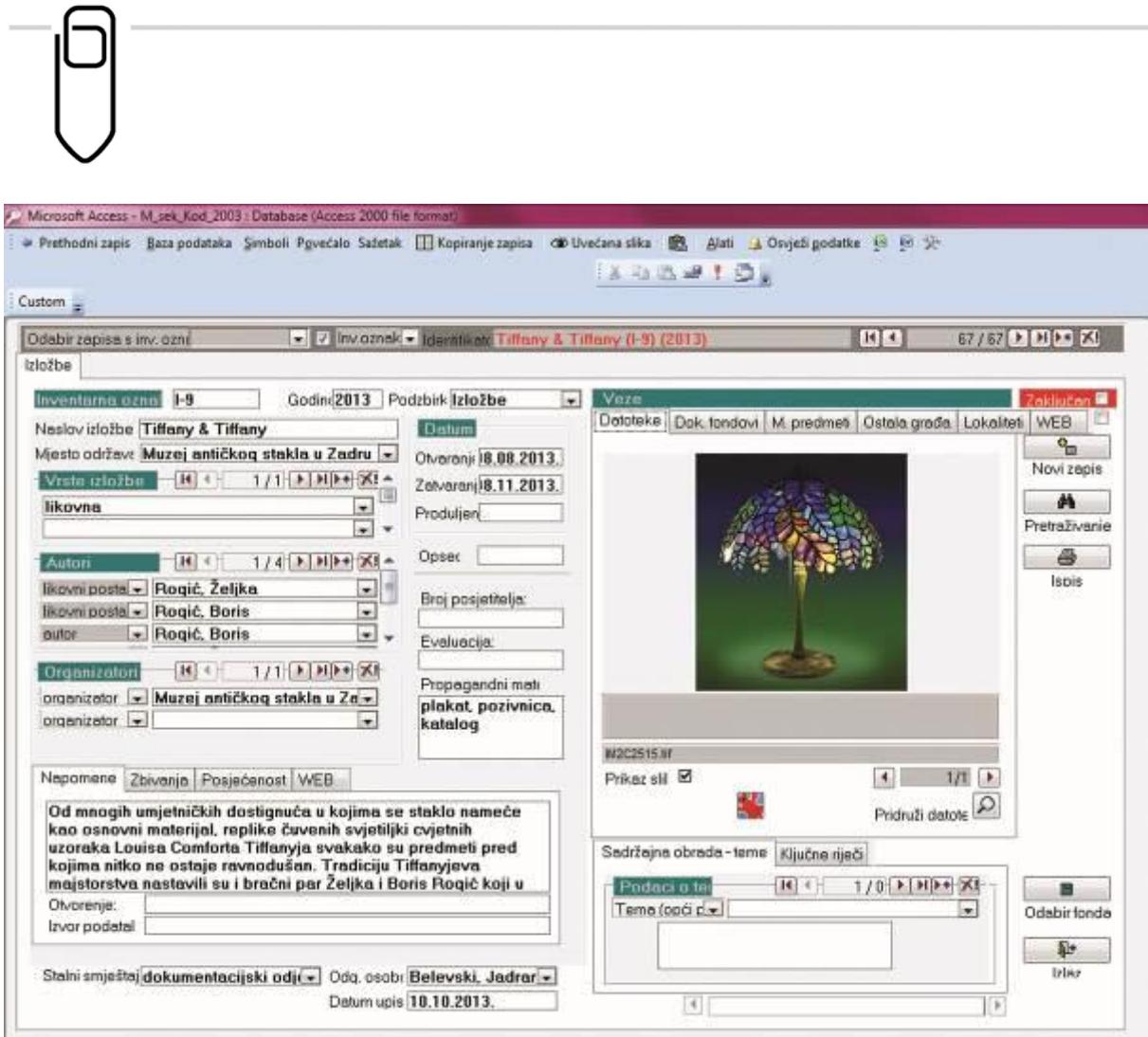
Izložbena djelatnost Muzeja antičkog stakla sustavno se obrađuje kroz fondove sekundarne muzejske dokumentacije prema Pravilniku o sadržaju i načinu vođenja muzejske dokumentacije o muzejskoj građi, Zakona o muzejima (NN 142/98)⁶. U obradi fondova sekundarne muzejske dokumentacije u Muzeju antičkog stakla koristi se modul S++ i u fondu *Izložbe* evidentirano je 67 jedinica.

³ Muzej antičkog stakla u Zadru je specijalizirani arheološki muzej za antičko staklo od 1. – 5. stoljeća.

⁴ Izgradnja i otvaranje Muzeja antičkog stakla u Zadru. Zadar : Muzej antičkog stakla u Zadru, 2009., 25-26.

⁵ MAS je skraćenica za naziv Muzej antičkog stakla u Zadru.

⁶ Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja muzejske dokumentacije o muzejskoj građi [NN 108/02.](#), čl. 23.

U tom fondu evidentira se sva izložbena djelatnost muzeja , što uključuje izložbe u prostoru muzeja, gostujuće izložbe muzeja u drugim prostorima i sudjelovanje na izložbama. *Dokumentacija o izložbama obuhvaća dokumente: sinopsis, scenarij, pozivnicu, plakat, katalog i druge dokumente o održanoj izložbi.*⁷ Od otvorenja Muzeja antičkog stakla u Zadru 05. svibnja 2009. godine do listopada 2013. godine u prostoru muzeja održano je 49 izložbi, zabilježeno je 5 gostovanja muzejskih izložbi u drugim prostorima te 11 sudjelovanja na drugim izložbama. Ono što je još zabilježeno u ovom fondu su i 2 izložbe Muzeja antičkog stakla koje su održane prije otvorenja same zgrade 2009. godine. Taj je podatak zanimljiv i stoga što potkrjepljuje tezu o MAS-u kao ustanovi koja se otvara posjetiteljima aktivnom organizacijom izložbi i brojnih drugih događanja, čak i prije otvorenja nove zgrade i privlači publiku u muzej uvijek nečim novim. Prva izložba Muzeja antičkog stakla u Zadru **Asseria –**

⁷ Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja muzejske dokumentacije o muzejskoj građi [NN 108/02.](#), čl. 29.

deset godina istraživanja otvorena je 25. siječnja 2008. godine u suorganizaciji sa Arheološkim muzejom u Zadru, dok je prva samostalna izložba MAS-a **Antičko staklo: restauracija** otvorena 23. rujna 2008. godine u suradnji sa Znanstvenom knjižnicom Zadar, kao svojevrsna najava otvorenja novog muzeja.⁸ Izložbena aktivnost je od samih početaka na visokoj razini, i kvalitativno i kvantitativno, a same izložbe razlikuju se po brojnim parametrima. Osnovna podjela u ovom radu je prije svega po osnovnoj tematici i prvenstveno konceptu izložbe.

ARHEOLOŠKE IZLOŽBE.

Antičko staklo: restauracija⁹ je izložba otvorena u izložbenoj dvorani Znanstvene knjižnice u Zadru sa namjerom najave otvorenja MAS-a, ali da prije svega prikaže arheološki materijal kroz složene postupke restauracije arheološkog stakla. Upravo je restauracija čitavim nizom okolnosti postala ishodištem samog Muzeja antičkog stakla. Antičko staklo na ovom prostoru je javnosti bilo poznato kroz fundus Arheološkog muzeja u Zadru, a važnost apostrofirana prvenstveno kroz dvije značajne izložbe: *Antičko staklo Argyruntuma* i *Antičko staklo Hrvatske / Trasparenze imperiali – Vetri romani dalla Croazia*, koja je 1997. bila postavljena u Palači Barberini u Rimu.¹⁰ Obje su izložbe gostujući po Evropi prikazale bogatstvo antičkog stakla sa zadarskog i općenito hrvatskog područja. Kao sretna okolnost u razvoju ideje o osnutku specijaliziranog muzeja za antičko staklo su novija zaštitna arheološka istraživanja antičke nekropole Zadra (2004. - 2007.), koja su donijela čitavo bogatstvo novog materijala. Sa tom količinom staklenih nalaza došla je i potreba za konzervacijom i restauracijom, tako da je nakon odluke o osnivanju muzeja¹¹ formirana restauratorska radionica.

⁸ Belevski, Jadranka. Aktivnosti Muzeja antičkog stakla – 3 godine rada. Zadar : Muzej antičkog stakla u Zadru, 2012., 19.

⁹ Autor izložbe: Šime Perović, viši restaurator Muzeja antičkog stakla u Zadru.

¹⁰ Autor obje izložbe je dr. sc. Ivo Fadić.

¹¹ Muzej antičkog stakla u Zadru osnovan je uredbom Vlade Republike Hrvatske 09. lipnja 2006. godine.

Izložba *Antičko staklo: restauracija* je važna i po tome što je to prva tematska izložba o konzervaciji i restauraciji stakla u Hrvatskoj, a potvrdu vrijednosti i pobuđenog interesa su dala i brojna gostovanja. Izložba je nakon postavljanja u Zadru (2008.) gostovala u Pučkom otvorenom učilištu Obrovac - Zavičajni muzej i Arheološkom muzeju u Zagrebu 2010. godine, a 2011. godine u Arheološkom muzeju Narona u Vidu. U fondu *Izložbe* modula S++ ova je izložba označena sa **I-2**, godina **2008.**, podzbirka ***Izložbe iz fundusa***,¹² gostovanje u Obrovcu sa **I-5, 2010.**, Zagreb **I-12, 2010.**, a Vid **I-10, 2011.** Primjer ove izložbe pokazuje povezanost svih prikupljenih materijala sekundarne dokumentacije kroz modul S++, koji olakšava pretraživanje svih podataka vezanih za jednu temu, a u ovom slučaju kroz gostovanja mujejske izložbe. Za svaku od ovih izložbi prikupljeni materijali su i digitalno pohranjeni i razvrstani po fondovima. Fond *Izložbe* u pravilu prati fond *Izdavačka djelatnost*, jer se uz svaku izložbu u MAS-u izdaje pozivnica i plakat, gotovo u pravilu katalog, digitalno izdanje kataloga u pdf formatu na CD-ROM-u, deplijan i letak. Izložba *Antičko staklo: restauracija*

¹²Svaki zapis mora imati jedinstvenu kombinaciju 3 tražena parametra: inventarna oznaka, godina i podzbirka.

imala je 3 gostovanja i za svako gostovanje nove pozivnice i plakate. Katalog izložbe¹³ je imao drugo izdanje 2010. u zajedničkoj nakladi sa Arheološkim muzejom u Zagrebu.¹⁴

Ovoj izložbi pridružene su 4 jedinice u fondu *Izložbe* i 10 jedinica u fondu *Izdavačka djelatnost*.

Na dan otvorenja Muzeja antičkog stakla u Zadru, uz stalni postav za javnost je otvorena prva izložba u muzejskom prostoru, u velikoj izložbenoj dvorani: ***Antičko staklo Hrvatske – izbor***. To je arheološka izložba, značajna po objedinjavanju reprezentativnog antičkog staklenog materijala iz Hrvatske¹⁵ i prigodna za otvorenje novog muzeja koji treba postati središnjom nacionalnom bazom za izučavanje antičkog stakla. Ovoj izložbi pridružena je 1 jedinica u fondu *Videoteka*, 2 u fondu *Izdavačka djelatnost* i 1 u fondu *Posebna događanja*. Samo otvorenje MAS-a je zabilježeno kao posebno događanje sa pozivnicom, koja je ujedno bila i poziv na ovu izložbu. Uz otvorenje je izdan prigodni katalog *Izgradnja i otvaranje Muzeja antičkog stakla u Zadru*¹⁶, a uz izložbu *Antičko staklo Hrvatske – izbor* izdan je DVD sa materijalom prikazanim na izložbi.

Ovom slijedu prvih arheoloških izložbi u MAS-u treba dodati i još jednu za muzej iznimno važnu i posjećenu izložbu: ***Hrvatski Apoksiomen***, 2010. godine.¹⁷ Kip atlete smješten u novom zadarskom muzeju izazvao je velik interes javnosti i u marketinškom smislu donio doista veliku korist i samom stalnom postavu MAS-a. Uz standardni izdavački materijal vezan uz izložbe, plakat, pozivnicu i katalog,¹⁸ ova je izložba imala posebno dizajniranu ulaznicu, a potakla je i izradu suvenira sa likom Apoksiomena. Uz podatke o izložbi su pohranjene i

¹³ Perović, Šime. Antičko staklo: restauracija. Zadar : Muzej antičkog stakla u Zadru, 2008.

¹⁴ Perović, Šime. Antičko staklo: restauracija. 2nd ed. Zadar – Zagreb : Muzej antičkog stakla u Zadru, Arheološki muzej u Zagrebu, 2010.

¹⁵ U izložbi su sudjelovali Arheološki muzej u Splitu, Arheološki muzej u Zagrebu, Arheološki muzej Istre u Puli, Muzej grada Šibenika i Muzej Slavonije u Osijeku, a autor izložbe je dr. sc. Ivo Fadić.

¹⁶ Izgradnja i otvaranje Muzeja antičkog stakla u Zadru. Zadar : Muzej antičkog stakla u Zadru, 2009.

¹⁷ Izložba je održana u suorganizaciji sa Ministarstvom kulture Republike Hrvatske i Hrvatskim restauratorskim zavodom.

¹⁸ Hrvatski Apoksiomen. Zagreb : Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, 2008.

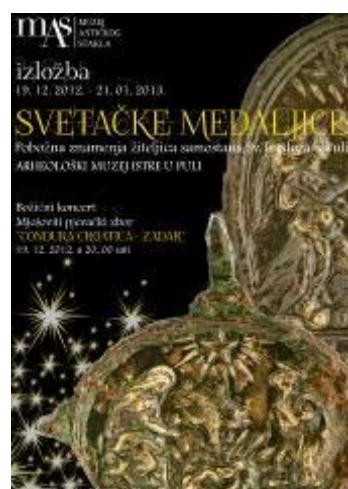
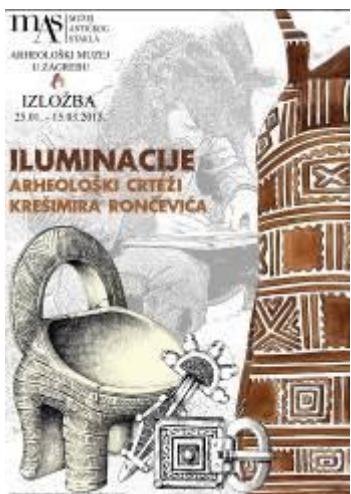
fotografije staklenih predmeta izrađenih u muzejskoj demo-radionici sa likom Apoksiomena u tehnici fuzije, grafičke pripreme *bookmarka*, ali i jedan videozapis u fond *Videoteka*. Uz kip Apoksiomena postavljena je i izložba fotografija vezanih uz pronađazak, vađenje i konzervaciju kipa sa projekcijom filma *Apoksiomen*, koji je pohranjen u fond *Videoteka* kao popratna dokumentacija o ovoj izložbi.¹⁹

¹⁹ Belevski, Jadranka. Film u Muzeju antičkog stakla u Zadru. // *Informatica museologica* 43, 1-4 (2012), 173-174.

Ukupno je evidentirano 11 arheoloških izložbi i one su bile rezultat samostalnih projekata muzejskih kustosa, ali i brojnih suradnji sa drugim ustanovama. Važno je izdvojiti uspješnu suradnju sa Odjelom za arheologiju Sveučilišta u Zadru kroz 3 izložbe: **Iz liburnskog svijeta mrtvih** (2011.), **Sa studentima arheologije - 10 godina terenske nastave** (2012.) i **50 godina Odjela za arheologiju Sveučilišta u Zadru**²⁰ (2013.), zatim predstavljanje lokaliteta Suhopolje – Kliškovac kroz izložbu **Suhopolje - Kliškovac / Od mjestopisa do arheološke spoznaje** (2012.) i monografiju²¹ od strane Instituta za arheologiju. Što se tiče suradnji sa arheološkim muzejima ugostili smo Arheološkim muzej u Zagrebu sa predstavljanjem arheološkog crtačkog opusa Krešimira Rončevića na izložbi **Iluminacije / Arheološki crteži Krešimira Rončevića**²² (2013.), te Arheološki muzej Istre u Puli sa izložbom **Svetačke medaljice – pobožna znamenja žiteljica samostana Sv. Teodora u Puli.**²³

²⁰ 50 godina Odjela za arheologiju Sveučilišta u Zadru. Zadar : Sveučilište u Zadru, Muzej antičkog stakla u Zadru , 2013.

²¹ Tomičić, Željko; Jelinčić, Kristina. Suhopolje - Kliškovac / Od mjestopisa do arheološke spoznaje. Zagreb : Institut za arheologiju, MIA 4, 2011.

²² Iluminacije / Arheološki crteži Krešimira Rončevića. Zagreb : Arheološki muzej u Zagrebu, 2011.

²³ Krnjak, Ondina. Svetačke medaljice – pobožna znamenja žiteljica samostana Sv. Teodora u Puli. Pula : Arheološki muzej Istre, 2010.

Unutar arheološke podjele izložbi može se istaknuti kategorija *podvodna arheologija*, gdje su održane izložbe: ***Staklo iz morskih dubina / Brodolom kod Gnalića***²⁴ (2011.) i ***Staklena odiseja / Staklo u opremi i teretu broda***²⁵ (2011.). Što se tiče dokumentacije o tim izložbama i izložbenog multimedijalnog koncepta, obje je izložbe pratio atraktivan film o podvodnim istraživanjima. Film ***Brodolom trgovačkog broda iz 17. stoljeća kod otoka Koločepa*** sa izložbe ***Staklena odiseja / Staklo u opremi i teretu broda*** je izdan kao DVD i evidentiran i u fondu *Izdavačka djelatnost* i fondu *Videoteka*.²⁶

Microsoft Access - M_sek_Kod_2003 : Database (Access 2000 file format)

Prethodni zapis Baza podataka Simboli Povećalo Sažetak Kopiranje zapisa Uvećana slika Alati Osvježi godatke

Custom Izložbe

Dodaj zapisa s inv. ozn. Inv. oznak. Identifikator: Staklena odiseja / Staklo u opremi i teretu broda

Izložbe

Inventarsko ozn. I-16 Godina: 2011 Podzbirk Izložbe Datum

Naslov izložbe: Staklena odiseja / Staklo u opremi i teretu broda Otvorenje: 01.12.2011.

Mjesto održave: Muzej antičkog stakla u Zadru Zatvaranje: 01.12.2011.

Vrsta izložbe: arheološka Producen:

Autori: Radić Rossi, Irena Opseg:

Organizatori: Muzej antičkog stakla u Zadru Broj posjetitelja:

Evaluacija:

Propagandni materijali: plakat, pozivnica, katalog, cd - rom

Napomene: Zbiranje Posjećanost WEB

Izložba staklenog tereta sa potopljenih brodova kod rta Glevato na Mljetu, otočića Sv. Petra kod Ilovika, kod rta Stobe na Mljetu, kod otočića Gnalića i brodoloma u Koločepskom kanalu.

Izložba se održala u čest proslave Dana Grada Zadra i

Otvoreno:

Izvor podatkov:

Stalni smještaj: Odg. osobi: Belevski, Jadranka Datum upis: 27.03.2012.

Vez

Dodatake Dok. fondovi M. predmeti Ostala grada Lokalitet WEB

Zaključen Novi zapis

Pretraživanje Ispis

Videoteka

Brodolom trgovačkog broda iz 17. stoljeća kod otoka Koločepa

Izdavačka djelatnost

[CD - ROM] Staklena odiseja / Staklo u opremi i teretu broda

[katolog] Staklena odiseja / Staklo u opremi i teretu broda

[pozivnica] Staklena odiseja / Staklo u opremi i teretu broda

[plakat] Staklena odiseja / Staklo u opremi i teretu broda

[plečak] Staklena odiseja / Staklo u opremi i teretu broda

Izložbe

Stakleni slijep - Zbirka stakla Muzeja Slovenske

Vez

Izložbe Ples sijena (I-7) (2009)

I-8 Ples sijena 23.11.2009.-24.12.2009.

Sadržajna obrada - teme Ključne riječi

Podaci o temi Teme (opći p...)

Odsabir fonda Izlaz

²⁴ Staklo iz morskih dubina / Brodolom kod Gnalića. Zadar : Muzej antičkog stakla u Zadru, 2011.

²⁵ Radić Rossi, Irena. Staklena odiseja / Staklo u opremi i teretu broda. Zadar : Muzej antičkog stakla u Zadru, 2012.

²⁶ Belevski, Jadranka. Film u Muzeju antičkog stakla u Zadru. // Informatica museologica 43, 1-4 (2012), 176.

Prikaz arheoloških izložbi u MAS-u zaokružuje druga izložba iz fundusa muzeja **Rimsko staklo Hrvatske / Radionički reljefni žigovi** (2012.).²⁷ Ta je izložba posebna prvenstveno po temi, jer se po prvi put sistematicki obrađuju radioničke oznake na reljefnim žigovima na području Hrvatske, što je važan doprinos proučavanju antičkog staklarstva.²⁸ Važno je i predstavljanje teze o postojanju lokalne radionice na zadarskom području,²⁹ pa su u izložbu uvršteni i rezultati rada u eksperimentalnoj arheologiji. U radionici MAS-a izrađen je kalup za izradu kvadratičnog vrčića i reljefno dno sa 4 latice i točkom u sredini, što je upravo tipični primjerak zadarske staklarske radionice, a cijeli taj postupak je zabilježen na filmu **Izrada reljefnog žiga**,³⁰ koji je prikazivan na izložbi. Koncept i demonstracija eksperimentalne arheologije u muzeološkoj literaturi se označava kao *oživljavanje povijesti-living history*³¹ i u ovom slučaju je izazvalo velik interes publike, jer posjetitelji svakodnevno u MAS-u mogu uživati u *oživljavanju povijesti staklarstva*, ali i kupiti izvorne replike antičkih staklenih predmeta u mujejskoj suvenirnici. Napomenimo i citat Željka Kovačića, koji kaže *Ima nešto od igre u projektiranju izložbi*,³² što se ovom izložbom u MAS-u potvrđuje i pokazuje da igra može biti i u svrsi znanosti. Izložba je popraćena bogato opremljenom monografijom,³³ koja uz tiskano ima i digitalno izdanje. Dokumentacija uz ovu izložbu obuhvaća više fondova sekundarne dokumentacije, tako da se uz fond *Izložbe* veže i fond *Izdavačke djelatnosti* sa 6 jedinica, te *Videoteka* sa 1 jedinicom. Ova je izložba ilustrativan primjer suradnje autora izložbe i monografije sa dokumentaristom u arheološkom muzeju, jer veže još jedan fond sekundarne mujejske dokumentacije, a to je fond *Dokumentacijski crteži*, jedinica

²⁷ Autor izložbe: dr. sc. Berislav Štefanac, viši kustos Muzeja antičkog stakla u Zadru.

²⁸ Na izložbi je postavljeno 110 predmeta.

²⁹ Dr. sc. Ivo Fadić je 2001. godine obranio doktorsku disertaciju na Sveučilištu u Zadru sa temom *Antičko staklo u Liburniji*, iznoseći i tezu o postojanju lokalne radionice na zadarskom području.

³⁰ Belevski, Jadranka. Film u Muzeju antičkog stakla u Zadru. // Informatica museologica 43, 1-4 (2012), 177.

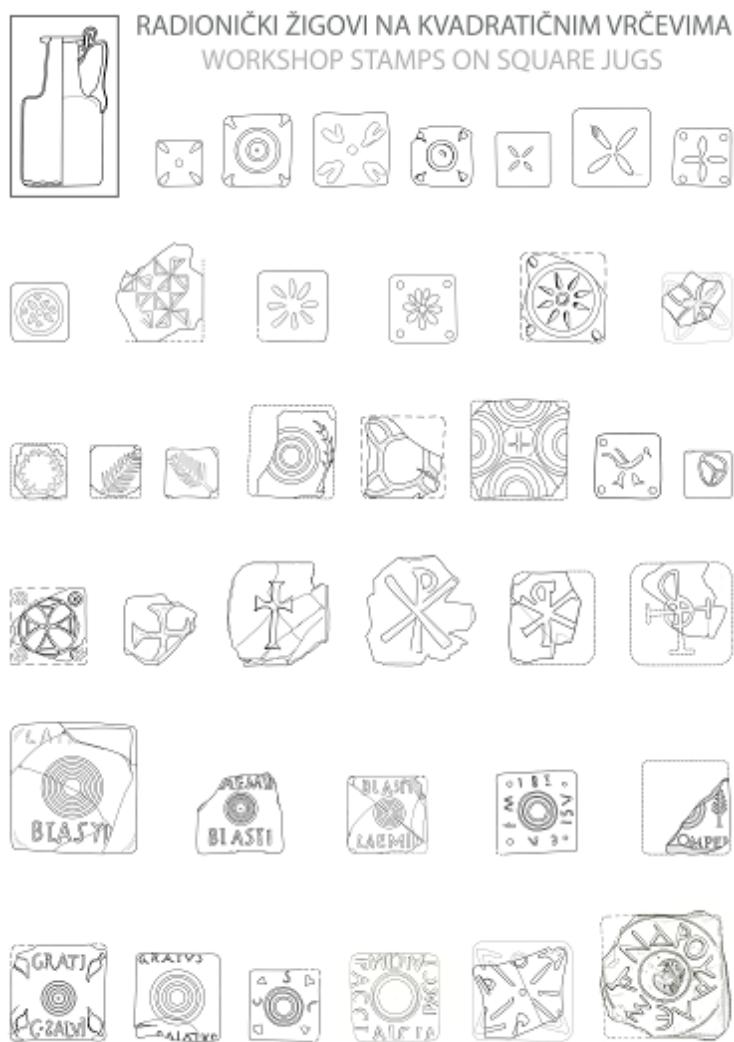
³¹ Šegavić Čulig, Irena. Oživljena povijest (living history) kao metoda interpretacije baštine. // Informatica museologica 36, 3-4 (2005), 6.

³² Kovačić, Željko. Centralna ideja. // Informatica museologica 34, 3-4 (2003), 30.

³³ Fadić, Ivo; Štefanac, Berislav. Rimsko staklo Hrvatske / Radionički reljefni žigovi. Zadar : Muzej antičkog stakla u Zadru, 2012.

audiovizualnih fondova.³⁴ Dokumentarist u MAS-u je ujedno i crtač arheološkog materijala i terenski dokumentarist.³⁵ Svih 312 predmeta objavljenih u monografiji nacrtani su u tehničkom crtežu sa svim potrebnim presjecima, pogledima i rekonstrukcijama sa posebnim naglaskom na crtež žiga. Ti su crteži razvrstani po tablama, koje su korištene kao posteri na izložbi i table u monografiji.

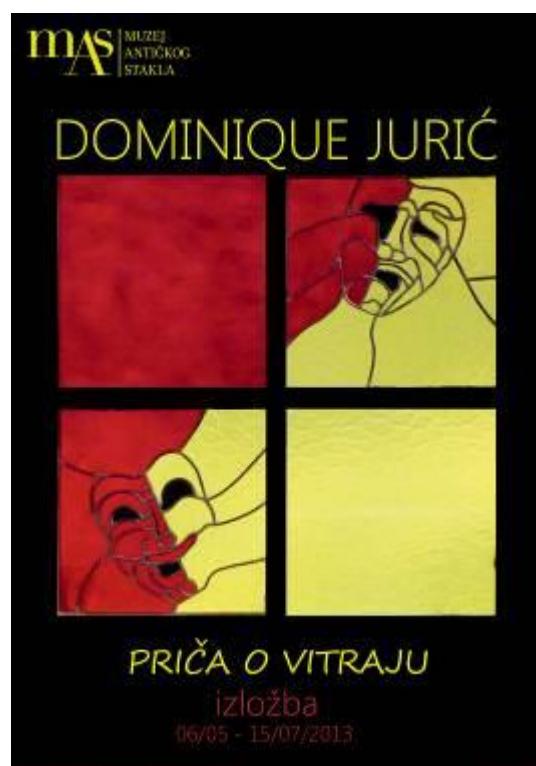
³⁴ Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja muzejske dokumentacije o muzejskoj građi NN 108/02., čl. 25.

³⁵ Dokumentarist Muzeja antičkog stakla u Zadru je dipl. povjesničar umjetnosti i dipl. arheolog Jadranka Belevski.

LIKOVNE IZLOŽBE

Izložbenom konceptu MAS-a nakon primarno arheoloških izložbi, treba dodati jednako važne likovne izložbe. U Muzeju antičkog stakla u Zadru održane su 24 likovne izložbe sa osnovnom idejom da se promiče umjetnost stakla. U prvom redu se predstavljaju umjetnici koji rade sa stakлом kao medijom svog umjetničkog izražavanja, ali i razne tehnike u radu sa stakлом: tehnika staklene fuzije, vitraj, tiffany, oslikavanje stakla, puhanje, lijevanje stakla, rad na plameniku.

Tehniku staklene fuzije predstavila je slikarica i keramičarka Ljerka Njerš svojom izložbom **Staklo / Art Glass³⁶** (2011.), ali i radionicom – demonstracijom za javnost. Vitraj je

³⁶ Ljerka Njerš - Staklo / Art Glass. Zagreb : Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Gliptoteka, Muzej antičkog stakla u Zadru, 2010.

predstavljen na predbožićnoj izložbi **Josip Botteri Dini - U susret Božićnoj svjetlosti**³⁷ (2011.), izložbi **Andeli bez granica** (2011.), gdje je Monika Petrović uz izložbu fotografija Ive Pervana izložila vitraje sakralne tematike i skulpture anđela u tiffany tehnici, te na izložbi **Priča o vitraju**³⁸ autorice Dominique Jurić. Poznatu i za javnost izrazito privlačnu tiffany tehniku su, osim Monike Petrović predstavili i Željka i Boris Rogić, autorski par iz Rijeke na izložbi **Tiffany & Tiffany** (2013.),³⁹ gdje su zadarskoj javnosti izložili tiffany lampe kao autorska djela, ali i certificirane replike *Tiffanyjevih lampi*. Tehniku oslikavanja staklenih predmeta predstavila je Zvonka Požun iz Oberglas Glasmuseum Bärnbach iz Austrije na izložbi **Stakloslikarstvo – stare tehnike u novim interpretacijama**,⁴⁰ (2012.), gdje je održala i demonstraciju, odnosno dvodnevnu radionicu. Što se tiče puhanja i lijevanja stakla u prvom redu treba izdvojiti važnu retrospektivnu izložbu **Raoul Goldoni - Staklene skulpture** (2012.) na kojoj je izloženo 39 staklenih skulptura Raoula Goldonija. Organizacija retrospektivne izložbe najznačajnijeg hrvatskog umjetnika koji se bavio staklenom materijom zahtjevala je dosta vremena, posebno jer su djela posuđena iz više muzeja i privatnih vlasnika. Izložbu je pratio katalog,⁴¹ s digitalnim izdanjem, pozivnica, plakat, letak, ukupno 5 jedinica u fondu *Izdavačka djelatnost*. Filmski materijal⁴² prikazivan u prostoru izložbe evidentiran je u fondu *Videoteka* i to u 7 jedinica. Na primjeru ove izložbe može se vidjeti povezanost fondova sekundarne dokumentacije i količina materijala koji se stvara samo od jedne izložbe. Vezano uz fond *Izložbe* i evidentiranje same izložbe veže se i fond *Posebna događanja*, jer je izložba *Raoul Goldoni / Staklene skulpture* organizirana povodom obilježavanja Dana Muzeja antičkog stakla u Zadru - 3. godišnjica i kao takva upisana u program na plakatu za Dan MAS-a, a tu se opet povezuje sa fondom *Izdavačka djelatnost*, gdje je evidentiran taj plakat.

³⁷ Josip Botteri Dini - U susret Božićnoj svjetlosti. Zadar : Muzej antičkog stakla u Zadar, 2010.

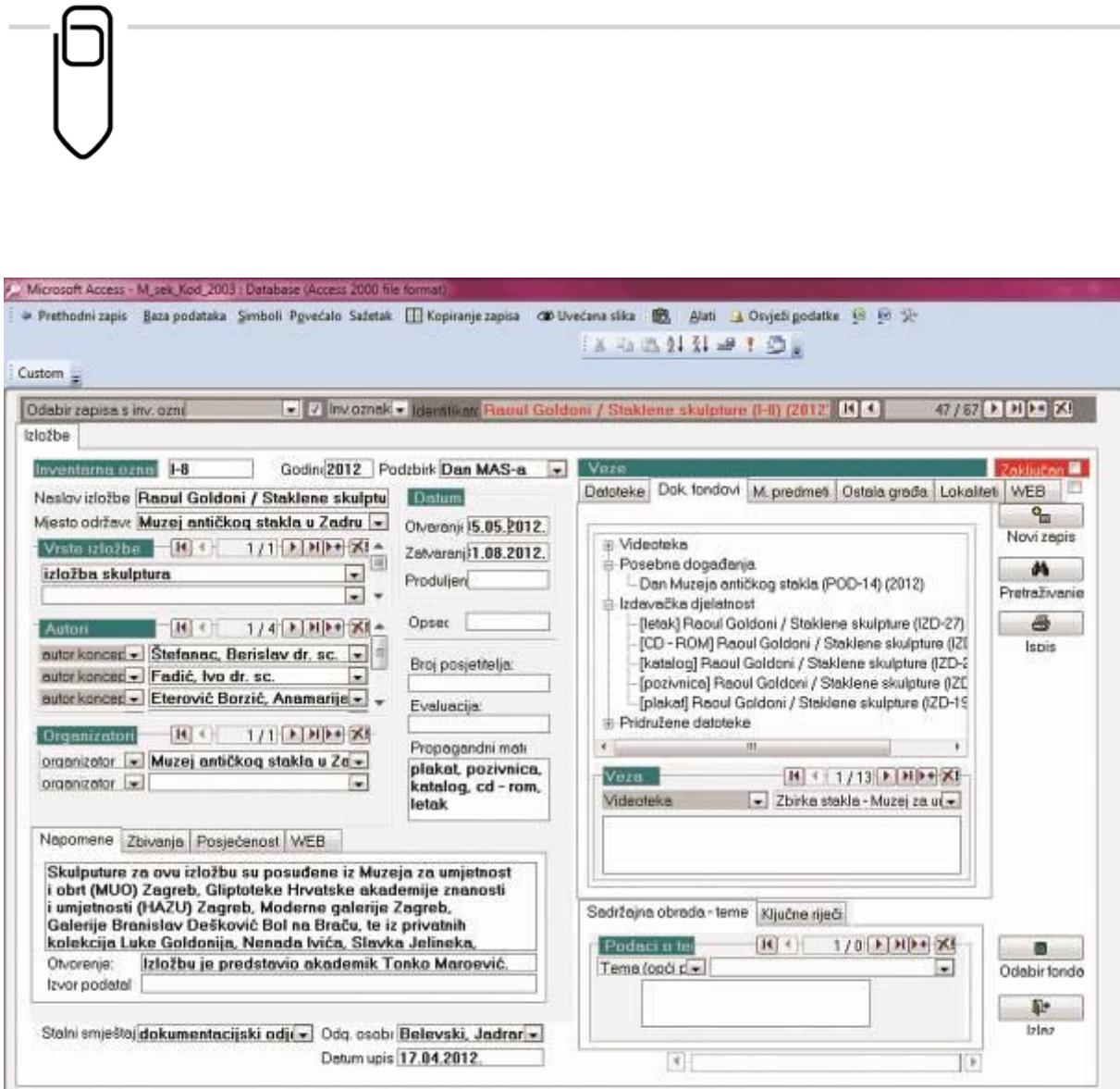
³⁸ Dominique Jurić - Priča o vitraju. Zadar : Muzej antičkog stakla u Zadar, 2013.

³⁹ Željka i Boris Rogić - Tiffany & Tiffany. Zadar : Muzej antičkog stakla u Zadar, 2013.

⁴⁰ Zvonka Požun - Stakloslikarstvo – stare tehnike u novim interpretacijama. Zadar : Muzej antičkog stakla u Zadar, 2012.

⁴¹ Raoul Goldoni - Staklene skulpture. Zadar : Muzej antičkog stakla u Zadru, 2012.

⁴² Belevski, Jadranka. Film u Muzeju antičkog stakla u Zadru. // Informatica museologica 43, 1-4 (2012), 177.

Uz svaku izložbu u MAS-u veže se i fond *Fototeka* sa fotografijama izložaka, postavljanja, otvorenja i popratnih djelatnosti, te fond *Hemeroteka* sa svim novinskim člancima, iz tiskanih medija i sa internetskih portala, vezanih uz to događanje. Fond *Hemeroteka* broji 1096 jedinica od osnutka 2006. godine zaključno sa 2013. godinom i većina novinskih napisa o muzeju se odnosi upravo na izložbenu djelatnost.

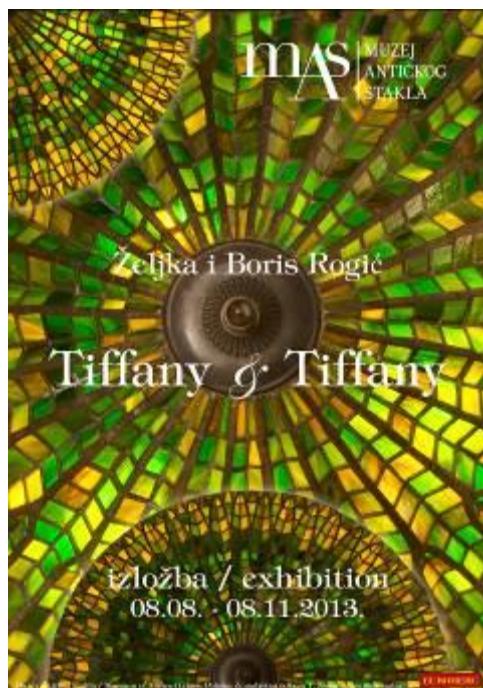
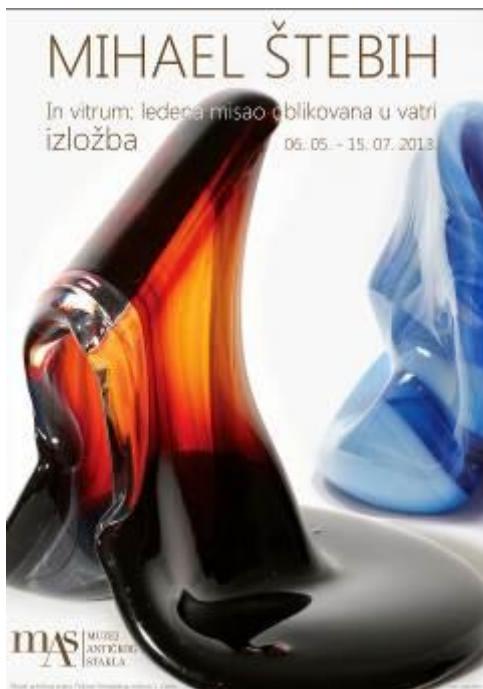
Što se tiče tehnike lijevanja stakla treba spomenuti izložbu ciklusa Antona Vrlića *Stakleni gradovi*⁴³ (2010.), staklena tonda Dražena Trogrlića na izložbi *Zviježđa Mediterana*⁴⁴ (2011.).

⁴³ Anton Vrlić - Stakleni gradovi. Zagreb : Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Gliptoteka, Muzej antičkog stakla u Zadru, 2010.

⁴⁴ Dražen Trogrlić - Zviježđa Mediterana. Zadar : Muzej antičkog stakla u Zadru, 2011.

te izložbu staklenih skulptura Mihaela Štebiha *In vitrum: ledena misao oblikovana u vatri*⁴⁵ (2013.). Kroz kontakte sa brojnim umjetnicima, uspostavljena je i suradnja sa Akademijom likovnih umjetnosti u Zagrebu i Akademijom primjenjenih umjetnosti u Rijeci. Antun Vrlić, profesor na ALU Zagreb i APU Rijeka u više je navrata održao edukaciju studenata u muzejskoj radionici.⁴⁶

Fond *Posebna događanja* često se veže uz izložbe jer Muzej antičkog stakla u Zadru potiče edukativnu stranu izložbi, posebno uz likovne izložbe, gdje umjetnici koji izlažu izravno u kontaktu s posjetiteljima demonstriraju svoj rad i tehniku. Do sada su to bili: Ljerka Njerš - fuzija, Anton Vrlić – lijevanje, puhanje stakla, Zvonka Požun - stakloslikarstvo, Antonija Gospić - rad na plameniku, Iwona Bolinska Waledzik, Wioletta Jaskolska, Renata Zimnicka Prabucka - vitraj, Matko Kezele – mozaik. Sve ove aktivnosti podržavaju koncept *živog muzeja* koji daje više od stalnog postava i stavlja naglasak na edukaciju. Spomenimo i ugodu, kao još jedan koncept MAS-a, koji se posebno odražava kroz glazbu. Većinu izložbi prati

⁴⁵ Mihael Štebih - In vitrum: ledena misao oblikovana u vatri. Zadar : Muzej antičkog stakla u Zadru, 2013.

⁴⁶ Teme radionica su bile: *Repeticija i nizovi u staklu* (2011.) i *Plodovi - staklo u tehniči fuzije, puhanja i lijevanja* (2012.).

glazba u prostoru, a često i koncerti uz otvorenje, koji se dokumentiraju kao posebna događanja i vežu sa fondom *Izložbi*.

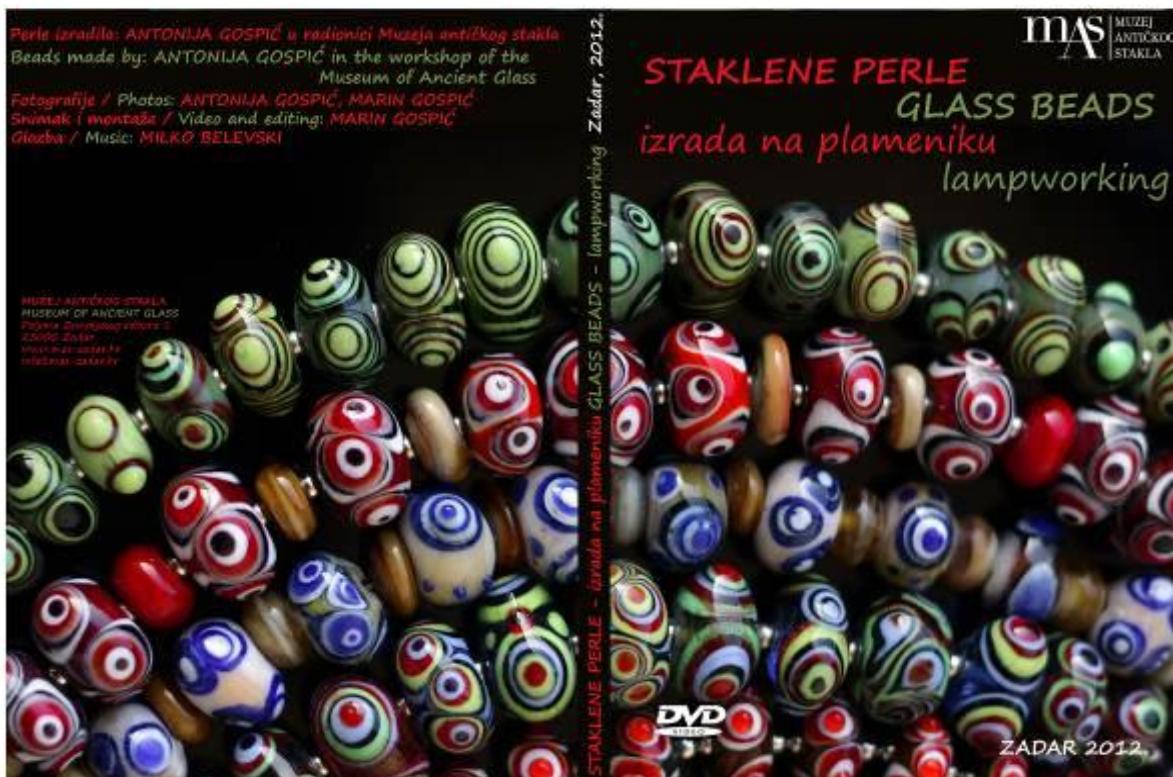

MAS svoju atraktivnost i posjećenost, osim značajnom fundusu i bogatom programu, duguje i radionicama koje se svakodnevno odvijaju u prostoru muzeja, a njihovi proizvodi su ponuđeni na prodaju u mujejskoj suvenirnici. Uz puhanje stakla demonstrira se i izrada staklenih predmeta na plameniku, osobito staklenih perli i nakitnih predmeta koji se izrađuju kao replike antičkih primjeraka. *Ex igne - Iz vatre*⁴⁷ (2012.) je izložba nakitnih predmeta, koja je predstavila tehniku rada na plameniku, ali i foto-izložba, gdje su slikovno i tekstrom predstavljene tehnike izrade. To je izložba sa multimedijalnim konceptom i po drugi put u

⁴⁷ Autorica izložbe je Antonija Gospić, koja u MAS-u demonstrira rad na plamenicima.

MAS-u je za potrebe postavljanja izložbe snimljen kratki film *Staklene perle - Izrada na plameniku / Glass Beads – Lampworking*.⁴⁸ Što se tiče dokumentacije, uz ovu je izložbu vezano više fondova: fond *Posebna događanja*, jer je otvorena kao dio programa za Noć muzeja 2012., fond *Izložbe* sa 3 jedinice (2 gostovanja), fond *Izdavačka djelatnost* sa 6 jedinica (2 plakata, pozivnica, deplijan, DVD), te fond *Videoteka* sa filmom.

Staklo je svim ovim umjetnicima zajednička preokupacija i u njihovo društvo možemo dodati još jednu umjetnicu sa nešto drugačijom i neobičnijom tehnikom predstavljenoj na izložbi sugestivnog naslova *Tragom stakla* (2012.). Iris Bondora Dvornik je izložila svoj ciklus radova nastalih u kombiniranoj tehnici na tragu ekspresionističke apstrakcije. Slikarica stvara dvodimenzionalna djela sa gotovo trodimenzionalnim dojmom, jer je površina slika

⁴⁸ Belevski, Jadranka. Film u Muzeju antičkog stakla u Zadru. // Informatica museologica 43, 1-4 (2012), 176-177.

prebogata teksturama, prvenstveno komadima razbijenog stakla. *Slike su rađene na podlozi, koja nosi ime vivac te na plexiglasu, suvremenim zamjenama za klasično staklo.*⁴⁹ Sa ovom izložbom predstavljen je jedan neobičan pristup staklenoj materiji , čime MAS pokazuje interes i prema eksperimentu sa stakлом.

IZLOŽBE PLAKATA I FOTOGRAFIJE

Izložbe plakata i fotografije, te povijesne i etnološke izložbe su posebno odvojene, kao podgrupa likovnih izložbi. U ovoj prvoj grupi imamo 10 izložbi, koje su primarno foto – izložbe ili izložbe plakata i postera. Prva izložba Muzeja antičkog stakla u Zadru **Asseria – deset godina istraživanja** (2008.) sa Arheološkim muzejom u Zadru održana je u prostoru crkve Sv. Donata kao foto izložba uz koju je predstavljen i dio sitnog arheološkog materijala sa arheoloških istraživanja na lokalitetu Asseria, Podgrađe kod Benkovca.

Muzej antičkog stakla prati brojna udruženja u Zadru i omogućava im povremene izložbe. Tako su gostovale izložbe fotografije: **Parterno uređenje Trga Petra Zoranića u Zadru** (2009.) u organizaciji Zadarskog društva arhitekata i Grada Zadra, **Povijest KK Zadar** (2009.) Košarkaški klub Zadar, **Zadart 2000 – 2010** (2010.) Likovna udruga Zadart , te **Ana Roje** (2010.) Zadarski plesni ansambl.

2010. i 2011. godine MAS je surađivao sa Sekcijom restauratora i preparatora Hrvatskog muzejskog društva. Iako su 2. Susreti Sekcije restauratora i preparatora HMD (2010.) održani u Tehničkom muzeju u Zagrebu, izložba 41 plakata gostaovala je u listopadu iste godine u Muzeju antičkog stakla u Zadru.⁵⁰ Dokumentaciji o toj izložbi slijedeće godine pridodani su materijali održanog skupa u Muzeju antičkog stakla u Zadru: 3. Susreti Sekcije restauratora i

⁴⁹ Iris Bondora Dvornik – Tragom stakla. Zadar : Muzej antičkog stakla u Zadar, 2012.,11.

⁵⁰ 2. Susreti Sekcije restauratora i preparatora Hrvatskog muzejskog društva. Zagreb : Hrvatsko muzejsko društvo, 2010., 4.

preparatora HMD (2011.) i izložbe 44 plakata, 42 autora iz 16 hrvatskih muzeja i 2 gostovanja iz Slovenije.⁵¹

U ovoj kategoriji važno je istaknuti i dvije izložbe nastale u suradnji sa hrvatskim istaknutim fotografom Ivom Pervanom. Prva je predbožićna izložba **Anđeli bez granica** (2011.), gdje su izloženi veliki formati fotografija Ive Pervana sa motivima anđela, koji su uslikani kao detalji brojnih evropskih i hrvatskih crkava ili umjetničkih djela.⁵² Druga je izložba fotografija **Rota Palagruzona** (2012.), gdje je Ivo Pervan u prostor MAS-a donio duh Komiže i fotografije *falkuše*, a prof. dr. sc. Joško Božanić održao predavanje *Falkuša od Palagruže do Atlantika*, što je uz plakat i pozivnicu, fotografije i novinske članke, evidentirano kao posebno događanje.

Muzej antičkog stakla u Zadru organizirao je vlastitu izložbu plakata i izdavaštva povodom 3. godišnjice Dana MAS-a **Aktivnosti muzeja antičkog stakla – 3 godine rada** (2012.).⁵³ Izloženo je 37 plakata više autora, predstavljene su muzejske publikacije, promidžbeni materijali, ali i brojne nagrade i priznanja, koje su prikupljene u 3 godine rada. Izložba je zamišljena kao dokumentaristički izvještaj o događanjima u MAS-u i u tu svrhu je izdan i

⁵¹ 3. Susreti Sekcije restauratora i preparatora Hrvatskog muzejskog društva. Zadar: Hrvatsko muzejsko društvo, 2011., 5.

⁵² Na izložbi je sudjelovala i Monika Petrović sa vitrajima i skulpturama anđela u tiffany tehnici.

⁵³ Autorica izložbe je Jadranka Belevski, dokumentarist Muzeja antičkog stakla u Zadru.

katalog.⁵⁴ Plakati su važan dio mujejskog koncepta i to ne samo u promidžbenom, nego i u likovnom smislu. *Muzejski plakati i reklamni materijali svih vrsta temeljni su element mujejske promocije i vizualne identifikacije pojedinog muzeja, što u javnosti stvara pozitivnu medijsku sliku o mujejskom poslanju i događajima koji se u muzeju zbivaju.*⁵⁵ Sakupljaju se kao dio fonda *Izdavačka djelatnost* i čuvaju u plakatoteci MAS-a i mogu se pregledavati u virtualnoj galeriji na mrežnoj stranici muzeja.⁵⁶ Za muzej je važno da su ti plakati postali i dio zbirke mujejskih plakata Mujejskog dokumentacijskog centra MDC u Zagrebu.⁵⁷ Ta je zbirka nastala na temelju donacije Antuna Bauera iz 1973. i uključuje u svoj fundus plakate istaknutih hrvatskih umjetnika i dizajnera.⁵⁸

⁵⁴ Belevski, Jadranka. Aktivnosti Muzeja antičkog stakla – 3 godine rada; Zadar : Muzej antičkog stakla u Zadru, 2012.

⁵⁵ Maroević, Ivo. Mujejska publikacija kao oblik mujejske komunikacije. // Informatica museologica 32 (3-4) (2001), 12.

⁵⁶ <http://mas-zadar.hr/index.php/muzej-galerija/photo-galerija/144-plakati-mas>

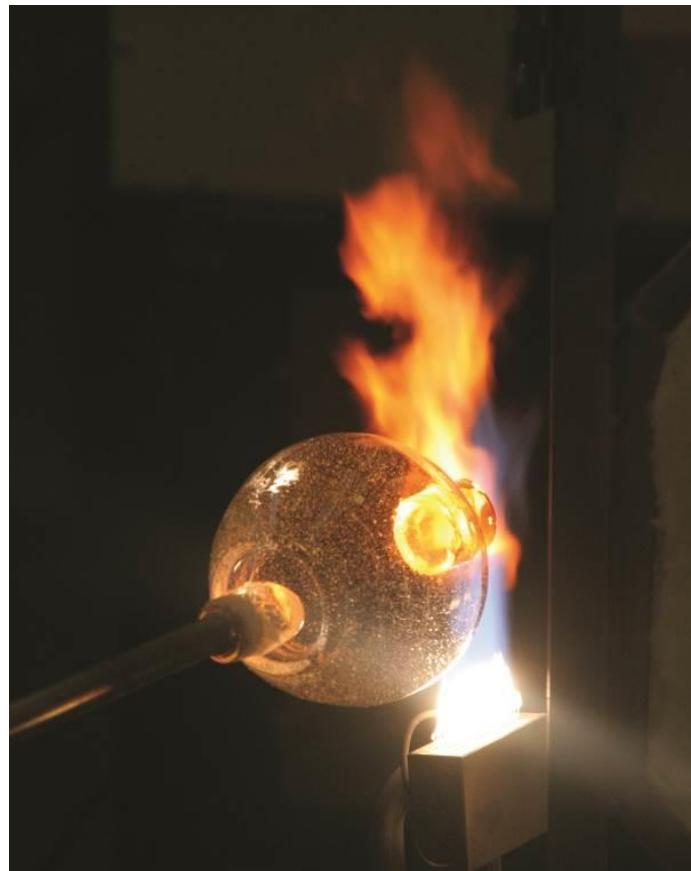
⁵⁷ <http://www.mdc.hr/hr/mdc/zbirke/zbirka-muzejskih-plakata/pronadi-plakat/>

⁵⁸ Cukrov, Tončika. On line galerija – kako do uspješne implementacije. // Informatica museologica 35 (1-2) (2004), 24.

POVIJESNE I ETNOLOŠKE IZLOŽBE

U kategoriji povijesnih izložbi imamo dvije važne izložbe. Prva je izložba umjetničkog obrta, primarno likovna, ali kako predstavlja kolekciju povjesnog razdoblja i povjesna izložba. *Stakleni sjaj - Zbirka stakla Muzeja Slavonije 19. - 20. st.* (2010.)⁵⁹ velika je izložba na kojoj je zadarskoj publici predstavljena kolekcija staklene građe Muzeja Slavonije Osijek sa više od 500 predmeta iz zbirke stakla Odjela umjetničkog obrta. Druga je izložba *Od palače do muzeja*,⁶⁰ otvorena povodom obilježavanja Međunarodnog Dana muzeja 2011. i teme *Muzeji i sjećanje - Predmeti pričaju tvoju priču*, gdje su kustosi MAS-a kroz izložbu fotografija, arhivskih planova i edukativnih postera ispričali povijest obitelji Cosmacendi i palače u kojoj je danas smješten Muzej antičkog stakla u Zadru, ali i samog osnutka muzeja i porijekla građe danas smještene u njemu. Za izložbu je napravljen i film,⁶¹ koji u dva dijela spaja povijesno i suvremeno, pa se kadrovi Zadra 19. i 20. stoljeća pretaču u arheološka istraživanja bedema, koja su predvodila obnovi palače i gradnji novog dijela današnjeg MAS-a. Sve izložbe u organizaciji MAS-a imaju multimedijalni karakter, a svi su filmovi posjetiteljima ponuđeni na prodaju, kao digitalni edukativni suvenir.

⁵⁹ Horvat, Ida; Biondić, Radmila. *Zbirka stakla Muzeja Slavonije 19. – 20. stoljeće*. Osijek : Muzej Slavonije Osijek, 2001.

⁶⁰ Od palače do muzeja. Zadar: Muzej antičkog stakla u Zadru, 2011.

⁶¹ Belevski, Jadranka. Film u Muzeju antičkog stakla u Zadru. // *Informatica museologica* 43, 1-4 (2012), 175.

Izložba **Hrvatska čipka**⁶² je etnološka izložba, tematski nevezana za staklenu građu ili period antike, ali je našla svoje mjesto i publiku u povijesnoj palači Cosmacendi i današnjem MAS-u. U izložbenom konceptu Muzeja antičkog stakla u Zadru vrijednost baštine je uvijek na prvom mjestu, pa je stoga i ova izložba uspješno realizirana u suradnji sa Udrugom Intermezzo i Hrvatskim školskim muzejom.

VATRA – SRCE MUZEJA

Suvenirska ponuda u Muzeju antičkog stakla u Zadru je na visokoj razini, prvenstveno stoga što muzej posjeduje demo-radionicu puhanja stakla, radionicu izrade staklenih predmeta na plamenicima i u tehnici fuzije. Ti su predmeti nadvisili razinu komercijalnih suvenira i kako su u prvom redu replike antičkih predmeta, na neki način imaju karakter eksperimentalne arheologije jer se izrađuju u suradnji sa kustosima i za potrebe objašnjavanja načina izrade određenih arheoloških predmeta.

U tom svjetlu Muzej antičkog stakla u Zadru je već 3 godine domaćin **Festivalu suvenira Zadarske županije**⁶³ (2011 – 2013.). To su izložbe suvenira Zadarske županije, koje imaju natječajni karakter. Muzej antičkog stakla sudjelovao je na tim izložbama i osvojio brojne nagrade, tako da se osim evidentiranja ovih događanja u fond *Izložbe*, pohranjuju i osvojene diplome kao popratna dokumentacija, u digitalnom obliku.

⁶² Izložba hrvatske čipke. Zagreb : Neprofitna udruga za međunarodnu kulturnu suradnju Intermezzo, Zagreb, 2013.

⁶³ Organizator ovih izložbi - festivala je Udruga Inovatora Zadarske županije.

DJECA U MAS-U

U Muzeju antičkog stakla često se za djecu, ali i odrasle organiziraju radionice i demonstracije rada uz suradnju sa umjetnicima. U likovne izložbe može se uvrstiti još jedna podvrsta, a to su izložbe dječjih radova. Izložba **Dječja staklena priča** (2012.) nastala je suradnjom sa Dječjim vrtićem *Voštarnica – Radost*, gdje je projekt vrtića vezan uz stare obrte – *staklarstvo*, djecu doveo u muzej gdje su na radionicama izrađivali crteže inspirirane antičkim staklom, oslikavali staklene predmete, upoznali se sa stalnim postavom i demo-radionicama. Za ovu prigodu je izdana i bojanka sa arheološkim (tehničkim) crtežima predmeta iz fundusa muzeja. Cjelokupan program je održan povodom Dana MAS-a, tako da su svi dokumentacijski fondovi povezani kroz ovu izložbu: od fonda *Posebna događanja*, preko *Izložbi, Izdavaštva, Medijateke, Hemeroteke*, evidencije o *Pedagoškoj djelatnosti*.

Zanimljive dječje izložbe su održane u suradnji sa *21 Century Integration International School*: **The Palette of Moscow** (2011.) i **The World of Childhood** (2012.). To su izložbe učeničkih likovnih radova, uz koje je održano i predstavljanje škole, filmska projekcija, glazbeni nastup učenika i likovne radionice.

Muzej antičkog stakla u Zadru obilježava Noć muzeja, Dan MAS-a, Dan otvorenih vrata pod pokroviteljstvom Euroherc osiguranja, Dan Grada i Blagdan sv. Krševana i za svaku od tih manifestacija obično se pripremaju nove izložbe. Poseban program se radi i za božićne blagdane, pa se već tradicionalno otvaraju izložbe sakralne tematike, kojima slijedi božićni koncert. Do sada u podkategoriji *božićnih izložbi* imamo: ***U susret Božićnoj svjetlosti*** Josip Botteri Dini, ***Anđeli bez granica*** Ivo Pervan, Monika Petrović, ***Svetačke medaljice – pobožna znamenja žiteljica samostana Sv. Teodora u Puli*** Arheološki muzej Istre u Puli.

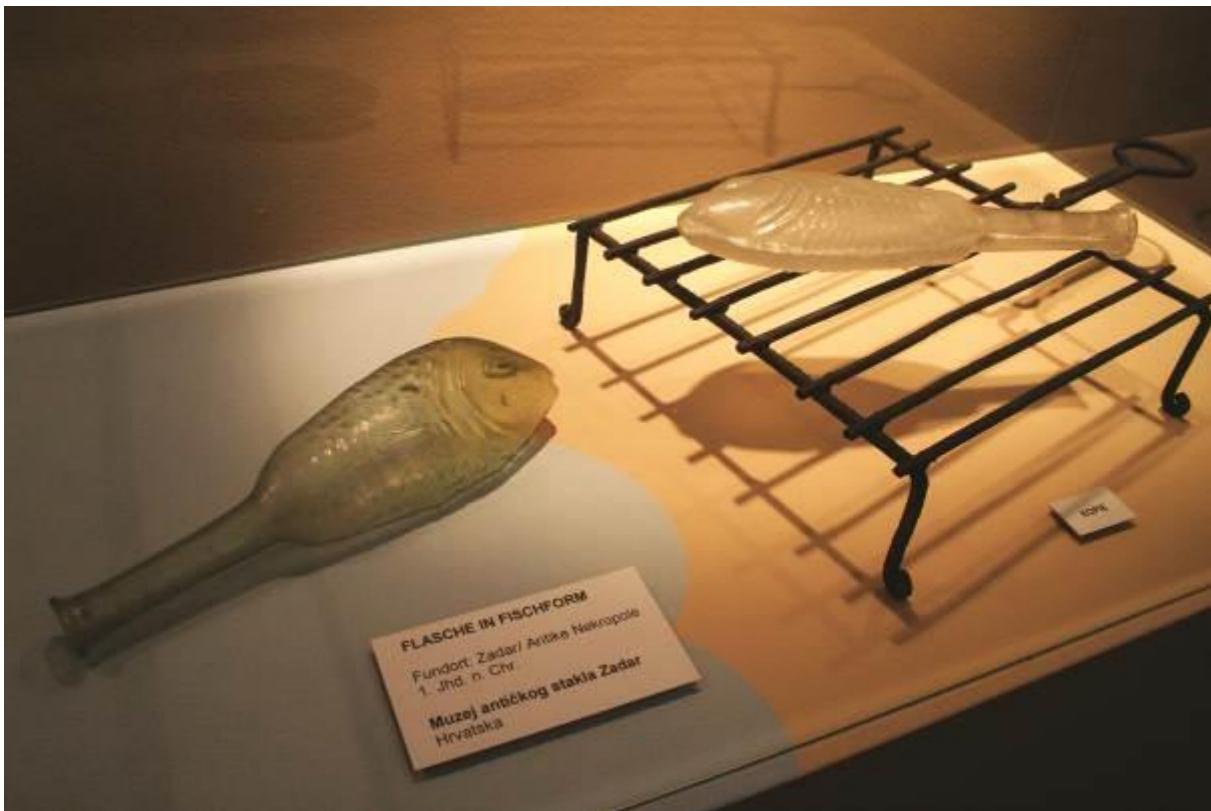
SUDJELOVANJA NA IZLOŽBAMA

Muzej antičkog stakla u Zadru ostvaruje odličnu suradnju sa drugim institucijama u Hrvatskoj, ali i u inozemstvu, što je vidljivo po brojnim gostovanjima mujejskih izložbi, ali i na sudjelovanjima na zajedničkim projektima. Kako je izdavačka djelatnost MAS-a doista bogata, sudjelovali smo na ***28., 29., 30. i 31. Izložbi izdavačke djelatnosti hrvatskih muzeja i galerija, Interliber*** (2009 - 2012.) u organizaciji Mujejskog dokumentacijskog centra / MDC. Ilustrativan je podatak da je MAS na svom prvom sudjelovanju 2009. godine, pola godine nakon otvorenja sudjelovao s 2 plakata,⁶⁴ a nakon 3 godine na ***31. Izložbi*** sa 14 publikacija (tiskanih i elektroničkih), 8 DVD-a, te čak 18 plakata.⁶⁵ Muzej antičkog stakla u Zadru sudjeluje i na izložbama koje organizira Znanstvena knjižnica Zadar ***Izdavaštvo na zadarskom području*** i do sada je sudjelovao na 3 izložbe od 2010. – 2012. sa svojim izdavačkim materijalima.

Ostvarena je i međunarodna suradnja na izložbama, jer od 2011. godine MAS surađuje sa Oberglas Glasmuseum Bärnbach iz Austrije, muzejom stakla, koji svake godine organizira skupnu izložbu sa mujejskim ustanovama iz regije. Sudjelovali smo na izložbama: ***Faszination Glass*** (2011.), ***Glass die perfekte Verpackung*** (2012.) i na izložbi ***Leben mit Glass*** (2013.) sa antičkom staklenom građom, ovisno o temi izložbe.

⁶⁴ 28. izložba izdavačke djelatnosti hrvatskih muzeja i galerija.Zagreb : Mujejski dokumentacijski centar , 2009.,68.

⁶⁵ 31. izložba izdavačke djelatnosti hrvatskih muzeja i galerija.Zagreb : Mujejski dokumentacijski centar , 2012.,62-64.

Važno je istaknuti i sudjelovanje na izložbi ***Transparentna ljepota: staklo iz hrvatskih muzeja*** (2013.), koja je organizirana kao muzejski doprinos obilježavanju ulaska Hrvatske u Evropsku uniju. Arheološki muzej u Zagrebu, Muzej za umjetnost i obrt i Muzej Mimara su organizirali projekt u suradnji sa 33 hrvatska muzeja i u ta 3 muzeja istovremeno predstavili kompleksnu izložbu predmeta oblikovanih u staklu od pretpovijesti do danas. Muzej antičkog stakla je s 10 predmeta svoje antičke staklene grade sudjelovao na dijelu izložbe u Arheološkom muzeju u Zagrebu, koja je obuhvaćala odabrane predmeta iz fundusa arheoloških zbirki Hrvatske od pretpovijesti do srednjeg vijeka.⁶⁶

⁶⁶ Transparentna ljepota: staklo iz hrvatskih muzeja - od pretpovijesti do srednjeg vijeka . Zagreb: Arheološki muzej u Zagrebu, 2013.

ZAKLJUČAK

Muzej antičkog stakla u Zadru svoju izložbenu djelatnost tijekom godina njeguje kao glavni koncept muzejske komunikacije. Izložbenu djelatnost prate radionice, koncerti, predavanja, predstavljanja knjiga, filmske projekcije, kazališne predstave. Brojnošću događanja muzej živi, otvara se posjetiteljima i oplemenjuje statičnost stalnog postava. Kroz tematiku i stakla i antičke arheologije prožimaju se suvremenici sa svojom vizijom stakla kao umjetničke materije, čineći tu simbiozu mogućom i kroz ovo novo virtualno i multimedijalno doba logičnom. Kako stara klasicistička palača Cosmacendi prihvata novogradnju na sebi, tako Muzej antičkog stakla ne dozvoljava da ostane samo na antici, već ju oplemenjuje novim spoznajama o staklarstvu, kroz eksperimentalnu arheologiju, ali i kroz umjetnički genij brojnih osobnosti koje MAS privlači. Tonko Maroević u predgovoru kataloga izložbe Raoula Goldonija piše: *Stoga je više nego opravданo odgovarajući dio Goldonijeva djelovanja izložiti u zadarskom Muzeju antičkog stakla, te ga još jednom suočiti s tradicijom koju plodno nastavlja i modernistički obnavlja.*⁶⁷ Muzej antičkog stakla u Zadru hrabro suočava staro i novo stvarajući jednu novu sinergiju, koju javnost iznimno dobro prihvata i podržava. Biti dokumentarist u takvoj ustanovi znači odgovorno prihvatiti veliku količinu građe, sistematično organizirati fondove sekundarne dokumentacije, usko surađivati s kustosima na primarnoj dokumentaciji, arheološkim istraživanjima, ali i s pedagogom, umjetnicima, marketingom, raditi na likovnim postavima, grafičkim rješenjima i u javnosti održavati visoku razinu vizualne prepoznatljivosti Muzeja antičkog stakla u Zadru.

⁶⁷ Raoul Goldoni - Staklene skulpture. Zadar : Muzej antičkog stakla u Zadru, 2012., 7-8.

LITERATURA:

- 1) Anton Vrlić - Stakleni gradovi. Zagreb : Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Gliptoteka, Muzej antičkog stakla u Zadru, 2010.
- 2) Belevski, Jadranka. Aktivnosti Muzeja antičkog stakla – 3 godine rada; Zadar : Muzej antičkog stakla u Zadru, 2012.
- 3) Belevski, Jadranka. Film u Muzeju antičkog stakla u Zadru. // Informatica museologica 43, 1-4 (2012)
- 4) Cukrov, Tončika. On line galerija – kako do uspješne implementacije. // Informatica museologica 35 (1-2) (2004)
- 5) Dominique Jurić - Priča o vitraju. Zadar : Muzej antičkog stakla u Zadar, 2013.
- 6) Dražen Troglić - Zviježđa Mediterana. Zadar : Muzej antičkog stakla u Zadru, 2011.
- 7) Fadić, Ivo; Štefanac, Berislav. Rimsko staklo Hrvatske / Radionički reljefni žigovi. Zadar : Muzej antičkog stakla u Zadru, 2012.
- 8) Horvat, Ida; Biondić, Radmila. Zbirka stakla Muzeja Slavonije 19. – 20. stoljeće. Osijek : Muzej Slavonije Osijek, 2001.
- 9) Hrvatski Apoksiomen. Zagreb : Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, 2008.
- 10) Iluminacije / Arheološki crteži Krešimira Rončevića. Zagreb : Arheološki muzej u Zagrebu, 2011.
- 11) Iris Bondora Dvornik – Tragom stakla. Zadar: Muzej antičkog stakla u Zadar, 2012.
- 12) Izgradnja i otvaranje Muzeja antičkog stakla u Zadru. Zadar : Muzej antičkog stakla u Zadru, 2009.

- 13) Izložba hrvatske čipke. Zagreb : Neprofitna udruga za međunarodnu kulturnu suradnju Intermezzo, Zagreb, 2013.
- 14) Josip Botteri Dini - U susret Božićnoj svjetlosti. Zadar : Muzej antičkog stakla u Zadar, 2010.
- 15) Kovačić, Željko. Centralna ideja. // Informatica museologica 34, 3-4 (2003), 30.
- 16) Krnjak, Ondina. Svetačke medaljice – pobožna znamenja žiteljica samostana Sv. Teodora u Puli. Pula : Arheološki muzej Istre, 2010.
- 17) Ljerka Njerš - Staklo / Art Glass. Zagreb : Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Gliptoteka, Muzej antičkog stakla u Zadru, 2010.
- 18) Maroević, Ivo. Muzejska izložba – muzeološki izazov, // Informatica museologica 34, 3-4 (2003)Maroević, Ivo. Muzejska publikacija kao oblik muzejske komunikacije. // Informatica museologica 32 (3-4) (2001)
- 19) Mihael Štebih - In vitrum: ledena misao oblikovana u vatri. Zadar : Muzej antičkog stakla u Zadru, 2013.
- 20) Od palače do muzeja. Zadar : Muzej antičkog stakla u Zadru, 2011.
- 21) Perović, Šime. Antičko staklo: restauracija. Zadar : Muzej antičkog stakla u Zadru, 2008.
- 22) Perović, Šime. Antičko staklo: restauracija. 2nd ed. Zadar – Zagreb : Muzej antičkog stakla u Zadru, Arheološki muzej u Zagrebu, 2010.
- 23) Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja muzejske dokumentacije o muzejskoj građi [NN 108/02.](#)
- 24) Radić Rossi, Irena. Staklena odiseja / Staklo u opremi i teretu broda. Zadar : Muzej antičkog stakla u Zadru, 2012.

- 25) Raoul Goldoni - Staklene skulpture. Zadar : Muzej antičkog stakla u Zadru, 2012.
- 26) Staklo iz morskih dubina / Brodolom kod Gnalića. Zadar : Muzej antičkog stakla u Zadru, 2011.
- 27) Šegavić Čulig, Irena. Oživljena povijest (living history) kao metoda interpretacije baštine. // Informatica museologica 36, 3-4 (2005), 6.
- 28) Tomičić, Željko; Jelinčić, Kristina. Suhopolje - Kliškovac / Od mjestopisa do arheološke spoznaje. Zagreb : Institut za arheologiju, MIA 4, 2011.
- 29) Transparentna ljepota: staklo iz hrvatskih muzeja - od pretpovijesti do srednjeg vijeka. Zagreb: Arheološki muzej u Zagrebu, 2013.
- 30) Zvonka Požun - Stakloslikarstvo – stare tehnike u novim interpretacijama. Zadar : Muzej antičkog stakla u Zadru, 2012.
- 31) Željka i Boris Rogić - Tiffany & Tiffany. Zadar : Muzej antičkog stakla u Zadar, 2013.
- 32) 2. Susreti Sekcije restauratora i preparatora Hrvatskog muzejskog društva. Zagreb : Hrvatsko muzejsko društvo, 2010.
- 33) 3. Susreti Sekcije restauratora i preparatora Hrvatskog muzejskog društva. Zadar : Hrvatsko muzejsko društvo, 2011.
- 34) 28. izložba izdavačke djelatnosti hrvatskih muzeja i galerija.Zagreb : Muzejski dokumentacijski centar, 2009.
- 35) 31. izložba izdavačke djelatnosti hrvatskih muzeja i galerija.Zagreb : Muzejski dokumentacijski centar, 2012.
- 36) 50 godina Odjela za arheologiju Sveučilišta u Zadru. Zadar : Sveučilište u Zadru, Muzej antičkog stakla u Zadru, 2013.

Jadranka Belevski

Muzej antičkog stakla u Zadru
Poljana Zemaljskog odbora 1
23 000 Zadar
jbelevski@mas-zadar.hr

Natali Čop

Narodni muzej Zadar
Poljana Pape Aleksandra III b.b.
23 000 Zadar
dokumentacija@nmz.hr

Goran Zlodi

Link2 d.o.o.
Matije Petra Katančića 2
10 430 Samobor
gzlodi@link2.hr

**Hemeroteka i povezani dokumentacijski fondovi: od stručne obrade do
krajnjeg korisnika u mrežnom okružju**

*Hemeroteque and related documentation funds: from professional
documentation processing to end user in a networked environment*

SAŽETAK

Ovaj rad objedinjuje pogled na muzejsku dokumentaciju, prvenstveno fond hemeroteke s aspekta dva muzeja. Prvog, koji kao *stari* zadarski muzej, svoje korijene ima u drugom po starosti javnom muzeju Dalmacije, nastalom 1832. na čijim se temeljima 1962. godine formalno – pravno osnovao Narodni muzej Zadar i *novog* Muzeja antičkog stakla u Zadru, osnovanog 2006. godine. S aspekta dokumentiranja materijala za fond hemeroteka predstavljaju se sličnosti i razlike u prikupljanju, obradi i vrsti građe, te problemi u radu dokumentarista. Razlika od 44 godine između ova dva muzeja prvenstveno je vidljiva u postojanju velike količine arhivske građe u Narodnom muzeju Zadar koju je trebalo prikupiti iz arhiva muzejskih odjela, digitalizirati i atribuirati. Dokumentacijska služba Narodnog muzeja Zadar osnovana je zapošljavanjem prvog dokumentarista 2000. godine, dok s druge strane Muzej antičkog stakla u Zadru od samog osnutka 2006. godine ima dokumentacijsku službu, koja se brine za vođenje muzejske dokumentacije, te je količina arhivske građe relativno mala. Velika prednost osnivanja novog muzeja u digitalnom dobu jest da je većina muzejske dokumentacije već u digitalnom obliku, što olakšava organizaciju i korištenje dokumentacijskih fondova. U oba muzeja sekundarna dokumentacija se vodi i obrađuje u **programu S++, pa se planira objava fonda hemeroteke na muzejskim mrežnim stranicama kao online zbirka.** U radu će se predstaviti i funkcionalnosti online kataloga hemeroteke / medijskih objava te različiti modusi korištenja podataka iz S++ sustava za računalnu obradu sekundarne muzejske dokumentacije. Modul za prezentaciju jedinica hemerotečne građe i pripadajućih metapodataka omogućavat će i pregled vezanih izložbi, edukativnih programa, događanja i sl. Time će se ostvariti cjelovit pristup sadržajima relevantnim za krajnjeg korisnika, a modul će i kroz niz pristupnih točaka (ključne riječi, teme, godine itd.) osigurati učinkovito pretraživanje te laku navigaciju. Osvrnut ćemo se i na prilagodbu prezentacije dokumentacijskih podataka za različite ciljane skupine – od stručnih korisnika do najšireg kruga zainteresirane javnosti.

Ključne riječi:

Hemeroteka, muzejska dokumentacija, digitalizacija, *online* zbirka, web

SUMMARY

This paper unifies the view on museum documentation, foremost on the hemeroteque collection from the aspect of two museums. The first museum is an old city of Zadar museum, which has its roots in the second eldest public museum in Dalmatia, founded in 1832. In 1962, on the foundation of this museum, there came a formal-legal founding of the National Museum Zadar and the new Museum of Ancient Glass in Zadar, founded in 2006. Looking at the material documenting aspect of the hemeroteque collection, certain similarities and differences are present in the collecting, dissemination and type of material, as well as problems in the work process of museum registrars. The 44 year difference between these two museums is foremost seen in the large amount of archival material in the National Museum Zadar, which had to be gathered from the archives of museum departments, digitized and attributed. The Registrars' Department of the National Museum Zadar was founded by employing its first registrar in 2000. On the other hand, the Museum of Ancient Glass Zadar has a Registrars' Department since its founding in 2006, which is responsible for museum documentation, and the amount of archival material is relatively small. A great advantage of founding a new museum in the digital age is that most of museum documentation is already in digital form, which facilitates the organisation and use of documentation collection. In both museums, the secondary documentation is processing using the S++ programme, and it is planned to publish the hemeroque collection on the museums' websites as on-line collections. The paper will also present the functionality of the on-line catalogue of the hemeroteque / press releases, and the various modes of using data from the S++ system. The module for presentation of units in the hemeroteque collection will allow browsing connected exhibitions, educational programmes, events, etc. This will allow for full access to the material relevant for the end-user, and the module will, through

an array of entry points (keywords, themes, years, etc.) insure efficient searching and easy navigation. The paper also looks on the adjustments of the presentation of documentation data to various target groups - from expert users to the wide interested public.

Keywords:

Hemeroteque, museum documentation, digitization, online collection, web

1. UVOD

Građa koja se čuva u muzejskom dokumentacijskom fondu hemeroteke iznimno je vrijedan izvor podataka o cjelovitoj djelatnosti muzeja kao kulturne ustanove jer na svoj specifičan način reflektira sliku recepcije muzejskih programa u javnosti, tj. preciznije u medijima. Time se uspostavlja dragocjena (medijski posredovana) povratna veza – od zajednice prema muzeju. Stoga je danas, kada je nužno osigurati prisutnost muzejske ustanove i u virtualnom okružju, posebno važno, uz cjelokupnu izložbenu, izdavačku, pedagošku i drugu djelatnost muzeja, predstaviti i hemerotečnu građu u okviru muzejskih mrežnih stranica. Put prema tom cilju Narodni muzej Zadar i Muzej antičkog stakla u Zadru vide kroz realizaciju pilot-projekta u suradnji s tvrtkom Link2 čiju bazu za obradu sekundarne dokumentacije koriste, a iz koje bi se generirali podaci u *online* katalog hemeroteke, ali i s njom povezani ostali dokumentacijski fondovi. Na taj se način fond hemeroteka pokazuje kao povezujući element u pružanju informacija o sveobuhvatnom muzejskom djelovanju kroz vrijeme.

2. HEMEROTEKA NARODNOG MUZEJA ZADAR – OD KARTONSKE MAPE DO *ONLINE* ZBIRKE

2.1 Osnivanje Dokumentacijske službe u Narodnom muzeju Zadar

Narodni muzej Zadar je formalno – pravno osnovan krajem 1962. spajanjem samostalnih muzejsko – galerijskih ustanova koji postaju odjeli muzeja – Prirodoslovni, Etnološki, Muzej grada Zadra i Galerija umjetnina te kao takav djeluje sve do naših dana. No, svoje korjene i ishodište ovaj muzej, kao i zadarski Arheološki muzej, ima u 19 - stoljetnom *Museo nazionale* osnovanim 30. studenog 1832. kao prvim javnim sveopćim muzejem čitave pokrajine Dalmacije.

Dokumentacijska služba Narodnog muzeja Zadar osnovana je zapošljavanjem prvog dokumentarista 2000. godine. Tada to radno mjesto nije bilo imenovano kao isključivo dokumentarist, nego kustos-dokumentarist, budući da se još u to vrijeme nije polagao stručni ispit za zvanje dokumentarist.

Dokumentacijska služba osnovana je s ciljem organiziranja i planiranja poslova dokumentacije za sve odjele muzeja, što se prvenstveno odnosi na vođenje i obradu fondova sekundarne dokumentacije.

Od samog početka službe cilj je bio osnovati sekundarne dokumentacijske fondove koji se u muzeju do tada nisu sustavno vodili ili su se vodili odvojeno po odjelima, a bitni su za pružanje informacija o stručnom djelovanju cjelokupnog muzeja. Stvaranje dokumentacijskih zbirki započeto je pretraživanjem arhive muzeja i muzejskih odjela. Prvo se krenulo sa sustavnim praćenjem, prikupljanjem i dokumentiranjem materijala vezanog uz izložbenu i izdavačku djelatnost. Radi dobivanja što točnijih podataka o izložbama, pretraženi su i skenirani novinski članci, a u arhivi pregledana i skenirana stara izvješća o radu čime je stvoren korpus dokumentacijskog materijala za koje se podaci od 2002. evidentiraju u računalnoj bazi podataka izrađenoj u *MS Access-u*. Kreirane su tablice i obrasci za unos i ispis podataka o izložbama, izdavaštvu, hemeroteka, događanja u muzeju i evidenciju muzejskih djelatnika kroz povijest, te za evidenciju korisnika muzejske dokumentacije. Fondovi nisu bili međusobno povezani relacijama, no pojedine rubrike unutar fondova su bile relacijski vezane. Tako se primjerice u hemeroteci moglo unositi članke po godinama objave bez potrebe za dodavanjem rednog broja u godini, a intencija je

bila da se retrogradno evidentiraju svi prikupljeni stari članci, što je olakšavao ovaj način upisa članka po godini objave.

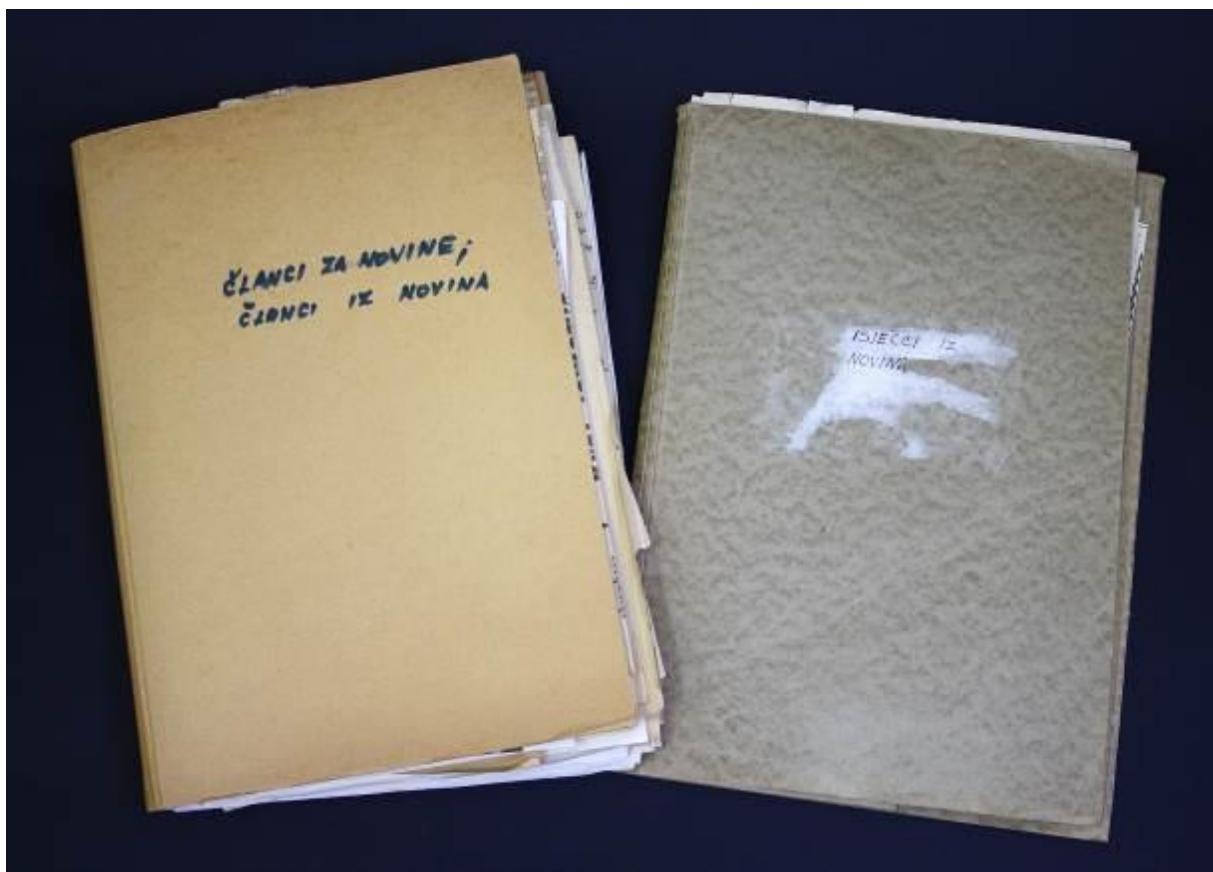
Slika 1. Samostalno kreirana tablica za unos članaka po godini objave

Baze je kreirao dokumentarist temeljem tada tek objavljenog *Pravilnika o sadržaju i načinu vođenja muzejske dokumentacije o muzejskoj građi* (NN 108/02) te su bile pogodne za rad i organizaciju fondova unutar Dokumentacijske službe. Ipak, stručnost u razvoju baza podataka nije bila dovoljna da odgovori zahtjevima za objedinjavanjem primarne i sekundarne dokumentacije te je 2005. godine prihvaćen integrirani muzejski program M++ i S++. Tada se pristupilo prepisivanju podataka primarne dokumentacije iz klasičnih papirnatih inventarnih knjiga i kataloških listića u M++, dok su jedinice sekundarne dokumentacije iz postojećih fondova u Access-u prepisane u S++.

2.2 Praksa prikupljanja medijskih objava prije osnivanja Dokumentacijske službe

Prilikom navedenog pretraživanja arhive muzejskih odjela, među ostalim dokumentima pronađeni su i novinski isječci. Prikupljanje novinskih članaka u nekadašnjim samostalnim muzejima, a kasnije odjelima muzeja pratimo od 50-ih godina 20. st. U tom periodu članci se nisu evidentirali, a bili su čuvani na nekoliko načina. Prvi primjer je spremanje članaka u kartonskim mapama, najčešće bez posebnog kronološkog redoslijeda, kao što je slučaj s člancima pronađenim u Prirodoslovnom i Etnološkom odjelu.

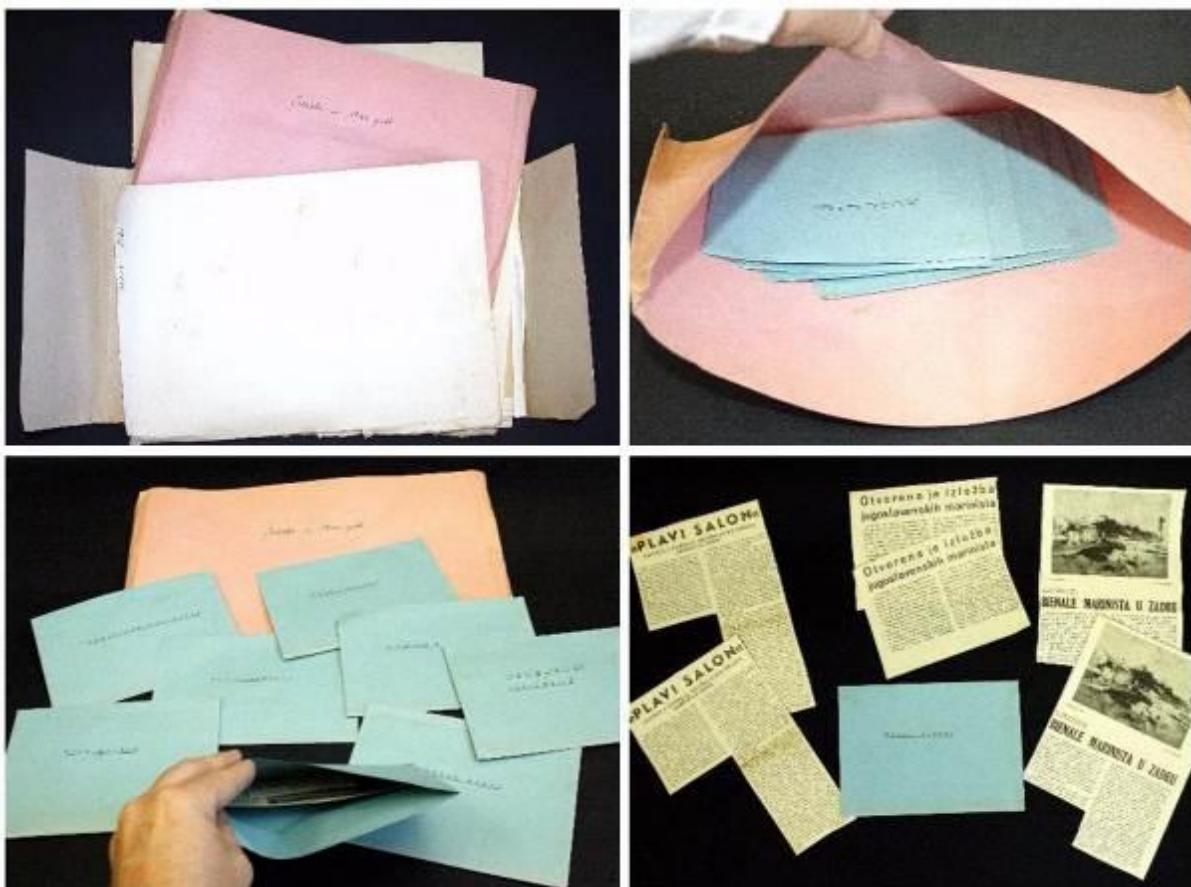

Slika 2. Pohrana članaka u Etnološkom odjelu NMZ

Drugi je primjer spremanje članka unutar cijelokupne arhive odjela kao što je bio slučaj u Galeriji umjetnina od 50-ih do 70-ih godina i to na način da su se prikupljali članci koji se odnose na održane izložbe unutar jedne godine. Ti su se članci spremali prvo u manje kuverte s natipkanim nazivom izložbe, a potom su se manje kuverte pohranjivale u veću na kojoj je rukom napisana godina u kojoj su izložbe održane.

U pojedinim kuvertama pronađeno je više članaka iz različitih tiskovina, najčešće dva, a ponekad i tri identična članka iz iste tiskovine.

Slika 3. Pohrana članaka u Galeriji umjetnina NMZ

Međutim, na člancima nije označen naslov tiskovine, datum i stranica, tako da u Dokumentacijskoj službi još predстоji determinacija tih podataka vezanih uz članke, kao i njihova digitalizacija skeniranjem.

Atribuciju pronađenih članaka donekle će olakšati uvezani primjeri tiskovina *Glas Zadra* i *Narodni list* kojih je Narodni muzej Zadar dobio na poklon od Narodnog lista 1989. godine. Uvezanih primjeraka *Glasa Zadra* imamo od 1950. do 1959. godine, a *Narodnog lista* od 1960. do 1989. godine.

Slika 4. Uvezani primjeri *Glasa Zadra* (od 1950. – 1959.) i *Narodnog lista* (od 1960. – 1989.)

Veliki dio pronađenih članaka u arhivama odjela potječe upravo iz tih tiskovina što je utvrđeno njihovim listanjem i pretraživanjem. Treba istaknuti da je *Narodni list* jedno od najstarijih novina na našim prostorima (prvi je broj objavljen 1. 3. 1862.), s tradicijom izlaženja starijom od 150 godina na čijim stranicama su zabilježeni važni trenuci i događaji iz života grada i šire regije te su nam one neiscrpno vrelo informacija u stručnom muzejskom radu. To se odnosi kako na samu zbirku hemeroteke, čijim dijelom članci postaju nakon pregleda tiskovine i skeniranja, tako i na muzejske zbirke negativa Ante Brkana i negativa i fotografija Vicka Zaninovića. Prva zbirka je dio fundusa Galerije umjetnina s preko 30.000 negativa, a druga je u fundusu odjela Muzej grada Zadra s oko 11.500 negativa i 9.500 fotografija. I Brkanovi i Zaninovićevi negativi plod su njihovog fotoreporterskog djelovanja od 1950-ih do 1983. te je velik dio negativa iz obje zbirke objavljen u vidu novinske fotografije u *Narodnom listu*. Stoga je stručna obrada te građe gotovo nemoguća bez pregleda i listanja te tiskovine, budući da na negativima nema podataka o vremenu, mjestu i objektu snimanja. Često sam tekst koji prati objavljenu fotografiju u tiskovini, nastao iz negativa kojeg posjeduje muzej, donosi ključne podatke o mjestu, osobama i događaju. To samo po sebi potvrđuje značenje ove vrste sekundarnog fonda kao pomoći u stručnom muzeološkom radu, ali i izuzetnu dokumentarnu i kulturno – povjesnu vrijednost za proučavanje kraja u kojem muzej djeluje.

U inicijalnoj fazi stvaranja dokumentacijskih zbirki listanje ovih uvezanih primjeraka predstavljalo je ključan izvor za dobivanje točnih podataka o muzejskim izložbama i ostalim aktivnostima muzeja. Tako je jedan dio članaka skeniran odmah nakon što bi se na njega naišlo listanjem tiskovina, čime je on postao dijelom fonda hemeroteke, a s druge strane se dobivala informacija o otvorenju neke izložbe ili druge aktivnosti u muzeju, što je bilo ključno kada nije pronađen sačuvani katalog, pozivnica ili drugi pisani trag o tome, čime se stvarao skup podataka bitan za fond izložbe, izdavačke djelatnosti i posebnih događanja. Time je sama praksa prikupljanja materijala i stvaranja fondova pokazala koliko su dokumentacijske zbirke međusobno ovisne i kako njihovo što ažurnije prikupljanje i evidentiranje u konačnici

daje bogatu i razgranatu mrežu povezanih informacija, a to pak pridonosi stvaranju svobuhvatne slike djelovanja muzeja kroz povijest.

2.3 Nabava, čuvanje, evidencija i obrada podataka hemeroteke – aktualno stanje u Dokumentacijskoj službi

Budući da se nije uspio postići dogovor da dokumentacijski materijal iz muzejskih odjela prijeđe u Dokumentacijsku službu, tu se na djelu pokazala dobrobit računalne tehnologije te je okolnost oko mjesta pohrane fizičkih i virtualnih jedinica fondova dokumentacije premošćena skeniranjem i pohranom u računalnom obliku. Time se veći dio dokumentacijskog materijala fizički i dalje čuva u odjelima, a digitalizirane verzije evidentiraju se u bazi podataka za vođenje sekundarne dokumentacije S++ i čuvaju računalno na serveru i na nekoliko tvrdih diskova u Dokumentacijskoj službi. Pojedini odjeli i dalje prikupljaju i spremaju članke vezane uz djelatnost svojih odjela, dok Dokumentacijska služba prikuplja članke koji se tiču cjelokupne muzejske djelatnosti te ih jedina i obrađuje u bazi podataka S++. Prirodoslovni odjel je za svoje potrebe izradio bazu u *MS Excellu* u kojoj evidentira članke koji se tiču samo tog odjela.

Što se tiče Dokumentacijske službe, prikupljanje hemerotečnog materijala uvelike ovisi o privatnom angažmanu dokumentaristice jer za *pressclipping* usluge iz godine u godinu nema sredstava. Svjesni smo da se na taj način ne može sustavno puniti fond, ali takvo je trenutno stanje i uvijek ima hitnijih potreba od hemeroteke pa se u ovoj službi treba snaći na razne načine.

S tim u vezi razlikuje se nekoliko načina prikupljanja novinskih članaka i medijskih objava u Dokumentacijskoj službi:

- prikupljanjem po jednog primjerka od pronađenih duplih članaka u arhivi
- fotokopiranjem članka (u vrijeme prije korištenja skenera)

- skeniranjem članaka
- fotografiranjem članka (u slučaju kad je članak veći od A4 formata)
- kupnjom
- darivanjem
- preuzimanjem i ispisom s portala i web stranica izdavača i medijskih kuća

Način prikupljanja donekle određuje vrstu članka čime razlikujemo nekoliko vrsta članaka u fondu hemeroteke:

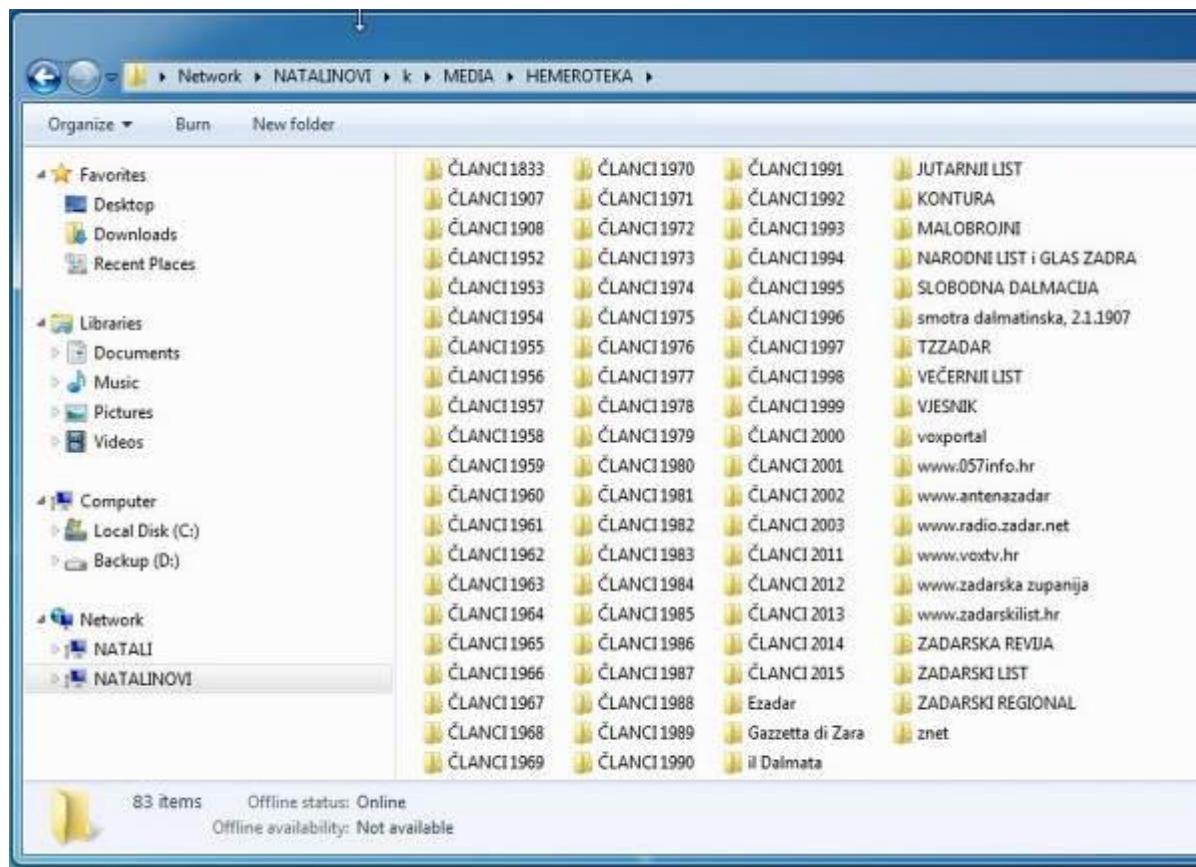
- original iz tiska (kupnja, darivanje, duplikat iz arhive odjela)
- kopija tiskanog originala nastala fotokopiranjem (darivanje, posudbom tiskanog originala iz odjela – prije upotrebe skenera)
- kopija tiskanog originala nastala skeniranjem (iz uvezanih tiskovina, posudbom tiskanog originala iz odjela)
- kopija tiskanog originala nastala fotografiranjem (iz uvezanih tiskovina, posudbom tiskanog originala iz odjela - u slučaju kad je članak veći od A4 formata za što ne postoji skener u muzeju)
- original web članak (kad je na web-u omogućen gumb ispisa)
- kopija članka s web-a i prijenos u PDF format (kad na web-u nije omogućen gumb ispisa)
- original PDF članak kao priprema za tisak (darivanjem djelatnika novinskih redakcija)

Svaki članak ima svoju fizičku i računalnu inačicu, što određuje i njegovu pohranu. Članci preuzeti iz tiskanih izdanja, skenirani, fotografirani i potom ispisani članci, fotokopije, ispsi PDF članaka spremnih za tisak te ispsi s web-a čuvaju se u registratorima. Na svakom članku zapisuje se inventarna oznaka te se sukcesivno, prema inventarnoj oznaci umeću u registar folije koji se spremaju u registratore.

Računalne verzije članaka, radi sigurnosti pohranjuju se na nekoliko lokacija, a radi preglednosti u dva formata (.pdf-u i .jpeg-u). Matrice računalnih članaka pohranjuju se na

eksternim tvrdim diskovima, raspoređeni u folderima po nazivu izdanja i po godini objave radi lakšeg snalaženja.

Slika 5. Računalna pohrana članaka u Dokumentacijskoj službi NMZ

Računalni članci kojima je priključena inventarna oznaka fonda hemeroteke pohranjuju se na server u mapu koja je linkom vezana na fond hemeroteke u bazi S++ čime se članak automatski povezuje sa zapisom te ga je moguće iz baze otvoriti i pročitati.

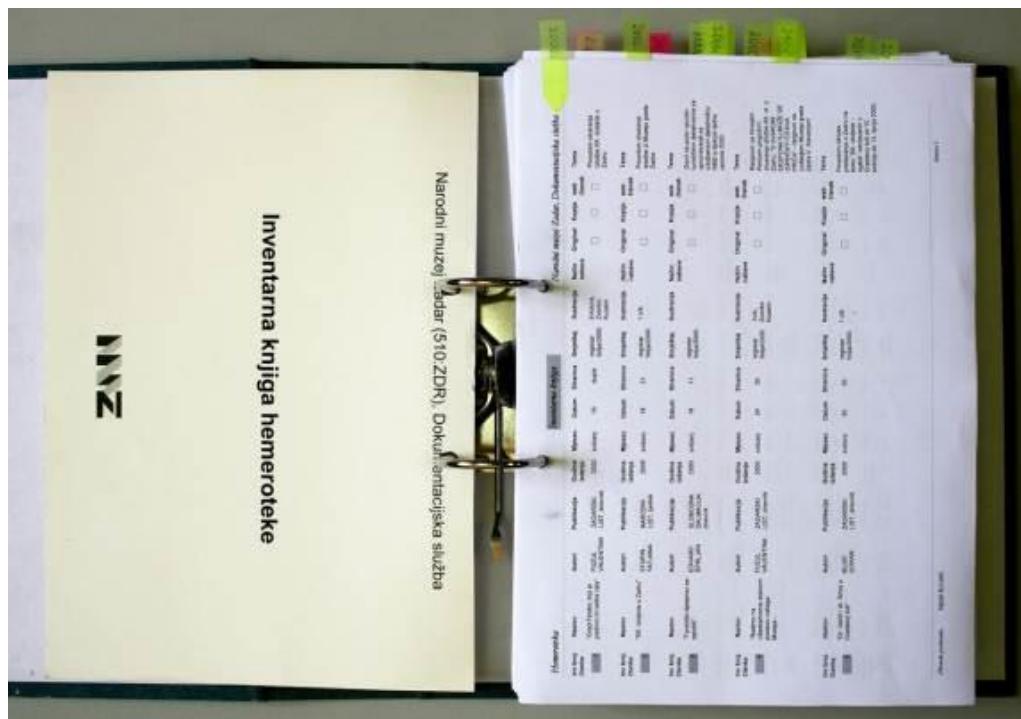
Dogodi se da se članak preuzet iz tiska ne skenira odmah, pa trenutno nemamo računalnu inačicu koju bismo povezali sa zapisom u bazi, no sam članak se odmah evidentira, dobiva inventarnu oznaku i sprema se u registrator. Skeniranje se izvrši naknadno prema raspoloživom vremenu i ostalim poslovima u službi. Ponekad se dogodi da članak iz tiska, biva objavljen i na portalu izdavača. U tom slučaju, fizički se čuvaju oba i dodjeljuje im se ista

oznaka, a u bazi se ta okolnost opiše pod „Napomena“, dok se sa zapisom povezuje samo PDF verzija preuzeta s portala. U takvoj okolnosti, tiskani se članak najčešće ne skenira.

Sama evidencija članka u bazi vrši se dodavanjem kratice fonda „H“ i tekućeg broja. U službi je odlučeno da se neće dodavati podoznaka godine, budući da za to u bazi postoji rubrika „Datum“ i „Godište“ što olakšava kasniju pretragu po tim parametrima. Također se oznaci ne dodaje ni redni broj u godini jer se tijekom godine prikupe brojni članci iz predhodnih godina što bi njihovim evidentiranjem u bazi dovelo do promjene redoslijeda već unesenih članaka. Od siječnja 2002., kada je fond osnovan, do listopada 2015. prikupljen je i evidentiran ukupno 1951 članak o svim muzejskim djelatnostima od čega najstariji evidentirani članak u hemeroteci potječe iz 1953. godine.

Po isteku godine redovito se ispisuje inventarna knjiga hemeroteke kao što je propisano *Pravilnikom o sadržaju i načinu vođenja muzejske dokumentacije o muzejskoj građi (NN 108/02)*.

Slika 6. Ispis inventarne knjige hemeroteke NMZ

2.4 Korištenje fonda hemeroteke u Narodnom muzeju Zadar

U samoj mujejskoj praksi hemeroteka se nebrojeno puta pokazala značajnim izvorom informacija onda kada o pojedinim temama nisu pronađeni zapisi na drugim medijima. U tom smislu se građa ovog fonda koristila, za već navedeno dobivanje informacija o izložbama, izdavaštvu, i ostalim događanjima, tako i o fundusu, zbirkama, djelatnicima, donatorima, mujejskim zgradama i postavima, kao i za isčitavanje odnosa i kulturne politike osnivača, lokalne uprave i zajednice prema muzeju.

Posebno mjesto korištenja novinskih članaka su izložbe i izdavaštvo muzeja. Najčešće su korištene u dokumentarnim i kulturno - povjesnim izložbama te izdanjima koja ih prate. Na izložbama su članci postavljeni kao samosvojni izlošci ili kao dio posterske prezentacije u službi pojašnjenja ili ilustracije neke teme.

U izdanjima su objavljivani u formi slike i u kataloškim popisima s ciljem akcentiranja fenomena ili događaja koji se obrađuju u izdanju. Pripremajući pojedine izložbe, u nedostatku članaka u muzeju, posegnulo se u zbirke periodike Znanstvene knjižnice i Državnog arhiva u Zadru. Susretljivošću tih institucija omogućeno je besplatno skeniranje i fotografiranje pojedinih članka iz periodike čime su oni kasnije postali dijelom izložbe i pratećeg izdanja, a dalnjom obradom postat će dijelom hemeroteke muzeja. Ovim načinom ekstrahirani su brojni članci iz vremena osnivanja prvog javnog muzeja Dalmacije – *Museo nazionale*, ali i muzeja koji su iz njega potekli u kasnijem periodu. Ti članci danas predstavljaju nezamjenjivu dokumentarnu vrijednost na osnovu koje se, poput *puzzli* popunjava i gradi cjelovita slika zadarskih mujejskih institucija od kojih je, u pojedinim slučajevima (kao što je *Museo Nazionale* i prvi Prirodopisni muzej) ostalo vrlo malo pisane dokumentacije i materijalnih ostataka.

Dokumentacijska služba priredila je tri izložbe u kojima se obilato koristio hemerotečni materijal, a u vrijeme održavanja ovog skupa pripremana je četvrta izložba, tematski

posvećena upravo hemeroteci.¹ Komuniciranje baštinskih informacija putem tradicionalnih medija kao što su postavi, izložbe i izdanja samo su jedan od izvora koji ne može u potpunosti zadovoljiti potrebe suvremenih korisnika za znanjem pohranjenim u muzejskim zbirkama. U tom smislu, računalne i mrežne tehnologije već desetljećima igraju ključnu ulogu u prezentiranju informacija sadržanih u muzejskim zbirkama. U tom svjetlu treba sagledati i plasiranje fonda hemeroteke u vidu *online* zbirke u web okružju.

3. HEMEROTEKA MUZEJA ANTIČKOG STAKLA U ZADRU – OSNIVANJE NOVOG MUZEJA U DIGITALNOM DOBU

3.1 Odjel za dokumentaciju MAS-a

Muzej antičkog stakla u Zadru od samog osnutka 2006. godine ima dokumentacijsku službu, koja se brine za vođenje muzejske dokumentacije.² Muzejski dokumentarist objedinjuje vođenje primarne muzejske dokumentacije, za koju su prvenstveno zaduženi kustosi, sa sekundarnom muzejskom dokumentacijom koja je u domeni muzejskog dokumentarista. Dokumentarist Muzeja antičkog stakla u Zadru prikuplja sve podatke relevantne za fondove sekundarne muzejske dokumentacije, koji pokazuju, uz razinu temeljitog vođenja dokumentacije, svu brojnost aktivnosti koju Muzej antičkog stakla provodi. Zaključno sa kolovozom 2015.³ u fondu Izložbe nalazi se 91 jedinica, od toga je u prostoru Muzeja antičkog stakla održano 68 izložbi, 9 gostovanja muzejskih izložbi u drugim prostorima, te 14 sudjelovanja na skupnim izložbama. Što se tiče ostalih aktivnosti, u fondu Posebna događanja evidentirane su 233 jedinice, od toga za primjer 23 koncerta, 20 predavanja, 28

¹ U vrijeme pisanja ovog teksta, izložba je već bila dio stručne arhive koja se odnosi na evidenciju izložbi u 2015. godini. Radi se o izložbi HEMEROTEKA KAO KRONIKA MUZEJA postavljenoj u Galeriji umjetnina NMZ od 18. 12. 2015. do 31. 01. 2016.

² Dokumentacijska služba je do 2016. godine bila dijelom jedinice za tehničke poslove, kada postaje Odjel za dokumentaciju.

³ 9 godina od Uredbe Vlade Republike Hrvatske o osnivanju Muzeja, 6 godina od otvorenja.

tribina, 37 tiskovnih konferencija, 16 predstavljanja knjiga, 30 radionica, 6 kazališnih predstava. Najavu svih tih događanja prati i objava na muzejskoj mrežnoj stranici sa plakatom i pozivnicom (www.mas-zadar.hr). Aktivna je i Facebook stranica Muzeja antičkog stakla u Zadru, gdje de u skladu s trendovima modernog načina komuniciranja, prilagođavamo ideji o aktivnom uključivanju korisnika u rad muzeja.

Brojnost događanja neizbjježno uključuje medijsku pozornost, pa fond novinskih članaka – hemeroteka broji oko 2000 jedinica (od osnutka zaključno sa kolovozom 2015). Svi su ti članci digitalizirani, dodijeljen im je jedinstveni inventarni broj i zaključno sa 2012. godinom inventirani su u modul S++ za vođenje sekundarne muzejske dokumentacije (S++ 949 zapisa).⁴ U tom se programu mogu povezivati sa svim ostalim fondovima, tako da se jedno događanje u muzeju može pratiti kroz izdavačku djelatnost, preko hemeroteke do pedagoške djelatnosti i marketinga, sve do primarne muzejske dokumentacije gdje se povezuje sa konkretnim predmetom, odnosno izloškom.

3.2 Arhivska građa u hemeroteci MAS-a

Razlika od 44 godine između Narodnog muzeja Zadar i Muzeja antičkog stakla u Zadru prvenstveno je vidljiva u postojanju velike količine arhivske građe u Narodnom muzeju Zadar, što se ilustrativno prikazuje na fondu hemeroteka, a samim tim ukazuje i na različite pristupe i probleme u radu dokumentarista. U Muzeju antičkog stakla u Zadru količina arhivske građe je relativno mala, u fondu hemeroteka evidentirano je 219 jedinica koje se odnose na period od 1970 – 2006. do osnutka MAS-a. Svi su ti članci digitalizirani, skenirani su od strane dokumentarista i studenata na muzejskoj praksi u Muzeju.⁵ Ovdje je važno

⁴ Unos u S++ se kontinuirano radi u fondovima sekundarne dokumentacije, ali u skladu sa brojim zaduženjima dokumentarista u MAS-u, nije potpun, ali su materijali i digitalno i fizički uređeni i spremni za kompletiranje unosa.

⁵ Muzej posjeduje skener do A3 veličine, a isto tako i pisač, što uvelike olakšava rad sa većim formatima.

naglasiti ishodišne točke MAS-a, specijalističkog arheološkog muzeja za antičko staklo od 1.-5. stoljeća, čijem su osnutku prethodile dvije tematske izložbe o staklu iz starog fundusa Arheološkog muzeja u Zadru: *Antičko staklo Argyruntuma* (1986.) i *Antičko staklo Hrvatske / Trasparenze imperiali – Vetri romani dalla Croazia* (1997.). Dr. sc. Ivo Fadić⁶ darovao je dokumentacijskoj službi Muzeja antičkog stakla u Zadru osobnu hemeroteku, u kojoj je i značajan broj novinskih članaka koji se odnose na te izložbe, lokalitet Asseria i Argyruntum. To osnovni razlog da je ta građa pohranjena unutar hemeroteke MAS-a, mada je kronološki ranija od osnutka Muzeja. Iako je možda i presedan, to je svojevrsna hemeroteka **građe** izložene u Muzeju, ali i **ideje** o utemeljenju specijalističkog muzeja za antičko staklo.

⁶ Ravnatelj Muzeja antičkog stakla u Zadru, dugogodišnji kustos Arheološkog muzeja u Zadru i autor obiju navedenih izložbi.

ARHEOLOGIJA | Muzej stakla u Zadru?

Kada je u arapskoj geologiji zavarena i učinkovita arheološka metoda u lokalitetu mada nije dobro poznata. Rad, arheologima, u arapskim zemljama je uvek bilo i o načinu istraživanja nekropola u Palestini, koju obuhvaćaju i arapski i evropski deo današnje rasprostranjenosti arheoloških predmeta. U arapskim zemljama se arheološko dođe sevdavano osim grubih priloga larama, iako su u arapskim zemljama i uvek su "akademski izaznadi" u arheologiju, sa historijskom i arheološkom stranicom za vrijeme istraživanja arheoloških lokaliteta, uključujući smrđavu od smrđa na polju. Kultura arapskih civilizacija je raspršena na raznolikoj teritoriji stoljeća, ali i mnogim arheološkim lokalitetima, jer pod sada je u arapskim stoljećima, približno 1500 godina, u arapskim zemljama, i u egiptskim, u arapskim zemljama, u kojima su stoljećima i u zemljama na kojima su vladali arapski vojnici i stanovnici, i u zemljama na kojima su vladali arapski vojnici i stanovnici.

Steklene posude iz Argentuma (anticki Starigrad kod Zadra)

Stakleno iznenadjenje

U srpnju prošle godine na lokalitetu zadarske Relje otkriveno dotad nevideno obilje antičkih grobnih priloga izrađenih u staklu.

■ Senol SELIMOVIC

je postojala vlastita prezentacija.

S obrazom na gođenju ko-
je je učinio i učinio je, učinio
ponovo ponala, rodila se već
kao i ideja o osnivanju muzeja.
Uz to, učinio je i učinio je, učinio
šta su učinili pet godina ranije
uzravnoj Antropološkoj muzeju
Zagrebačkoj knjižnici, profa.
Zadnjem i konačnjim učinjenjem loga i učinak
imegraničar - muzej, učinio je
da se učinilo i učinilo je, učinilo
imegraničarska muzejska po-
mljada ovoga kraja već u to
vremenu, da se učinilo i učinilo
imegraničarska muzejska po-
mljada, specijalistički muzej
stakla nisu bili osuti u sve-
dru, učinili su učinili je, učinili
i Kofru, zadržali su učinili je,
muzej bi treći, iako ve-
ć učinili je, učinili je, učinili je.
Muzej stakla
Muranu, Muranu, Muranu
štampili su učinili je, učinili je
štampili primjerice štampili su
učinili je, učinili je, učinili je
štampili odredili su učinili je
Zadra, Zadra, Zadra, Zadra
domir Juris, se nadaju da ih
su učinili je, učinili je, učinili je
i zadarski radnici učinili je
i mogli da sve učinili je
u budućem zadrascim mu-
zejem, učinili je, učinili je, učinili je
i raznovrsno kolekciju
antropološke stakle promade-
ničkih i arheoloških predmeta. Reč
je o poslovljenim staklim
materijalima iz srednjeg vira
dokumentacija i kasnijih re-
sultata.

Osmještaju budućeg muzeja u Zadru prof. Jurčić kaže: »To bi se vrlo efektano,

24 [www.scholarone.com](#) 25 [www.scholarone.com](#)

Slika 7. Novinski članak iz Nedjeljne Dalmacije, 14.04.1991., prvo spominjanje ideje o osnivanju muzeja stakla u Zadru, autor: Š. Selimović

U *Nedjeljnoj Dalmaciji* 14. travnja 1991. na 24. stranici u članku pod nazivom **Stakleno iznenađenje** prvi je put u javnost izašla ideja o osnivanju današnjeg Muzeja antičkog stakla u Zadru: „S obzirom na golemu količinu i sačuvanost tog staklenog posuđa, rodila se vrlo brzo i ideja o osnivanju zadarskog muzeja stakla za koju smo prvi put čuli od direktora Arheološkog muzeja prof. Radomira Jurića.“⁷ Muzej antičkog stakla u Zadru je zaista i osnovan 17 godina kasnije kao samostalni muzej, a ne kao dio Arheološkog muzeja Zadar. Lijepo je pratiti ideju o osnutku, kako ga tada ravnatelj Jurić naziva „imaginarnog muzeja“ i viziju o osnivanju specijalističkih muzeja u svijetu, tada još novom trendu u suvremenoj muzeologiji. Vrijednost ovog starog članka za Muzej antičkog stakla u Zadru je višestruka, a posebno je lijepo istaći završne misli autora članka Šenola Selimovića: „U ovoj situaciji opće besparice ovakvi projekti kao što je muzej stakla možda djeluju kao priča iz Morusove „Utopije“, međutim, ako svoje kulturne domete i htijenja promatramo i o njima isključivo govorimo u kontekstu finansijskih mogućnosti... Po toj logici zadarski „imaginarni“ muzej stakla nikad ne bi postao pravi.“⁸

Fond koji se odnosi na antičko staklo sa nalazišta Argyruntum (Starigrad-Paklenica) iznosi 59 jedinica, članici koji se odnose općenito na antičko staklo i arheologiju broje 99 jedinica, a fond koji se odnosi na arheološko nalazište Asseria, Podgrađe kod Benkovca iznosi 61 jedinicu. Asseria je kao i Argyruntum, jedan od arheoloških lokaliteta s kojeg potječe antičko staklo u postavu MAS-a i koji se istražuje pod vodstvom dr. sc Fadića, ravnatelja MAS-a, a koji je i izdavač časopisa *Asseria*. Novinski članci o Aseriji stariji od osnutka muzeja obrađeni kao posebna zbirka unutar hemeroteke Muzeja. Odvojen je od ostatka kao posebna zbirka, tako da je uz slovnu oznaku H za hemeroteku dodano i A kao Asseria, tako da prvi članak iz 1997. nosi ove podatke: Inventarna oznaka: AH-1, Godina: 1997, Podzbirka: Asseria.⁹ U Muzeju antičkog stakla fond hemeroteka se vodi kronološki, obrađuje se u modulu za obradu

⁷ Selimović, Šenol. Stakleno iznenađenje // Nedjeljna Dalmacija (1991.), 24.

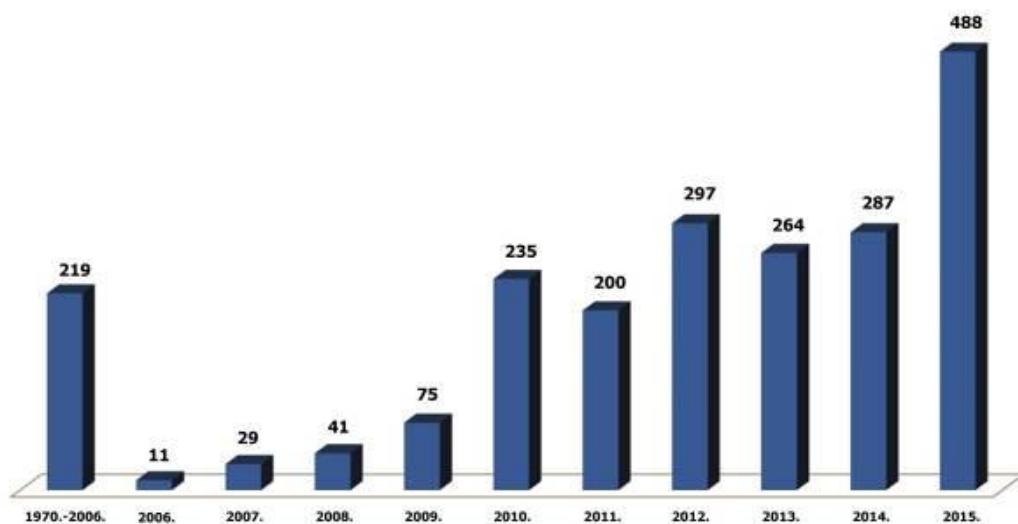
⁸ Isto, 24.

⁹ Belevski, Jadranka. *U Aseriju na kavu - Pregled hemeroteke Aserije od 1997. do 2012. godine iz fonda Muzeja antičkog stakla u Zadru.* // *Asseria* 11 (2013.), 143.

3.3 Fond hemeroteka Muzeja antičkog stakla u digitalnom dobu

Fond hemeroteka u MAS-u broji preko 2000 jedinica, sa arhivskom i građom od osnutka Muzeja. Evidentno je da se broj medijskih objava o Muzeju progresivno povećava sa svakom godinom.

Slika 9. Broj jedinica u fondu hemeroteka MAS-a po godinama

To se može tumačiti povećanim interesom medija za sam Muzej i naravno atraktivnim i bogatim program, što Muzej antičkog stakla u Zadru zasigurno i ima, ali važno je istaknuti da nove tehnologije i mediji mijenjaju koncept medijskog praćenja. Do pojave interneta, hemeroteka se odnosila isključivo na novinske objave u tiskanim novinama. Članci su se obično izrezivali i lijepili u *knjige*,¹⁰ čime je njihovo čuvanje bilo po današnjim standardima neprihvatljivo. Danas se svi članci iz tiskovina u MAS-u digitaliziraju i čuvaju sa cijelom stranicom, naslovnicom i impressumom u zasebnim plastičnim fasciklima u registratorima sa

¹⁰ Isto, 139.

jedinstvenim inventarnim brojem unutar tekuće godine. Digitalizacija čuva novinsku građu, jer omogućava osim postojanja sigurnosne kopije i lakše rukovanje podatcima što je preduvjet za čuvanje izvornika. Kako je spomenuto, broj medijskih objava izrazito raste s godinama, a uz pojačan interes medija za kvalitetan program, treba priznati da je internet preuzeo primat od tiskovina po količini objava. To znači da se sve objavljuje, da se objave multipliciraju, da je prostor za objavu sadržaja zaista neograničen. Hemeroteka je uz tiskani članak primila i veliku količinu internetskih članaka, što je povećalo obujam fonda. Broj internetskih članaka je puno veći od tiskanih, tako da se sada tiskani članci gotovo s većom brigom traže i pohranjuju. Svakako je puno jednostavnije prikupljati internetske članke, nego tražiti tiskovine.¹¹ Velika prednost osnivanja novog muzeja u digitalnom dobu jest da je većina muzejske dokumentacije već u digitalnom obliku, što olakšava organizaciju, korištenje i iznimno važnu zaštitu dokumentacijskih fondova.¹² Prednost internetskih medijskih objava je svakako i to što se prikupljaju već u digitalnom obliku,¹³ kao takvi se pohranjuju, inventiraju na isti način kao i tiskani članci i na kraju se ispisuju i čuvaju u registratorima određene godine. Koncept prikupljanja novinskih članaka u MAS-u je takav da se ravnopravno skupljaju i tiskani i internetski članci, obrađuju se kao posebne jedinice, dobivaju svoje jedinstvene inventarne brojeve i skupa pohranjuju. Čest je slučaj da određene objave imaju i tiskanu i internetsku inačicu, koje su u hemeroteci MAS-a tretirane kao različiti članci, jer se u mnogočemu razlikuju. Razlikuju se sadržajno i to tako da su su internetski članci skraćene verzije tiskane objave i razlikuju se vizualno, i to ne samo po grafičkom

¹¹ Isto kao i u Narodnom muzeju Zadar, a slično je i u većem broju muzeja u Hrvatskoj, usluga *pressclippinga* je još uvijek stavka za koju nema dovoljno sredstava, pa se materijali za hemeroteku prikupljaju trudom dokumentarista i muzejskog osoblja.

¹² Dokumentacija Muzeja antičkog stakla u Zadru u digitalnom obliku čuva se na muzejskom serveru i vanjskim tvrdim diskovima.

¹³ Članci sa s internetskih portala se kopiraju i uređuju u MS Word, na način da se uz naziv stranice, upisuje rubrika, datum, kopirani sadržaj sa slikama te na kraju link na stranicu. Za vezanje u S++ ovaj dokument se pretvara u pdf format. U bazi se čuvaju obje varijante.

izgledu, zbog medija u kojem su objavljeni nego i po broju i odabiru fotografija. U svakom slučaju, prije svega ih razlikuje medij u kojem su izdani.¹⁴

Slika 10. Tiskano izdanje Zadarskog lista, članak „Pobjednici Dogus turnira doma će nositi pehar napravljen u Muzeju antičkog stakla“, 03.09.2105., autor I. Jurjević

¹⁴ U Hemeroteci Narodnog muzeja, kako je prethodno navedeno u ovom članku, ove dvije inačice vode se pod istim brojem i tretiraju kao jedan članak. S obzirom na nepostojanje izričite napomene ili nema nepoznatih smjernica za pristupanje ovom problemu, sam dokumentarist s obzirom na okolnosti u kojima radi obrađuje ovaj fond, pa je takav slučaj i sa Hemerotekom u MAS-u.

Povezivost fonda hemeroteka s ostalom muzejskom dokumentacijom znači funkcioniranje hemeroteke u kontekstu svih događanja u muzeju. To naravno, osim što je vođenje hemeroteke zakonska obveza,¹⁵ opravdava samu svrhu prikupljanja medijskih objava. Te objave su često samo obavijesti o aktivnostima muzeja, najave, izvješća, reportaže, recenzije ili reagiranja. Iz perspektive Muzeja antičkog stakla u Zadru, većina je afirmativnih članaka, ali čuvaju se naravno i kritike. To su sve vrijedne informacije koje muzejska struka, s marketinškog aspekta posebno treba uvažavati i sukladno reakciji medija, ali i posjetitelja uzeti u obzir pri planiranju budućih projekata. Zanimljiv je upravo taj protok informacija koje završavaju u hemeroteci. „Građa koja se prikuplja za muzejsku hemeroteku stvara se neovisno i izvan muzeja, odnosno mediji stvaraju paralelnu dokumentaciju o muzeju, dijelom na temelju informacija koje dobivaju izravno od muzejskog marketinga, dijelom od impresija dobivenih od novinara ili od reakcije javnosti, odnosno ciljanih skupina...“¹⁶ Na neki način mediji prerađuju informacije, koje se upotpunjaju i vraćaju kao nova muzejska dokumentacija. Muzej antičkog stakla u Zadru sustavno prikuplja svu dokumentaciju, koja iz sadašnje perspektive relativno novootvorenog muzeja, s naglaskom na sekundarne fondove još nema povijesnu vrijednost. Međutim, muzejska dokumentacija zaštićena je kao i muzejska građa i svakako je muzejski aspekt vrijedan sustavne obrade i čuvanja.

¹⁵ Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja muzejske dokumentacije o muzejskoj građi [NN 108/02.](#), čl. 27.

¹⁶ Belevski, Jadranka. *U Aseriju na kavu - Pregled hemeroteke Aserije od 1997. do 2012. godine iz fonda Muzeja antičkog stakla u Zadru.* // Aseria 11 (2013.), 136-137.

MAS Glomazna betonska konstrukcija Muzeja antičkog stakla u izgradnji narušava vizuru tri tisuće godina starog Zadra:

M. LERGA

PMAS ili Muzej antičkog stakla i uz nju se gradi još jedan objekt, stolice bili osvrdnici godinama prošlog stoljeća, a cijelih katastrofalnih betonski mostova i tunelova poput tunela Ali bečki tunela i tunela na moru pa se ne može niti kosa mali učinak bačut pogled prema mjestu i koj bi, vjerujem, bio spektakularan. Intelligencija je upotpunjala sama za pisanje projekta i imala veličanstvene rezultate.

U projekt izgradnje muzeja se izkoristio bez obzira na napravu. Odluka je magistr, te kreirala u mrežu luke novca. Pisanje je aplikacije i investicije jer ona premašuje 30 milijuna kuna, potrebe za takvom objektom, aneks krovom je u skladu s mjerom. Ako bismo mogli dobiti dozvolu za dogradnju na mjestu "otkala" samo temelje, nekadašnje graditelje koji je nekav davno ni bili tako sa bidermiji prepričani da postoji, i budući. Što je posljedica? Brzo zatvara se i skoro učinkovito se gradi novi. Zamisao je da je arheološka istraživanja vode dobiti novim Muzeju antičkog stakla, da ih počne.

Što kažu drugi?

Dr. Blažević koji je jedan od najvećih arheologa kod se radi o prepoznavanju arheologije radi da je boljim graditi više stvari. Upozorite na ovaj trendje viši u stvari stakla koja Zadar pogleda je jer je ona vrlo i nije potrebno posebno smrž za toko nečim. Danas je u Zadru i u svijetu uobičajeno u arheološkim objektima staklene predmete. A ako se vrati stakleni objekti u međutim, tada to nije raznica stakla. Bože Bikić, članredni ministar kulturnih resursa koji je jedan od inicijatora novog muzeja i arheologa starijeg je od 40 godina, u pozivu na otvaranje novog muzeja stakla kojeg su Blažević i njegovi suradnici, učenici i studenti, učili da raditi u Zadru kroz četiri godine. To je sada nije mogao još se žaljeni na takođe žaljenje. Jugočlavenske sklopke spomenika prema krovu su plan održati u iznosu od 100 milijuna kuna. Dakle, podlaga u voda staje Bože Bikiću da se staklo kojeg je danas izloženo u Muzeju i čini okostnicu zbiroke od 478 keramika doči nastoji još li to povuklo smoga pitana uko povrata

DI IM JE PAMET BILA!

izmene:

Gradjevinska i konzervatori

Gradjevinska dosjeta je novodobne zgrade u skladu sa zakonom Zadarski konzervatori u jednoj je mjeri izmijenom za dogradnju objekta u novom mjestu. Zanimaju je postolje tekuće je jedinstvene tekuće proces obnovljujuće saglasnost i očekuju da je za provođenje procesa na neki starije gradnje u Zadru potreban još dugotrajni, a ne do 10 godina, i u značaju gradnje i obnovljene. Početkom nekadašnjeg pisanja oko legitimnosti saglasnosti vizurih u izgradnji dogradnje palače Cosmacendi.

Zakon je došao jučer po

pitanju razlike i obnovi

spomenika kulure.

ŠTO KAŽE ZAKON O ZASTITI I OCUVANJU SPOMENIKA KULTURE?

Članak 5. stavak 4. Zadarski konzervatori uključuju doberje je u skladu s izmjenom stanja, u preneseni kulturnih dobara učinkovit razvoj.

Stavak 3.

Koje je dobro: da radnici kojima je se izmijenilo ili izmijenimo mjesto posjeduju i ugodak izmijenjene doberje i tova učinkovito razvoj kulturnih dobara.

Članak 15. stavak 2.

Ako vlasnik sporazi kulturno dobro protivnog vlasnika, to zlog roga nezadava. Dosta je lako da dečko na ulici učinkovito razvije vlastika da tim učinju poslovni interes doberje u vrijeme stvaranja, ali je to moguće.

"Moja je savjet čista"

Kao što napisao je Miroslav Domijan ber da ga je bio optužio za to da bio što. Objavio sam je da je tako objekt sagraden na izmjeni "interpolacije" koja je koristena i kad nezgoda ostala modernim gradnjom.

Smatram da će privremeno učiniti. Kad bude sve gotovo dobioćemo pravočitiju jer je u pogledu.

Mislim da dobiti raspisa

ma pravu nijesam.

Na budnici se može sagraditi

stara i novost je iskreno dobar.

Spriječiti je da se učinju nešto

nešto učinju nešto i učinju da

nešto učinju nešto, krenu mre-

je. Domijan.

Po njegovim riječima je

moguće u crkvi Sv. Donata

izgraditi staljenu zgradu, zato

ne?

Zastitni lako?

Nije problem u dogradnji novih objekata koji se nalaze u stari zgradi. Problem je što će

stari zgradi?

Prema ovim skicama je učinkovito graditi.

Prema ovim skicama je učinkov

Zadarski list

Događaji

Povratak

Muzej antičkog stakla kulturna atrakcija godine

Piše: **Biljana Savić**

15.10.2015.

Dodaj u omiljene članke Pošalji prijatelju Print Komentiraj

Foto: Zvonko KUCELIN

Prepoznali ga turisti, a bome i žiri

Završna svečanost dodjele godišnjih nagrada u turizmu u okviru Dana turizma okupila je sinoć velik broj turističkih radnika, i nagrađenih i laureata, ali i praktički cijelu Vladu, čiji su ministri i ministricе dodjeljivali nagrade - ministar turizma Darko Lorencin, potpredsjednici Vlade Milanka Opačić i Branko Grčić i istarski župan Valter Flego.

Među laureatima su i zadarski Muzej antičkog stakla koji je u kategoriji Kulturna atrakcija godine uvjerljivo odnio prvo mjesto i time još jednom potvrdio svoju opravdanost postojanja. U kategoriji "Čovjek ključ uspjeha - djelatnik godine" Tomislav Fain, kojeg je predložila Turistička zajednica Zadarske županije, osvojio je prvu nagradu u podkategoriji "organizator putovanja". Inovacija godine, 2. mjesto, osvojila je mobilna aplikacija "Zadar travel".

<http://www.zadarskilist.hr/clanci/15102015/muzej-antickog-stakla-kulturna-atrakcija-godine>

Slika 12. Osam godina nakon objave članka "Di im je pamet bila!", MAS je afirmiran i sve je više objava kao što je "Muzej antičkog stakla kulturna atrakcija godine" (dio članka objavljenog u online izdanju Zadarskog lista, 15.10.2015., autor: B. Savić)

4. PUT PREMA *ON LINE* ZBIRCI HEMEROTEKE

Narodni muzej Zadar razmjerno se kasno uključio u komuniciranje svoje baštine koristeći informacijsku tehnologiju. Kada su u ljetu 2009. objavljene web stranice muzeja, korisnički alati druge generacije Web-a 2.0 više nisu bili novost. Stoga je u startu muzejski web imao tu manjkavost u smislu uključivanja korisnika u kreiranje i korištenje sadržaja web-a. Iskorak u pravcu interakcije s korisnicima učinjen je plasiranjem muzejskih sadržaja na društvene mreže.¹⁷ Ostaje nam i dalje osvremenjivanje web-a dodavanjem interaktivnih usluga što ih nudi Web-a 2.0. Ako želimo ići u korak s tehnologijom, prilikom redizajna aktualnih web stranica muzeja treba razmišljati i o alatima treće generacije Web-a 3.0. No, treba krenuti redom, kao što je istaknula Maja Šojat Bikić u tekstu u kojem analizira web stranice hrvatskih muzeja odgovorivši na pitanje postavljeno u naslovu, o korištenju prve i druge generacije web-a: „Da, ali nakon taksonomije, sređene primarne dokumentacije i registracije zbirki te nakon omogućivanja online pristupa zbirkama.“¹⁸

Planiranim redizajnom i promjenom koncepta mrežne stranice Muzeja antičkog stakla u Zadru i hemeroteka bi se trebala naći na uvidu javnosti kao *online* zbirka.¹⁹ Ideja se razvija paralelno sa Narodnim muzejem Zadar, koji izbor iz hemeroteke već ima na svojoj mrežnoj stranici.²⁰ Iako se u slučaju hemeroteke ne radi o primarnoj dokumentaciji, smatramo da je s korisničkog aspekta atraktivna za postavljanje u web okružje. To potvrđuje i statistika muzejskog web-a prema kojoj je najposjećenija zbirka Dokumentacijske službe Narodnog

¹⁷ Facebook, YouTube, ISSUU, Instagram

¹⁸ Šojat-Bikić, Maja. WEB 2.0? DA, ALI NAKON WEBA 1.0. *Informatica museologica* 42 (1 - 4) (2011.) 113.

¹⁹ Isto, 139-140.

²⁰ Program je već prijavljivan za financiranje Ministarstvu kulture na polju informatizacije za 2016. i 2017., ali sredstva nisu odobrena za oba muzeja.

muzeja Zadar upravo hemeroteka²¹ Na aktualnoj stranici fond je tek sumarno predstavljen, a za ilustraciju su postavljena 22 odabrana članka u PDF-u kojih je moguće ispisati.

Naslovica | Gdje smo | O muzeju | Odjeli | Zbirke | Aktivnosti

Zbirke | Dokumentacijske zbirke |

Hemeroteka

Hemeroteka je zbirka isječaka novinskih članaka i u novije vrijeme ispis članaka s internetskih portalova tematski vezanih uz djelatnost Narodnog muzeja Zadar. Hemeroteka je značajan izvor podataka za muzejsku djelatnost kroz povijest.

Članci se fejski čuvaju po godini izlaženja, skeniraju se i računalno pohranjuju u PDF format po nastavu izdavača i godini izdanja, a moguće ih je pridružiti zapisu u bazi S++.

Baze omogućuju ispis i pretraživanje po željenim kriterijima, vidljiva je svim korisnicima umređenom u sustav, a na zahtjev su podaci dostupni i vanjskim korisnicima.

Primjeri iz muzejske hemerotekе:

1. Narodni list, 19.11.1960., str. 5, Temelji gradskog muzeja
PDF (1 MB)
2. Narodni list, 12.1.1963. str.5, B.M., Četiri muzeja pod istim krovom
PDF (12 MB)
3. Narodni list, 11.5.1963. str. 7, U Gradskoj strazi danas
PDF (6 MB)
4. Narodni list, 25.5.1963. str. 7, Zadarska „Nevjesta“
PDF (6 MB)
5. Narodni list, 6.7.1963. str. 4, Dovršava se nova muzejska zgrada
PDF (7 MB)
6. Narodni list, 6.1.1973. str. 6, Vrijeda zbirka školjaka
PDF (0,2 MB)
7. Narodni list, 6.1.1973. str. 5, Obogaćena zbirka
PDF (1,5 MB)
8. Narodni list, 1.10.1977. str. 5, Prva izložba stare fotografije
PDF (1,5 MB)
9. Narodni list, 7.10.1978. str. 5, Novi postav Galerije umjetnosti
PDF (1 MB)
10. Narodni list, 26. 9.1981. str. 7, M. M., Izložba „Narodno tkanje u sjevernoj Dalmaciji“
PDF (1,5 MB)
11. Narodni list, 27.8.1983. str. 7, M. M., Istraženi oblici gradnje u Ražancu i Škulinama

Dokumentacijske zbirke

- Izložbe
- Izdavaštvo
- Hemeroteka
- Fototeka
- Posebna događanja

Kontaktirajte nas

Slika 13. Izgled stranice s prikazom fonda hemeroteka
<http://nmz.hr/zbirke/dokumentacijske-zbirke/hemeroteka>

²¹ <http://nmz.hr/zbirke/dokumentacijske-zbirke/hemeroteka> Statistika za period od srpnja 2009. do rujna 2015.

Facebook stranica Muzeja antičkog stakla u Zadru²² daje kao preporuku za muzejska događanja link na određene web portale. U kontekstu suvremenog korištenja muzejskih informacija na mreži, takav pristup ne može zadovoljiti potrebe korisnika koji očekuju brz odziv i dobivanje podataka bez da fizički posjete muzej. Koncept *online* hemeroteke uklapa se ne više u trend digitalizacije, već u obvezu učinkovitog funkcioniranja u digitalnom svijetu i u muzejskoj struci. Kako Boris Mašić i Maja Šojat-Bikić upozoravaju: „Moramo biti spremni na ove izazove jer se u tome slučaju njome neće baviti tradicionalne baštinske ustanove već za to specijalizirani stručnjaci koji će djelovati u sustavu „kiberheritolijke“, nove znanosti o komunikaciji baštine, čiji će cilj biti otvaranje pristupa svim baštinskim sadržajima u online prostoru.“²³

4.1 Korisnici i svrha *online* zbirke hemeroteke

Smisao otvaranja ovog fonda korisnicima na webu može se obrazložiti sa nekoliko aspekata. Prvi je apsolutno logičan razvoj struke ukorak s novim tehnologijama i novim potrebama korisnika. **Korisnik pretraživanjem određene izložbe ili nekog drugog događanja na mrežnoj stranici muzeja, uz osnovne informacije dobiva i uvid u medijske natpise, što bi na neki način mogla biti i preporuka za posjet muzeju.** *Online* zbirka hemeroteke nudila bi davanje specifične dokumentacije na uvid raznolikim korisnicima, kustosima, studentima, novinarima, povjesničarima, sociolozima i široj zainteresiranoj javnosti. Iz dosadašnje prakse Muzeja antičkog stakla u Zadru najveći broj zahtjeva za uvid u muzejsku dokumentaciju se upravo odnosi na marketing i muzejsku hemeroteku, prvenstveno od

²² <https://hr-hr.facebook.com/mas.zadar>

²³ Mašić, Boris; Šojat-Bikić, Maja. Izazovi interpretacije – uloga arhivskog gradiva u muzejskoj struci. // 4. zagrebački arhivski dan : arhivistika – kultura – znanost : partnerstvo za razvoj, Zagreb, (2012.), 46.

strane studenata za pisanje diplomskih radova ili provođenje određenih istraživanja.²⁴

Implementiranjem on line baze podataka hemeroteke na web-u omogućila bi se 24-satna dostupnost i neposredan uvid u ovu vrstu dokumentacije sve brojnijoj i raznolikoj publici s ciljem ispunjavanja korisničkih potreba za znanstvenom i stručnom obradom, izlaganjem, objavlјivanjem, te za potrebe nastave, kako to i nalaže hrvatska muzejska legislativa. Analizirajući korisnike muzejske dokumentacije i njihove upite smatramo da bi bila koristan izvor podataka različitim skupinama korisnika koji traže informacije o nekoj muzejskoj temi, a takvih je sve više iz akademске zajednice, novinstva, turističkog i obrtničkog sektora, lokalne i državne uprave, školstva.²⁵ **S aspekta arhivske građe, kakva se nalazi u Narodnom muzeju svakako možemo računati na interes povjesničara.** Tako su primjerice članci iz 19. st., s početka i sredine 20. st. nezaobilazan izvor u prikupljanju informacija s povijesnog aspekta. **Ilustrativan je primjer kolegica Jelene Vojak Balog i Zdenka Šinkić u Hrvatskom povijesnom muzeju u Zagrebu, koje naglašavaju taj profil korisnika:** „Istraživači različitih profila (posebno povjesničari) često posežu za novinskim člancima kao izvorom informacija i sastavnica društvene slike nekog vremena. Imajući na umu osjetljivost papirnog materijala, a time i njegovu ograničenu dostupnost, započet je projekt digitalizacije cjelokupne hemeroteke Muzeja.“²⁶ Pišući o raznolikoj lepezi događanja kroz vrijeme, novinski članci oslikavaju društveno poslanje muzeja, stoga ovaj fond može pružiti dodatan doprinos proučavanju društvenog i kulturnoškog utjecaja ustanove u svojoj zajednici.

Isto tako među korisnicima možemo očekivati i kolege dokumentariste i kustose, marketinške stručnjake iz drugih i vlastitih muzeja,²⁷ vezano uz suradnje i razmjene programa, a tako i umjetnike i autore izložbi i njihove suradnike. Čest je slučaj, gotovo

²⁴ U Muzeju antičkog stakla u Zadru to su u prvom redu studenti Odjela za turizam i komunikacijske znanosti i Odjela za povijest umjetnosti Sveučilišta u Zadru.

²⁵ Analiza je vršena prema bazi podataka korisnika muzejske građe i dokumentacije u Dokumentacijskoj službi NMZ.

²⁶ Balog Vojak, Jelena; Šinkić, Zdenka. Projekt digitalizacije hemeroteke Hrvatskoga povijesnog muzeja. // Informatica museologica 44 (1-4) (2013.), 178.

²⁷ Ne treba zaboraviti kolege sa drugih odjela matičnog muzeja, kojima će ovi materijali biti dostupni za samostalno korištenje.

pravilo, da se dokumentarista zamoli da proslijedi sve medijske objave prikupljene o nekoj izložbi ili događanju nekom muzeju čija je izložba gostovala ili umjetniku za njegovu osobnu hemeroteku. Na isti način kolege i nama proslijeđuju materijale, posebno iz stranih tiskanih medija, koji nam nisu dostupni, a vrijedni su za arhivu muzeja i praćenje odjeka medija i van granica. Bilo bi lijepo kada bi se koncept hemeroteke online proširio i na druge ustanove, čime bi se olakšao protok tih informacija.

LA MOSTRA

Il vetro dall'antichità a oggi

Nuovi appuntamenti, tutti gratuiti e aperti al pubblico, nella giornata di oggi nel contesto dell'iniziativa "La cultura...si fa", dedicata per un intero fine settimana ad Aquileia al tema del vetro, raccontato con diversi approcci culturali, dall'antichità ai nostri giorni, in collaborazione ente regionale per il Patrimonio Culturale, Fondazione Aquileia e museo Archeologico Nazionale di Aquileia.

Oggi, alle 10.30, alla casa Bertoli, Ivo Fadic e Sime Perovic, del Museo del vetro antico di Zara, illustreranno la particolare storia di questo speciale materiale così come è stata ricostruita attraverso l'analisi delle vicende storiche e dei ritrovamenti archeologici della costa orientale dell'Adriatico.

A seguire il fotografo Bruno Zanzottera presenterà il suo film documentario "Il giorno delle perle di vetro", che, partendo dal titolo di un celebre romanzo di Hermann Hesse, guida gli spettatori lungo le strade del commercio coloniale.

AQUILEIA, alla casa Bertoli
■ Oggi dalle 10.30

MV 06/11/2016

Slika 14. Susretljivošću kolega iz Italije, dobili smo članak „Il vetro dall'antichità oggi“, Messaggero Veneto, 06.11.2016. o sudjelovanju kolega iz Muzeja antičkog stakla u Zadru u ostvarenju interdisciplinarnog programa pod naslovom „Kultura...se stvara!“ u Akvileji

Sociolozi, psiholozi, pedagozi, razni profili znanstvenika će imati zasigurno koristi od dostupnosti ovog fonda na mrežnim stranicama. Sociolog Ivica Poljičak, sa Veleučilišta u Šibeniku objašnjava vrijednost medija i medijskih objava u znanstveno-istraživačkom radu, koristeći novinske članke objavljene u „Šibenskom tjedniku“ u razdoblju 2006.-2011. o povjesnoj jezgri Šibenika: „Uloga masovnih komunikacijskih medija vrlo je važna u suvremenom društvu te je sve izraženija potreba za njihovom analizom... Na prvoj razini, kao „dокумент vremena“, mediji možda najsveobuhvatnije bilježe društvene događaje i na taj su način istraživački izvor,...“²⁸ Zanimljiv i ilustrativan je i projekt *Novinska građa kao izvor znanstvenih informacija u društvenim i humanističkim znanostima* koji su iznijele Maja Krtalić i Hana Marčetić, gdje su provele istraživanje o korištenju novinskih zbirk u informacijskim ustanovama, arhivima, knjižnicama i muzejima s naglaskom na iskustva povjesničara i filologa. „Pojam e-znanosti kao kompleksnog sociološkog i tehnološkog fenomena pokazuje da e-infrstrukturna koja omogućuje pristup, korištenje i dijeljenje informacija u umreženom svijetu povećava ne samo učinkovitost istraživanja već i njihovu vidljivost i primjenu u raznim sferama društva.“²⁹ Ono na što su autorice stavile naglasak jest potreba digitalizacije novina, njihove neograničene dostupnosti i korištenje jednostavnih programskih rješenja za njihovu manipulaciju.³⁰ Sve ovo ukazuje na višestruku korist prikupljanja i praćenja hemerotečnog fonda i potrebu za plasiranje istog u virtualni svijet. Objavom *online* hemeroteke na muzejskim mrežnim stranicama promiču se sekundarni dokumentacijski fondovi kao relevantni izvori podataka o kulturnoj baštini kraja u kojem je muzej aktivni sudionik. Tim otvorenim pristupom dokumentacijskoj građi, muzej bi ponudio novu vrstu usluge te učinio dodatni iskorak u svojem komunikacijskom poslanju doprinoseći društvenoj ulozi i služenju zajednici. Ili, kako je to jasno izrazila Maja Šojat Bikić u svom doktoratu objavljenom u

²⁸ Poljičak, Ivica. Analiza sadržaja novinskih članaka o povjesnoj jezgri Šibenika u „Šibenskom tjedniku“. // Zbornik radova Veleučilišta u Šibeniku 1-2 (2014.), 8-9.

²⁹ Krtalić, Maja; Marčetić, Hana. Korištenje novinskih zbirk u informacijskim ustanovama za potrebe znanstveno-istraživačkog rada: iskustva povjesničara i filologa. // Libellarium: časopis za povijest pisane riječi, knjige i baštinskih ustanova 7, 2 (2014.), 165-166.

³⁰ Isto, 171.

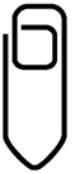

Muzeologiji 50.: „Omogućivanje online pristupa kulturnoj baštini pomaže baštinskim ustanovama da ostanu relevantne i u informacijskom dobu.“³¹

Digitalizacija tiskovina i pohranjivanje članaka s interneta u digitalnoj formi, te njihovo objedinjavanje u programu S++ pojednostavljuju proces vezivanja uz mrežnu stranicu. Samim postupkom obrade podataka u bazi S++ i skeniranjem ili kopiranjem članka s portala, fond hemeroteke biva digitaliziran. Kao takav, fond je uz još neke korekcije i dodavanje podataka u bazi, spreman za objavu i korištenje na web-u, te s obzirom na raznovrsnost tema i cjelina koje obrađuje predstavlja koristan resurs za različite informacijske potrebe korisnika. **Program za vođenje sekundarne muzejske dokumentacije S++ povezivanjem sa mrežnom stranicom jednostavno omogućava da fond hemeroteka postane prava *online* zbirka.** *Online* zbirka bi se postavila kao sastavni dio muzejskog weba ili na zasebnoj domeni do koje se dolazi uz pomoć linka postavljenog na naslovni web ili iz stranice hemeroteke. U perspektivi bi se mogla otvoriti još jedna lokacija na webu koja bi bila namijenjena za eventualne druge on line zbirke muzeja. Idealno bi bilo kada bi se postojeće stranice kompletno vizualno i strukturno redizajnirale čime bi se omogućili gore spomenuti korisnički interaktivni servisi Web-a 2.0. Time bi se krajnjem konzumentu baštinskih informacija dala veća mogućnost korištenja i manipulacije podataka.

Primjena API funkcionalnosti (opisano u poglavljju 5.4) omogućila bi da druge tvrtke koje se bave dizajnom i implementacijom web stranica koriste API pozive za dinamičko pretraživanje i dohvaćanje podataka iz dokumentacijskih baza podataka i integriraju ih u svoja rješenja.

³¹ Šojat-Bikić, Maja. Modeliranje digitalnih zbirki i digitalnih proizvoda: sadržajno-korisnički aspekt komuniciranja kulturne baštine u digitalnom obliku. Muzeologija 50. (2013.), 17.

5. RAZVOJ MREŽNOG KATALOGA ZA PRISTUP HEMEROTECI I POVEZANIM DOKUMENTACIJSKIM FONDOVIMA

Suradnja Narodnog muzeja Zadar, Muzeja antičkog stakla u Zadru i tvrtke Link2 u okviru svojevrsnog pilot-projekta razvoja mehanizama za predstavljanje fondova hemeroteke na muzejskim mrežnim stranicama u obliku *online* zbirki, temelji se s dva ključna načela. Prvo se načelo odnosi na *ponovnu uporabu podataka* (engl. *data reuse*), prema kojem se jednom upisani podatci mogu višestruko koristiti u različite svrhe. Time se izbjegava nepotrebno prepisivanje podataka iz dokumentacijskih baza podataka u druge sustave u svrhu njihove objave na mrežnim stranicama muzeja. Izbjegava se i nepotrebno dvostruko ažuriranje sadržaja (u dokumentaciji i na web stranicama) u slučajevima kada postojeći sadržaj treba dopuniti ili ispraviti. Drugo se načelo odnosi na interoperabilnost tehnologije koja će moći premostiti tehnološke ili organizacijske zadatosti, te omogućiti integraciju kataloga u muzejima koji već imaju razvijene web stranice u različitim sustavima za upravljanje sadržajem ili se temelje na različitim tehnologijama. Kako bi se zadovoljila oba načela razvijen je online katalog temeljen na API aplikacijskom programskom sučelju koje omogućuje dinamičko pretraživanje i dohvaćanje podataka iz S++ baze podataka.

5.1 Mrežni katalog hemeroteke

Osnovni cilj u razvoju mrežnog kataloga bio je pružiti korisnicima mogućnost slobodnog mrežnog pristupa građi za zbirku hemeroteke. No, ubrzo je odlučeno kako će se kroz isto sučelje omogućiti pretraga i za druge sekundarne dokumentacijske fondove (u ovoj etapi za izložbe, posebna događanja i pedagoške programe). Stoga je pristup za sve navedene fondove pružen kroz funkcionalnosti pretraživanja (prema slobodnom tekstu i metapodacima), pregledavanja te probiranja po fondovima i godinama (slike 16. i 17.).

The screenshot shows the digital catalog interface for the National Museum of Zagreb. At the top, there are search fields for 'Izložbe' (Exhibitions), 'Pretrah...' (Search...), and 'Naslov' (Title). Below the search bar is a navigation menu with links to 'Izložbe', 'Događanja', 'Pedagoške akcije', 'Izdanija muzeja', and 'Hemeroteka'. A sidebar on the left lists 'Godina' from 2008 to 2015. The main content area displays two exhibitions: 'Izložba radova s radionicama priredenih uz izložbu Ivana Meštrovića' (Exhibition of works with workshops prepared for the exhibition of Ivan Meštrović) from 31.01.2014. - 07.02.2014., and 'Ivan Meštrović "Zahvalimo njoj..." izložba u povodu 130. godišnjice rođenja Ivana Meštrovića' (Exhibition "Let us thank her..." on the occasion of the 130th anniversary of the birth of Ivan Meštrović) from 17.05.2013. - 01.12.2013. Both entries include images of the exhibits and visitors, and provide links to 'izložbe', 'M. Meštrović, Ivan', 'radionica', 'izložba', 'naslov', 'izložba', and 'pedagoški'.

Slika 15. Funkcionalnost pretraživanja, pregledavanje i probiranja po fondovima i godinama

The screenshot shows a search interface for 'nakit'. The left sidebar lists categories: Izložbe, Događanja, Pedagoške akcije, Izdava muzeja, and Hemeroteika (selected). A timeline shows events from 2008 to 2015. The main content area displays three news items:

- Antonija Gospić Izložba nakita** (Od 02.2012.) - An exhibition by Antonija Gospić featuring her jewelry. Includes a photo of a woman wearing a green necklace and a thumbnail of the exhibition poster.
- Unikatan nakit koji nastaje "Ex Igne"** (Od 27.01.2012.) - A unique jewelry exhibition created through the process of "Ex Igne". Includes a photo of a woman wearing a necklace and a thumbnail of the exhibition poster.
- EX IGNE-IZ VATRE** (Ante Igric i Božidar Matić) (27.01. + 17.02. 2012.) - An exhibition featuring work by Ante Igric and Božidar Matić. Includes a photo of two men and a thumbnail of the exhibition poster.

Below the news items is a section titled 'Kultura' with a thumbnail of a person speaking.

Slika 16. Prikaz rezultata pretraživanja hemeroteke prema traženoj riječi "nakit"

5.2 Građa hemeroteke u kontekstu

Početna ideja u okviru koje je planirana objava fondova hemeroteke za oba muzeja na njihovim muzejskim mrežnim stranicama u obliku *online* kataloga, tijekom suradnje razvijala se u više smjerova. Kada se razmišljalo o načinima prikaza podataka iz fonda hemeroteke, došlo se do zaključka kako jedinice hemeroteke treba staviti u kontekst, odnosno, kako uz prikaz informacija o člancima i medijskim objavama, treba pružiti i poveznice prema informacijama o izložbama, pedagoškim programima i drugim događanjima na koje se članci odnose. Kako navedene poveznice između jedinica sekundarnih fondova i evidencija u bazi

podataka S++ već postoje, trebalo ih je samo, na korisnicima prihvatljiv i intuitivan način, predstaviti na mrežnim stranicama.

Stoga su na mrežnoj stranici na kojoj se prezentira pojedina medijska objava, odnosno pojedini članak iz hemeroteke, uz digitalnu presliku članka te ključne podatke o članku (naslov, vrsta članka, naslov i godište publikacije, datum izdanja te autori članka i fotografije), u nastavku odmah pružene i poveznice na sadržaje na koje se članak referira. Time je korisniku pružen kontekst u kojem je članak nastao te mogućnost daljnog istraživanja vezanog uz temu članka.

Na slici 18. je tako prezentiran članak pod naslovom „Skulptura 'Povijest Hrvata' od utorka na Narodnom trgu“, autorice L. Burčul. Uz digitalnu presliku predstavljeni su metapodaci o članku, ključne riječi u grafičkom obliku oznaka (engl. *tags*), uz mogućnost preuzimanja članka u PDF obliku. Kako se članak referira na izložbu „Ivan Meštrović 'Zahvalimo njoj...'“ izložba u povodu 130. godišnjice rođenja Ivana Meštrovića“ izložba je u nastavku stranice predstavljena malom identifikacijskom sličicom, naslovom, datumom održavanja i kratkim sažetkom.

NIN
NACIONALNI INFORMACIJSKI NAKLADNIK

Izložbe | Pretraži... | Naslov | Povratak

Dodatak izložbe 14.09.2013. u 10:14
ZAHVALIMO MUJOV
Skulptura 'Povijest Hrvata' od utorka na Narodnom trgu

[Facebook](#) [Twitter](#) [Društvene mreže](#) [G+1](#) [Sadržaj](#)

Mjesta je u sredini Meštrovićeve izložbe. CROPIX

Od utorka 17. rujna, djela Ivana Meštrovića bit će izložena u Gradskoj loži i na Narodnom trgu u Zagrebu. Otvorenie izložbe predviđeno je u 20 sati, a u četvrtak su im povodom zadarski gradonačelnik Božidar Kalmeta i župan Stipe Žilić pozvali Zadrene i sve ljubitelje umjetnosti da posjeti izložbu, koja će u Zagrebu održavati do 1. prosinca.

Izložba nosi naziv „Zahvalimo mujoj“, posvećena je temi majke i majinstva u sakralnom i profanom aspektu, a poznata skulptura „Povijest Hrvata“ 17. rujna bit će postavljena na Narodnom trgu, gdje će ostati dva i pol mjeseca. Ivan Meštrović rođen se 1883. godine u Vrgorcu u Slavoniji, a nakon smrti 1962. godine pokopan je u obiteljskoj grobnici u Otočicama kod Šibenika, u mauzoleju očitelji Meštrović.

[PDF](#) | [Majstrovina](#) | [Izložbe](#)

Vezani sadržaj

Izložbe:

17.09.2013. - 01.12.2013.
Ivan Meštrović "Zahvalimo mujoj", "izložba u povodu 130. godišnjice rođenja Ivana Meštrovića Od 17. 09. 2013. do 15. 1. 2014. u Gradskoj loži u Zagru postavljen je izložba djela Ivana Meštrovića u organizaciji Muzeja Ivana Meštrovića i Galerije umjetnina Narodnog muzeja. Planiranoj izložbi obilježava se 130. godišnjica rođenja Ivana Meštrovića. Obježđivanje objektive i odjedno naglašava se izborni teme majku i materinstvo, koji je Ivan Meštrović obrađivao tijekom cijelog stvaralačkog vijeka. Izložba je naslovljena Zahvalimo mujoj (prema djelu Meštrovićeve poslanice raspisane u povodu svetovanje crkve Naše Gospe u Bliskupić kod Križeva).

Bilo je izloženo 21 skulptura u mramoru, drvu, glosu i bronci, te 13 crteža i fotografija. Ivan Meštrović realizirao je izložbu djela u razdoblju od 1905. do 1947. godine. Sliko-oblikovnim značajkama ona predstavlja razlike Meštrovićeve faze, a ujedno dočaravaju Meštrovićeve iznimne kreativne dosegove na nevezanim temama. S njima Ivan Meštrović progovara o osobnom doživljaju majke kroz različne interpretativne poruke senzualnosti, majčinske ljubavi i patnje, ikoničkog izvora života i kroz ponosno činjenje uloge majke. U takvoj promišljanju ukupna svoje duhovno-sazrijevanje koje integrirana u oblikovanju religijskih tema i smrti Ivane.

Izložbene djela pripadaju fundusima Atelijera Meštrović u Zagrebu, Galerije Meštrović u Solinu i Spomen-galerije Ivana Meštrovića u Vrgorcu.

Slika 17. Primjer predstavljanja članka iz hemeroteke na mrežnoj stranici (cjeloviti članak u PDF obliku)

Ukoliko članak ne postoji u PDF obliku, već je dostupan samo u JPEG obliku (kao na slici 19.), tada je omogućeno jednostavno otvaranje veće slikovne datoteke prikladne za čitanje članka. Na istoj slici vidljivo je kako se članak može referirati na više izložbi ili događanja.

18 kultura

VOX Glas Zadra

VOX Glas Zadra

19 kultura

22.000 Zadrana u obilasku muzeja i koncerata

S

Ovoga tjedna na reportercu je „Muzej u časovima“

Sejzet stari 100. rođendan dočekavog dečka umjetnosti

27.01.2012 - 17.03.2012.
Ex Igne - Iz vatre

Od 27.01.2012.
Noć muzeja 2012.

[Hemeroteka]

22 000 Zadrana u obilasku muzeja i koncerata

vrtić članika: osvrt
datum izdanja: 30.01.2012.
publikacija: VOX Glas Zadra
autor Iva Perinić

Sadržaj

Ovaj na Noć muzeja 2012.

Vezani sadržaj

Izložbe

Ex Igne - Iz vatre

Događanja

Noć muzeja 2012.

Slika 18. Primjer predstavljanja članka iz hemeroteke na mrežnoj stranici (cjeloviti članak u JPG obliku)

5.3 Prezentacija povezanih izložbi i događanja

Kako bi se korisnicima pružila mogućnost da saznaju više od pojedinoj izložbi ili događanju, pružena je funkcionalnost kojom se klikom na sličicu ili naslov otvara nova stranica s detaljnijim informacijama. Na slici 20. prikazan je primjer prezentacije pojedinačne izložbe na mrežnoj stranici. Uz fotografiju su predstavljeni ključni podatci o izložbi (naslov, vrijeme održavanja, podatci o autorima izložbe, kratak tekst o izložbi) te ključne riječi. U nastavku stranice predstavljeni su vezani sadržaji uz izložbu: niz događanja koja prate izložbu (predavanja, koncerti itd.) te pedagoške akcije vezane uz izložbu. Usporedo s navedenim podatcima pružen je i niz naslova hemerotečnih jedinica vezanih uz izložbu. Time je na intuitivan način omogućen brz pristup do članaka i medijskih objava povezanih uz pojedinu manifestaciju, bilo da je riječ o izložbi, pedagoškom programu ili nekom drugom posebnom događanju.

Slika 19. Primjer predstavljanja izložbe i povezanih informacija na mrežnoj stranici

Na sličan način prikazuju se i posebna događanja u muzeju. Primjerice, na slici 21. predstavljena je *Noć muzeja 2012. godine* u sklopu koje su održane i dvije izložbe i koncert klasične glazbe. Na istoj stranici dostupne su nam poveznice na novinske članke iz hemeroteke.

The screenshot shows the official website of the Zadar Museum (www.zadarski-muzici.hr). At the top, there is a navigation bar with links for 'Upute', 'Pretraga', 'Novosti', and 'Pošalji'. Below the header, a banner for 'Noć muzeja 2012.' features a large owl logo and the text 'NOC MUZEJA '12' with the date 'petak, 27. siječnja 2012. 18 do 01 sati'. To the right of the banner, there is descriptive text about the event, including its start and end times (27.01.2012 - 17.03.2012) and a note that it is organized by the Zadar Museum. Below the banner, there are sections for 'Vezani sadržaj' (Related content) and 'Hemeroteka' (Newspaper archive). The 'Vezani sadržaj' section includes links to news articles from various sources like 'Zadarski list', 'Dnevnik.hr', and 'VOX PORTAL'. The 'Hemeroteka' section lists numerous news items from January 2012, such as 'Kulturologi u Želježičkoj Noći muzeja', 'Noć muzeja posvećena čovjeku i zemlji', 'Uzgledi u Želježi', 'Svi u Noći muzeja', '27. siječnja noć muzeja', 'Nakit - arheologija', 'Sedma "Noć muzeja" u Muzeju arheologije statua', 'Dječja izložba', 'Muzej arheologije i koncert Glazbenog orkestra', 'Muzej arheologije i koncert Glazbenog orkestra', 'Ova godina i studenti arheologije na Noći muzeja', 'Zadarski muzej', 'Muzej arheologije i koncert Glazbenog orkestra', 'Zadarski muzej', 'Velika Noć muzeja', 'Uključen razlik koji nasmije "Ea Igne"', 'Što te učiš u želježičkoj Noći muzeja?', 'Ovi će biti dobitci nagrada', 'Slobodna Dalmacija', 'U muzeju zbog atraktivnih programi, u sv. Bartolomeja ulica', 'Noć muzeja proučava Polotok', 'Vox', 'Vana kon akademijom stranica', 'Što te učiš u želježičkoj Noći muzeja?', 'Zadarski muzej', 'Zadarski muzej besplatno na izložbi i koncertu', 'VOX Glas Zadra', 'Radioska za odjevnu planinu glagolice', 'Slobodna Dalmacija', 'Radioska za odjevnu planinu glagolice', 'Slobodna Dalmacija', '22.000 Zadrena u obilasku rezervata i krovova', 'VOX Glas Zadra', 'Rekordnih 325 studenata posjetilo na Noći muzeja', 'Zadarski muzej', 'Drevnost poprije obitelji i bolje muzeju arheologiju', 'ZNET', 'Dalmatini uspijeli lutaju u Muzeju arheologije statua', 'Zadarski muzej', 'MASI dobitnik nagrada "Noći muzeja" / Nagrade mogu preuzeti u muzeju', 'VOX Glas Zadra', 'Noć muzeja Škola opštih na likovne umjetnosti', 'VOX PORTAL', 'Čak 22.000 Zadrena kulturogo osobljajima', 'Zadarski muzej', 'Kad budu poslovne poslove', 'Zadarski muzej', 'Zadarska Župa se igra vratom i zatvorenim', 'Slobodna Dalmacija', 'Zadarski Državni Učilište muzika', 'Optimalni magazin', and 'Izložba "Sa studentima arheologije" - Optimalni magazin'.

Slika 20. Primjer predstavljanja događanja na mrežnoj stranici (Noć muzeja 2012. godine)

5.4 Posebnosti tehnologije za pristup dokumentacijskim bazama na webu

Ključna tehnologija uz pomoć koje je razvijen ovaj mrežni katalog je API - aplikacijsko programsko sučelje koje, u ovom slučaju, omogućuje dinamičko pretraživanje i dohvaćanje podataka iz S++ baze. *Aplikacijsko programsko sučelje* (engl. *application programming interface, API*) ili *sučelje za programiranje aplikacija* je skup određenih pravila i specifikacija koje omogućuju jednom softveru ili sustavu korištenje funkcionalnosti ili podataka iz drugog sustava. Ono pruža dosljedne programske metode pristupa resursu što nadalje omogućuje jednostavno i strukturirano izlaganje funkcionalnosti³² jednog sustava drugom. API je mehanizam koji implementira tzv. *načelo skrivanja informacija*, s ciljem da se omoguće dobro definirana sučelja između dva dijela softvera kako bi se smanjila međusobna ovisnost jednog o drugom³³. Upravo te značajke omogućuju integraciju kataloga u muzejima koji već imaju razvijene web stranice u različitim sustavima za upravljanje sadržajem (engl. *Content Management System – CMS*) ili se temelje na različitim tehnologijama za razvoj mrežnih stranica i aplikacija (ASP.NET, PHP, Python, Ruby itd.).

Primjere najbolje prakse korištenja API funkcionalnosti možemo naći u međunarodnom okružju, ali i Hrvatskoj. Državni muzej u Amsterdamu razvio je *Rijksmuseum API*³⁴ za dinamičko pretraživanje i dohvat podataka o muzejskim predmetima u svojoj bazi podataka. Europeana kao najveća europska digitalna platforma za kulturnu baštinu je također razvila

³² Flanders, David; Ramsey, Malcolm; McGregor; Andrew. The advantage of APIs : How to jump the information gap : report. (2014.) Dostupno na:
<https://www.webarchive.org.uk/wayback/archive/20140614051502/http://www.jisc.ac.uk/reports/the-advantage-of-apis>

³³ De Souza, C.R.; Redmiles, D.; Cheng, L.T.; Millen, D; Patterson, J., 2004. How a good software practice thwarts collaboration: the multiple roles of APIs in software development. *ACM SIGSOFT Software Engineering Notes*, 29(6), pp.221-230. <http://www.ufpa.br/cdesouza/pub/p162-desouza.pdf>

³⁴ Rijksmuseum API. <https://www.rijksmuseum.nl/en/api>

svoje API funkcije³⁵. Tvrтka Link2 razvila je mrežni katalog pod naslovom *CNHM - Virtualni herbarij*³⁶ koji u sklopu web stranica Hrvatskog prirodoslovnog muzeja nudi pristup bazi podataka Flora Croatica³⁷ uz pomoć API funkcionalnosti razvijenih u sklopu istoimenog projekta.

6. ZAKLJUČAK

Hemeroteka kao fond u sekundarnoj mujejskoj dokumentaciji predstavlja važan izvor informacija za mujejsku djelatnost, ali i širu zainteresiranu javnost. U praksi brojnih institucija, a tako i muzeja, posebice onih sa dugom tradicijom djelovanja, hemeroteka je izuzetno vrijedan i pouzdan izvor podataka o mujejskoj djelatnosti, posebice u vremenu prije nego što je propisano stručno vođenje dokumentacijskih fondova. U novinskim člancima se nalaze vrijedne informacije o izložbama, istraživanjima, zbirkama, djelatnicima, donatorima, mujejskim zgradama i postavima, ali o povezanosti političkih prilika i kulture, lokalne zajednice i uprave. Primjer Narodnog muzeja Zadar kao muzeja sa dugogodišnjim djelovanjem dokazuje važnost sustavnog prikupljanja hemerotečnog materijala, dok Muzej antičkog stakla u Zadru ilustrira primjer novog muzeja osnovanog u vremenu kada tehnologija podiže mujejsku djelatnost na sasvim jednu novu razinu.

Početna ideja svojevrsnog pilot-projekta suradnje Narodnog muzeja Zadar, Muzeja antičkog stakla u Zadru i Link2 u okviru koje je planirana objava fonda hemeroteke na mujejskim mrežnim stranicama u obliku *online* zbirke, u tijeku razvoja evoluirala je u cjelovit prikaz podataka o člancima i medijskim objavama u hemeroteci, zajedno s informacijama o povezanim izložbama, događanjima i pedagoškim programima na koje se sami članci odnose.

³⁵ Introduction to the Europeana APIs. <http://labs.europeana.eu/api>

³⁶ CNHM - Virtualni herbarij.
<http://www.hpm.hr/Odjeli%20i%20zbirke/Botani%C4%8Dki%20odjel/CNHM%20-%20Virtualni%20herbarij>

³⁷ Baza podataka Flora Croatica. <https://hirc.botanic.hr/fcd/>

Osmišljena je i postupna, uslojena prezentacija informacija koja različitim skupinama korisnika omogućuje pristup podacima na više razina – od brzog pregledavanja do prezentacije iscrpnih metapodataka te u konačnici pristupa cjelovitom tekstu.

Promičući otvoreni pristup dokumentacijskoj građi, muzeji u skladu sa suvremenim muzeološkim principima približavaju svoj rad i građu zajednici, ispunjavajući upravo svoje temeljno poslanje.

LITERATURA

- 1) Balog Vojak, Jelena; Šinkić, Zdenka. Projekt digitalizacije hemeroteke Hrvatskoga povijesnog muzeja. // *Informatica museologica* 44 (1-4) (2013.)
- 2) Belevski, Jadranka. *U Aseriju na kavu - Pregled hemeroteke Aserije od 1997. do 2012. godine iz fonda Muzeja antičkog stakla u Zadru.* // *Asseria* 11 (2013.)
- 3) De Souza, C.R.; Redmiles, D.; Cheng, L.T.; Millen, D; Patterson, J., 2004. How a good software practice thwarts collaboration: the multiple roles of APIs in software development. *ACM SIGSOFT Software Engineering Notes*, 29(6), pp.221-230.
<http://www.ufpa.br/cdesouza/pub/p162-desouza.pdf>
- 4) Flanders, David; Ramsey, Malcolm; McGregor; Andrew. The advantage of APIs : How to jump the information gap : report. (2014.) Dostupno na:
<https://www.webarchive.org.uk/wayback/archive/20140614051502/http://www.jisc.ac.uk/reports/the-advantage-of-apis>
- 5) Krtalić, Maja; Marčetić, Hana. Korištenje novinskih zbirk u informacijskim ustanovama za potrebe znanstveno-istraživačkog rada: iskustva povjesničara i filologa. // *Libellarium: časopis za povijest pisane riječi, knjige i baštinskih ustanova* 7, 2 (2014.)
- 6) Mašić, Boris; Šojat-Bikić, Maja. Izazovi interpretacije – uloga arhivskog gradiva u muzejskoj struci. // 4. zagrebački arhivski dan : arhivistika – kultura – znanost : partnerstvo za razvoj, Zagreb, (2012.)
- 7) Poljičak, Ivica. Analiza sadržaja novinskih članaka o povijesnoj jezgri Šibenika u "Šibenskom tjedniku". // *Zbornik radova Veleučilišta u Šibeniku* 1-2 (2014.)

- 8) Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja muzejske dokumentacije o muzejskoj građi [NN 108/02.](#)
- 9) Selimović, Šenol. Stakleno iznenađenje // Nedjeljna Dalmacija (1991.)
- 10) Šojat-Bikić, Maja. WEB 2.0? DA, ALI NAKON WEBA 1.0. Informatica museologica 42 (1 - 4) (2011.)
- 11) Šojat-Bikić, Maja. Modeliranje digitalnih zbirki i digitalnih proizvoda: sadržajno-korisnički aspekt komuniciranja kulturne baštine u digitalnom obliku. Muzeologija 50. (2013.)

Ivan Čondić

Arheološki muzej Zadar

icondic@amzd.hr

Digitalna obrada i rekonstrukcija slika na staklu – iz muzejske dokumentacije

Zbirke Snjegovoj(Arheološki muzej Zadar)

Digital processing and reconstruction of glass plates – from the Snjegovoj

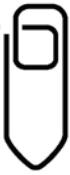
Collection files of the Archaeological Museum Zadar

Sažetak

U radu se obrađuje postupak dokumentacije dijela zbirke koju je pedesetih godina 20.st. Arheološkom muzeju Zadar donirao ninski liječnik, dr. Dimitrij Vasiljević Snjegovoj. Dr. Snjegovoj je pokazivao interes za ninsku prošlost, osobito arheologiju. Sakupio je zbirku predmeta iz željeznoga doba i antike, a izradio je i kopije na staklu mozaika jedne od tada otkrivenih rimske kuće. Tekst u kratkim crtama donosi život Dr. Snjegovoja nakon njegova doseljenja u Nin. Zatim se opisuje način slikanja motiva antičkog mozaika na staklene ploče te postupak suvremenog precrtavanja, rekonstrukcije i digitalnog nadopunjavanja nedostajućih dijelova.

Ključne riječi:

Dr. Dimitrije Vasiljević Snjegovoj, Nin, mozaik, dokumentiranje, staklene ploče, tempera

Abstract

The paper describes the documenting of a part of the collection donated to the Archaeological Museum Zadar by the Nin physician Dr. Dimitrije Vasiljevič Snjegovoij in the 1950s. Being interested in Nin's past – archaeology in particular – Dr. Snjegovoij collected Iron Age and Antiquity artifacts. He also made glass reproductions of the mosaic found in one of the Roman houses discovered at the time. The text describes Dr. Snjegovoij's life after his arrival to Nin, his method of painting the Roman mosaic motifs on glass plates and the modern process of copying, reproducing and digital reconstruction of the missing parts.

Key words:

Dr. Dimitrije Vasiljevič Snjegovoij, Nin, mosaic, documenting, glass plates, tempera

Uvod

Pokušati danas pronaći bilo kakvu informaciju, a da već nije poznata o Doktoru Dimitriju Vasiljeviču Snjegovoju (**Sl.1**), koji je između dva svjetska rata iz SSSR-a (Savez Sovjetskih Socijalističkih Republika) došao u Nin i tamo sa ženom Zinajdom ostao živjeti i raditi sve do svoje smrti, gotovo je nemoguće. Bez obzira koliko je korisnih stvari napravio za grad Nin i žitelje okolnih mjesta, malo je pisanih tragova i malo je živih svjedoka koji su ga poznavali i koji bi dali prilog boljem uvidu u njegov život i djelo.

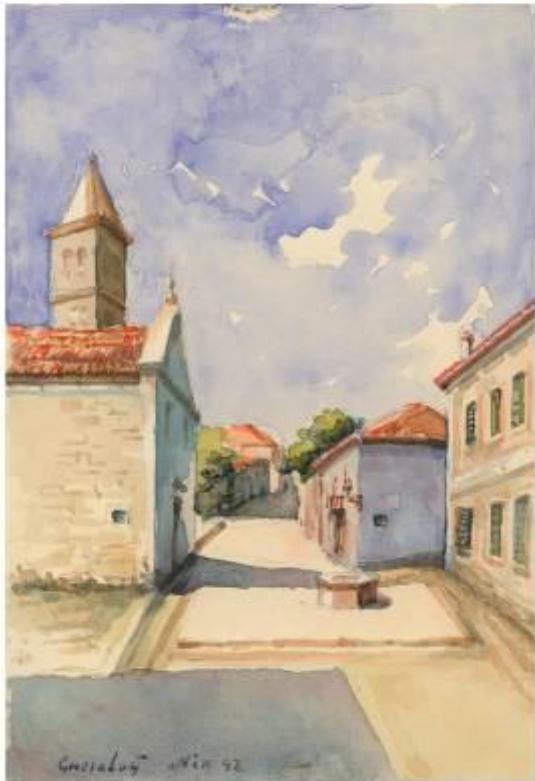
Osim što je bio zaslužan za opći napredak i uređenje samoga Nina, dr. Snjegovoj pokazivao je i interes za ninsku prošlost, osobito arheologiju. Nin je jedno od značajnijih željeznodobnih liburnskih naselja koje je kao municipij nastavilo život tijekom antike. Još od sredine 19. st. tu se nalaze i sakupljaju prapovijesni i antički ostaci, i to pretežno

prilozi iz liburnskih grobova koji su se pronalazili prilikom obradivanja zemlje izvan naselja na otoku.

Kupujući građu od lokalnih seljaka dr. Snjegovoju sakupio je zbirku predmeta iz liburnskog i rimskog razdoblja (brončani i jantarni nakit, stakleni predmeti, keramika, novac, manje skulpture itd.). Također, izradio je i kopije na staklu mozaika jedne od tada otkrivenih rimskih kuća (koja je do danas ostala neistražena), a svojoj je zbirci pridružio i više vlastitih akvarela s onodobnim ninskim vedutama (**Sl.2**). Cjelokupnu vrijednu zbirku dr. Snjegovoja nakon 2. svjetskog rata njegova je supruga donirala Arheološkom muzeju Zadar. Zbirka se čuva u Arheološkom muzeju Zadar u okviru Prapovijesnog i Antičkog odjela (arheološka građa) i Dokumentacijskog odjela (slike na staklu ninskih mozaika, fotografije i akvareli dr. Snjegovoja). U doniranoj zbirci prevladava željeznodobna građa, i to nakitni predmeti poput fibula raznih tipova, ukrasnih igala, pojasnih kopči, narukvica, ogrlica, privjesaka i sl. koji pripadaju kulturi starih Liburna iz različitih faza njezinoga razvoja, u rasponu od 9. do 1. st. prije Krista. Ova je građa u okviru Prapovijesnog odjela muzeja izdvojena u zasebnu Zbirku dr. D. V. Snjegovoja koja broji ukupno 336 predmeta. Njihovo je zajedničko obilježje da su sakupljeni bez terenske dokumentacije i podataka o okolnostima nalaza. Premda ta činjenica umanjuje znanstvenu vrijednost ove građe, Zbirka kao cjelina predstavlja dio materijalne kulture ninskih Liburna i obogaćuje spoznaje o kontinuitetu života na području Nina u željeznoj dobi.

Ovom prilikom predstavlja se dio donirane zbirke koji se čuva u okviru Dokumentacijskog odjela Arheološkoga muzeja Zadar. Riječ je o slikama na staklu na kojima je Dr. Snjegovoj preslikao motive s podnog mozaika jedne od rimskih kuća otkrivenih na sjeveroistočnom području ninskog otočića. U prvoj cjelini opisano je dokumentiranje – precrtavanje motiva antičkog mozaika koje je obavljeno u vrijeme drugog svjetskog rata, dok se druga cjelina odnosi na suvremene postupke digitalnog precrtavanja i rekonstrukcije nedostajućih dijelova sa staklenih ploča.

Arheološka dokumentacija

Tehničku arheološku dokumentaciju možemo prepoznati kao sekundarnu muzejsku dokumentaciju za koju vrijede određeni standardi i pravila kao što su način stvaranja, pohrane (arhiviranja), uporabe i osiguravanja dostupnosti informacija koje sadrži.¹ U procesu

¹Maroević, Ivo. Uvod u muzeologiju. Zagreb: Zavod za informacijske studije, 1993., str.191.

stvaranja dokumentacije sudjeluju stručnjaci koji dolaze u kontakt s baštinom, dakle sa svim njezinim oblicima – kako pokretnim predmetima materijalne kulture tako i sa nepokretnim kulturnim spomenicima. Način na koji se ona stvara ovisi prvenstveno o temeljnoj znanstvenoj disciplini o kojoj je riječ. U arheologiji temelj za stvaranje tehničke dokumentacije čini metodologija terenskih iskopavanja koja je u ovoj znanstvenoj disciplini potanko razrađena². Međutim postoje i razni drugi načini stvaranja dokumentacije, kao što je slučaj sa mozaicima na staklenim pločama iz Nina.

²Čondić, Ivan. Izrada tehničke dokumentacije na trasi autoceste Zagreb-Split kod Nadina. Diadora 22, Zadar, 2007., str.341-353.

Mozaici na staklu

Na sjeveroistočnom dijelu Nina, južno od današnje Ulice Šubića Bribirskih (**Sl.3**), otkopan je dio antičke gradske vile. Premda su podatci o tom iskopavanju dosta nepouzdani, sigurno

znamo da je vila imala barem jedan pod izrađenu u tehnici mozaika. Današnji izgled područja na kojem se vila nalazi vidljiv je na **Sl.4**.

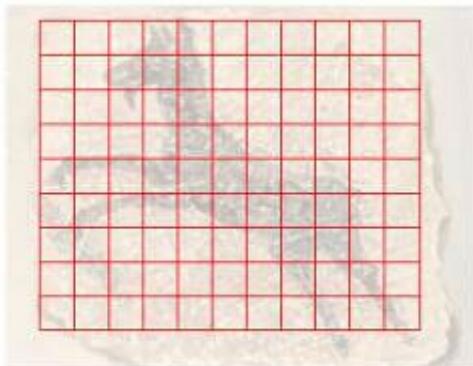

Motive s podnog mozaika Dr. Snjegovoj je preslikao na dva načina: u tehnici akvarela na papiru i slikanjem temperama na staklenim pločama.

Akvareli su malog formata, a na poleđini imaju numeraciju od 1 do 15(**Sl.5**).

U albumu ih je trenutno 9 bez obzira na numeraciju koja ukazuje na to da ih je bilo 15 ili više. Posebno je zanimljiv akvarel označen brojem 11(**Sl.6**), jer se na njemu vidi da je slikan nakon što je izvađen iz zemlje, što potvrđuju sjene sa strane. On jedini ima kvadratiće (**Sl.7**) podijeljene u centimetre (**Sl.8**), nacrtane olovkom preko motiva. Za pretpostaviti je da je akvarel, odnosno motiv, dosta vjerno i točno napravljen.

Bilješka na pozadini akvarela:

Mosajka Romana Nin 1/3 natur veličine 42.

Mozaici slikani temperom na staklu rađeni su u nekoliko veličina. Ukupno ih je 35, a današnje stanje većine stakala je jako loše (**Sl.9**): dvije trećine ih je izlomljeno, kod jednog dijela je oljuštena boja (**Sl.10**), a pojedini se ne mogu uopće sastaviti.

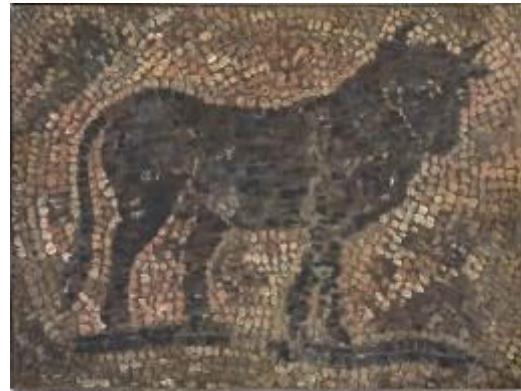
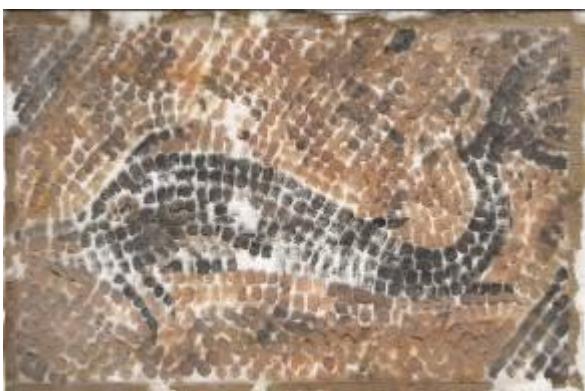
U postavu Muzeja ninskih starina izložen je jedan motiv sastavljen od 9 staklenih ploča (**Sl.11**). Svaka ploča je dimenzija 30 x 30 cm, tako da sastavljen motiv iznosi 90 x 90 cm. Nije potrebno napominjati da i ovaj motiv vapi za precrtyavanjem. Od preostalih 26 oslikanih

stakala na njih 7 predstavljeni su samostalni motivi (**Sl.12 – Sl.18**), a sljedećih 18 daju dva velika motiva sastavljena od po 9 stakala.

Postupak precrtyavanja bit će prikazan na primjeru navedenih 18 oslikanih stakala na kojima se nalaze dva velika motiva.

Primjer 1

Prva faza je slaganje staklenih ploča na bijelu podlogu, odnosno priprema za fotografiranje(**Sl.19**). Obrada je rađena u CS 5.

Druga faza je postavljanje mreže dimenzija 90 x 90 cm, podijeljene na tri dijela po 30 cm (koliko u stvarnosti iznose dimenzije staklenih ploča)(**Sl.20**).

Treća faza je rastezanje slike do označenih rubova tako da spojevi stakala moraju odgovarati križanjima crta mreže. Četvrta faza je precrtyavanje na novom sloju(**Sl.21**).

Peta faza je uklanjanje pozadine(**Sl.22**) Šesta faza jerekonstrukcija dijelova koji nedostaju(**Sl.23**).

Primjer 2

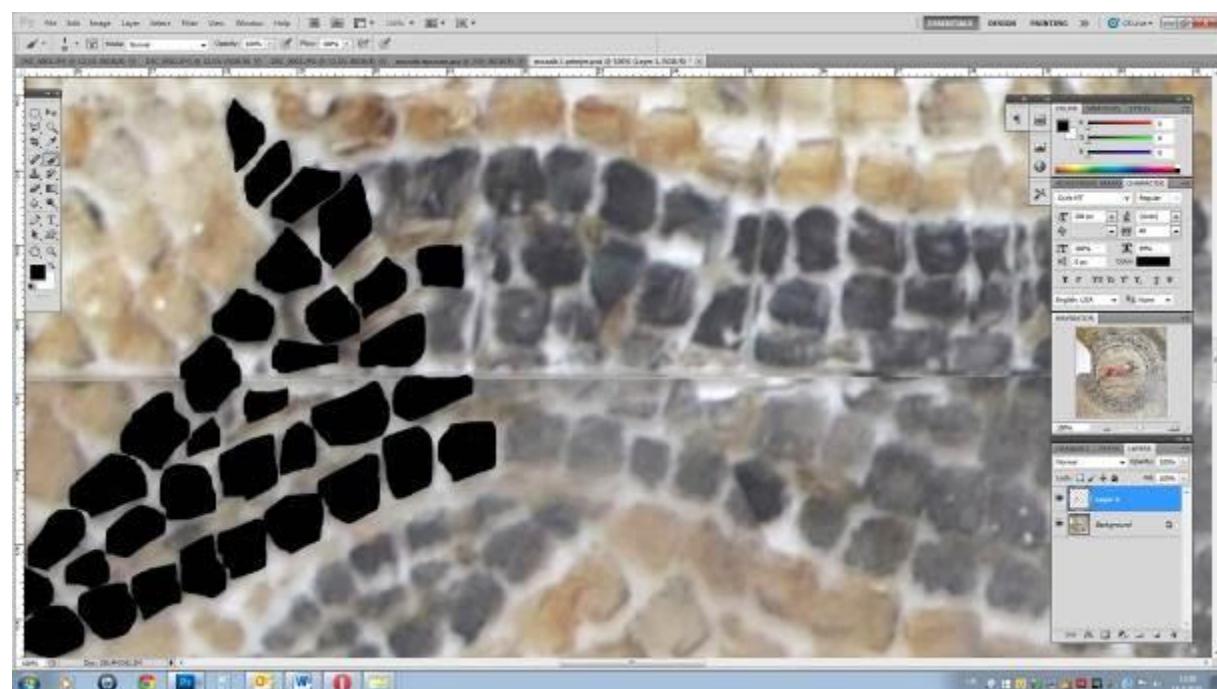
Motiv jelena slikan je na dvije staklene ploče dimenzija 40 cm x 80 cm i nije baš najbolje sačuvan (**Sl.24**).

Slijedi također precrtavanje (**detalj, Sl.25– Sl.26**), brisanje pozadine i rekonstrukcija, ako je potrebna (**Sl.27**).

Na pojedinim pločama vidi se koliko je truda uloženo u njih.

Da bi postigao efekt dubine plošnih kockica ili lomove u

mozaiku, Dr. Snjegovoj je na nekim pločama nanosio po tri odvojena namaza boje.

Od 1941. god. do 1943., odnosno za vrijeme talijanske okupacije imao je zabranu vršenja liječničkih dužnosti, iako ima zapisanih slučajeva hitnih intervencija iz tog perioda (**Sl.28**). Može se pretpostaviti da je zbog toga imao dovoljno slobodnog vremena i da je glavni razlog zašto je mogao preslikavati mozaike.

Valja napomenuti i nekoliko podataka vezanih za njegov javni i manje javni život, koje bi bilo šteta izostaviti mada nisu primarno tema ovoga rada. Napravio je prvi javni WC u Dalmaciji (**Sl.29 – Sl.30**), s Ivanom Meštrovićem dogovarao je postavljanje kipa Grgura ninskog u Ninu (**Sl.31**), inicijator je izgradnje 12 bunara sa pitkom vodom na širem području Nina (**Sl.32**), itd.

Zaključak

Kako vrijeme prolazi tako rad i način života doktora Rusa (tako su ga zvali Ninjani) sve više dobivaju na težini i vrijednosti. Znanje, iskustvo u medicini, zdrav razum i ljubav prema starinama su riječi koje se vežu uz ime Dimitrije Snjegovoj. Zahvaljujući njegovoj volji i suretljivosti gospođe Zinaide danas u Arheološkom muzeju imamo zbirku vrijednih arheoloških nalaza, zbirku akvarela, fotografije sa detaljnim opisima i mozaike naslikane na staklenim pločama. Ukoliko se njegovu djelu posveti potrebna pažnja, vrijeme će biti svjedok njegove veličine, ne samo za grad Nin nego i puno šire.

Popis literature:

Čondić, Ivan. Izrada tehničke dokumentacije na trasi autoceste Zagreb-Split kod Nadina. Diadora 22, Zadar, 2007.

Maroević, Ivo. Uvod u muzeologiju. Zagreb: Zavod za informacijske studije, 1993.

Antonija Dejanović

Muzej za umjetnost i obrt

Trg maršala Tita 10

Zagreb

indok@muo.hr

Dokumentacijski odjel Muzeja za umjetnost i obrt i muzejska etika

Documentation Department of the Museum of Arts and Crafts

and museum ethics

SAŽETAK

Muzej za umjetnost i obrt osnovan je je 1880. godine uz podršku Društva umjetnosti i njegovog predsjednika Izidora Kršnjavog. Od svog osnivanja, Muzej posjeduje gradivo dokumentacijskog i arhivskog karaktera. Međutim, godina osnivanja Dokumentacijskoga odjela Muzeja za umjetnost i obrt je 1985., kada se prvi put zapošljava stručna osoba za izvršavanje poslova dokumentacijske prirode. To vrijeme ključno je ujedno i za formiranje diskursa muzejske etike; iako inicijalno, diskurs je bio zapravo sastavni dio dokumentacijske djelatnosti koja se tada razvijala. Tijekom više od 30 godina postojanja Dokumentacijski odjel MUO-a prošao je kroz promjene: danas se koriste drugačije IT platforme, stručni tim ljudi se promijenio i opseg stručnih poslova povećao. Međutim, muzejska dokumentacija i muzejska etika nisu odvojive, tako da odjel danas, kao i nekada, stručno i etički normirano prikuplja, organizira i pohranjuje informacije o muzejskoj građi i muzejskoj dokumentaciji. U radu će se pokušati pokazati da je svaku muzejsku djelatnost moguće promatrati kroz prizmu muzejske etike, kao i što bi etički diskurs trebao biti neizostavni element muzeja 21. stoljeće.

Ključne riječi: dokumentacija, etika, muzejska etika

ABSTRACT

The Museum of Arts and Crafts was founded in 1880, with the support of the Arts Society and Izidor Kršnjavi.

Since its beginnings, the Museum has kept items of documentary and archival character.

However, the year of formation of the Documentation Department of the Museum of Arts and Crafts was in 1985 when the first expert was engaged to carry out tasks of documentary character.

That period is also crucial for the formation of the museum ethics discourse; although initially, the discourse was actually an integral part of the documentary activity that developed at that time.

Over 30 years of its existence, the Documentation Department of the Museum has undergone changes: today different IT platforms are used, professional team of people has been modified and the scope of professional affairs increased.

However, museum documentation and museum ethics are not detached, therefore the department today, as it once did, collects, organizes and stores information about the museum building and museum documentation professionally and ethically.

The attempt of the paper is to show that every museum activity can be viewed through the prism of museum ethics, and that the ethical discourse should be an indispensable element of the 21st century museum.

Keywords: documentation, ethics, museum ethics

1. Dokumentacijski odjel Muzeja za umjetnost i obrt

Informacijsko-dokumentacijsko-komunikacijski odjel (INDOK) Muzeja za umjetnost i obrt osnovan je 1985. godine.

„Iste se godine zapošljava kustos dokumentarist te započinje intenzivna i sustavna obrada dokumentacijskih fondova. Iako se kao godina početka osnivanja navodi 1985. godina, u Muzeju postoji duga tradicija rada na sustavnoj obradi dokumentacije, tako da je moguće reći da je INDOK službi u Muzeju prethodio dugogodišnji rad na obradi muzejske dokumentacije čiji korjeni sežu u vrijeme osnivanja muzeja.“¹

Dokumentacija Muzeja koja je tada osnovana, bila je sastavljena od sljedećih 7 skupina:²

1. Osnovna dokumentacija o muzejskim zbirkama
2. Prateća dokumentacija zbirk
3. Dokumentacija o izložbama
4. Dokumentacija o pedagoškom radu u Muzeju
5. Dokumentacija o korisnicima
6. Dokumentacija o izdavačkoj djelatnosti
7. Dokumentacija o zgradi i povijesti Muzeja

Osnovnu dokumentaciju o muzejskim zbirkama činile su inventarna knjiga muzejskih predmeta, kartoteka muzejskih predmeta i konzervatorska dokumentacija. Prateća dokumentacija zbirk bila je sastavljena od fototeke, hemeroteke, filmoteke, fonoteke i dijateke, dok su dokumentaciju o izložbama sačinjavali katalog izložbe, pozivnica za izložbu, plakat i sav dodatni popratni materijal.

Dokumentaciju o pedagoškom radu u Muzeju činila su „stručna vodstva namjenjena učenicima osnovnih i srednjih škola“³, dok je dokumentacija o korisnicima bila sastavljena od knjige dojmova i evidencije korisnika. Dokumentacija o izdavačkoj djelatnosti bila je sastavljena od svih materijala muzejskih publikacija internog i javnog karaktera, dok su dokumentaciju o zgradi u kojoj je smješten Muzej sačinjavali njezini prostorni planovi te dokumenti s povjesnim pregledom o instituciji.

¹ Osrećki Jakelić, Dubravka. Stanje INDOK službe u Muzeju za umjetnost i obrt. // Informatica museologica 19, 3-4 (1988), 61.

² Osrećki Jakelić, Dubravka. Nav. dj., str. 61.

³ Isto, str. 61.

Danas, u 2017. godini, INDOK odjel MUO-a sastavljen je od 3 službe: dokumentacijske, informatičke i fotografske. Dokumentacijska služba vodi primarnu muzejsku dokumentaciju (dio), sekundarnu muzejsku dokumentaciju i arhiv. Od primarne dokumentacije, služba vodi inventarnu knjigu pohrane muzejskih predmeta (čiji se podaci upisuju u Sustav za vođenje muzejske dokumentacije) i zapisnike o revizijama muzejskih zbirk.

Inventarna knjiga muzejskih predmeta više se ne vodi ručno u Dokumentacijskoj službi MUO-a, nego ju isključivo vode kustosi Muzeja računalnim putem, zaduženi za pojedinu zbirku ili zbirke. Svaki kustos samostalno upisuje podatke o predmetima iz zbirke koju vodi dobivene tijekom stručne obrade muzejske građe u postupcima inventarizacije i katalogizacije u Sustav za vođenje muzejske dokumentacije.

Sekundarna dokumentacija Muzeja za umjetnost i obrt danas je sastavljena od fondova: fototeke, hemeroteke, dijateke, videotekе, fonoteke (od 2013.), dokumentacije o izložbama i dokumentacije o izdavačkoj djelatnosti. Dokumentaciju o izložbama čine katalog izložbe, pozivnica za izložbu, plakat i sav popratni materijal, dok dokumentaciju o izdavačkoj djelatnosti Muzeja predstavlja dodjeljivanje ISBN broja svakoj novoj publikaciji predviđenoj za tisak, kojeg je prethodno odredila Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu.

Tercijarnu dokumentaciju (abecedni katalog muzejskih predmeta kao i katalog muzejskih predmeta prema inventarnom broju) Dokumentacijska služba više ne izrađuje kao ranije, zato jer primjena novih računalnih rješenja omogućuje različite vrste potrebnih kataloških ispisa.⁴

Proces informatizacije Muzeja za umjetnost i obrt započinje 1989. godine kada se izrađuje stručni program informatizacije predviđen za potrebe Muzeja te se uz nabavu novih računala, zapošljava se prvi muzejski informatičar. Nakon što je izrađen, program je bio dan na uvid Stručnom kolegiju Muzeja, koji ga je ujedno i prihvatio. Program IS bio je sastavljen od pet podsustava. Prvi podsustav bio je za muzejsku djelatnost, koji je tih godina brojio oko 100.000 predmeta (broj predmeta iz fundusa), dok je zajedno s dokumentacijskim

⁴ Ostale dokumentacijske skupine vode se na sljedeći način: konzervatorsko-restauratorsku dokumentaciju vodi istoimena služba MUO-a, o dokumentaciji vezanoj uz pedagoški rad muzeja brine se muzejska pedagoginja Malina Zuccon Martić, dok dokumentaciju o zgradici Muzeja vodi konzervatorica savjetnica Katarina Bence.

fondovima bilo moguće govoriti čak o 150.000 predmeta.⁵ Ubrzo se Muzej uključuje u projekt MUGIS (Museum and Gallery Information System), čija je svrha bila „ujednačavanje dokumentacija muzejskih i galerijskih predmeta, kako bi se prevladala neujednačenost i raznolikost dokumentacijskih metoda, koje su onemogućavale izraženu potrebu za mrežnim povezivanjem, razmjenu podataka i komunikaciju kako na nacionalnoj, tako i na međunarodnoj razini.“⁶ U pogledu izbora računalnog programa, stručnjaci iz Muzeja opredjeljuju se za program MODES (Museum Object Data Entry System).

Godine 1991. kreće se s eksperimentalnom fazom izgrađivanja informacijskog sustava Muzeja, s tim da već u siječnju 1992. Stručni kolegij MUO-a donosi odluku „o potpunom prelasku na kompjuterski sustav dokumentiranja.“⁷ Nakon kratkog vremena, dolazi do nezadovoljstva zbog mogućnosti i performansi koji je MODES imao, tako da je *MODES* „ubrzo napušten, a o razlozima njegovog napuštanja bilo je dosta rasprava i tekstova u publikacijama MDC-a.“⁸

Sljedeći računalni program koji je bio u upotrebi u Muzeju bio je ISIS s čijim korištenjem se započinje 1994. godine. U posjedu Muzeja tada je bilo 16 računala. Njihov broj će se gotovo udvostručiti do godine 1998., kada će doći do ponovnog prijelaza na novi informatički „alat“ – ProMUS koji je korišten sve do 2013. godine, nakon čega Muzej za umjetnost i obrt započinje s upotrebom Sustava za vođenje muzejske dokumentacije, izgrađenog na IT platformi *Indigu*.

1a. Arhiv Muzeja za umjetnost i obrt

⁵ Više o tome vidi u: Osrečki Jakelić, Dubravka. Od općeg do posebnog: faze izgradnje Informacijskog sustava Muzeja. // Naš museum / ur. J. Balabanić. Zagreb: Arheološki muzej ; Hrvatski povjesni muzej ; Hrvatski prirodoslovni muzej, 1998., str. 334.

⁶ Zorić, Vesna. Iskustva u primjeni računalnog programa ProMUS u dokumentaciji zbirki Etnografskog muzeja u Zagrebu. // Etnološka istraživanja 8 (2002), 315.

⁷ Osrečki Jakelić, Dubravka. Od općeg do posebnog: faze izgradnje Informacijskog sustava Muzeja. // Naš museum / ur. J. Balabanić. Zagreb: Arheološki muzej ; Hrvatski povjesni muzej ; Hrvatski prirodoslovni muzej, 1998., str. 335.

⁸ Zorić, Vesna. Iskustva u primjeni računalnog programa ProMUS u dokumentaciji zbirki Etnografskog muzeja u Zagrebu. // Etnološka istraživanja 8 (2002), 315.

Dokumentacijska služba Muzeja za umjetnost i obrt čuva i obrađuje arhivsko gradivo koje je sastavljeno od dvije osnovne skupine: registraturnog i arhivskog gradiva.

Prema „Zakonu o arhivskom gradivu i arhivima (proglašenom 29. 9. 1997. i objavljenom u Narodnim novinama-105/1997), registraturno gradivo jest cjelina zapisa ili dokumenata nastalih ili primljenih djelovanjem i radom pojedine pravne ili fizičke osobe. Registraturno gradivo smatra se arhivskim gradivom u nastajanju, te se glede njegove zaštite primjenjuju odredbe ovoga Zakona i drugih propisa koji se odnose na arhivsko gradivo.“⁹

Registraturno gradivo koje je nastajalo pri općim i administrativnim poslovima Muzeja za umjetnost i obrt i koje se u njemu čuva, datira od vremena osnivanja muzeja do danas.

Prema istom „Zakonu o arhivskom gradivu i arhivima, arhivsko su gradivo zapisi ili dokumenti koji su nastali djelovanjem pravnih ili fizičkih osoba u obavljanju njihove djelatnosti, a od trajnog su značenja za kulturu, povijest i druge znanosti, bez obzira na mjesto i vrijeme njihova nastanka, neovisno o obliku i tvarnom nosaču na kojem su sačuvani. Zapisи или dokumentи poglavito su spisi, isprave, pomoćne uredske i poslovne knjige, kartoteke, karte, nacrti, crteži, plakati, tiskovnice, slikopisi, pokretne slike (filmovi i videozapisi), zvučni zapisi, mikrooblici, strojnočitljivi zapisi, datoteke, uključujući i programe i pomagala za njihovo korištenje.“¹⁰

Arhivsko gradivo koje se čuva u Muzeju za umjetnost i obrt sastoji se od navedenog arhivskog gradiva (spisi, isprave, pomoćne uredske i poslovne knjige, kartoteke, karte, nacrti, crteži, itd.) pohranjenog u pojedinim muzejskim zbirkama, osobnih fondova bivših djelatnika Muzeja za umjetnost i obrt te fragmenata izvornog arhivskog gradiva.

Od 2012. godine započeta je obrada registraturnog i arhivskog gradiva, koja bi u budućnosti trebala omogućiti uvid u ovu vrstu građu koju Muzej posjeduje. Međutim, arhiv nije samo skup vrijednih starih dokumenata i isprava, nego je izvor za različita istraživanja i proučavanja. Istraživanja koja su za potrebe ovog rada vođena unutar korpusa arhiva Muzeja za umjetnost i obrt, bila su usmjerena na pronalaženje dokumenata koji svjedoče o mogućoj međusobnoj povezanosti muzeja, predmeta baštine i etike. U arhivu Muzeja nalaze se pojedini dokumenti koji navode na zaključak da svijest o etičnom i profesionalnom odnosu

⁹ *Zakon o arhivskom gradivu i arhivima.* [citirano: 2013-10-18].

Dostupno na : <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/267275.html>

¹⁰ Isto.

prema predmetima baštine i muzejskoj struci, nema vremenskog ograničenja. Kao vrijedan primjer potrebno je navesti Vladimira Tkalčića, ravnatelja Muzeja za umjetnost i obrt od 1933. do 1952. godine, koji je između ostalog formirao arhiv fotografskih negativa muzejskih i umjetničkih predmeta, postavivši zapravo još tada temelje Dokumentacijskog odjela MUO-a. Njegovo aktivno djelovanje i zalaganje markirano visokom humanom i radnom etikom na području spašavanja predmeta baštine tijekom 30-ih i 40-ih godina 20. stoljeća¹¹, ostalo je zabilježeno u dokumentima arhiva MUO-a.¹²

Danas Dokumentacijski odjel Muzeja za umjetnost i obrt, tj. Dokumentacijska služba, sukladno osnovama koje su postavili prijašnji muzealci, nastavlja sa stručnim postupcima prikupljanja, organiziranja i pohrane informacija o muzejskim predmetima. Svi postupci ujedno su i etički normirani. S obzirom da je svaku muzejsku djelatnost (što znači i dokumentacijsku), moguće promatrati kroz etički diskurs, muzejska etika mogla bi u budućnosti postati nezaobilazna točka suvremenog muzeja i njegovih djelatnika.

2. Etika i muzejska etika

Diskurs muzejske etike potrebno je proučavati od njezinih početaka, koji su filozofske prirode i kreću od etike kao samostalne filozofske discipline. Etika je dio sistema europske filozofije još od vremena antičke Grčke, tj. od 6. stoljeća p.n.e. Ovakav veliki vremenski kontinuitet rezultirao je nastankom opsežne i iscrpne literature, kroz koju su oblikovane različite vrste etičkih teorija i smjerova. „Naziv etika potječe od Aristotela, a dolazi od grčke riječi *ethos*, što znači *običaj, karakter*. Ciceron je tu riječ preveo na latinski kao *mores* (što znači običaji, u množini).

Otuda je došla riječ *moral* u mnogim europskim jezicima, pa i u hrvatskom.“¹³

¹¹ Više o tome u: Munk, Zdenka. Muzej za umjetnost i obrt 1880. – 1970. Katalog izabranih djela. Zagreb: MUO, 1970., str. 12.

¹² Više o tome u: Arhiv Muzeja za umjetnost i obrt, godina 1934., dok. br. 101.

¹³ Zelić, Ivan. Vodič kroz filozofiju. II izdanje. Split: Verbum, 2007., str. 260.

Danas je najprihvaćenija podjela etike kao filozofije morala na normativnu etiku i metaetiku, gdje se „prva bavi pitanjem koje su moralne norme i kriteriji moralnog odlučivanja i vrijednovanja, a druga se bavi utemeljenjem tih normi i kriterija.“¹⁴

Međutim, postoji i drugačiji način razlikovanja unutar filozofske etike prema kojem se etika dijeli na opću i posebne etike. Opća „se bavi općim etičkim pitanjima koja su prisutna u svakom ljudskom djelovanju, a posebne se bave nekim posebnim djelatnostima ili okolnostima.“¹⁵

Muzejska etika prema svojem sadržaju pripada posebnim ili područnim etikama, referirajući se istovremeno svojim nazivom na vrstu profesije koju problematizira. Ona je vrsta profesionalne etike, koja poseban naglasak stavlja na sva pitanja koja se pojavljuju unutar radnog prostora i za koja unutar korpusa postojećih pravila određene institucije i/ili zajednice ne postoje jednostavni odgovori.

„Drugi veliki događaj koji se u zadnje vrijeme odigrava jest jačanje primjenjenih etika i njihov snažan prođor i uključivanje u društveni i filozofski život. Stručni sektori, kao što su liječnici i medicinske sestre, poduzetnici, novinari i medijski djelatnici, biolozi, inženjeri i arhitekti, radili su zajedno s filozofima stručnjacima za etiku, na izradi etičkih načela svojih struka, na utvrđivanju temeljnih etičkih vrijednosti, na stvaranju etičkih kodeksa i odbora, kako na lokalnom tako i na nacionalnom i nadnacionalnom planu. I upravo je ovaj zbir društvenih zbilja izazvao potrebu za ispitivanjem statuta primjenjene etike i za uranjanjem u uzbudljive svjetove na koje se ona grana: bioetiku, genetiku, ekonomsku i poduzetničku etiku, itd.“¹⁶

Muzejsku etiku nije moguće tumačiti kao sveobuhvatan zbir osobnih moralnih nazora muzejskih profesionalaca koji rade i djeluju zajedno. Taj zbir etičkih nazora samo je osnova, uz koju je neobično važno postaviti praktično djelovanje.

Kako je „etika s obzirom na svoju svrhu praktična znanost–njezin cilj nije spoznaja zbog spoznaje nego spoznaja radi svjesnog i odgovornog djelovanja“¹⁷, tako i muzejska etika koja

¹⁴ Zelić, Ivan. Nav. dj., str. 262.

¹⁵ Isto, str. 262.

¹⁶ Cortina, Adela. Etika minimuma: uvod u praktičku filozofiju. Zagreb: Demetra, 2010. [prijevod], str.13.

¹⁷ Talanga, Josip. Uvod u etiku. Zagreb: Hrvatski studiji - Studia Croatica, 1999., str. 19.

je neodvojiva od nje, svoju svrhu nalazi samo kroz kontinuirano profesionalno i odgovorno djelovanje muzejskog osoblja, kako unutar muzeja, tako i spram muzejske zajednice.

Istovremeno, muzejska etika može se opisati kao „profesio-centrična na takav način, što je etička problematika neposredno vezana uz cijelu profesiju. Ona nadilazi društvene i političke granice kako bi stvorila profesionalno orijentiran relativizam.“¹⁸

Muzejska etika općenito problematizira: odnos muzeja prema svojoj zajednici ili socijalnu odgovornost muzeja, odnos muzeja i baštine, povrat predmeta izvornoj domovini, povrat predmeta njihovim vlasnicima, odnos muzeja i muzejskog marketinga, etička pravila, muzejske pravilnike i kodekse, itd.

„Također je potvrđeno uvjerenje da etičko djelovanje mora biti više od primjene logike ili zdravog razuma: ono mora biti temeljeno na stečenom znanju, utvrđenoj muzejskoj praksi, te priznanju odgovornosti muzeja.“¹⁹

Općenito govoreći, riječ je zapravo o pokušaju uobličavanja i traženja odgovora na niz pitanja s kojima su se muzealci susretali i ranije. Sada, u 21. stoljeću, taj pokušaj ima naziv: muzejska etika.

2.a. Muzejska etika i njezina refleksija u Hrvatskoj

Muzejska etika u hrvatskoj filozofskoj i muzeološkoj zajednici nepoznata je tema, koju filozofi i muzeolozi do danas nisu sustavnije proučavali.

Iako je područje muzejske etike neobično bogato različitim temama i to onima koje tematiziraju međusobne odnose muzeja, baštine i društva, osim nevelikog broja literarnih radova napisanih unutar zadnjih 20 godina, hrvatska znanstvena i muzealna zajednica ne posjeduje značajniji literarni korpus građe s ovom tematikom.

Iz ove tvrdnje potrebno je izuzeti sljedeće:

a) publikaciju *Uvod u muzeologiju* profesora I. Maroevića, unutar koje dva poglavlja naslova *Dokumentacija* i *Etika postupka* s muzeološkog stanovišta ukratko ukazuju na povezanost dokumentacije i etike i pojašnjavaju etičnost djelovanja kod muzejskih djelatnika;²⁰

¹⁸ Museum ethics / (ed.) Gary Edson. London ; New York : Routledge, 1997., str. 30.

¹⁹ Gary Edson (ed.). Nav. dj., str. 32.

- b) članak istog autora *Muzejska profesija:kriteriji i etika*, koji tematizira bazične postavke profesija općenito, muzejsku profesiju u svijetu i u Hrvatskoj i povezanost navedene profesije s etičkim diskursom;²¹
- c) publikaciju *Eseji o muzejima i njihovo teoriji, prema kibernetičkom muzeju* profesora Tomislava Šole, s poglavljem *Muzejska etika i muzeologija*, čija razmišljanja su usmjerena prema definiranju odgovornosti muzejske profesije, razlozima stvaranja i postojanja muzeja te osnovnih poruka koje muzeji emitiraju prema svojoj zajednici;²²
- d) prijevod ICOM-ovog *Etičkog kodeksa za muzeje*;²³

Osim ove navedene literarne građe, svi drugi radovi koji su dostupni, pripadaju:

- a) rubnim područjima, u smislu povezivanja etnologije i etike;²⁴
- b) međunarodnoj praksi iz područja muzejske etike;²⁵

Razloge postojanja ovakve prakse teško je utvrditi, jer hrvatski filozofi i muzeolozi u većini prate europska muzeološka i svjetska nova literarna izdanja s područja muzeologije i filozofije.

Ovakav zaključak o nevelikom broju tiskane građe o povezanosti etike i muzeja nameće se s obzirom na datacije izlaženja prethodno navedenih publikacija. To su bile 90-e godine 20. i prve godine 21. stoljeća.

²⁰ Maroević, Ivo. Uvod u muzeologiju. Zagreb: Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 1993., str. 179.-191.

²¹ Više o tome vidi u: Maroević, Ivo. Muzejska profesija: kriteriji i etika. Analji Galerije Antuna Augustinčića 16/17 (2001), 143-159.

²² Više o tome vidi u: Šola, Tomislav. Eseji o muzejima i njihovo teoriji: prema kibernetičkom muzeju. Zagreb : Hrvatski nacionalni komitet ICOM, 2003.

²³ Za daljnje informacije pogledati sljedeće: ICOM Hrvatska. Etički kodeks za muzeje. [citirano: 2017-04-20] Dostupno na: <http://www.icom-croatia.hr/wp-content/uploads/2011/11/Eticky-kodeks-za-muzeje.pdf>

²⁴ Zebec, Tvrko. Etika u etnologiji/kulturnoj antropologiji. Etnološka tribina 39, 32(2009), 15-53.

²⁵ Više o tome na: Institute of museum ethics. [citirano: 2017-04-24] Dostupno na: <http://www.museumethics.org/>

Naime, iako se literatura s etičkim diskursom pojavila na međunarodnoj muzeološkoj sceni 70-ih godina 20. stoljeća, 80-e su bile godine (točnije 1986.) kada je svijest o potrebi za etički utemeljnom profesijom rezultirala ICOM-ovim *Etičkim kodeksom za muzeje*, koji je ubrzo postao nezamjenjivim profesionalnim „alatom“ za muzealce svake zemlje članice ICOM-a.

Uzveši samo uvjetno ovu godinu kao inicijalnu, broj publikacija na temu muzejske etike na međunarodnoj muzealnoj sceni (s naglaskom na Veliku Britaniju i SAD), koji problematiziraju odgovornost muzeja općenito, prema svojoj baštini ili zajednici te se zanimaju pitanjima poput povrata predmeta njihovoj matičnoj zemlji ili primarnim vlasnicima, prihvatljivim granicama funkcioniranja muzejskog marketinga, odnosa općenito između muzeja i *businessa* zapravo nezaustavljivo raste.²⁶

Hrvatski muzealci su, iako početno malim brojem tekstova i osvrta, pokazali određenu povezanost s europskim i svjetskim kretanjima na području muzeologije, odnosno muzejske etike.

Sumirajući sve navedeno, moguće je zaključiti da je muzejska etika u Hrvatskoj imala određeni

početni uzlet. Međutim, nakon samog početka prijevod *Etičkog kodeksa za muzeje* na hrvatski jezik ostao je najznačajniji doprinos na „literarnom polju“ hrvatske muzeologije do danas.²⁷

2.b. Muzejska etika i muzejska dokumentacija

Za potrebe preciznog i jasnog opisa što dokumentacija predstavlja kao i što je njezina svrha, u muzeološkoj praksi često se upotrebljava definicija iz već spomenute publikacije prof. Ive Maroevića *Uvod u muzeologiju*:

²⁶ Više o tome vidi u: Mensch, Peter van. *Museum Ethics. // Professionalising the Muses :The Museum Profession in motion / (ed.) Van Mensch, Peter.* Amsterdam: AHA Books, 1989., str. 97-106.

²⁷ Ovaj članak pisan je 2013. godine, za potrebe izlaganja na 1. kongresu dokumentarista Hrvatske. U 2016. godini Paula Pleša napisala je diplomski rad *Etika i etički kodeksi u muzejima*. Mentorica je bila dr. sc. Helena Stublić s Katedre za muzeologiju Odsjeka za informacijske i komunikacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

„Dokumentiranje kulturne baštine organizirani je proces bilježenja informacija što ih posjeduju i emitiraju predmeti i cjeline baštine.

Taj se proces temelji na dogovorom ili standardom (propisom) utvrđenom broju i kvaliteti podataka o nekom predmetu ili cjelini baštine, koji su, iako raznovrsne naravi, opsega i intenziteta u izradi, pregledno i sustavno obrađeni i arhivirani, s ciljem da nam pruže što točniju predožbu o tom predmetu ili cjelini, sa svih stručnih i znanstvenih aspekata vremena u kojem se dokumentacija izrađuje, kako bismo ih mogli bolje upoznati, dalje proučavati, vrednovati i sačuvati za daljnje naraštaje...

Ona direktno upućuje na etiku u dokumentiranju i to na svim stupnjevima procesa. Stvara se moralna obveza bilježenja, sabiranja i čuvanja podataka o kulturnoj baštini kao dio svijesti da se time širi naše i opće ljudsko znanje o kulturnim i ostalim rukom stvorenim vrijednostima.

Ona uključuje nužnost poštovanja pravila, među kojima su zasigurno najvažnija istinitost podataka, nezaobilazeњe utvrđenih činjenica i zatomljavanje interesa koji bi mogli dovesti do destruiranja vrijednosti baštine. Dokumentacija o kulturnoj baštini mora biti javno dobro uz ograničenja koja se odnose na sigurnost predmeta ili cjeline baštine.“²⁸

Navođenje ovakvih teza koje postoje u muzeološkoj literaturi za svrhu ima razumijevanje vrste odnosa muzejske dokumentacije i muzejske etike.

Muzejska etika vezana je uz svakog profesionalnog muzealca, jer u strukturiranom obliku predstavlja skup strukovno poželjnih i profesionalno usmjerениh postupaka i djela.

Sukladno tome, njezine temeljne postavke uz neprestano razvijanje svijesti o bezuvjetno postavljenim visokim, profesionalnim standardima djelovanja i funkciranja moguće je primjeniti na svaki dio muzeja, muzejsku zbirku ili odjel, pa tako i na čitav dokumentacijski odjel ili samu službu. Svaki dokumentacijski postupak je/ili bi trebao biti poduzet s jasnom predožbom o njegovoј funkciji: dokumentiranje i bilježenje svih informacija vezanih uz očuvanje kulturne i muzejske građe i baštine.

²⁸ Maroević, Ivo. Uvod u muzeologiju. Zagreb: Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 1993., str. 190.

3. Zaključak

Ovaj se pregled ne bavi pitanjem je li hrvatskim muzealcima potrebna muzejska etika budući da se postojanje takve potrebe neminovno veže uz same početke muzejske djelatnosti, iako je bavljenje etičkim pitanjima na području baštine općenito nekada i danas različito zbog promjenjenih pristupa, stavova i terminologije.

Suvremena muzejska zajednica prihvatile je ICOM-ov *Etički kodeks za muzeje* koji korpusom svojih stavaka na općenit način usmjerava članove u profesionalnom djelovanju unutar njihovih baštinskih institucija.

U Hrvatskoj muzejskoj zajednici još je potrebno razvijati svijest kako o važnosti postojanja muzejske etike općenito tako i o njezinoj nedjeljivosti od svih procesa koji se odvijaju unutar baštinskih institucija.

Potrebno je napomenuti kako Dokumentacijska služba Muzeja za umjetnost i obrt ne bi mogla djelovati na ovakav način i u ovakvom opsegu da stručnjaci koji su prethodili u ovoj službi nisu već i prije postavili čvrste temelje dokumentacijske djelatnosti utemeljene na vokacijskoj predanosti i svijesti o tome kako svako bilježenje primarne i sekundarne muzejske dokumentacije mora biti profesionalno. Danas stručni djelatnici Dokumentacijske službe Muzeja za umjetnost i obrt nastavljaju u istom smjeru, nadopunjujući svoje djelovanje s novinama koje vrijeme zahtjeva.

POPIS LITERATURE:

1. Cortina, Adela. Etika minimuma: uvod u praktičku filozofiju. Zagreb : Demetra, 2010.
[prijevod]

2. ICOM Hrvatska. Etički kodeks za muzeje [citirano: 2017-04-20].

Dostupno na: <http://www.icom-croatia.hr/wp-content/uploads/2011/11/Eticky-kodeks-za-muzeje.pdf>

3. Institute of museum ethics. [citirano: 2017-04-24] Dostupno na:
<http://www.museumethics.org/>
4. Maroević, Ivo. Uvod u muzeologiju. Zagreb : Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 1993.
5. Maroević, Ivo. Muzejska profesija: kriteriji i etika. Analji Galerije Antuna Augustinčića 16/17 (2001), 143-159.
6. Mensch, Peter van. Museum Ethics. // Professionalising the Muses: The Museum Profession in motion / (ed.) Mensch, Peter van. Amsterdam : AHA Books, 1989. Str. 97-106.
7. Munk, Zdenka. Muzej za umjetnost i obrt 1880. – 1970. Katalog djela. Zagreb : MUO, 1970.
8. Museum ethics / (ed.) Gary Edson. London ; New York: Routledge, 1997.
9. Osrečki Jakelić, Dubravka. Stanje INDOK službe u Muzeju za umjetnost i obrt. // Informatica museologica 19, 3-4(1988), 60-63.
10. Osrečki Jakelić, Dubravka. Od općeg do posebnog: faze izgradnje informacijskog sustava Muzeja. // Naš museum / ur. J. Balabanić. Zagreb : Arheološki muzej ; Hrvatski povijesni muzej ; Hrvatski prirodoslovni muzej, 1998. Str. 333-356.
11. Pleša, Paula. Etika i etički kodeksi u muzejima (diplomski rad). Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2016.

11. Šola, Tomislav. Eseji o muzejima i njihovo teoriji: prema kibernetičkom muzeju. Zagreb : Hrvatski nacionalni komitet ICOM, 2003.

12. Talanga, Josip. Uvod u filozofiju. Zagreb : Hrvatski studiji, 1999.

13. Van Mensch, Peter. Museum Ethics. // Professionalising the Muses: The Museum Profession in motion / (ed.)Van Mensch, Peter. Amsterdam : AHA Books, 1989. Str. 97-106.

14. Zakon o arhivskom gradivu i arhivima [citirano: 2013-10-18].

Dostupno na : <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/267275.html>

15. Zebec, Tvrko. Etika u etnologiji/kulturnoj antropologiji. // Etnološka tribina 39, 32(2009), 15-53.

16. Zelić, Ivan. Vodič kroz filozofiju. 2. izdanje. Split : Verbum, 2007.

17. Zorić, Vesna. Iskustva u primjeni računalnog programa PROMUS u dokumentaciji zbirk Etnografskog muzeja u Zagrebu. // Etnološka istraživanja 8(2002), 315-320.

Marija Lazanja Dušević

viša dokumentaristica

Muzej grada Rijeke

Muzejski trg 1/1

Rijeka

lazanjamar@gmail.com

Digitalizacija glazbenih zapisa kao polazište za muzejski suvenir

Digitalization of musical recordings as starting points for museum souvenirs

Sažetak

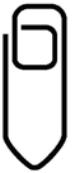
Muzej grada Rijeke posjeduje jednu od najcjelevitijih glazbenih zbirki koja u svom fundusu čuva atraktivne primjerke gramofona, gramofonskih ploča i ostalih zvučnih zapisa. Dosad korisnici Muzeja nisu mogli preslušati gramofonske ploče i magnetofonske vrpce zbog osjetljivosti medija, te se ovakav tip građe nije mogao prezentirati. Posljednjih se godina sustavno radi na zaštiti i digitalizaciji ovakve građe zbog osjetljivosti medija. Paralelno sa projektom digitalizacije glazbenih zapisa Muzej je objavio i tri nosača zvuka: *Čarobna igla-zbirka gramofona i riječka diskografija, Johann Zajitz-plesne skladbe te Sopnja i kanat-izvorna pučka glazba otoka Krka, Istre i Primorja*. Objavljanjem nosača zvuka *Sopnja i kanat – izvorna pučka glazba otoka Krka, Istre i Primorja*, Muzej grada Rijeke želi zaštititi građu, osigurati jednostavniju dostupnost odabrane građe široj javnosti te samu promociju tradicijske glazbe otoka Krka, Istre i Primorja, kao određeni doprinos očuvanju nematerijalne baštine.

Rijetkost muzejske glazbene zbirke predstavljaju tri ploče Edison Bell Electron iz 1931. i 1935. godine tvrtke *Edison Bell Penkala d.d.* Zagreb, s kojih je preuzeto 12 zapisa. *U periodu od*

1927.–1933. tvrtka Edison Bell Penkala sustavno je snimala hrvatske izvođače. Zaslugu za to imaju urednici: Milan Sacha, Pavao Markovac, Juraj Dević i Ivo Tijardović (izvor: Veljko Lipovščak, u: *Fonografija u Hrvatskoj 1927.–1997.*, str.21., Tehnički muzej Zagreb, 1997.). Upravo su ove ploče, njihova posebnost, ali i potreba za njihovom zaštitom, bile povod za objedinjavanje svih zapisa iste glazbene tematike s početka 20. stoljeća, kojima Muzej raspolaže, u jednu cjelinu u obliku glazbenog CD-a. Uz napjeve s tih ploča, tu su i napjevi preuzeti s ploča limitirane edicije *Ethnophilia* iz 1956., odabir napjeva s ploče *Vrbniče nad morem* iz 1969. u izdanju Jugotona, Zagreb, te izbor napjeva s magnetofonske vrpce *Sopnja i Kanat iz Drage Baščanske* iz 1954. godine. Ovaj muzejski projekt svojevrsni je *remake* nosača zvuka iz tridesetih, pedesetih i šezdesetih godina prošlog stoljeća, na kojima su pučki napjevi čiji način izvedbe i tekstovi potječu **uglavnom** iz 19. stoljeća. Rijetkost predstavlja napjev *Gdi stah mi čarjahni oči* iz Vrbnika, čiji tekst i način izvedbe potječu iz 15. stoljeća (izvor: Ivan Pavačić Jecalićev). Glazbeni napjevi otoka Krka čine najveći dio ovog nosača zvuka jer je upravo otok Krk žarište u kojem se i danas njeguje tradicijska glazba, najvećim dijelom zahvaljujući Udrudi sopaca otoka Krka. Tako je od 58 glazbenog zapisa, njih 44 s otoka Krka (Dobrinj, Vrnik, Malinska, Pinezići, Baška Draga, Punat i Omišalj), a ostatak čine dva zapisa s otoka Lošinja, dva zapisa s otoka Suska, pet zapisa iz Novog Vinodolskog i pet zapisa iz Istre.

Ključne riječi: opnja, kanat, muzejski suvenir, digitalizacija, glazba, zvuk, tradicijska glazba, UNESCO

Abstract

The City Museum of Rijeka is in possession of one of the most complete music collections including beautiful old gramophones, vinyl records and other recordings. Until now, neither could the visitors of the Museum listen to the vinyl records and magnetophone tapes due to their sensitivity, nor could this material be presented to the public. In the last few years there is ongoing intensive efforts in protection and digitalization of these materials because of the sensitivity of the current media. Parallel with the digitalisation of musical records the Museum has published three albums: *Magical needle – collection of record players* and *Rijeka's discography*, *Johann Zaitz – dance compositions*, *Playing Sopeli* and *Folk Singing- Traditional folk music of the Island of Krk, Istria and the Croatian Littoral*.

By publishing the CD *Playing the Sopeli* and *Folk Singing – Traditional Folk Music of the Islands of Krk, Lošinj and Susak, Novi Vinodolski and Istria*, the City Museum of Rijeka wants to protect the material, enable easier access of the public to selected material as well as promote the traditional music of the island of Krk, Istria and the Croatian Littoral, so as to help preserve intangible heritage.

Since the traditional two-part singing with close intervals, the traditional instruments *sopile* (also called *sopeli*, *sopele*, *sopili*, or *roženice* in Istria), *mih*, *šurle* and *dvojkinje* (also called *dvojnice*, *duplice*, *volarice*) can rarely be heard anywhere, this CD represents an educational as well as nostalgic contribution. Listening to traditional music not only gives insight into music history, the playing of music on the *sopeli*, called *sopnja*, and folk tunes, but also gives a kind of ethnologic glimpse into the way of life in the 19th and 20th century. It is interesting to follow the lives of the island inhabitants, the people of the Croatian Littoral and Istria – their most important moments (wedding, birth, death, love), their admiration and love for their region and their religious feasts, simply by listening to the song texts. The music played is mostly followed by dancing on the main square or in front of the church, in the church, during processions and weddings. The *sopile* players were always appreciated

because of the social role given to them by the community – to be a sort of generator of social happenings. The duets of musicians who showed special virtuosity and exceptionality of playing the *sopile* were remembered for a very long time. Such great *sopile* players were role models and many of them became teachers to today's *sopile* players and folk singers who, in turn, teach these skills in schools for *sopile* playing and folk singing of the Association of Sopile Players of the Island of Krk as well as in the Croatian Littoral and Istria, thereby directly contributing to the preservation and promotion of the unique musical style of Littoral and Istrian folk music.

Keywords: Sopeli, Folk singing, Museum souvenir, Digitalization, Music, Sound, Traditional music, UNESCO

Muzej grada Rijeke posjeduje jednu od najcjelevitijih glazbenih zbirki u Hrvatskoj, koja u svom fundusu čuva atraktivne primjerke gramofona, glazbenih automata, glasovira, radioprijamnika, gramofonskih ploča i ostalih zvučnih zapisa. Najstariji primjeri su glazbeni automat marke Polyphon s pripadajućim metalnim pločama proizveden u Njemačkoj 1870., fonograf iz 1900., gramofon s malom bakrenom trubom Berliner, gramofoni sa zvučnicima u obliku cvjetne trube, uglednih proizvođača Columbije i Exelsiora, portabl gramofoni i kabinet gramofoni u stilskim ormarićima njemačkih proizvođača Dual i Grundig. Zbirka sadrži i više stotina gramofonskih ploča, među kojima se ističu vrlo rijetke ploče od šelaka u izdanju Edison Bell Elektrona.

Do nedavno korisnici Muzeja nisu mogli preslušati gramofonske ploče i magnetofonske vrpce zbog osjetljivosti medija, te se ovakav tip građe nije mogao prezentirati,

međutim posljednjih godina digitalizirana je zvučna građa sa starih medija, te su objavljena tri glazbena CD-a:

Čarobna igla-zbirka gramofona i riječka diskografija, CD-ROM, IZD-209, urednik Ervin Dubrović, dizajn Klaudio Cetina, izdavač Muzej grada Rijeke, 2004.

Ovaj nosač zvuka objavljen je u sklopu istoimene izložbe koja je obuhvaćala povijest fonografije od izuma fonografa do pojave riječke diskografske povijesti koja je u glazbenom smislu svojevrsni temelj popularnih šlagera na području Hrvatske. CD sadrži 25 pjesama eminentnih glazbenika 50-ih i 60-ih godina 20. stoljeća, koji su obilježili to glazbeno razdoblje, posebice na Kvarneru (Ivo Robić, Zvonimir Krkljuš, Bruno Petrali, Radojka Delić, Gita Šerman, Duo s Kvarnera, Trio Tividi, Beti Jurković, Mario Kinel, Aco Petrović, Celeste Zrelc, Ljubo Kuntarić). Tekst na ovitku je dvojezičan (hrvatski/engleski). Bila je ovo prva sustavna digitalizacija građe izvršena još 2004. godine u sklopu izložbe *Čarobna igla-zbirka gramofona i riječka diskografija*, kada se digitaliziralo preko tridesetak gramofonskih ploča od šelaka i vinila, te zvukovi sa polifona i fonografa s početka 20. st. Ovakvi digitalizirani zapisi mogli su se preslušavati u interaktivnom dijelu izložbe. Njihovim objavljivanjem željelo se zaštititi građu, osigurati jednostavniju dostupnost odabrane građe široj javnosti te izvršiti svojevrsnu promociju glazbe iz određenih vremenskih etapa, kao određeni doprinos očuvanju nematerijalne baštine.

Johann Zajitz-plesne skladbe, CD-ROM, F-210, urednik David Stefanutti, izvodi *Riječki salonski orkestar Johann Zajitz*, dizajn Klaudio Cetina, izdavač Muzej grada Rijeke, 2005.

Nosač zvuka sadrži plesne skladbe, odnosno manuet i tri arije iz 1824., šest njemačkih plesova i *coda*, introdukcija, pet valcera i finale iz 1835. godine, autora Johana Zajitza (1800.–1854.), oca Ivana Zajca, skladatelja vojnih koračnica i plesne glazbe, vojnog kapelnika, dirigenta riječkog *Teatro civico*, oboista, violinista i pijaniste.

Riječ je o prvoj suvremenoj javnoj izvedbi Zajitzovih skladbi, koja je održana više od stotinu i pedeset godina nakon autorove smrti u Muzeju u sklopu projekta *Adamićeva doba 1780.–1830.* Glazbu su za potrebe snimanja ovog CD-a izvodili *Riječki salonski orkestar Johann Zajitz* u sastavu David Stefanuti, Tea Grubišić, Svetlana Sušanj, Maja Veljak, Eduard Kraljić, Vlatka Penavić, Sebastijan Mavrić, Valerija Vaščenko, Valter Veljak, Đeni Trdić, Branimir Rizoniko, Željko Pichler i Vinko Rožić. CD *Johann Zajitz-plesne skladbe*, predstavlja posebnost jer je bila riječ o stvaranju zvuka uživo u prostoru muzeja. Naime, skladbe su se izvodile na temelju pronađenih notnih zapisa Johana Zajitza, za koje se smatralo da prethodno nisu nikad bile svirane.

Sopnja i kanat- izvorna pučka glazba otoka Krka, Istre i Primorja
CD-ROM, IZD-159, urednica Marija Lazanja
Dušević, razni izvođači, dizajn Vesna Rožman,
izdavač Muzej grada Rijeke, 2013.

Posljednje muzejsko glazbeno izdanje tj. nosač zvuka *Sopnja i kanat- izvorna pučka glazba otoka Krka, Istre i Primorja* predstavlja najdorađenije izdanje takvog tipa, s obzirom da je njegovom objavljivanju prethodilo višemjesečno istraživanje kao i suradnja sa muzikolozima, melografima i folkloristima, te dizajnericom koja je osmisnila ovo izdanje u vidu reprezentativnog muzejskog suvenira. Istraživanju fonografske građe pristupila sam na načina da sam nakon digitalizacije gramofonskih ploča od vinila, istraživala melografije, arhivske zapise i stare novine u potrazi za izvođačima koji su snimali u studiju Edison Bell Penkala d.d. tridesetih godina 20. st., te u studiju Jugotona pedesetih godina 20. st., kada su ploče objavljene. Istražujući naišla sam na bilješke sa imenima i prezimenima izvođača, te sam ih objavila u knjižici koja je sastavni dio ovog suvenira. Nosač sadrži najstarije tonske zapise u izvedbi domaćih sopaca snimljenih u periodu od 1930.-ih do 1969.-ih. Ovdje treba istaknuti da je od rujna 2009. tradicijska, pučka glazba sjevernojadranskih otoka, Hrvatskog primorja i Istre zaštićena je i nalazi se na prestižnoj listi svjetske nematerijalne kulturne baštine UNESCO-a. Ovakva glazba je usmeno prenošena glazba, te je dio pojedine tipične regionalne kulture, u ovom slučaju sjevernog Jadrana. Bilježenjem tradicijske glazbe u 20. stoljeću sustavno se bavio Ivan Matetić Rongov, koji je fiksirao istarsku ljestvicu- tonski niz od šest tonova i polotonova. Matetić je time ostvario revolucionarno rješenje kojim su se

napokon mogla notno zabilježiti narodna pjevanja ovog kraja, te je time budućim generacijama omogućeno skladati u tom duhu. Očuvanju i njegovanju tradicijske, izvorne pučke glazbe uvelike je pridonio profesor Nedjelko Karabaić koji još 1956. u izdanju Novog lista objavio knjigu *Muzički folklor Hrvatskog primorja*, uz koju je iste godine Jugoton objavio gramofonske ploče limitirane edicije *Etnophilija*. Rijetkost muzejske glazbene zbirke predstavljaju tri gramofonske ploče Edison Bell Electron iz 1931. i 1935. godine tvrtke *Edison Bell Penkala d.d.* Zagreb. U periodu od 1927. do 1933. tvrtka Edison Bell Penkala sustavno je snimala hrvatske izvođače. Zaslugu za to imaju urednici: Milan Sacha, Pavao Markovac, Juraj Dević i Ivo Tijardović.¹ Upravo su ove ploče, njihova posebnost, ali i potreba za njihovom zaštitom, bile povod za objedinjavanje svih zapisa iste glazbene tematike s početka 20. stoljeća, kojima Muzej raspolaže, u jednu cjelinu u obliku ovog glazbenog CD-a. Uz napjeve s tih ploča, tu su i napjevi preuzeti s ploča limitirane edicije *Ethnophilia* iz 1956., odabir napjeva s ploče *Vrbniče nad morem* iz 1969. u izdanju Jugotona, Zagreb, te izbor napjeva s magnetofonske vrpce *Sopnja i Kanat iz Drage Bašćanske* iz 1954. godine. Ovaj muzejski projekt svojevrsni je *remake* nosača zvuka iz tridesetih, pedesetih i šezdesetih godina prošlog stoljeća, na kojima su pučki napjevi čiji način izvedbe i tekstovi potječu iz 19. stoljeća. Rijetkost predstavlja napjev *Gdi sta t' mi čarjahni oči* iz Vrbnika, čiji tekst i način izvedbe potječu iz 15. stoljeća. Glazbeni napjevi otoka Krka čine najveći dio ovog nosača zvuka jer je upravo otok Krk žarište u kojem se i danas njeguje tradicijska glazba, najvećim dijelom zahvaljujući Udrudi sopaca otoka Krka. Tako je od 58 glazbenog zapisa, njih 44 s otoka Krka (Dobrinj, Vrbnik, Malinska, Pinezići, Baška Draga, Punat i Omišalj), a ostatak čine dva zapisa s otoka Lošinja, dva zapisa s otoka Suska, pet zapisa iz Novog Vinodolskog i pet zapisa iz Istre. Premda je u početku namjera bila objaviti glazbene zapise sjevernog Jadrana isključivo do sredine 20. stoljeća, na ovom su nosaču zvuka, zbog posebnosti otoka Krka u kontekstu pučke glazbe, iznimno uključeni i glazbeni zapisi iz 1969. kako bi se prikazala glazbena cjelovitost toga otoka na kojem se i danas njeguje strast prema sponji. Da je pučka glazba

¹ Lipovšćak, Veljko; *Fonografija u Hrvatskoj 1927.–1997.*, str.21., Tehnički muzej Zagreb, 1997.

otoka Krka, Istre i Primorja sredinom 20. stoljeća bila zanimljiva svjetski priznatim muzikolozima, folkloristima i etnolozima svjedoče magnetski zapisi iz Baške Drage Alfonsa Maissena iz 1954. godine. Alfons Maissen (Ilanz, 1905. – Chur, 2005.) studirao je glazbu i pjevanje u Fribourgu i Genevi, specijalizirao je retoromanske narodne pjesme i predavao na Sveučilištu u Zürichu, autor je niza knjiga i članaka o narodnim napjevima i folkloristici, osnivač je švicarskog *Regional Surselva Museuma* i etnografske zbirke, poznati je švicarski folklorist, melograf i sakupljač primitivnih glazbenih instrumenata iz cijelog svijeta te glazbenih zapisa na različitim fonogramima. Drugi svjetski priznati muzikolozi, folkloristi i etnolozi za koje se zna da su se bavili istraživanjem i snimanjem pučke glazbe sjevernog Jadrana su Peter Kennedy i Alan Lomax. Kennedy je 1951. snimio folklorni festival u Opatiji.² Budući da se dvoglasje tijesnih intervala, sopile (sopeli, sopele, sopili, roženice), mihi, šurle i dvojkinje (dvojnice, duplice, volarice) malo gdje mogu čuti, glazbeni CD *Sopnja i kanat- izvorna pučka glazba otoka Krka, Istre i Primorja* edukativan je i nostalgičan doprinos tome. Slušajući tradicijsku glazbu, osim uvida u glazbenu povijest, glazbu sopela-sopnja, napjeva, može se dobiti i svojevrstan etnološki uvid u način života 19. i 20. stoljeća. Zanimljivo je kroz tekstove pjesama pratiti život otočana, Primoraca i Istrana – njihove najznačajnije trenutke (vjenčanje, rođenje, smrt, ljubav), njihovo divljenje i ljubav prema svom kraju te njihove religijske svetkovine. Sopci sopu najčešće uz ples (tonoc, tanec, tanac, tenec) na trgu ili pred crkvom, u crkvi, na procesijama i u svatovima. Upravo zbog te istaknute društvene uloge koju im je dodjeljivala zajednica – da budu svojevrstan generator društvenih zbivanja – sopci su uvijek bili cijenjeni, a parove sopaca koji su se istaknuli svojom virtuoznošću i specifičnošću sviranja, dugo se pamtilo i usmenom predajom o njima pričalo pokoljenjima. Upravo su takvi sopci bili uzor, a mnogi od njih i učitelji

² Harold, Ellen; Stone , Peter; Cultural Equity. Dostupno na www.culturalequity.org

današnjim sopcima i pućkim pjevačima koji u školama *svirke sopela i pućkoga kanta* Udruge sopaca otoka Krka, kao i u Hrvatskom primorju i Istri uče mlade tim vještinama, čime neposredno pridonose zaštiti i promicanju jedinstvenoga glazbenog idioma primorske i istarske pućke glazbe.

UZ sam CD objavljen je i dvojezični katalog u kojem se ova glazba detaljnije predstavlja u društveno-povijesnim, geografskim, etnološkim, folklornim i muzikološkim okvirima. Dizajn suvenira je osmisnila Vesna Rožman, koja je vizualnom rješenju stilizirala

Distribucija i promidžba ovog suvenira vršila se u prostoru muzeja, prilikom predstavljanja izdanja, putem javnih medija, suradnika, u muzejskoj suvenirnici, u Turističkim zajednicama otoka Krka, na 4. Festivalu hrvatskih digitalizacijskih projekata u Nacionalnoj i sveučilišnoj

knjižnici u Zagrebu 2014., na glazbenim zbivanjima: Kanat pul Ronjgi, 2014. i 60. Festival otoka Krka 2015., te putem putem Udruga sopaca, Katedrama Čakavkog sabora, Ustanove Ivan Matetić Ronjgov, Grada Kastav i Grada Krka. U svom govoru održanom na predstavljanju ovog glazbenog CD-a i muzejskog suvenira, u Muzeju grada Rijeke, 22. veljače 2014., skladatelj i dirigent Dušan Prašelj je istaknuo: „Da je u Rijeci pronađen neki arheološki artefakt u kamenu, glini ili drvu raspisali bi se svi mogući mediji, ali o ovom super vrijednom autohtonom glazbenom arheološko-muzikološkom izdanju tonskih zapisa sopnje i kanta otočana, Primoraca i Istrana nažalost nisam video senzacionalnih zapisa.“ Prašelj nadalje navodi kako bi ovaj glazbeni raritet trebao biti jedan od najvrjednijih suvenira našeg područja i ne bi smjela biti Općina, Grad, ni Turistička zajednica a da ne nudi ovaj CD kao suvenir, jer kako ističe Prašelj ovo je jedan od najautohtonijih i najkvalitetnijih tonskih zapisa sopačkih

virtuoza Ivana Trubića i Ivana Radića, te drugih sopaca našeg kraja, te kako je to praslavenski, prahrvatski, a opet praeuropski glazbeni raritet, te ga je upravo zbog toga UNESCO priznao kao zaštićeni izraz naše nematerijalne kulture. Zahvaljujući entuzijazmu Ivana Pavačića Jecalića, koji je objavio pet melografija ove tematike³, članovima Udruge sopaca otoka Krka te Dušanu Prašelju i Darku Čargonji, Ustanovi *Ivan Matetić Ronjgov* i manifestaciji *Mantinjade pul Ronjgi*, tradicijska glazba i dalje je aktivno prisutna na prostorima Kvarnera. S obzirom da je riječ o raritetnoj građi, objava i promocija ovog suvenira pobudila je interes medija.

Za sva tri izdanja osim prezentiranja građe, planski se osmisnila i distribucija nosača zvuka u vidu muzejskog suvenira, čime se ostvario cilj u vidu promocije građe i zbirke. Razlozi za opravdanost ovakvog cilja višestruki su te se kreću od zaštite izvornika putem lakšeg rukovanja i dokumentiranja, preko povećanja dostupnosti, kompiliranja i nastajanja novih zvučnih zapisa uz razmjenu metapodataka i virtualno spajanje fizički udaljenih predmeta, nadopunjavanje fonda koji se digitalizacijom posuđene građe može upotpuniti građom koje je u vlasništvu drugog muzeja a neophodna je za određeni muzejski projekt, te digitalizacija na zahtjev korisnika koja predstavlja rješenje za digitalizaciju tražene građe. Ovdje treba istaknuti da se digitalizacija građe vršila u skladu s *Zakonom o muzejima NN 109/15, Pravilnikom o sadržaju i načinu vođenja muzejske dokumentacije o muzejskoj građi (NN 108/02), Pravilnikom o uvjetima i načinu ostvarivanja uvida u muzejsku građu i muzejsku dokumentaciju (NN 115/01), Smjernicama za digitalizaciju i pohranu muzejske građe, HKB*.

Najčešće korištenje digitaliziranih glazbenih zapisa prilikom realizacije izložbenih projekata, osim kao muzejsko izdanje, bilo je u vidu glazbenih podloga:

- Izložba u prostoru Muzeja

³ *U Dobrinju milo zvoni zvone*, Ustanova Ivan Matetić Ronjgov, 1982.; *Staroslavenska misa Dobrinj* 2001. Ustanova Ivan Matetić Ronjgov; *Slavim Te, Gospode*, 2003., Ustanova Ivan Matetić Ronjgov; *Lusmarine moj zeleni*, Ustanova Ivan Matetić Ronjgov, 2008.; *Početnica za svirku sopela i kanat po starinsku*, Ustanova Ivan Matetić Ronjgov, 2011.

- Dio multimedijalnog vodiča
- Videoprikaza izložbi
- Muzejski dokumentarno-povjesni filmova koji su sastavnih dijelovi izložbe
- Filmova koji su producirani od Muzeja kao muzejska izdanja

Pritom svakako treba istaknuti, da se osim zaštite građe i promocije zbirke, Muzeja ili izdanja, prednosti digitaliziranja potom korištenja građe u izložbenim projektima odnose i na izbjegavanja korištenja popularnih zvučnih zapisa suvremenih izvođača, koje bi uglavnom završavalo terećenjem Službe zaštite autorskih muzičkih prava (ZAMP-a). Korištenjem **vlastitih digitaliziranih zapisa** u Muzeju se rade različite kompilacije za projekte koji se zvučno reproduciraju u prostoru, te se na taj način ostvaruju različiti vidovi glazbenih podloga.

Uz novu zgradu «Sopta i kavat - izvorna putna gledišta oko Kralja, kave i Pivnaru», u izdavateljstvu Muzeja grada Rijeke

SOPNJA I KANAT – IDENTITET NAŠEGA KRAJA

Muzzej grada Rijeke posjeduje jednu od najcijenitijih glazbenih zbirki koja u svom fundusu čuva atraktivne primjere gramofonu, gramofonskih ploča i ostalih zvučnih zapisa. Zato je Muzej poslijednjih godina objavio tri glazbenu CD-a: "Caroena Igra - zbirka gramofona i rječnika diskografije", "Johann Zajtz - plesne skladbe" i sada "Šopinja i kanat - izvorna pušča glazba otoka Krka, Istre i Primorja".

Editor Bell Peacock

Bogata muzyczna gospodarka skutkuje pojawieniem się gromadzących się fikcji Bell Peacocka (w 1931, 1933, 1935) i kolejnej Edmunda Bell Peacko (w 1936). Zajęcia U porządku od 1927, do 1933 roku Edmunda Bell Peacko uzupełniają się o nowe formacje rozbudowane. Zarazże, co w 1934 roku pojawia się Mieczysław Szełota, Paris Studio, wtedy Denisa i Ewy Tymanków.

Strani nsuzilcolexi

Do tej pory poznawano kilka, lecz życzliwa analiza 30. stycznia 2011 roku była najbardziej szczegółowa i szczegółowa i przedstawiała możliwość przeprowadzenia kolejnych działań na terenie gospodarki i społeczeństwa. W tym celu wykorzystano dane z informacji Morskiej (Bom-1968 - Czata, 2005), a także z głosów mieszkańców gospodarki i społeczeństwa, aby zidentyfikować najważniejsze problemy i potrzeby na terenie gospodarki i społeczeństwa. W tym celu wykorzystano dane z informacji Morskiej (Bom-1968 - Czata, 2005), a także z głosów mieszkańców gospodarki i społeczeństwa, aby zidentyfikować najważniejsze problemy i potrzeby na terenie gospodarki i społeczeństwa.

Problematika narodního hlasu kvůli zájmu o svou vlastnost i vlastnosti svého soupeře je významnější než význam produkce, která by mohla být vytvořena.

Stabila - Istris Biotech se degli spesso no-
glia la vita. Se ci sono i problemi di placenta, pro-
teggendo e aiutando il placenta nascita,
lo si apprezzano con tanta LORANDI® proteina
che favorisce una crescita sana del bambino.
Zaffarola - Istris Biotech è un farmaco
prodotto dalla erbe composta per metabolismo e
respirazione. Contiene Luteina proteica come la
beta-Sitosterolo e Prostamina D'acqua Camponi, Mucor-
e viene Massimo Ruggiò e maneggiato
Montepulciano con le foglie, lasciando giaceva
il dito di aperto prima di posizionare l'irri-
tante, finora è stato usato anche l'acqua
per le erbe mediche prenderà.

Postupak digitaliziranja zvučnih zapisa:

1. prebacivanje zvučnih zapisa s gramofonske ploče u WAW, MP3, AIFF, MIDI format
 2. sempliranje: pretvaranje analognog zapisa zvuka na gramofonskoj ploči pomoću analogno-digitalnog konvertera u digitalne podatke
 3. AD konverter u diskretnim vremenskim razmacima mjeri intenzitet analognog signala i dobivenu vrijednost pretvara u binarni kod
 4. Analogni ulaz → Niskopropusni filter → Uzorkovanje → Kvantiziranje → Kodiranje → Digitalni izlaz
 5. analogni signal se digitalizira primjenom modulacije s kodiranim signalom (PCM – Pulse-Code Modulation)
 6. digitalni zvučni zapis u formatu MP3 pohranjuje se na memorijsku jedinicu

7. digitaliziranu zvučnu snimku može se pohraniti na raznim nositeljima zvuka (CD, DVD, CD/DVD-ROM, memorijska kartica, mreža...)
8. bez obzira na medij pohrane digitalnog zvučnog zapisa, zvučni val je pohranjen kao niz brojeva u binarnom sustavu, a formati digitalnih zvučnih zapisa su MP3, WAW AIFF, MIDI

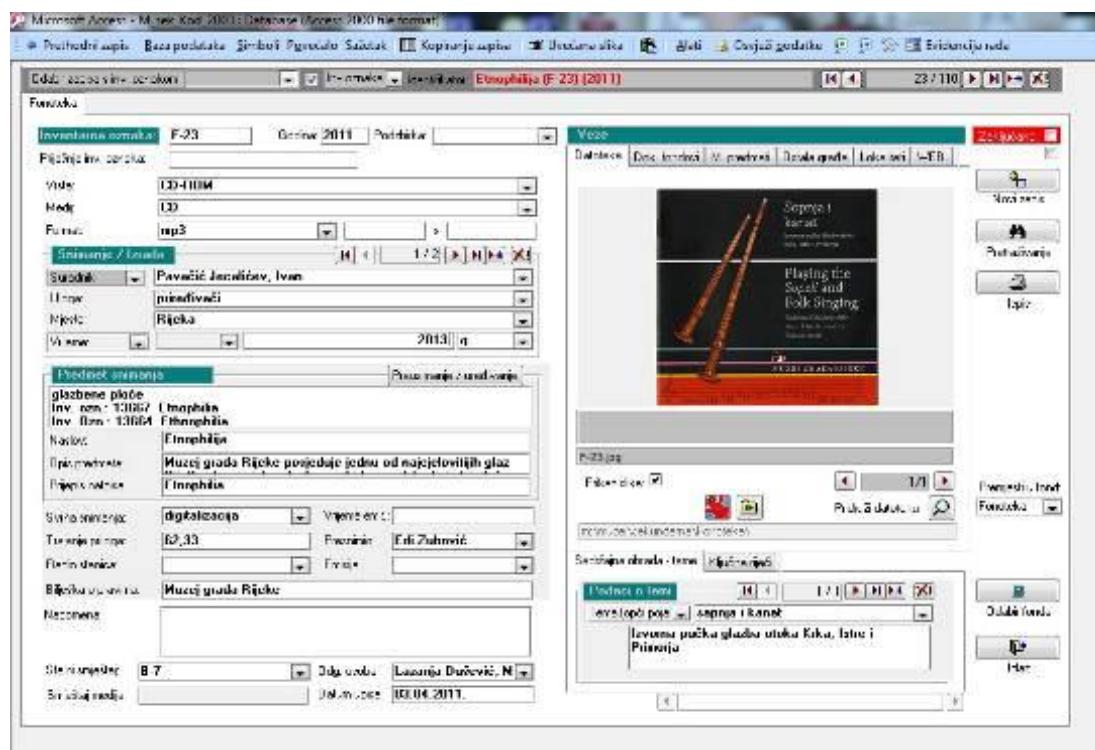
U *Međunarodnim smjernicama za podatke o muzejskom predmetu*, koje je izdao ICOM-ov komitet za dokumentaciju CIDOC, kao glavni ciljevi muzejske dokumentacije navode se osiguravanje odgovornosti za predmete, doprinos sigurnosti predmeta, stvaranje povijesnog arhiva o predmetima te omogućavanje fizičkog i intelektualnog pristupa predmetima⁴. Uvođenjem integriranoga muzejskog informatičkog sustava postignuti su primarni ciljevi: odgovarajuća razina zaštite građe olakšanim i jednostavnijim pristupom. Sekundarna dokumentacija predstavlja prijenos primarne dokumentacije u druge medije. *Pravilnikom o sadržaju i načinu vođenja muzejske dokumentacije o muzejskoj građi*⁵, sekundarna muzejska dokumentacija obuhvaća popratne i dopunske fondove muzejske djelatnosti. Koherencijom među muzejskim računalnim programima polako briše granice između primarne i sekundarne dokumentacije jer se koristi i u njezinu stvaranju i u dalnjem procesuiranju dokumentiranih podataka. Sofisticiranim načinima pretraživanja poboljšana je mogućnost istraživanja građe i unaprijeđena stručna razina rada muzejskih djelatnika. Potpuno prilagodljiv ispis i raznovrsno oblikovanje podataka olakšali su stvaranje sadržaja namijenjena distribuciji na različitim nosačima, formatima i tiskovinama. Time je stvorena platforma za jednostavniju prezentaciju fundusa muzeja srodnim institucijama i široj javnosti, što je na kraju krajeva obveza, ali i velika odgovornost Muzeja. Baza podataka i

⁴*Međunarodne smjernice za podatke o muzejskom predmetu: CIDOC-ove podatkovne kategorije*, Vijesti muzeala i konzervatora, 1–4, 1999., str. 8.

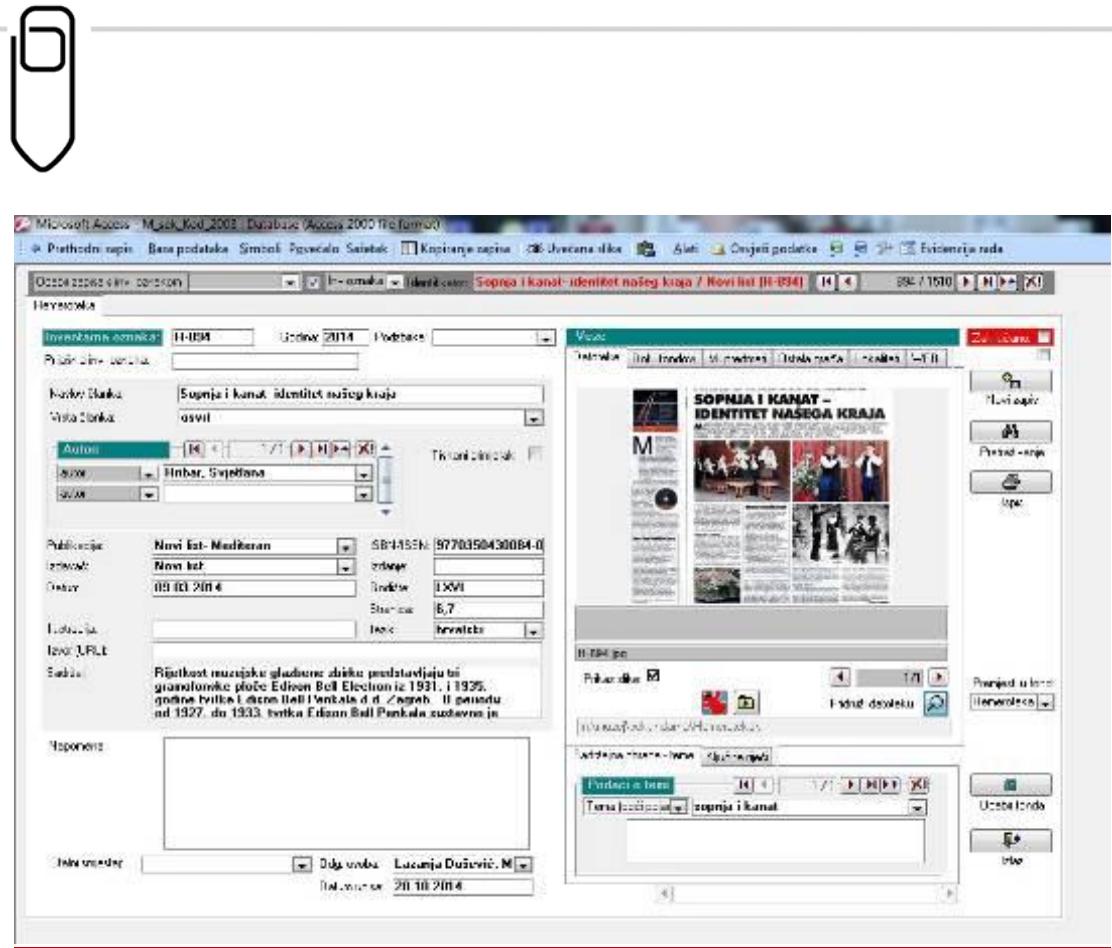
⁵*Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja muzejske dokumentacije o muzejskoj građi*, Narodne novine, 108, 2002., čl. 23.

dokumentiranje zvučnih zapisa kreću se od inventiranja predmeta odnosno evidentiranja podataka sa samog inventiranog predmeta u računalnoj bazi, gdje se sam predmet inventiranjem dokumentira odnosno gdje su objedinjenu svi podaci o gramofonskoj ploči ili magnetskoj vrpci, potom nakon digitaliziranja odnosno formiranja mp3 zvučnog zapisa formira se jedinica u fonoteci koja se vezuje uz sam predmet u računalnoj bazi. Nakon objavlјivanja nosača zvuka koji sadrži više zvučnih zapisa otvara se jedinični zapis u izdavačkoj djelatnosti u kojem je obrađeno izdanje sa svim metapodatcima. Na ovo se povezuju evidencija izložbena djelatnost sa svim podatcima ukoliko je izdanje bilo dio neke izložbe ili evidencija posebnih događanja ukoliko je glazbeno izdanje bilo objavljeno u sklopu posebnog događanja, te hemerotekom u kojoj su evidentirani novinski članci sa temom ovog projekta.

Kao krajnji rezultati realizacije ovog suvenira postignuti ciljevi: zaštićenost građe, promocija ovakvog tipa nematerijalne baštine , te ostvarena prodaja proizvoda od 30% u preprodaji, gdje treba istaknuti da je ovaj muzejski suvenir rasprodan u cijelosti u roku od nekoliko mjeseci, te je u tijeku postupak pripreme za ponovno objavlјivanje (reprint).

Literatura:

Lipovšćak, Veljko; *Fonografija u Hrvatskoj 1927.–1997.*, str.21., Tehnički muzej Zagreb, 1997.

Pavačić Jecalićev, Ivan; *Lusmarine moj zeleni- Pučka glazba otoka Krka*, Ustanova Ivan Matetić Ronjgov, 2008.

Karabaić, Nedeljko; *Muzički folklor Hrvatskog primorja*, Novi list, 1956.

Semanski, Vikica. *Određivanje vrste zapisa u katalogizaciji digitalizirane mrežnezvučne građe*, Vjesnik bibliotekarstva Hrvatske, Vol.55 No.2, 2013., str. 111.-120.

Fonografski izvori:

1.–42. *Etnophilia*, (M 1 – 10) Nedeljko Karabaić, *Muzički folklor Hrvatskog primorja i Istre*, Novi list, Rijeka 1956.

43.–46. Edison Bell Electron Z.2070 (1931.), Edison Bell Penkala d.d. Zagreb

47.–51. Edison Bell Electron Z.2105 (1935.), Edison Bell Penkala d.d. Zagreb

52.–54. Edison Bell Electron Z.2123 (1935.), Edison Bell Penkala d.d. Zagreb

55.–56. *Sopnja i kanat iz Drage Bašćanske* – privatni zapisi na magnetofonskoj vrpci, Alfons Maisen i Telja Tas (1954).

57.–58. *Vrbniče nad morem*, Jugoton SY-1372 (1969.), Jugoton, Zagreb

Marija Lazanja Dušević

viša dokumentaristica

Muzej grada Rijeke

Muzejski trg 1/1

Rijeka

lazanjam@gmail.com

Audio- vizualna građa kroz prezentaciju izložaba na internetskim stranicama

Muzeja grada Rijeke

Audio-visual materials from exhibitions on Museum

The City Museum of Rijeka Website

Sažetak:

Audiovizualna građa predstavlja bitan segment u većini izložbenih projekata Muzeja grada Rijeke, dok su neki projekti ostvareni upravo zahvaljujući njoj. građa sekundarnih fondova Muzeja, odigrala je iznimnu važnost u realizaciji putujućih izložaba te izložaba za koje je bila nemoguća realizacija posudbe muzejskih eksponata. Produciji i distribuciji ovakve građe doprinjela je mrežna stranica Muzeja grada Rijeke osmišljena još 2004. godine kada se uvidjelo potrebitim prezentirati atraktivnu muzejsku građu i izložbe internetskim korisnicima. U Muzeju tijekom posljednjih godina održano je niz velikih projekata koji bi se osim izložbenog dijela uglavnom sastojali i od niza radionica, predavanja, povijesnih prezentacija, okruglih stolova i promocija monografija. Obzirom da Muzej nema stalni postav, izložbe koje su se organizirale posljednjih godina bile su vrlo atraktivne i interesantne korisnicima muzeja, te se stoga uvidjela potreba za dugotrajnijom prezentacijom izložaba

putem interneta. Prednosti su raznolike od same promocije muzeja kroz izložbenu i izdavačku djelatnost, jednostavnija dostupnost informacija, trajniji „život“ izložbe, pa sve do prezentacije dokumentarističke djelatnosti. Strategija internetske prezentacije nije ostala na tome da se prikazi online izložaba prezentiraju na način da se jednostavno postave na stranicu, već se odredio konceptualni zadatak dizajneru da osmisli i kreira poseban dio sitea koji korespondira sa samim dizajnom izvorne izložbe i da se onda na takvu stranicu, kao njen sastavni dio uključe i multimedijalni dodatci poput foto galerija i filmskih prikaza izvornih izložaba. Različiti su kreativni pristupi u prezentaciji izložbe na internetskoj stranici Muzeja, što ovisi o dizajneru izložbe ali i o samoj izvornoj izložbi, njenoj tematici i opsežnosti. Broj korisnika interneta u svijetu rapidno raste, te je u prošloj godini evidentirano 34.3 % svjetske populacije korisnika interneta. Novo tehnološko doba rezultiralo je sublimacijom medija, Interneta i telekomunikacije. Sadašnji razvoj informatičkog dizajna ide u tom smjeru da će uskoro online prezentacija izložbe biti ekvivalentna onoj u prostoru, te da će se svaka muzejska izložba morati postaviti i online sa jednako toliko dizajnerske kreativnosti i promišljanja kao izvorna izložba u prostoru.

Keywords: Online exhibitions, Presentation, Audio-visual materials, Secondary documentation, Website, Internet, Visitors, Virtual exhibitions

Abstract

The number of Internet users in the world is rising rapidly, and in the last year it was recorded that 34.3% of the world's population used the Internet. The new technological age has resulted in a sublimation of media, the Internet and telecommunications. The current development of information design is tending towards a state in which an online presentation

of an exhibition will soon be equivalent to one in the actual space, and where every museum exhibition will have to be put online with just as much design creativity and thought as the original exhibition in the space. The Web site of Rijeka Municipal Museum was formed in

2004, when it was realised that it was important to present attractive museum material and exhibitions to Internet users. In the Museum, during the last few years, a number of large projects have been implemented, that, backing up the visual exhibition, have comprised numerous workshops lectures, historical presentations, roundtables and promotions of books. Since the Museum does not have, nor will it in the near future, a permanent display, the exhibitions that were organised in the last few years were very attractive and interesting to museum users, and hence the need was seen for a longerlasting presentation of the exhibitions on the Net. The advantages are diverse, including the promotion of the museum through its exhibition and publishing activities, simpler availability of information, exhibition longevity, and the presentation of the documentary activity. The strategy of Internet presentation was not restricted to showing exhibitions online, presenting them by simply putting them on the site. Instead, the designer was given the conceptual task of devising and creating a special part of the site to match the actual design of the original exhibition, and of involving multimedia extras like a photo gallery and films of the original exhibitions and making them an integral part of the site.

Ključne riječi: online izložbe, prezentacija, audio-vizualna građa, sekundarna dokumentacija, mrežne stranice, Internet, posjetitelji, virtualne izložbe

Posljednjih godina zabilježena je tehnološka revolucija u pretraživanju mrežnih stranica putem interneta i pametnih telefona uslijed sublimacije medija, Interneta i telekomunikacija. Rezultat toga je jednostavnija, brža i sofisticiranija aktivnost korisnika prema sadržajima internetske potražnje. Pregledne aplikacije i sofisticirani *touch screenovi* omogućuju korisnicima da iznimno brzo pregledaju sve informacije koje im muzeji nude na mrežnim stranicama. S obzirom da se korisničke potrebe mijenjaju paralelno sa razvojem tehnologija, prezentiraju se različite vrste online informacija koje muzeji plasiraju svojim korisnicima. Na internetskim stranicama pojedinih velikih muzeja u svijetu omogućene su raznolike ponude od osnovnih informacija o muzeju pa sve do skupina usko specijaliziranih podataka poput pregledavanja procesa restauracije, zatim internih muzejskih kanala na kojim sa puštaju snimke okruglih stolova, predavanja, prezentacijski muzejski filmovi, interaktivno sudjelovanje na e-radionicama, tematskim igricama, blogovima, članstvima, donacijama itd. Virtualni muzeji koji postoje isključivo online, nude virtualno razgledavanje eksponata koji se u fizičkom svijetu ne nalaze u istom muzeju, državi, kontinentu ili pak virtualno razgledavanje određenih imaginarnih eksponata koji ne postoje ni u stvarnom svijetu. Takav pristup rezultira time da informacijske i komunikacijske tehnologije „ne služe samo kao alat za obradu podataka i njihovo plasiranje i prezentiranje, već mogu biti i poticaji za kulturni razvoj.“¹ Pristup pregleda mrežnih stranica bitno se promjenio i prosječni online posjetitelj više ne traži isključivo osnovne informacije o muzeju, zbirkama, izložbama već želi online pregledati/posjetiti izložbu ili sudjelovati u interaktivnim radionicama. Brojevi online posjetitelja veći su od broja posjetitelja u prostoru muzeja i „mnogi od tih posjetitelja već su uključeni u interaktivno učenje“² u vidu različitih radionica. Iz dana u dan sve je veća internetska posjećenost online izložaba u odnosu na posjećenost izvornih izložaba u muzejima. Sadašnji razvoj informatičkog dizajna ide u tom smjeru da će uskoro online

¹ Giaccardi, Elisa. Collective Storytelling and Social Creativity in the Virtual Museum: A Case Study. *Design Issues*, 22(3):29–41, 2006.

² Hawkey, Roy. Learning with digital technologies in museums, science centres and galleries; Futurelab, 2011.

prezentacija izložbe biti ekvivalentna onoj u prostoru, te da će se svaka muzejska izložba morati postaviti i online sa jednako toliko dizajnerske kreativnosti i promišljanja kao sama izložba u prostoru.

Audiovizualna građa predstavlja bitan segment u većini izložbenih projekata Muzeja grada Rijeke, dok su neki projekti ostvareni upravo zahvaljujući njoj. Upravo građa sekundarnih fondova Muzeja, odigrala je iznimnu važnost u realizaciji putujućih izložaba te izložaba za koje je bila nemoguća realizacija posudbe muzejskih eksponata. Produciji i distribuciji ovakve građe doprinjela je mrežna stranica Muzeja grada Rijeke formirana još 2004. godine kada se postavljajući izložbu *Čarobna igla- zbirka gramofona i riječka diskografija* kada se uvidjelo potrebitim prezentirati korisnicima internet stranica atraktivnu muzejsku građu i izložbu. Tada je Muzej angažirao dizajnera Klaudija Cetinu profesora u Academia del Belle Arti iz Milana, da osmisli vizualni koncept internetske stranice. Trenutno je Muzej u fazi pripreme novog vizualnog rješenja sitea, međutim, nadogradnje koje se odnose na svaku izložbu ne ovise o nametnutom vizualnom rješenju početne stranice već o izložbi koja se prezentira. U Muzeju tijekom posljednjih godina održano je niz velikih projekata³ koji bi se osim izložbenog dijela uglavnom sastojali i od niza radionica, predavanja, prezentacija, okruglih stolova i promocija monografija. Obzirom da Muzej nema stalni postav, te da su se veliki izložbeni projekti tematski bavili atraktivnim temama riječke povijesti, izložbe koje su se organizirale posljednjih godina bile su vrlo interesantne korisnicima muzeja. Često bi se dešavalo to da su nakon završetka i skidanja izložbe posjetitelji još uvijek dolazili da još jednom pogledaju izložbu, te se stoga uvidjela potreba za dugotrajnjom prezentacijom izložaba putem interneta. Posljednjih godina povećavanjem broja održanih izložbenih projekata, time i snimljenih filmskih prikaza, došlo se do ideje da se svaka od velikih izložaba, zajedno s filmskim prikazima prezentiraju na internetskim stranicama Muzeja. Time se omogućila jednostavnija preglednost i dugotrajnije virtualno

³ Adamićev doba 1780.-1830., Merika- iseljavanje iz Srednje Europe u Ameriku 1880.-1914., Riječki torpedo-prvi na svijetu, Čarobna igla-zbirka gramofona i riječka diskografija, Emigration from Central Europe to America 1880.-1914. i dr.

pohranjivanje izložbe, odnosno omogućilo se posjetiteljima da virtualno razgledaju izložbu, ukoliko su propustili pogledati izvornu izložbu u samom prostoru Muzeja. Prednosti su raznolike, od same promocije muzeja kroz izložbenu i izdavačku djelatnost, jednostavnija dostupnost informacija, trajniji „život“ izložbe, pa sve do prezentacije dokumentarističke djelatnosti. Od kada se počelo sa ovakvim pristupom 2004. godine do danas, na muzejski site postavljeno je 19 online izložaba: *Čarobna igla- zbirka gramofona i riječka diskografija*, *Adamićev doba 1780.-1830.*, *Ninoslav Kučan, Merika- iseljavanje iz Srednje Europe u Ameriku 1880.-1914.*, *Reklama u Rijeci 1890.-1940.*, *Tvornica papira u Muzeju grada Rijeke*, *Riječka numizmatika*, *Očeva država- majčin sin*, *Rijeka nakon 3. svibnja 1945.*, *Andrija Čičin-Šain*, *Trsatsko svetište u zbirkama Muzeja grada Rijeke*, *Willy- zlatne godine filmskog plakata*, *Riječki torpedo- prvi na svijetu*, *Riječka luka*, *Vrijeme je da osvježiš sjećanje-akvizicije 2006.-2010.*, *Drago mi je Gervais*, *Emilio Ambrosini*, *Ervin Debeuc i Emigration from Central Europe to America 1880.-1914.*

Strategija internetske prezentacije nije ostala na tome da se prikazi online izložba prezentiraju na način da se jednostavno postave na stranicu, već se odredio konceptualni zadatak dizajneru⁴ da osmisli i kreira poseban dio sitea koji korespondira sa samim dizajnom izvorne izložbe i da se onda na takvu stranicu, kao njen sastavni dio uključe i multimedijalni dodatci poput foto galerija i filmskih prikaza. Različiti su kreativni pristupi u prezentaciji na internetskoj stranici Muzeja, što ovisi o dizajneru izložbe ali i o samoj izvornoj izložbi, njenoj tematiki i opsežnosti, međutim u svim online prezentacijama jedinstvena je koncepcija koja se sastoji od podjele na:

- uvod u samu tematiku izložbe
- detaljni tematski prikaz izložbe
- foto i video galeriju koja uključuje i filmski prikaz
- radionice (ukoliko su bile uključene u koncepciju izvorne izložbe)
- impressum.

Uvodom u tematiku izložbe obrazlaže se razlog i način postavljanja izložbe, dizajnerski i/ili autorski osvrt, te sažeti prikaz izložbe. Sažetom preglednošću uvodnog dijela zadovoljava se brzi pregled izložbe i njene svrhe.

Detaljni tematski prikaz online izložbe opisno prati samu koncepciju izvorne izložbe, često je podijeljen na opširan tekst izložbe, biografiju, ostvarenja⁵ i lenu/kronologiju vremena ili jednostavno prenosi doslovnu tematsku podjelu prenesenu iz kataloga izložbe (*Riječki torpedo- prvi na svijetu i Vrijeme je da osvježiš sjećanje-akvizicije 2006-2010*). Neke od

⁴ Dizajneri Klaudio Cetina, Vesna Rožman i Bojan Kukuljan.

⁵ Podjelu na biografiju i ostvarenja ukoliko je riječ o monografskim izložbama: Andrija Čičin –Šain, Ninoslav Kučan, Emilio Ambrosini.

izložba uključivale su i postavljanje kataloga izložbi u cijelosti u pdf formatu⁶ (*Merika-iseljavanje iz Središnje Europe u Ameriku 1880.-1914.*, *Emigration from Central Europe to Amerika 1880.-1914.*), te postavljanje pripremljenih promidžbenih i tiskovnih materijala sa fotografijama za objavu⁷.

U foto i video galeriji naglasak je na prezentaciji izvorne izložbe. Foto galerija uključuje fotografije eksponata i/ili fotografije same izložbe u prostoru Muzeja. Za izložbu *Riječki torpedo-prvi u svijetu* izrađen je DVD vodič po izložbi⁸ koji se također planira ugraditi na istoimeni site, dok su zasad dostupni samo fotografije izložbe i filmski prikazi izložbe. Kod velikih izložbenih projekata video galerija uključuje nekoliko filmova od kojih se jedan odnosi na sam prikaz izložbe u prostoru Muzeja, dok se ostali filmovi odnose na video ostvarenja prezentirana na samoj izložbi u Muzeju i tematski su predstavljala sastavni dio izvorne

⁶ Online izložbe *Emigration from Central Europe to America 1880.-1914.* Dostupno na: www.muzej-rijeka.hr/merika-new-york/, *Merika- iseljavanje iz Središnje Europe u Ameriku 1880.-1914.* Dostupno na www.muzej-rijeka.hr/merika/

⁷ Online izložba *Emigration from Central Europe to America 1880.-1914.* Dostupno na www.muzej-rijeka.hr/merika-new-york/

⁸ *Riječki torpedo- prvi na svijetu; virtualna šetnja s audio vodičem*, DVD, IZD-139, MGR 2011.

izložbe (*Merika- iseljavanje iz Srednje Europe u Ameriku 1880.-1914., Drago mi je Gervais, Riječki torpedo- prvi na svijetu, Emigration from Central Europe to America 1880.-1914.*). Dva su dakle tipa filmova koja se uključuju u koncepcije izložbenih projekata a time i u online izložbe, a prezentiraju u video galeriji: tematski filmovi i filmski prikazi izložaba.

Tematski filmovi kao sastavni dio izložbe u svoj proces nastanka uključuju profesionalne snimatelje, redatelja, stručne suradnike i istraživače, za razliku od prikaza izložbi koje snimaju djelatnici muzeja. Ovakvi filmovi predstavljaju dodatni vid interpretativnog materijala, a njihova uloga je pružanje šireg raspona podataka o temama izložbe s ciljem obogaćivanja iskustva posjetitelja van onoga što mogu razabrati samo iz vizualnog dojma izložbe u prostoru muzeja. Tematski filmovi koji su duži od 15 munuta zbog svoje opsežnosti reduciraju se na način da se na internetsku stranicu postavi samo isječak iz filma (*Drago mi je Gervais*).

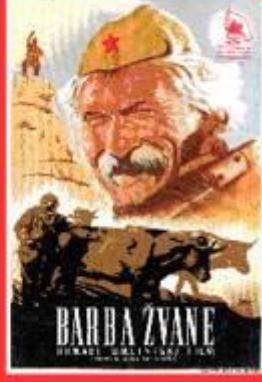

UVOD POSTAV IZLOŽBE GALERIJA **FILM** GLAZBA IMPRESSUM

GERVAIS NA FILMU

BARBA ŽVANE, 1949.
dugometražniigrani film

Žanr: ratni
Redatelj: Vjekoslav Afric
Scenaristi: Drago Gervais i Vjekoslav Afric prema noveli D. Gervaisa Volovi dolaze
Glazba: Krešimir Baranović
Tehnika: 35 mm, crno-bijeli
Distributer: Zvezda-film, Beograd
Uloge: Desanka Berić, Dragomir Felba kao Barba Žvane, Dušan Dobrović, Mića Tatić

Internet 100%

Prikazi izložaba snimaju se mini DV kamerom, a njihovo trajanje ograničeno je na cca 5 minuta. Prilikom snimanja prikaza uvidjela se potreba za glazbenom podlogom, obzirom da su filmski prikazi izložbi bez glazbene podloge nedovoljno atraktivni online posjetiteljima. Pri samom odabiru glazbene podloge uzelo se u obzir to da je Muzej objavio dva nosača zvuka, koje smo željeli iskoristiti prezentirajući ih u vidu glazbene podloge filmskih prikaza izložaba. Riječ je o glazbi s nosača zvuka *Čarobna igla*, kojeg je muzej objavio uz istoimenu izložbu 2004. godine⁹, te nosaču zvuka *Johann Zajitz- Pledne skladbe*¹⁰, kojeg je Muzej objavio u sklopu projekta *Adamićevo doba 1780.-1830.*¹¹

⁹ Dubrović, Ervin. *Čarobna igla*, nosač zvuka, CD-ROM; F-16, Muzej grada Rijeke, 2008.

¹⁰ Stefanutti, David. Johann Zajitz, Riječki salonski orkestar, dizajn Klaudio Cetina, CD-ROM; F-1, Muzej grada Rijeke, 2005.

¹¹ Online izložba Adamićevo doba. Dostupno na : <http://www.muzej-rijeka.hr/adamicevo-doba/>

Pedagoški rad i radionice dio su velikih izložbenih projekata, pa jednako tako i neizostavni dio njihovih online prezentacija. Na internetsku stranicu postavljaju se tekst poziva radionice, tekst opisa radionice, fotografije same radionice, fotografije radova, te eventualne fotografije izložbe radova polaznika radionice.

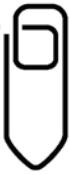
Društvene mreže također imaju bitnu ulogu u prezentaciji online izložaba, jer je najbrži put plasiranja upravo putem njihovog korištenja (Facebook, Twiter). Nakon postavljenja stranice sa izložbom na siteu Muzeja, nužno je postavljanje istog linka i na društvene stranice, čime se ubrza put informacija do krajnjeg korisnika.

Broj korisnika interneta u svijetu rapidno raste i u 2012. godini iznosio je oko 2,4 milijarde, što iznosi 34,3 % svjetske populacije, od čega čak 518,512,109 u Europi (63% stanovništva Europe). Najveći broj korisnika bilježe sjeverne europske zemlje (Island 97,1 %, Norveška 96,9%, Švedska 92,7%,).¹² Na području Hrvatske u 2012. godini statistika bilježi 3 167 838 Internet korisnika što je 70.8 % stanovnika Hrvatske ili 0,6 % stanovnika Europe. Muzej grada Rijeke bilježi veliku posjećenost putem internetskih stranica, riječ je o 38 896 posjetitelja u 2012. godini¹³. Broj posjetitelja godišnje raste 8 do 10 %. Razlog tomu je što

¹² Podaci preuzeti sa www.internetworld.stats

¹³ Podatak statističke podrške internetske stranice Muzeja grada Rijeke. Dostupno na www.muzej-rijeka.hr/stats/

razvojem informacijske tehnologije rastu i mogućnosti prijenosa vizualnih sadržaja prema korisnicima, a ostvaruje se i daljnji iskorak izvan prostornih i vremenskih granica muzeja, te se ostvaruju i značajni koraci prema dalnjem virtualnom povezivanju, prezentaciji i promociji muzeja. Muzej grada Rijeke online izložbama slijedi spomenute korake virtualne prezentacije, jer upravo s razvojem informacijske tehnologije i mrežnih komunikacija rastu i mogućnosti distribucije i prezentacije informacija. Sve online izložbe mogu se pogledati na linku www.muzej-rijeka.hr

Popis literature:

1. Giaccardi, Elisa. Collective Storytelling and Social Creativity in the Virtual Museum: A Case Stud; Design Issues, 22(3):29–41, 2006.
2. Hawkey, Roy. Learning with digital technologies in museums, science centres and galleries; Futurelab, 2011.
3. Oxford dictionary of computing, Oxford University press, Oxford, 1996.

Popis fotografija:

1. izložbom Čarobna igla- zbirka gramofona i riječka diskografija započeta je online prezentacija izložaba, www.muzej-rijeka.hr/carobna-igla/index.htm
2. izložba Adamićevo doba 1780.-1830., www.muzej-rijeka.hr/adamicevo-doba/
3. izložba Ninoslav Kučan, www.muzej-rijeka.hr/ninoslav-kucan/
4. izložba Tvorница papira u Muzeju grada Rijeke prva je muzejska izložba u koju je osim foto galerije uključena i video galerija, muzej-rijeka.hr/tvornica-papira/index.html
5. izložba Reklama u Rijeci 1890.-1940., www.muzej-rijeka.hr/reklama-u-rijeci/
6. izložba Merika po prvi puta uključuje i tematske filmove, www.muzej-rijeka.hr/merika/

7. video galeriji izložbe Drago mi je Gervais ima prikaz izvorne izložbe i isječak iz temetskih filmova, www.muzej-rijeka.hr/drago-mi-je-gervais/
8. izložba Riječki torpedo- prvi na svijetu, www.muzej-rijeka.hr/torpedo/
9. izložba Vrijeme je da osvježite sjećanje- akvizicije 2006.-1010., www.muzej-rijeka.hr/akvizicije-2006-2010/
10. izložba Emilio Ambrosini,detaljno razrađena dizajnerska koncepcija, www.muzej-rijeka.hr/ambrosini/
11. izložba Emigration from Central Europe to America 1880-1914. sa detaljno razrađenom multimedijskom prezentacijom, www.muzej-rijeka.hr/merika-new-york/

Markita Franulić

dokumentarist savjetnik

Tehnički muzej Nikola Tesla

Zagreb

Vesna Dakić

dokumentarist savjetnik

Tehnički muzej Nikola Tesla

Zagreb

Evidencija i analiza posjetitelja Tehničkog muzeja Nikola Tesla - dokumentacija o posjetiteljima /korisnicima i za korisnike

*Record and analysis of visitors to the Technical Museum Nikola Tesla -
documentation about visitors / users and for users*

Sažetak

Evidencija posjeta jedan je od poslova dokumentarista u Tehničkom muzeju Nikola Tesla (TMNT). Detaljna i računalno vođena evidencija vodi se desetak godina i služi kao podloga za evaluaciju programa i rada s korisnicima i posjetiteljima Muzeja. Izrada statističkih pregleda važna je i za organizaciju rada i predlaganje programa Muzeja, strateško planiranje. Analiza posjeta nužna je i prilikom predlaganja projekata financiranih od strane EU.

Korisnici podataka o posjetu Muzeju su i stručne ustanove i pojedinci te Osnivač Muzeja i različite razine administracije.

Predstavljeni su podaci o posjećenosti TMNT u posljednjih 10 godina uz analizu trendova, a sve u svrhu boljeg planiranja te pristupa korisnicima i posjetiteljima Muzeja.

Ključne riječi: evidencija, analiza, posjet, korisnici

Abstract

Record of visits is one of the tasks of the documentarist at the Technical Museum Nikola Tesla (TMNT). A detailed and computerized record has been kept for ten years and serves as a basis for evaluation of programs and work with users and visitors of the Museum. Statistical analysis is also important for organizing the work and creating Museum programs as well as strategic planning. The visit analysis is also necessary when proposing projects funded by the EU.

Users of the data about the visit are also expert institutions and individuals as well as the founder of the Museum and various levels of administration.

In the paper, information about visits to the TMNT over the last 10 years has been presented with trend analysis, all for better planning and access to museum users and visitors.

Key words: record, analysis, visit, users

Uvod

Evidencija posjeta i obrada podataka vezanih za posjet Muzeju jedan je od poslova dokumentarista u Tehničkom muzeju Nikola Tesla (TMNT). Detaljna i računalno vođena evidencija vodi se desetak godina i služi kao podloga za evaluaciju programa i rada s korisnicima i posjetiteljima Muzeja. Izrada statističkih pregleda važna je i za organizaciju rada i predlaganje programa Muzeja te za strateško planiranje i upravljanje Muzejom. Analiza posjeta nužna je i prilikom predlaganja projekata iako nije presudan kriterij.

Korisnici podataka o posjetu su ponajprije Muzej i osnivač Muzeja, stručne ustanove i pojedinci te i administracija na različitim razinama.

Kroz prikaz podataka o posjetu TMNT u posljednjih deset godina, predstavljamo sustav prikupljanja i obrade podataka koje je razvila stručna služba Muzeja. Uz podatke o

posjećenosti TMNT sagledavaju se trendovi i određene specifičnosti, sve u svrhu boljeg planiranja te pristupa korisnicima i posjetiteljima Muzeja.

Dokumentacija o posjetu Tehničkom muzeju Nikola Tesla

Dokumentacija u Tehničkom muzeju Nikola Tesla aktivni je faktor u pristupu posjetiteljima i korisnicima na način da odgovara na potrebe Muzeja u pristupu korisnicima te da podaci služe Muzeju kao korektiv rada.

Dokumentacija o posjetiteljima / korisnicima sastoji se prije svega od brojčanih podataka o posjetu i strukturi posjetitelja, a vodi se za stalni postav, povremene izložbe, različite aktivnosti (predavanja, edukativne programe, tribine i dr.). S obzirom da se u Muzeju godišnje održi oko 5 tisuća stručnih vodstava, važno je voditi evidenciju o toj djelatnosti i to za svaki odjel u kojem se održavaju vodstva te po vodičima.

Podaci o posjetu s različitim pregledima i statistikama obrađuju se mjesечно i dostavljaju svim zaposlenicima u Muzeju.

Važan izvor podataka su mišljenja posjetitelja koja generiramo iz knjige dojmova, a 2015. godine, u sklopu priprema za prijavu programa za financiranje obnove Muzeja i povećanja atraktivnosti za turiste iz EU fondova, provedena je anketa među posjetiteljima o njihovu zadovoljstvu Muzejom te ti podaci služe i kao ulazni podaci za buduće komparativne analize.

Općenito, podaci o posjetu muzeju jedno su od mjerila kvalitete rada muzeja (ili prezentacije njihova rada). Pogrešno bi bilo taj kriterij uzimati kao najbitniji u evaluaciji rada no on je važan kao pokazatelj prisutnosti muzeja u javnosti, koliko muzej komunicira sa zajednicom te odgovara li potrebama i interesima posjetitelja. U statistici, podaci o posjetu pokazatelj su participacije stanovnika u kulturnim djelatnostima. Posjet može govoriti i o zanimljivosti i atraktivnosti muzeja, izložbi i drugih programske aktivnosti. Istraživanjima posjetitelja mjeri se uspjeh u postizanju ciljeva – muzeja u cjelini i pojedinih programa.

Za sam muzej podaci o posjetu služe za evaluaciju rada; kao pomoć upravi, kustosima, pedagozima, voditeljima PR-a i marketinga, dizajnerima i drugima u boljoj komunikaciji s posjetiteljima. Takvi podaci mogu ukazati na određene pojave i trendove te mogu poslužiti kao korektiv rada, programa te kao pomoć u planiranju i kreiranju programa. Podaci o posjetu i strukturi posjetitelja mogu biti pomoć upravi u stvaranju razvojnih planova, a u našem slučaju pokazali su se bitnim prilikom ponuda gostovanja izložbi iz

inozemstva te u pregovorima o sponzorstvu. Neizravno time mogu pridonijeti i boljem ostvarivanju prihoda muzeja.

Osim za potrebe u Muzeju, evidencija posjeta služi i korisnicima koji podatke dalje obrađuju i prezentiraju: Gradu Zagrebu (koji između ostalog od zagrebačkih muzeja traži posebne podatke o posjetu osoba i grupa posebnog socijalnog statusa), Muzejskome dokumentacijskom centru, Državnom zavodu za statistiku.

Rad s posjetiteljima u Tehničkom muzeju Nikola Tesla

Neposredan i svakodnevni rad s posjetiteljima u TMNT obuhvaća dežurne dnevne timove od tri do pet osoba koje čine stručni djelatnici svih zvanja i spremičice (s posebnim opisom poslova vezanim za rad s posjetiteljima), vodiči (Muzej ima tri stalno zaposlena vodiča), muzejski pedagog, organizator posjeta i komunikacije s javnošću, kustos - voditelj planetarija, receptant-prodavač, čuvari-vatrogasci – svi u okvirima opisa poslova svojeg radnog mesta. Kao vodiče Muzej redovito angažira i studente.

Neizravno, a gotovo svakodnevno, posjetiteljima se bave i dokumentarist obrađujući evidencije te računovodstvo.

Od studenoga 2013. godine, Muzej koristi elektroničku blagajnu koja služi i kao pomagalo u organizaciji posjeta te evidenciji broja i vrste posjetitelja. Softver je prilagođen potrebama Muzeja na način da omogućava izdavanje pojedinačnih i grupnih ulaznica (plaćenih i besplatnih) za posjet stalnom postavu, planetariju, izložbama (s nazivom izložbe), događanjima (s nazivom događanja), predavanju (s imenom predavača i naslovom predavanja), tribini (s imenom predavača i naslovom predavanja) te vožnju muzejskim tramvajem.

Grupne ulaznice sadržavaju ispis podataka koji je važan za kasniju obradu podataka te za daljnju komunikaciju s organizatorima grupnih posjeta. Ispis na ulaznici obuhvaća broj posjetitelja u grupi, kategoriju za koju se ulaznica izdaje (npr. stalni postav, planetarij izložba...), naziv grupe, cijenu i način plaćanja.

Iz blagajne se mogu dobiti sljedeći ispisi: popis grupe (npr. škola iz kojih dolaze s adresarom), popis tj. adresar turističkih agencija koje dovode grupe, broj prodanih karata, vrijednost prodanih karata, popis grupnih posjeta i zaključke blagajne.

Podaci iz blagajne glavni su izvor podataka za dokumentarista koji ih preuzima i obrađuje.

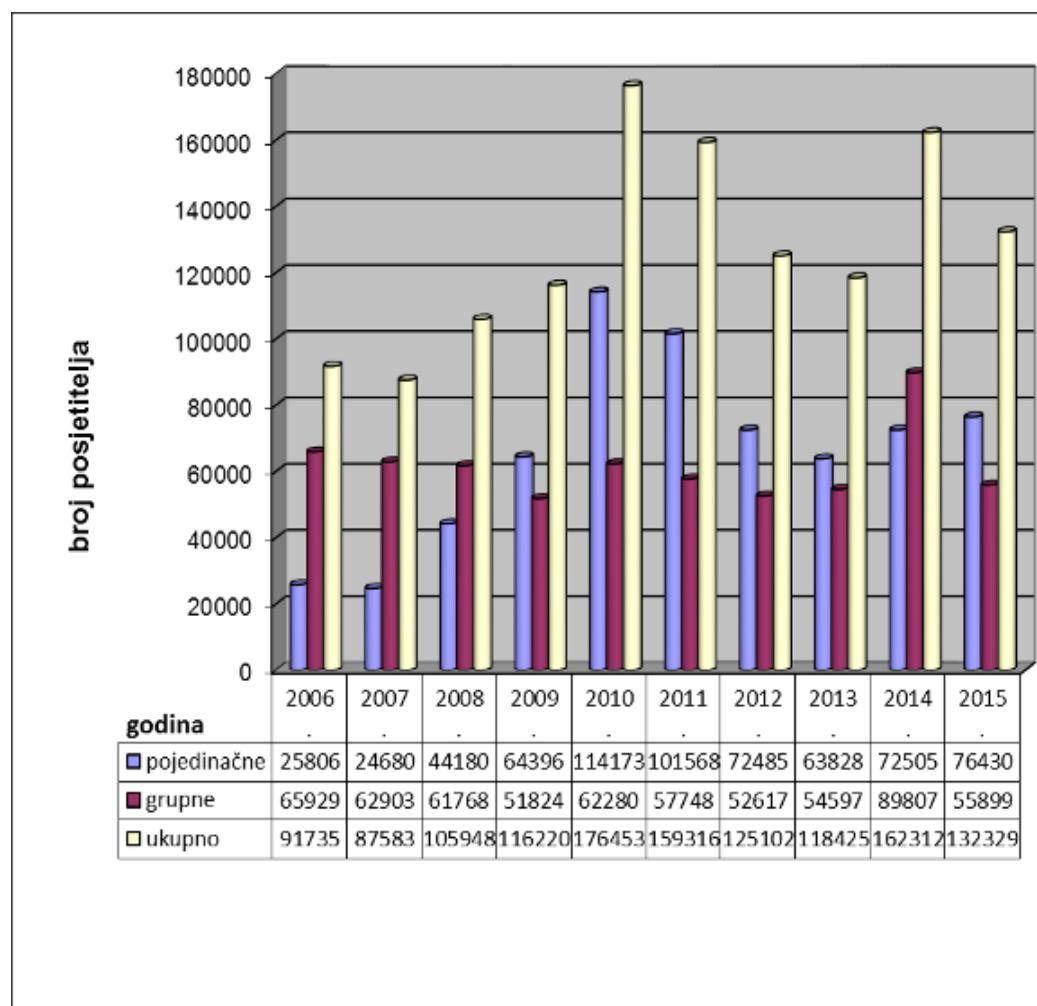

Kvantitativna analiza posjeta, 2006. – 2015.

Tehnički muzej Nikola Tesla prije svega koristi kvantitativnu analizu posjeta. Prema Anne Pennington¹ takvu bi analizu trebali provoditi svi muzeji jer ona pokazuje trendove promjene i pokazatelj je rada (performance indicator). Kvantitativna analiza daje objektivne rezultate izražene opisnom statistikom (opseg, prosjeci, postoci, odstupanja od standarda itd.)

U nastavku donosimo primjere kvantitativne analize podataka o posjetu TMNT u razdoblju od 2006. do 2015. godine s kratkim komentarima.

Odnos pojedinačnih i grupnih ulaznica, 2006. – 2015.

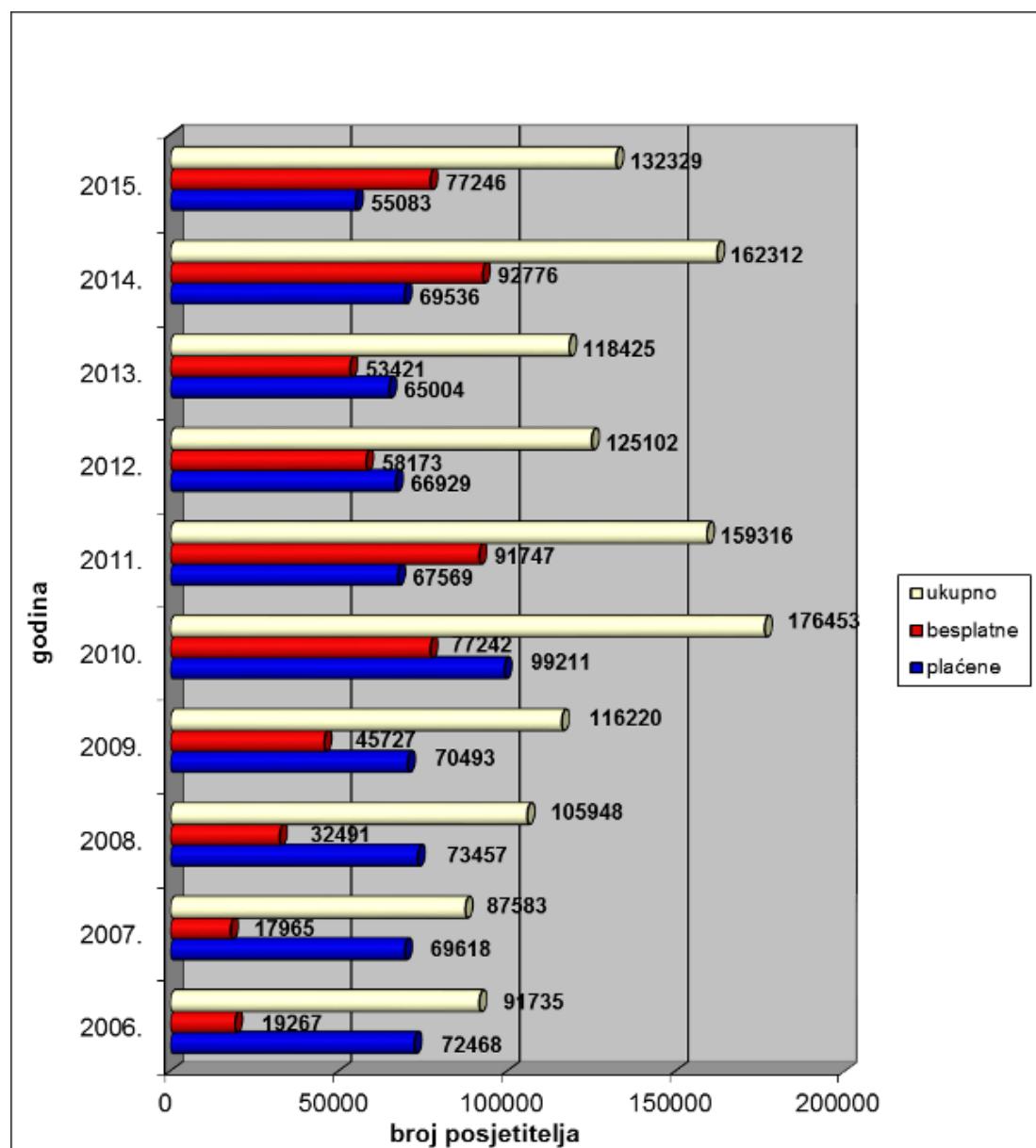

¹ Anne Pennington: Question time, Museum Practice 21 (2002), str. 54-56.

Podaci pokazuju opći porast broja posjeta od 2006. do 2010., zatim pad te ponovno porast broja posjeta od 2014. godine, što pripisujemo povećanju broja programa. Evidentan je porast broja posjeta 2015. u odnosu prema 2006. kao početnoj godini analize. Važan pokazatelj je porast broja individualnih posjetitelja koji pokazuje preokret od muzeja primarno usmjerenog organiziranim grupnim posjetima ka uravnoteženju odnosa između grupnih i pojedinačnih posjeta. Navedeni podaci kao i iskakanje broja pojedinačnih posjeta 2010. i 2011. pozivaju na izradu dodatnih analiza kojima bi se precizno utvrdili razlozi određenih trendova te temeljem toga planirao daljnji rad.

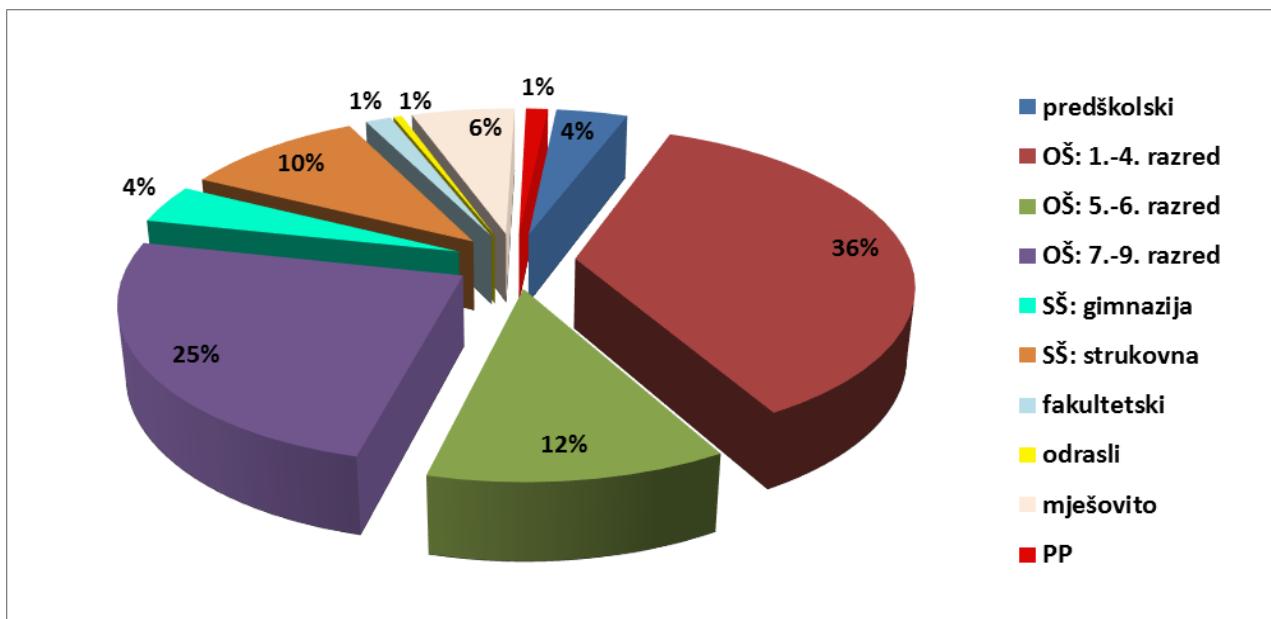
Odnos plaćenih i besplatnih ulaznica, 2006. – 2015.

Podaci pokazuju znatan porast broja besplatnih ulaznica u istraživanom razdoblju, što pripisujemo općenitom porastu broja programa te programa koje Muzej besplatno nudi posjetiteljima i zajednici u sklopu svoga djelovanja u službi javnosti. Iščitavamo i podatak da iako je 2015. ukupan broj posjeta veći nego 2006., 2006. je bilo više plaćenih ulaznica. Znajući da je finansijska kriza utjecala i na posjet muzejima, ti podaci mogu se koristiti i kao ilustracija toga trenda.

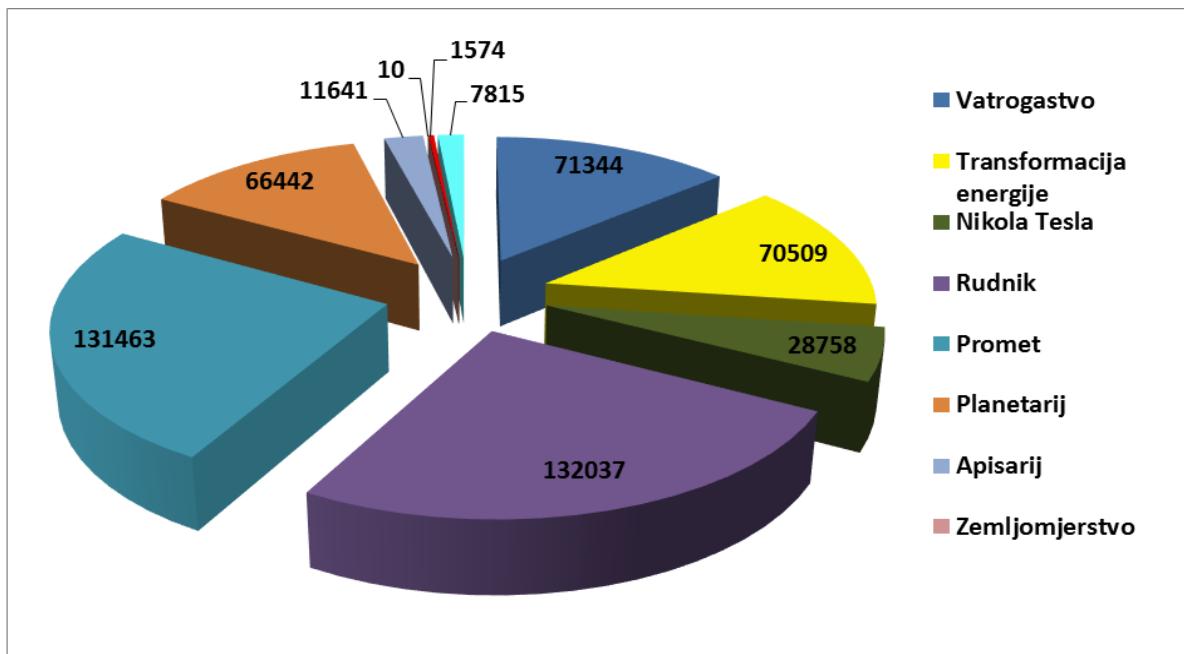
Grupni posjet: starosna dob / školski uzrast, 2006. – 2015.

Podaci pokazuju da je kod organiziranih grupnih posjeta dominiraju osnovnoškolci te da bi se trebalo više angažirati u kreiranju programa i sadržaja kojima bi se privukli srednjoškolci i studenti. (Podaci uzimaju u obzir grupe učenika iz Slovenije, otud 9. razred)

Stručna vodstva po odjelima, 2006. – 2015.

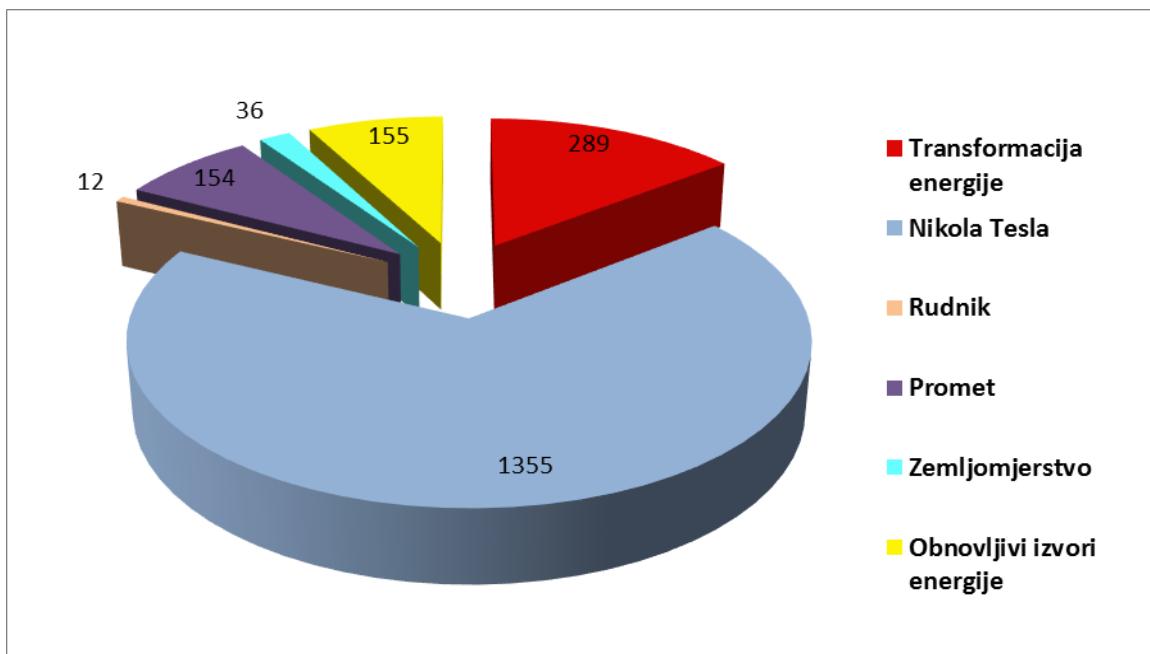

Između ostalog, ovaj grafikon pokazuje da grafički prikaz uvijek mora biti popraćen tumačenjem osobe koja dobro poznaje okolnosti rada koje rezultiraju određenim brojkama. Muzej za sve grupe nudi određeni itinerer koji obuhvaća upravo najposjećenije odjele. Posjet planetariju dodatno se plaća i traje oko 1 sat pa to zahtijeva dodatna sredstva i vrijeme, što se odražava na broj posjeta (dvostruko manji od npr. posjeta rudniku). S druge strane pokazuje i atraktivnost planetarija velikom broju posjetitelja.

Sljedeći grafikon, pak, pokazuje velik interes (i potrebu) za predavanjima – školskim satovima u Demonstracijskom kabinetu Nikole Tesle u kojemu se školsko gradivo svladava na stručan, zanimljiv i interaktivan način. Uočljivo je i sve veće zanimanje za temu obnovljivih izvora i energetske učinkovitosti s obzirom da je odjel otvoren tek 2014. godine

Metodske jedinice po odjelima, 2006. – 2015.

Provenijencija posjetitelja (grupe), 2006. – 2015.

Država	Broj posjetitelja
Hrvatska	314052
Slovenija	10391
BiH	8461
Mađarska	463
Njemačka	253
Bez podataka	150

Država	Broj posjetitelja
Engleska	131
Italija	106
Irak	67
Republika Južna Afrika	48
Austrija	45
Crna Gora	43
Latvija	42
Makedonija	40
Kanada	23
Srbija	19
Francuska	18
Portugal	18
Belgija	16

Evidencija stranih posjetitelja u tablici odnosi se samo na grupne posjete. Zbog sve češćih upita o broju stranih posjeta kao i zbog naših analiza te potrebe prilagođavanja Muzeja sve većem broju stranih posjetitelja i uvođenja dodatne ponude za njih, od sredine 2013. godine uveli smo brojčanu evidenciju i za pojedinačne posjete. Prikupljeni podaci pokazuju porast broja stranih posjetitelja iako ne drastičan u odnosu prema ukupnom broju posjeta: 2013. (6 mjeseci): 1.400 (1,2%), 2014: 3.800 (2,3 %), 2015. do listopada: 3.200 (2,4%)².

² Postotak se odnosi na postotak od ukupnog broja posjeta određene godine

Za grupne posjete podatke vodimo i prema mjestu odakle dolaze posjetitelji. Iako se u zagrebačkim muzejima često ističe problem posjeta upravo zagrebačkih školskih grupa, sljedeći podaci to demantiraju no to ne znači da broj ne bi mogao biti veći.

Mjesto	Broj posjetitelja
Zagreb	67821
Split	8450
Rijeka	7806
Slavonski Brod	6961
Osijek	6701
Zadar	6435
Varaždin	6062
Bjelovar	4565
Pula	4412
Karlovac	4216
Požega	3346
Sisak	3182
Koprivnica	2943
Virovitica	2860
Šibenik	2699

Broj posjeta po programima, 2006. - 2015.

Broj posjeta samo je jedan od pokazatelja kvalitete muzejskoga rada. Postoje mnogi segmenti rada u muzeju koji mogu biti visokokvalitetni, a ne odražavaju se i na broj posjeta.

Takvi su primjerice specijalizirani programi koji pokrivaju širinu djelovanja TMNT, ali nisu zanimljivi širokoj publici. Brojni edukativni programi imaju ograničen broj polaznika (neki i samo do 10 polaznika). Vrijeme trajanja određene izložbe pa i doba godine kada se održava određeni program, (ne)mogućnost reklamiranja i promocije, proračunska ograničenja... sve su to faktori koji utječu na posjet, a namaju nikakve veze s kvalitetom programa.

U TMNT povremene izložbe manje su posjećene od stalnog postava što je suprotno uobičajenom trendu u muzejima.

Donosimo primjere evidencije za izložbe, predavanja i popularno-znanstvene tribine.

Godina	Izložba	Ulaz pojed_pl	Ulaz pojed_nepl	Ulaz grupa_pl	Ulaz grupa_nepl	Ukupno
2014	Vama na usluzi - umjetnost i svijet rada	0	12785	0	19658	32443
2010	Čarobni svijet lego kockica	24228	1357	4144	362	30091
2014	Strukture nevidljivog	0	7198	0	11095	18293
2011	Jurij Gagarin	0	18256	0	0	18256
2012	Danski kotači	0	15123	0	0	15123
2010	Na krilima velikog leptira Neptis lucilla	0	13727	0	0	13727
2015	Ritmogrami	0	3345	0	9729	13074
2010	Izložba susreta sekcijske restauratora i preparatora HMD-a	421	11805	0	0	12226
2015	Dvorana slavnih europskih izumitelja	0	7473	0	4188	11661
2011	Od vijaka do junaka - Josef	0	11156	0	0	11156

Godina	Izložba	Ulaz pojed_pl	Ulaz pojed_nepl	Ulaz grupa_pl	Ulaz grupa_nepl	Ukupno
	Ressel					
2014	Bruno Planinšek - portret dizajnera	0	8304	0	2391	10695
2015	Abeceda novca	0	7927	0	1763	9690
2013	Život s automobilom (1972. - 2012.)	0	9428	0	0	9428
2011	Ruđer Bošković - portret znanstvenika	0	8976	0	0	8976
2013	Piri Reis - kartograf Sulejmana Veličanstvenog	0	7092	0	851	7943
2009	Čim se sedneš, čim se sedneš, već mašina fućka	7306	384	224	0	7914
2013	Na Sleme, na Sleme...	0	6621	0	0	6621
2011	Terce jadranskih brodica	0	6431	0	0	6431
2012	Najljepša astrofotografija	0	6193	0	0	6193
2015	60. obljetnica osnutka Tehničkog muzeja	0	4748	0	423	5171
2011	120 godina ZET-a	0	5112	0	0	5112
2009	Znanost u svemiru	0	5030	0	0	5030
2013	Pod zaštitom Svetе Barbare	0	3030	0	1527	4557
2010	Računanje štapom i jezikom / Logaritamska računala	0	3941	0	0	3941

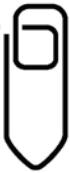
Godina	Izložba	Ulaz pojed_pl	Ulaz pojed_nepl	Ulaz grupa_pl	Ulaz grupa_nepl	Ukupno
2008	Nobelovac - Vladimir Prelog (Novo lice kemije)	697	102	3042	0	3841
2014	Prvi hrvatski tramvaj - 130. obljetnica osječke konjske željeznice	0	1553	0	2202	3755
2014	Nikola Tesla u filateliji i memorabiliji	0	2019	0	1690	3709

Datum	Predavanje	Predavač	Ulaz plaćen	Ulaz besplatan	Ukupno
26.9.2014.	Planetarni gongovi	Silvana Leskovar	0	243	243
9.10.2008.	Put na Mjesec	Charles Duke	0	150	150
11.7.2014.	Nikola Tesla - izumitelj s pogledom u budućnost	Renato Filipin	0	126	126
26.6.2014.	Prošlost i budućnost svemirskih letova s ljudskom posadom	Marsha Ivins	0	115	115
27.11.2009.	Božja čestica ili Božja kazna?	Mladen Martinis	0	110	110
29.4.2015.	Svijest, fizika i veliki prasak	Davor Horvatić	0	110	110
15.5.2015.	O životu i znanosti na Međunarodnoj svemirskoj postaji	Marsha Ivins	0	109	109

Datum	Predavanje	Predavač	Ulaz plaćen	Ulaz besplatan	Ukupno
28.5.2015.	Svijest, fizika i veliki prasak	Davor Horvatić	0	109	109
27.5.2015.	Witnessing the birth of galaxies with giant radio telescopes	Jacinta Delhaize	0	107	107
11.7.2013.	Teslin rođendan	Renato Filipin	0	106	106
3.10.2007.	Herman Potočnik Noordung i svemir (Dani svemira)	Goran Hudec	0	100	100

Datum	Popularno-znanstvena tribina	Predavač	Ulaz plaćen	Ulaz besplatan	Ukupno
12.11.2008.	Traganje za "božjom česticom" u CERN-u: lice i naličje	akademik Vladimir Paar	91	29	120
9.1.2008.	Elektromagnetizam i Teslini moralni pogledi na svijet	Tomislav Petković	0	90	90
6.10.2010.	Zašto i kako potrošiti milijardu dolara na teleskop	Željko Ivezić	72	7	79
12.3.2009.	Da li razumijemo Einsteinovu specijalnu relativnost?	Miljenko Martinis	65	7	72
11.3.2009.	Posljednji ključni testovi Einsteinove teorije opće relativnosti	Miljenko Martinis	46	12	58
26.9.2012.	Tragovi letenja - čista fizika ili opaka urota?	Nebojša Subanović	44	11	55

Datum	Popularno-znanstvena tribina	Predavač	Ulaz plaćen	Ulaz besplatan	Ukupno
6.11.2014.	Umjetno djelovanje na vrijeme	Nebojša Subanović	33	13	46
27.10.2010.	Treba li svemir kreatora?	Mladen Martinis	37	6	43
5.7.2012.	Evoluirali smo, i što sad?	Igor Mikloušić	24	18	42
19.11.2008.	Fraktali	prof. dr. Mladen Martinis (Institut Rudjer Bošković)	35	6	41

Kvalitativna analiza, 2015.

Kvalitativno istraživanje posjet(itelj)a usmjeren je na doživljaj i mišljenje posjetitelja. Za takvo istraživanje potreban je manji uzorak, no dobiveni podaci poseban su izazov za analizu i tumačenje.

Vođeni potrebom da za pripremu projekta za financiranje iz EU fondova dobijemo mišljenja različitih profila i generacija posjetitelja o različitim aspektima rada Muzeja, proveli smo anketu kojom smo također dobili sugestije za moguća poboljšanja. Vodili smo se također stavom Anne Pennington "bolje je išta nego ništa" uz objašnjenje svih ograničenja.³

Anketa je provedena od 8. do 18. listopada 2015. na uzorku od 61 posjetitelja iz deset gradova u Hrvatskoj i jednog iz inozemstva. Posjetitelji su samostalno ispunjavali upitnik koji je obuhvaćao pitanja o zadovoljstvu stalnim postavom, količini multimedije, radnom vremenu, ponudi suvenirnice, ljubaznosti zaposlenika, informiranju o programima, web siteu

³ Anne Pennington: Question time, Museum Practice 21 (2002), str. 54-56.

i dr. Podaci o posjetiteljima odnosili su se na dob, spol, svrhu posjeta, izvoru informacija o Muzeju i dr.

Koristili smo metodu za čiju provedbu je potrebno manje vremena i ljudi. Nedostaci provedene ankete su prekratak rok provedbe, premali i nereprezentativni uzorak te to što su neki upitnici bili djelomično ispunjeni, uglavnom su nedostajali komentari koji su bitni.

Prilikom analize najprije smo izdvojili ekstreme - velike i male brojke koje su pokazale glavne značajke rezultata, potom smo evaluirali područja konsenzusa ili posebnog neslaganja, istodobno shvaćajući svaki komentar ozbiljno. Rezultati analize prezentirani su kolegama. Razmotrili smo kritike i odlučili na koje reagirati. Neke iziskuju reorganizaciju rada pa su promjene odgođene za budućnost. Istaknuli smo i pozitivna mišljenja o muzeju te ih koristimo za promociju muzeja. Osim brojčanih podataka – ocjena od 1 do 5, izdvojili smo pozitivna i negativna mišljenja i komentare.

Osim brojnih općenitih pohvala: sve super, za 5, odlično, nemam zamjerki, među pozitivnim komentarima izdvojili smo: "svaki put naučimo nešto novo", Muzej je nezaobilazni dio tehničkog obrazovanja učenika i studenata, zaposlenici su jako ljubazni, odlična vodstva, osobljje stručno i spremno odgovoriti na sva pitanja, izlošci dobro prezentirani i opisi precizni, raznovrsni i vrijedni eksponati, zanimljiv i atraktivan sadržaj za sve uzraste, atmosfera u muzeju je odlična, ljudi su mlađi i zanimljivi. Rudnik i Demonstracijski kabinet Nikole Tesle osobito su izdvojeni u pozitivnom kontekstu, posjetiteljima se sviđaju izravna interakcija (vodstva), broj događanja, otvorenost i sloboda kretanja Muzejom. Kao prednosti istaknuti su lokacija Muzeja, povoljna cijena ulaznica te besplatan Wi-fi

Među nedostacima koji ujedno ukazuju na područja za poboljšanje rada, su: radno vrijeme neprilagođeno potrebama posjetitelja (individualnih i obitelji), nedostatak grijanja (višekratno istaknut) zimi i klimatizacije ljeti, manjak suvremene tehnologije i interaktivnosti, manjak videomaterijala, nedostatak vodstva na stranom jeziku, nedostatak prijevoda na engleski u nekim dijelovima muzeja, "dotrajalost" prostora, nemogućnost diranja eksponata pa i ulaska u njih, manjak tema, zastarjelost nekih odjela, manjak sadržaja za najmlađe, zastarjeli dizajn web stranice.

Mnogi komentari potvrđuju naša mišljenja ukazujući na nedostatke i dugoročne bolne točke, ali i potvrđujući kvalitete.

Komentari posjetitelja u knjizi dojmova i na društvenim mrežama također su nam važan izvor podataka za kvalitativnu analizu.

Knjiga dojmova i komentari na društvenim mrežama

9. 6. 2015.

Učenici 5. 6. 7. i 8. raz. osnovne škole
iz Zagreba posjetili su izložbu "SECEDA NOVCA".
Prvi put u hrvatskoj su se tako učili novac, ali ne
dovršeno, troši i direktno. Vrlo zanimljivo i
potičajuće kako trošiti i stediti. Razgrana je novca,
i čak trostolice su ukrasnost, koje treba izbjegći.
Dakle, uaci ovog srednjeg učitelja će zadovoljiti meni
kao potrošač i budućeg poslodavca.

Eliša Tratić, prof.

sunčevog sustava.

Maryjana P

Nikola Tesla je zakon!
I bolji je od Edisena!
I otkrio je rendgenske rake prije Röntgena!

BILO MI FANTASTIČNO I ŽESELJEL
BI JOS JEDNOM DOĆI! HVALA

HR VIP 3G 17:44 72%

Tehnički muzej

Page Activity 13 Insights

2.161 people reached Boost Post

Reviews >

4.5 ★ 4.5 of 5 stars · 171 reviews

Vanessa Raney — 4★ One of the impressions was big with regard to the automobiles and... 30. travnja · 1.316 Friends [Like](#) · [Comment](#)

Lucija Starčević — 5★ Divan muzej, zanimljiv postav, posebno nas je oduševio posje... 26. rujna [Unlike](#) · [Comment](#) · 1

Photos 10+ >

News Feed Requests Messenger Notifications More

Što učiniti s rezultatima

Prikupljanje i analiza podataka velik su posao no on nije sam sebi svrha. Važno je podatke koristiti za poboljšanje rada, djelovati na temelju rezultata, a u skladu s postavljenim ciljevima i misijom Muzeja. No u tom segmentu rada često je velik raskorak između teorije i prakse.

Miljenka Galić

viša dokumentaristica

Arheološki muzej u Zagrebu

mgalic@amz.hr

Arheološki crtež u muzejskoj dokumentaciji

Archaeological drawing in museum documentation

SAŽETAK

Crtež kao oblik arheološke dokumentacije od velike je važnosti kod znanstvene obrade arheološkoga materijala i njegove prezentacije. Arheološki muzej u Zagrebu čuva fond arheoloških crteža, koji seže od samih početaka sakupljanja muzejske građe do danas, te je iz godine u godinu sve bogatiji. Arheološki crtež oblik je tehničkog crteža i dio je arheološke dokumentacije, a nastoji odčitati, prepoznati i prenijeti što više informacija o artefaktu potrebnih za daljnju znanstvenu obradu predmeta te je neophodan u arheološkim znanstvenim i stručnim publikacijama. Na primjerima crteža izrađenih za seriju monografija AMZ-a, upoznat ćemo se s osnovnim standardima arheološkoga crteža, principom izrade baze podataka fonda dokumentacijskih crteža i povezivanjem s ostalim fondovima muzejske dokumentacije. Primjer se temelji na bazi podataka sekundarne dokumentacije S++, široko zastupljenoj i korištenoj u hrvatskim muzejima.

Ključne riječi: arheologija, arheološki crtež, arheološka ilustracija, baze podataka, dokumentacijski crteži, izdavačka djelatnost, muzejska dokumentacija, muzejski predmet

ABSTRACT

The drawing as a form of archaeological documentation is of great importance in the scientific analysis of archaeological material and its presentation. The Archaeological Museum in Zagreb has a sizeable collection of archaeological drawings whose origin dates back to the first Museum collections in mid 19th century. The development of the drawings collection from the early years of the Museum history to present days has been rapid. The archaeological drawing is a form of technical drawing and is part of the archaeological documentation. With it, we try to read, recognize and convey as much information as possible about the artefacts needed for further scientific subject processing. The archaeological drawing is a necessity in publications dealing with the archaeological material. In this paper, we will demonstrate the basic standards of archaeological illustration on the examples of archaeological drawings made for Museum's scientific publications. We will primarily address the issue of making the database of the documentation drawings and linking it with different segments of museum documentation. The example is based on the S ++ secondary documentation database, widely used in Croatian museums.

Keywords: archaeology, archaeological drawing, archaeological illustration, databases, documentation drawings, museum documentation, museum object, publishing

1. UVOD

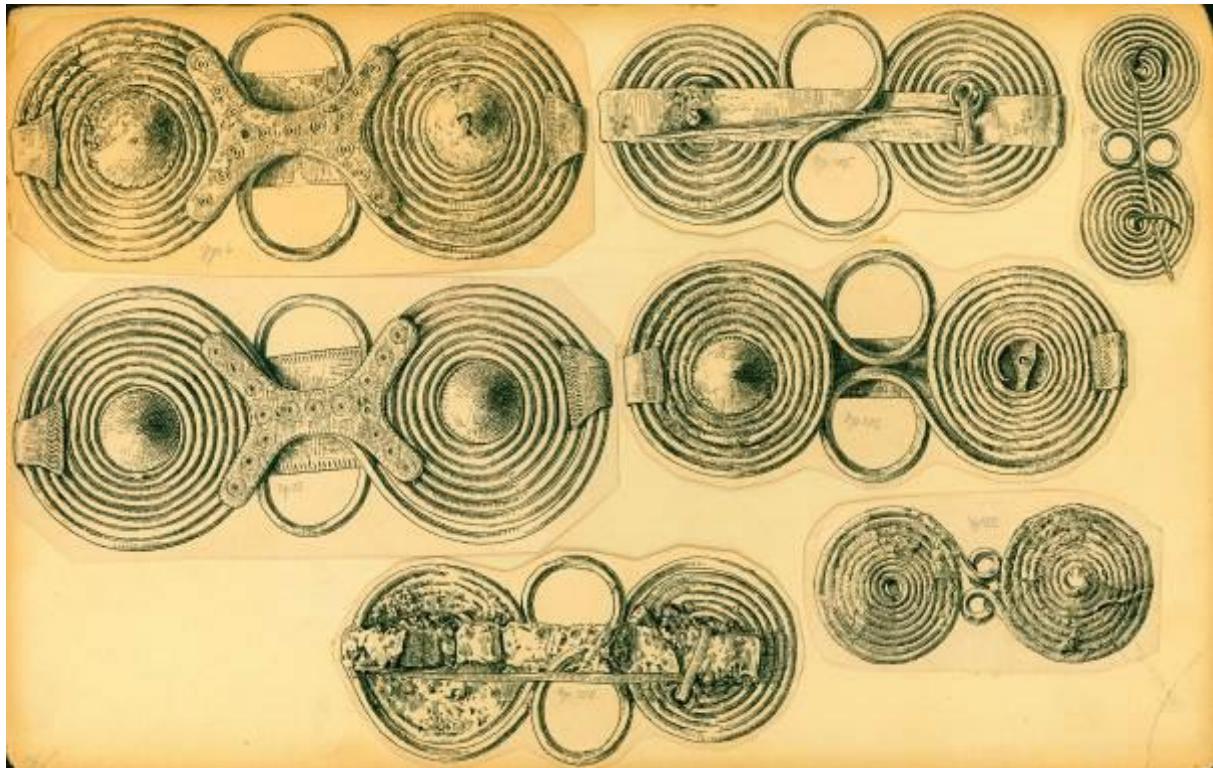
Crtež je prisutan otkada postoji interes za starine, međutim, s počecima arheologije kao struke i prvim istraživanjima nametnuo se kao jedinstven oblik dokumentacije arheološke građe. Jednostavni crteži i skice s terena koje su iscrtavali sami kustosi, u obliku dnevnika i bilježnica¹ s putovanja i istraživanja, često su jedina svjedočanstva o nestalim ili danas nedostupnim spomenicima te o promjenama koje se pretrpjeli baštinski spomenici, a danas se čuvaju kao dio Arhiva Arheološkog muzeja u Zagrebu. Muzejska obrada građe i njezino objavlјivanje traži iscrtavanje većega broja arheoloških predmeta, tako da je u muzeju oduvijek postojala potreba za kvalitetnim crtačima. Zaposlenici na mjestu crtača bila su i neka poznata imena hrvatske likovne scene, poput Omera Mujadžića² i Slavka Šohaja.³ Danas se u muzeju čuvaju arheološki crteži, nastajali od samih početaka sakupljanja muzejske građe pa do danas, a crtani su u svrhu dokumentiranja građe za znanstvene objave, kao i za potrebe izložbenih događanja. Osnivanjem Odjela za dokumentaciju 2007. god. pohranjeni su na jednom mjestu. Do tada je crtana građa bila raspršena po muzejskim odjelima, ovisno za čije je potrebe izrađivana. Dio takve građe starijega datuma čuva se u Arhivu pod brojem AAMZ213. Među njima jedna mapa crteža s velikom se sigurnošću može pripisati slikaru Omeru Mujadžiću, koji je bio zaposlenik muzeja na radnom mjestu crtača između 1927. i 1931.god.⁴ (Sl.1)

¹ Solter, Ana. Arheološki muzej u Zagrebu – život od 19. do 21. stoljeća. Arheološki muzej u Zagrebu, Zagreb, 2016. Str.89.

²AAMZ 37/8, 72/2, Osoblje, Omer Mujadžić.

³AAMZ 37/12, Osoblje, Slavko Šohaj.

⁴Galić, Miljenka. O muzejskim crtačima: Arheološki muzej u Zagrebu – život od 19. do 21. stoljeća. Ur. Solter, Ana. Arheološki muzej u Zagrebu. Zagreb, 2016. Str. 148.-151.

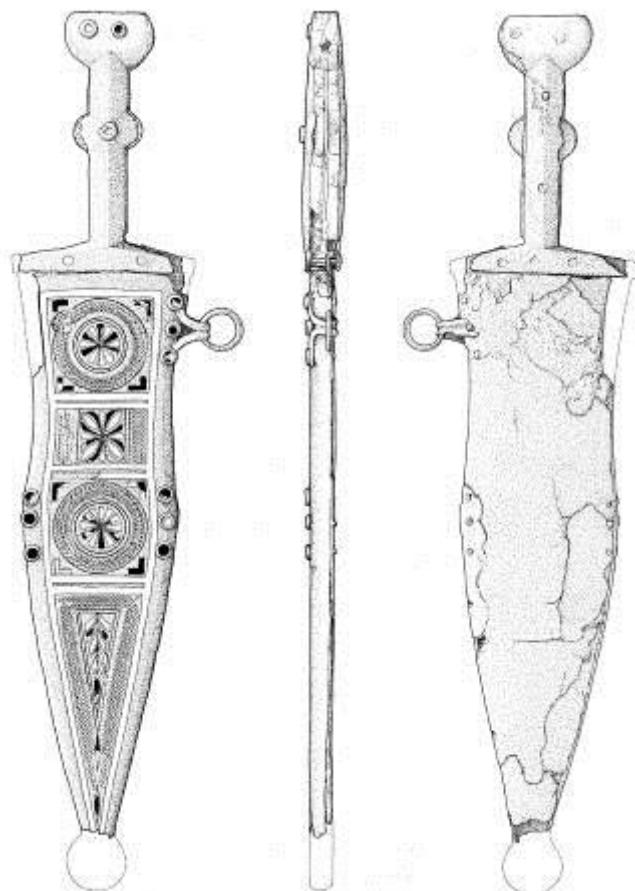
Arheološka terenska dokumentacija AMZ-a, koja se dijeli na fotografsku, mjernu i tekstualnu građu, zaseban je dio dokumentacije, a njezina pohrana nije predviđena u okviru standardnih muzejskih fondova. Stoga se ova obimna vrsta građe u muzeju sustavno digitalizira i organizira u posebnu bazu podataka, odnosno digitalni arhiv terenske dokumentacije.⁵ Arheološki crtež nije njezin dio, već se može smjestiti u fond dokumentacijskih crteža, pa se tako novija crtana građa arheoloških predmeta skenira i sustavno ubacuje u bazu podataka sekundarne dokumentacije. Na primjerima crteža izrađenih za seriju monografija AMZ-a, prikazat će upotrebu fonda dokumentacijskih crteža, mogućnosti povezivanja s drugim fondovima muzejske dokumentacije te potrebu povezivanja svih baza podataka u jednu jedinstvenu bazu kojom bi bilo omogućeno cjelovito sagledavanje svih dostupnih informacija o muzejskom predmetu na jednom mjestu

⁵Sirovica, Filomena. Digitalizacija arheološke terenske dokumentacije Arheološkog muzeja u Zagrebu. VAMZ 49. 2017. Str. 281-301.

2. ŠTO JE ARHEOLOŠKI CRTEŽ?

Što je arheološki crtež, kada se koristi i čemu služi? Arheološki crtež oblik je crteža i dio je arheološke dokumentacije, a nastoji odčitati, prepoznati i prenijeti što više informacija o artefaktu potrebnih za daljnju znanstvenu obradu predmeta. Najčešći je razlog izrade crteža publiciranje materijala, a sam crtež važan je kod znanstvene obrade i komparativnih analiza jer je najbolji način prenošenja vizualnih informacija korisniku. Često postavljeno pitanje je zašto se u ove svrhe ne koristiti fotografijom te zašto realizam fotografije ne može zamijeniti crtež? Naime, fotografijom se itekako služi, samostalno ili kod izrade fototabli⁶, ali crtež je još uvijek dominantna forma predočavanja vizualnih informacija o arheološkom predmetu. Unatoč realizmu fotografije dobar crtež može sažeti i opisati relevantne i usporedive podatke o predmetu bolje nego sama fotografija, koja daje realističku impresiju predmeta fotografiranog u tom trenutku, ali ne može prenijeti informacije vidljive crtaču pod različitim svjetlosnim uvjetima, ponekad jedva vidljive i zagušene informacijama koje nisu od koristi prilikom znanstvene obrade⁷. Naravno, crtač treba znati „pročitati“ predmet crtanja, pa je poželjno barem osnovno poznavanje arheologije, a često je potrebna bliska suradnja crtača, restauratora i kustosa zaduženog za predmet crtanja, kao i primjena drugih tehnologija (RTG snimke i sl.). Primjer

⁶Radi se o kombinaciji fotografije predmeta i crtanog profila, ali zbog tehničkih ograničenja upotrebljava se u manjoj mjeri i to kod dokumentiranja keramičkih ulomaka posuda.

⁷Adkins, Lesley; Adkins, A. Roy. Archaeological illustration. Cambridge University Press, 1989. Str. 6.

takve suradnje crteži su bodeža iz Siska izrađenih za monografiju *Militaria Sisciensia*.(sl.2) Prvi crtež napravljen je prije restauracije predmeta u restauratorskim radionicama Römisch-Germanisches Zentralmuseum u Mainzu, a nakon restauracije i čišćenja gipsa nanesenog nekom davnom restauracijom, na vidjelo je izašla drvena oplata korica bodeža, novi detalji ukrasa, očišćena stražnja strana bodeža, stoga ovaj crtež više nije bio relevantan pa je izrađen novi, s novim podacima o predmetu.⁸ (sl.3)

Namjera arheološkog crteža nije da bude realističan ili umjetnički, već da redukcijom detalja koji ga čine realističnim, samom interpretacijom osobe koja ga izrađuje te korištenjem standarda i konvencija koji čine arheološki crtež, postane na neki način interpretativni dijagramatski prikaz⁹ i zbog toga je od velike važnosti da crtač razumije što crta i zašto to radi.

Arheološki crtež blizak je tehničkom crtežu i radi se u mjerilu, a konvencije i standardi crtanja arheoloških predmeta služe da crteži budu usklađeni i čitani s razumijevanjem. Ovisno o vremenskom razdoblju nastanka predmeta koji se crta, materijalu izrade i njegovo namjeni, ovisi i kako će crtež izgledati. Kod crtanja keramičkog materijala važne su rekonstrukcije i profilacija, koja se, ovisno o vremenu nastanka predmeta, smješta s lijeve ili desne strane. Pretpovjesna keramika crta se na drugačiji način od antičke, pa je tako poželjno sjenčati da se naglasi faktura same keramike, dok se kod keramike antičkog vremena sjenčanje izbjegava. Samo sjenčanje izvodi se kao da svjetlost pada na predmet iz gornjeg lijevog kuta pod 45° (45 stupnjeva). Posebni pogledi i presjeci izrađuju se ovisno o tipu keramike. Ovi standardi primjenjuju se i na crtanje drugih vrsta arheološkog materijala, s time da uvijek posebnu pažnju treba obratiti na pravilnu orientaciju i postavljanje predmeta na papir.

⁸ Crtež je objavljen u Radman-Livaja, Ivan. *Militaria Sisciensia: Nalazi rimske vojne opreme iz Siska u fundusu Arheološkoga muzeja u Zagrebu*. Arheološki muzej u Zagrebu. Zagreb. 2004. Str.60.

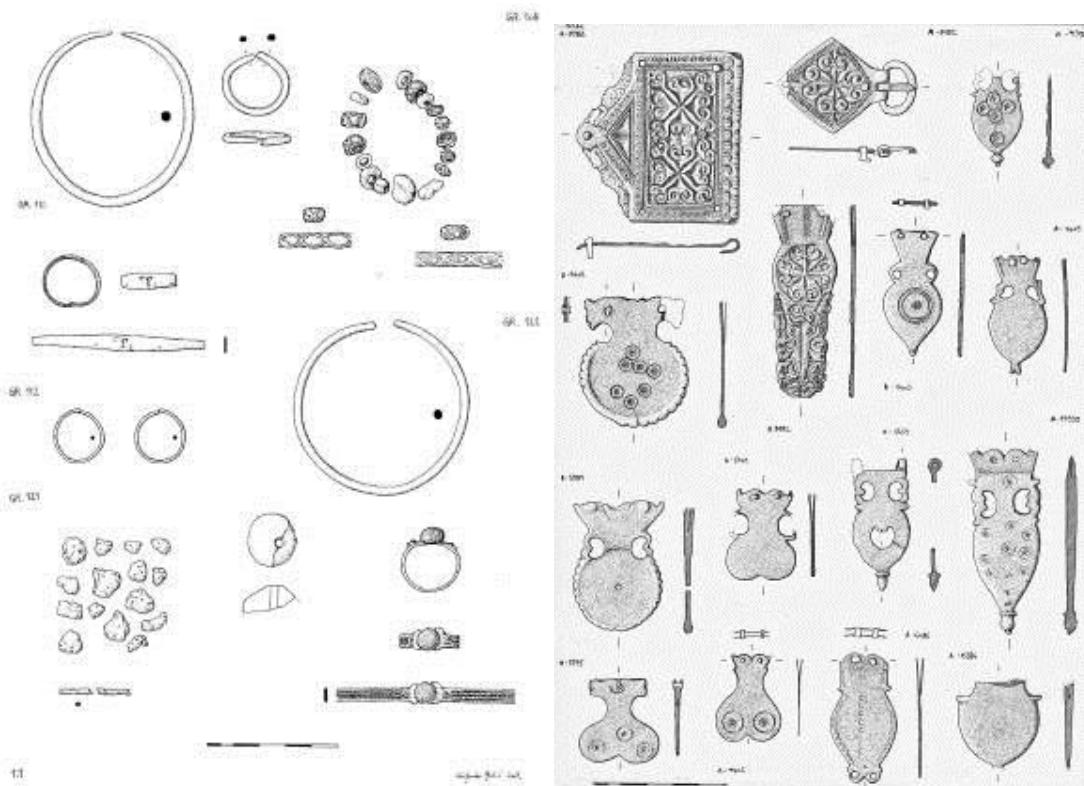
⁹Adkins, Lesley; Adkins, A. Roy. Nav.dj. 7. str.

Presjeci su od osobite važnosti zbog tipologije predmeta i komparativne analize i uzimaju se na točno određenim mjestima.

Razvojem arheološke struke razvija se i arheološki crtež, pa tako uspoređujući crteže istog predmeta načinjene prije pedesetak godina i danas, možemo vidjeti razlike u znanstvenoj obradi materijala.¹⁰ Crtež koji je tada bio relevantan, danas je u znanstvenom smislu nedostatna informacija o samom predmetu, ali nam i takav „zastarjeli“ crtež može pružiti informacije, kao što je stanje predmeta u trenutku crtanja, vidljive restauratorske zahvate i slično.(sl.4) (sl.5)

3. FOND DOKUMENTACIJSKIH CRTEŽA AMZ-a - STVARANJE I UREĐIVANJE VEZA

Prilikom crtanja muzejskog materijala arheološki predmeti smještaju se na tzv. tablu, list papira veličine A3 ili A4, ovisno o vrsti materijala i mjerilu u kojem se crta. Na samoj tabli

¹⁰ Noviji crtež objavljen je u Demo, Željko. Rano srednjovjekovno groblje bjelobrdske kulture: Vukovar – Lijeva Bara (10.-11. stoljeće), Vol.1. Zagreb: Arheološki muzej u Zagrebu, 2009. Str.137.

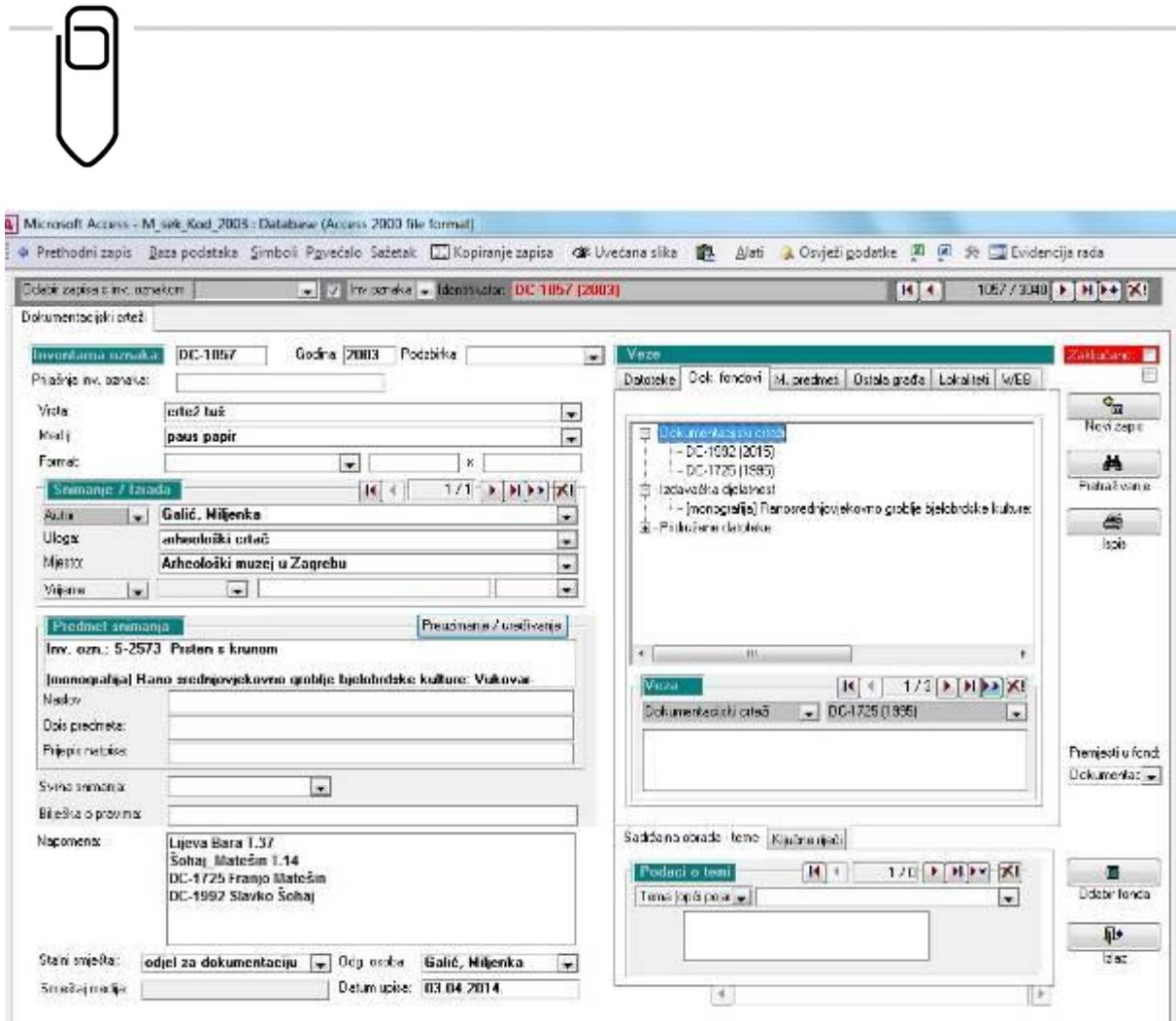

naveden je i inventarni broj predmeta koji je crtan, lokalitet, godina crtanja, autor crteža te svrha crtanja. Izrađene table numeriraju se rednim brojevima (T.1, T.2,...) i smještaju u mape koje se formiraju po cjelinama, godini nastanka crteža, namjeni crtanja i lokalitetu. (sl.6)

Nakon toga slijedi izrada preslika tabli, uz pomoć skenera, koje se pohranjuju u TIFF i JPEG formatima, u rezoluciji 600 dpi, 8-bitnoj sivoj skali ili 24-bitnoj kolor skali ukoliko se radi o crtežima i rekonstrukcijama u boji. Originalni crteži čuvaju se na Odjelu za dokumentaciju, u beskiselinskim uložnicama, umetnutim u arhivske kutije, a svi korisnici koji ih potražuju, dobivaju preslike crteža. Nakon izrade preslike zadržavaju broj table i ime mape originalnoga crteža te se pripremaju za unos u bazu podataka, „cropaju“ se pojedinačni predmeti i dobivaju svoj naziv. To je u većini slučajeva inventarni broj samog muzejskog predmeta. Tako digitalizirani crteži čuvaju se na vanjskoj memoriji na samom Odjelu, a jedna kopija na muzejskom serveru, u zaštićenom folderu.

Zapis se prebacuje u mapu sekundarne dokumentacije koja služi za konvertiranje, točnije u mapu dokumentacijskih crteža organiziranoj po godinama, a unutar pojedine godine po cjelinama imenovanima po svrsi crtanja – nazivu publikacije, izložbi ili lokalitetu. Zadnji korak prije povezivanja s bazom podataka dodjeljivanje je jedinstvene oznake zapisu, a ona se sastoji od slovne oznake DC (dokumentacijski crtež), rednog broja zapisu te samog inventarnog broja muzejskog predmeta koji je dokumentiran crtežom. (sl.8)

Nakon povezivanja i upisivanja osnovnih informacija o zapisu stvara se veza s mujejskim predmetom, točnije, uspostavlja se identifikacijska veza na bazi inventarnih oznaka s primarnom mujejskom dokumentacijom i uređuju veze s ostalim fondovima sekundarne dokumentacije, ovisno gdje se crtež koristio. Veze se mogu uređivati unutar samog fonda dokumentacijskih crteža ukoliko je mujejski predmet crtan u više navrata, što možemo vidjeti i na primjeru. (sl.9) Najčešće se radi veza s fondom izdavačke djelatnosti, međutim, zapis se može povezati i s drugim fondovima, kao, naprimjer, s fondovima evidencije o izložbama ili konzervatorsko-restauratorskim postupcima, a može se dodavati više zapisa ako je crtež više puta publiciran ili višekratno korišten za potrebe izložbi. Svi su zapisi pomoću inventarnog broja povezani s mujejskim predmetom i vidljivi iz baze M++, pa kustos zadužen za zbirku, ukoliko mu je potrebno, može izabrati kojim se crtežom želi koristiti bez korištenja samog originala crteža. (sl.10)

Kao nedostatak mogu navesti da informacije vezane uz dokumentacijske crteže te podaci koji se navode kao napomene uz sam zapis, a mogu biti od koristi, pogotovo kod povezivanja više crteža uz muzejski predmet, nisu vidljivi iz baze M++. Bazu podataka sekundarne dokumentacije u muzeju ispunjavaju isključivo dokumentaristi i kustosima nije dostupna, pa im, dok se služe M++ bazom, nije vidljivo autorstvo crteža i napomene koje mogu biti važne kod izbora odgovarajućeg crteža. Drugi je problem, točnije nedostatak, što u bazi podataka nije predviđena mogućnost povezivanja s tablom na kojoj se nalazi više crteža, koji se izrezuju ili „cropaju“ da bi se ubacili u bazu, pa je potrebno stvoriti poveznicu između table i izrezanog crteža koja bi bila vidljiva u bazi podataka. S obzirom da se arheološki crtež, kao zapis o predmetu, često koristi u vanjskim publikacijama i nije isključivo vezan uz izdavačku djelatnost muzeja, korisno bi bilo i povezivanje s K++ bazom knjižnične građe. Zapravo bi jedna smislena jedinstvena baza bila najbolje rješenje u cijelovitom sagledavanju svih dostupnih informacija o muzejskom predmetu.

4. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Arheološki crtež značajan je dio dokumentacije o muzejskom predmetu, prijeko potreban prilikom proučavanja i prijenosa relevantnih informacija korisnicima putem publikacija, znanstvenih radova i izložbene djelatnosti. Arheološki crtež razvija se i mijenja usporedno s arheologijom, a ustaljeni sistem standarda i konvencija izrade čine ga čitljivim i razumljivim arheološkoj zajednici. Bogati fond muzejskih arheoloških crteža sustavno se digitalizira i ubacuje u bazu podataka sekundarne dokumentacije, u kojoj se povezuje s ostalim fondovima muzejske dokumentacije, međutim, rad u praksi pokazuje nedostatke same baze i potrebu za njezinom nadogradnjom, točnije, povezivanje svih muzejskih baza podataka u jednu jedinstvenu bazu, kojom bi se omogućilo skupno i cjelovito sagledavanje svih informacija o samom predmetu.

POPIS LITERATURE:

1. Adkins, Lesley; Adkins, A. Roy. Archaeological illustration. Cambridge University Press, 1989.
2. Demo, Željko. Rano-srednjovjekovno groblje bjelobrdske kulture: Vukovar – Lijeva Bara (10 - 11. stoljeće), Vol.1. Arheološki muzej u Zagrebu. Zagreb, 2009.
3. Radman-Livaja, Ivan. Militaria Sisciensia: Nalazi rimske vojne opreme iz Siska u fundusu Arheološkoga muzeja u Zagrebu. Zagreb: Arheološki muzej u Zagrebu, 2004.
4. Solter, Ana. Arheološki muzej u Zagrebu – život od 19. do 21. stoljeća. Arheološki muzej u Zagrebu. Zagreb, 2016.
5. Sirovica, Filomena. Digitalizacija arheološke terenske dokumentacije Arheološkog muzeja u Zagrebu. VAMZ 49, 2017.

Arhivski fondovi:

Arhiv Arheološkog muzeja u Zagrebu (AAMZ)

POPIS SLIKA:

Slika 1: Crteži materijala iz Nekropole II s Vlaškog polja pored Kompolja, AAMZ213, autor Omer Mujadžić, između 1927-1929.

Slika 2: Crtež bodeža s koricama prije restauratorskog zahvata, DC-825_A-3097-2, autor Marta Perkić, 2002.

Slika 3: Crtež bodeža s koricama nakon restauratorskog zahvata, DC-826_A-3097-2, autor Miljenka Galić, 2003.

Slika 4: Crtež prstena s krunom, DC-1992_S-2573, autor Slavko Šohaj, između 1953. - 1966.

Slika 5: Crtež prstena s krunom, DC-1057_S-2573, autor Miljenka Galić, 2003.

Slika 6: Primjer table izrađene za monografiju Militaria Sisciensia, T.35, autor Marta Perkić, 2003.

Slika 7: Primjer table izrađene za monografiju Ljeva Bara, T.37, autor Miljenka Galić, 2003.

Slika 8: Zapis DC-1057_S-2573 u bazi S++, fond dokumentacijskih crteža.

Slika 9: Zapis DC-1057_S-2573 u bazi S++, veze s ostalim fondovima sekundarne dokumentacije.

Slika 10: Pogled iz baze M++ zapisa S-2573 na vezu sa sekundarnom dokumentacijom.

Magdalena Getaldić,

Filip Turković Krnjak

Gliptoteka HAZU

Medvedgradska 2

Zagreb

mgetaldic@hazu.hr

ftkrnjak@hazu.hr

Digitalni sadržaj Gliptoteke u digitalnoj zbirci

Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti

*Digital content of the Glyptotheque in the Digital Collection of the
Croatian Academy of Sciences and Arts*

Sažetak

Gliptoteka Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti 2009. godine započinje s projektom digitalizacije građe stalnih postava. Dvije godine kasnije uključuje se u Digitalnu zbirku Akademije, jedinstven institucijski digitalni repozitorij, koji sadrži digitaliziranu građu Akademijinih znanstveno-istraživačkih, muzejsko-galerijskih jedinica te Knjižnice, a djeluje pod akronimom DiZbi. Repozitorij je nastao s ciljem da se na jednom mrežnom mjestu predstavi raznovrsna digitalizirana građa Akademije te joj se omogući slobodan mrežni pristup uz suvremenu i standardiziranu tehničku podršku. U tekstu će biti predstavljena kratka povijest nastanka Digitalne zbirke od 2009. godine do danas kada u projektu sudjeluje 16 Akademijinih jedinica. Zbog velikog broja uključenih jedinica i njihove raznolike djelatnosti, građa je vrlo raznovrsna i zanimljiva, te pruža cjelovit uvid u Akademijinu znanstvenu i umjetničku djelatnost. Gliptoteka HAZU u repozitoriju sudjeluje s

digitaliziranim građom stalnog postava muzeja podijeljenom prema zbirkama u sedam cjelina. S obzirom na vrstu građe zastupljene su skulpture, medalje, plakete, sadreni odljevi i kopije fresaka.

Uključivanjem u repozitorij digitalna građa Gliptoteke dobila je kvalitetnu tehničku podršku i postala korisnicima dostupna on-line, kroz jednostavno, pouzdano i brzo pretraživanje informacija. U digitalnom sučelju stvorena je nova dimenzija muzeoloških funkcija zaštite, istraživanja i komunikacije. Od 2013. godine Digitalna zbirka HAZU uključena je u projekt Europeana Cloud, a od 2016. godine u Europeanu, najveću europsku digitalnu knjižnicu.

Ključne riječi: digitalna zbirka, Gliptoteka Hrvatske Akademije znanosti i umjetnosti, dizbi, virtualna izložba, eCloud, repozitorij, metapodatci

Abstract

The Glyptotheque of the Croatian Academy of Sciences and Arts started with the permanent display digitalization project in 2009. Two years later Glyptotheque joined the Academy's digital collection, a unique institutional digital Repository containing digitized materials from the Academy's scientific/research units, the museum/gallery units, and its library, known under the acronym DiZbi. Repository was created to present the Academy's vast collection on a single web site with open online access, and modern standardized technical support. The text will present a short history of the creation of the Digital Collection from 2009 until today, when 16 Academic departments are engaged. Due to the large number of departments and their various activities, the material is very diverse and interesting, which makes this special collection a great way to get a glimpse into the Academy's scientific and artistic activity.

The Glyptotheque participates in the Repository with its digitized permanent display divided into seven collections, including sculptures, medals and plaques, plaster casts and copies of frescoes. By participating in the Repository, the digital material of the Glyptotheque gained high quality technical support and became available to users online through a simple, reliable, and fast search engine. This digital interface gave it a new dimension of museological function of protection, research, and communication. Since 2013 the Repository is included in the Europeana Cloud project, and since 2016 in Europeana, the biggest european digital library.

Keywords: digital collection, Croatian Academy of Sciences and Arts Glyptotheque, dizbi, virtual exhibition, eCloud, repository, metadata

1. Povijest

Digitalna zbirka HAZU jedinstven je digitalni institucijski repozitorij Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Sadrži digitaliziranu građu Akademijinih znanstveno-istraživačkih i muzejsko-galerijskih jedinica te Knjižnice. Dostupna je na mrežnoj adresi <http://dizbi.hazu.hr>, a djeluje pod akronimom DiZbi HAZU.

Nastala je 2009. godine s ciljem da na jednom mrežnom mjestu predstavi Akademijine znanstvene i umjetničke zbirke, te omogući korisniku slobodan mrežni pristup uz suvremenu i standardiziranu tehničku podršku. Digitalnom zbirkom želja je predstaviti Hrvatskoj, europskoj i svjetskoj javnosti blago baštine koju Akademija čuva, osigurati jedinstveno mjesto pristupa digitalnim i digitaliziranim izvorima te ih povezati s informacijskim sustavima u svijetu.

Projekt su pokrenule i osnovale Akademijine jedinice: Knjižnica kao inicijator i koordinator, Arhiv za likovne umjetnosti, Zavod za povijest hrvatske književnosti, kazališta i glazbe: Odsjek za povijest hrvatskog kazališta i Odsjek za povijest hrvatske glazbe. Do danas se u

rad uključilo još 12 jedinica: Gliptoteka, Hrvatski muzej arhitekture, Jadranski zavod, Kabinet grafike, Odsjek za etnologiju, Odsjek za povijest hrvatske književnosti, Odsjek za povijest medicinskih znanosti, Strossmayerova galerija starih majstora, Arhiv HAZU, Zavod za znanstveni i umjetnički rad u Osijeku i Zavod za znanstveni rad u Varaždinu, Hrvatski muzej medicine i farmacije.

2. Digitalni sadržaji

Zbog velikog broja Akademijinih jedinica koje sudjeluju u projektu i njihovih raznolikih djelatnosti, građa je vrlo raznovrsna i zanimljiva, što zbirku čini posebnom. Korisniku se pristupom repozitoriju pruža mogućnost da na jednom mjestu dobije uvid u kompletну znanstvenu i umjetničku djelatnost Akademije. Digitaliziranu građu zbirke možemo razvrstati po kategorijama: stare i rijetke knjige, rukopisi tekstova i nota, časopisi, katalozi izložbi, fotografije, inventarni popisi arhiva, kazališne cedulje, mikrofilmovi, arhitektonski nacrti, umjetničke slike, makete, plakati, skulpture, medalje i plakete, sadreni odljevi, video i audio materijali, virtualne izložbe. Sadržaj građe Digitalne zbirke od važnog je nacionalnog značenja, a dio digitaliziranih izvornika upisan je u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske.

3. Kriteriji odabira građe

Kriteriji odabira građe za digitalizaciju temelje se na načelima znanstvene, kulturne i povijesne vrijednosti, preventivne zaštite starih i rijetkih primjeraka te umjetnina, kao i predstavljanja znanstveno-istraživačkog, umjetničkog i izdavačkog djelovanja Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti.

Građa Gliptoteke u repozitoriju predstavljena je odabirom najreprezentativnijih djela s područja kiparstva, koja su u stalnim postavima organizirana prema zbirkama u sedam

cjelina. Zbirka hrvatskoga kiparstva od XIX. do XXI. st., Zbirka medalja i plaketa; Zbirka sadrenih odljeva stećaka; Zbirka kopija fresaka; Zbirka sadrenih odljeva antičkog kiparstva; Zbirka sadrenih odljeva fragmenata nepokretnih spomenika hrvatske kulturne baštine od IX. do XV. st.; Zbirka sadrenih odljeva Jurja Matejeva Dalmatinca.

Sukladno suvremenom pristupu zaštite muzejskog fundusa, digitalizacijom muzeološka funkcija dobiva novu dimenziju zaštite izvornika. Građa postaje dostupna na daljinu, podaci su transparentni, a pristup građi je demokratiziran, čime se stvaraju nove komunikacijske veze između muzeja i korisnika. Time su zadovoljene sve češće potrebe i zahtjevi informatički pismenih korisnika kojima je omogućeno dobivanje potpunije informacije prije posjeta zbirkama u muzeju.

4. Struktura repozitorija

Digitalna zbirka HAZU koristi sučelje koje omogućava jednostavan, pouzdan brzo pretraživ način dobivanja informacija što je izuzetno važno u istraživanju i komunikaciji s korisnicima. Znanstvenicima i istraživačima omogućen je brz pristup digitalnoj građi s bilo kojeg mesta i u bilo koje vrijeme. Građa u repozitoriju dostupna je za pretraživanje i pregledavanje, a može se preuzeti u cijelosti ili u dijelovima.

Od 2015. godine u repozitoriju se primjenjuje nova verzija korisničkog sučelja na postojećoj, gore spomenutoj web adresi. Tvrta ArhivPro d.o.o. koja je razvila repozitorij izradila je novo sučelje s jednostavnijim prikazom i pretraživanjem. Te su funkcije bitne za krajnjeg korisnika jer je DiZbi primjer suradnje i obrade podataka u jednom sučelju za različitu arhivsku, muzejsku i knjižničnu digitalnu građu. U sustavu postoje ugrađeni algoritmi za traženje metapodataka i pretraživanje po punom tekstu¹¹. Koriste se različiti profili metapodataka kao i različiti načini njihova prikaza, koji se prilagođavaju s obzirom na vrstu građe. Sustav koristi podatkovne pakete kako bi se osigurala njihova interoperabilnost i unificirani prikaz, jer nije svejedno opisuje li se i prikazuje skulptura, skladba, ulje na platnu,

¹¹ Koriste se protokoli OAI-PMH, Z39.50, MARCXML te XML oblik podatkovnih paketa

časopis ili knjiga iz nakladničkog niza koja ima 1000 stranica. Metapodatci upisuju se prema njihovom standardu (UNIMARC, EAD, CIDOC i sl.) te su softverski ujednačeni u profilima za njihov unos.

Nova verzija repozitorija¹² ima funkcionalniji način usklađivanja i povezivanja normativnih baza.¹³ Isti sustav omogućio je agreiranje metapodataka prema Europeani i njihovom podatkovnom modelu ESE i EDM.¹⁴

5. DiZbi u brojevima

Broj jedinica u repozitoriju Digitalne zbirke HAZU u 2016. godini: od unesenih u repozitorij 27.650 knjiga, članaka i zasebnih objekata (umjetničkih slika, fotografija, mikrofilmova, skulptura, kazališnih cedulja, rukopisa itd.); na internetu je objavljeno 26.026 digitalnih objekata. Od 34.392 datoteka; na internetu je objavljeno 32.511, zatim od 660.568 unesenih metapodataka; na internetu je objavljeno 615.242, kao i dvije virtualne izložbe: Pablo Picasso i I. svjetski rat. Broj korisnika u 2016. godini iznosi 34.011.¹⁵

6. Europeana Cloud projekt

Od veljače 2013. Digitalna zbirka HAZU uključena je u projekt Europeana Cloud -Unlocking Europe's Research via The Cloud (službeni akronim eCloud). Cilj i svrha tog projekta je izgraditi sustav na cloud-tehnologiji za potrebe istraživača iz društveno-humanističkih znanosti i korisnike najveće digitalne knjižnice Europeane. Agregiranje podataka obavio je vanjski konzultant a podaci su poslani u XML formatu u The European Library (TEL).

¹² Od 2015. repozitorij je na Indigo platformi, a do tada se koristila platforma ArhivX, koje je razvio ArhivPro d.o.o

¹³ Koriste se normativne baze različitih skupina podataka: baze autora, jezika, mjesta, korporativna tijela, godine, itd.

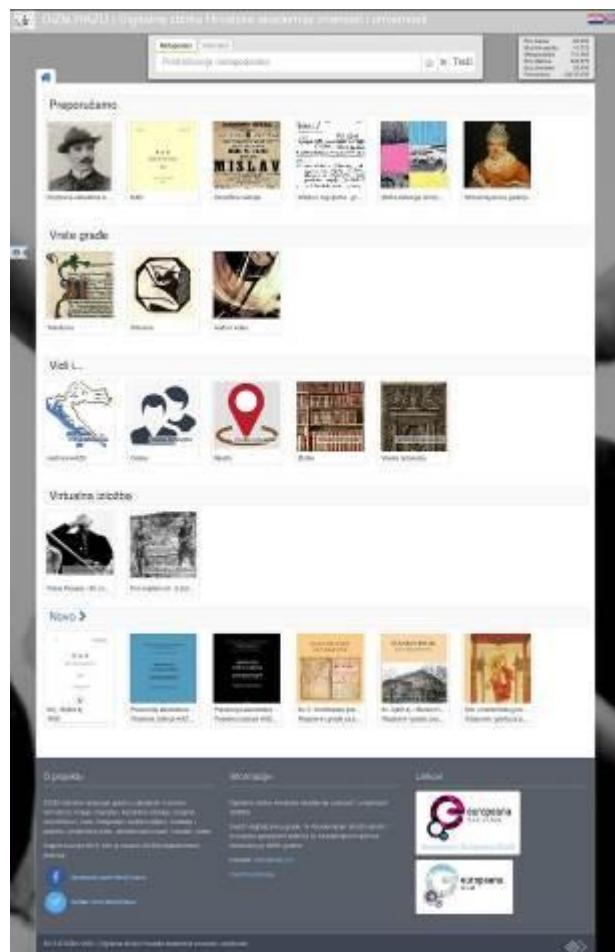
¹⁴ Europeana Semantic Elements Specification (ESE), Europeana Data Model (EDM)

¹⁵ Podaci preuzeti iz: Ljetopisa Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 2016., Knjiga 120., Zagreb, 2017.; str. 643

Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti sudjeluje kao davatelj sadržaja (content provider). U rujnu 2014. godine po prvi puta su Akademijini podaci objavljeni u Europeani, sveukupno 6.405 digitalnih zapisa. Krajem 2015. objavljeno je ukupno 21.097 zapisa, a početkom 2016. godine bilo je objavljeno ukupno 24 003 digitalnih agregiranih zapisa te virtualna izložba Pablo Picasso koju je napravio Arhiv za likovne umjetnosti.

U Europeani je trenutno predstavljeno 33 zbirke Akademije, čiji je kompletan popis objavljen na stranici Ministarstva kulture RH.¹⁶ Gliptoteka je zastupljena s digitaliziranim građom stalnog postava koja uključuje sedam zbirki sa 585 digitalnih zapisa. Predstavljanjem samo dijela digitalizirane građe jedinica HAZU u Europeani, želja nam je pokazati vrijednu i raznovrsnu baštinu Akademije, osigurati jedinstveno mjesto pristupa digitalnim i digitaliziranim izvorima te ih povezati s informacijskim sustavima u svijetu, a korisnicima pružiti digitalni sadržaj uz suvremenii koncept pristupa i korištenja kulturno-povijesne baštine.

¹⁶ <http://aggregator.arhivx.net/mk/?m=providers> (2017-06-28)

7. Dizajn sučelja i struktura repozitorija

Dizajn sučelja i struktura repozitorija kontinuirano se razvijala od osnutka digitalne zbirke.

Dodavanjem novih sadržaja i uključivanjem novih jedinica javila se potreba za preglednjom strukturom koja bi krajnjem korisniku bila pristupačnija te mu olakšala snalaženje i pristup traženim informacijama.

Početna stranica repozitorija jednostavnog dizajna, nudi izbornik koji omogućava bolju preglednost građe, kategoriziranu prema vrsti formata u kojem je objavljena: tekst, slika, audio, video. Početno sučelje omogućava jednostavan pristup podacima klasificiranim prema jedinicama Akademije, osobama, lokalitetima i zbirkama. (sl. 1) Posebno su izdvojene virtualne izložbe, preporučeni sadržaji te novo objavljena digitalna građa. Krajnjem korisniku ponuđena je tražilica koja kroz ugrađene algoritme omogućava pretraživanje svih metapodataka repozitorija kao i punog teksta unutar svake jedinice građe.

Slikovna građa bez lingvističkog sadržaja opisana je i pretraživa isključivo putem metapodataka, tagova i referenci. Digitalna građa Gliptoteke isključivo je vizualna, stoga je pretraživost tih odrednica bitna korisniku u razumijevanju i dostupnosti sadržaja. (sl. 2)

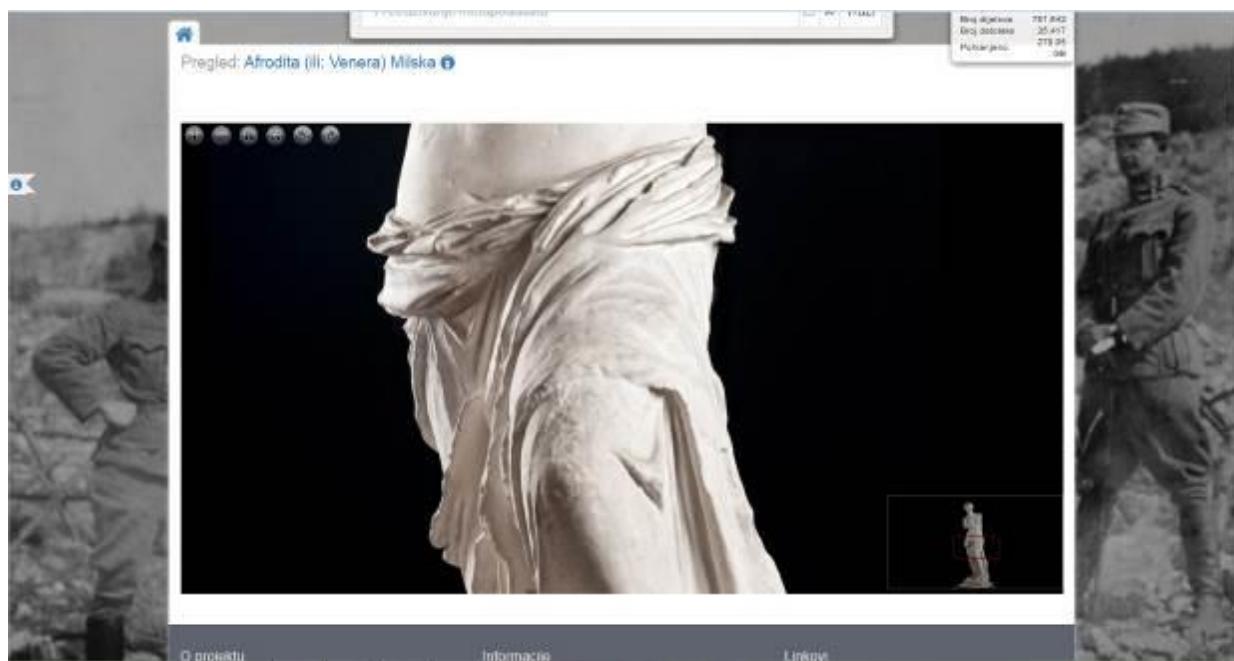
The screenshot shows a digital repository interface. At the top, there is a navigation bar with a magnifying glass icon and the text 'Pretraži' (Search). Below the search bar, the title 'Fragment grede s natpisom kneza Branimira' is displayed. To the left of the title, there is a thumbnail image of the artifact. On the right side, there is a detailed description of the object:

- vrijeme nastanka: 888.g.
- inv. broj: Inv. br. HZ-72
- Sadržaj: (lokalitet: Muč. Gornji)
- opis: Arhitrav je pronađen 1871. godine prilikom kopanja temelja za proširenje crkve sv. Petra u Gornjem Muču. Na ulomku u gornjoj traci su reške mesečne luke, ispod kojih je niz troprutih povezanih pereca. U donjoj traci teče natpis, koji se prenosi i na donju stranu grede. Original se nalazi u Arheološkom muzeju u Zagrebu.
- jezik: latinski natpis: BRANIMIRI ANNO(R)um XPI SACRA DE VIRG(ine) CARNE(m) UT SU(m)PS(i)t) St(aceum) DCCCLXXX ET VIII VI Q(uo) INDIC (tione). U prijevodu: U vrijeme kralja Branimira otkad je Krist uzeo sveto tijelo od svete Djevice godine 888, VI Indika(tione).
- materijal: srednji odjev
- dimenzije: v=0,27, š=0,87, d=0,13 m
- ID: 2342
- Datum objave: 2011-05-18 14:05:54
- Tagovi: BRANIMIRI ANNO(R)um XPI SACRA DE VIRG(ine) CARNE(m) UT SU(m)PS(i)t) St(aceum) DCCCLXXX ET VIII VI Q(uo) INDIC (tione).
- Reference:
1. Zbornik za narodni život i običaje, knjiga 63, 1995.

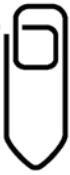
Svaku jedinicu digitalizirane građe moguće je pregledati kroz tri razine prikaza u repozitoriju. Prva razina prikaza korisniku nudi pregled pojedine jedinice Akademije gdje je građa vrlo jasno kategorizirana prema zbirkama, lokalitetima, dataciji, autorima, materijalu.

Druga razina obuhvaća podatkovne kategorije pojedine zbirke i njene digitalizirane predmete, raspodijeljene u iste logične cjeline. Odabirom pojedinog predmeta tražene zbirke dolazi se do treće razine gdje su dostupni svi metapodatci te mogućnost prikaza slike u pregledniku. Za pojedine dokumente uključen je i prikaz u Silverlight tehnologiji koja korisniku omogućuje povećanja do najsitnijih detalja. Ta tehnologija omogućuje veliku brzinu prikaza digitalizirane građe visoke rezolucije na internetu, kao i specijalno razvijeni preglednik koji kod višestraničnih dokumenata otvara velikom brzinom stranicu po stranicu. Obje stavke korisniku ubrzavaju rad što je ključan faktor funkcionalnosti ove vrste repozitorija. (sl. 3)

Korisnik ima mogućnost preuzimanja velikog dijela digitalne građe repozitorija.¹⁷ Digitalizirana građa čuva se u formatu master datoteka visoke razlučivosti (TIFF), a derivati u

¹⁷ Iznimke su pojedini nakladnički nizovi kao što su u Knjižnici Stare i rijetke knjige, s napomenom: prava pridržana - sloboden pristup samo u HAZU

JPG formatu postavljaju se na repozitorij gdje su korisniku dostupni za preuzimanje. Svaka datoteka zaštićena je vodenim žigom i smanjenom rezolucijom prilikom preuzimanja.

8. QR kodovi

Gliptoteka u posljednje vrijeme nastoji uklopiti DiZbi u svoj stalni postav te ga na taj način sadržajno osvremeniti i obogatiti, kako bi posjetitelju pružili detaljniju informaciju o eksponatima i zbirkama. Sustav repozitorija uz svaki digitalnu inačicu predmeta generira QR kodove koji se onda postavlja uz izloške stalnih postava Gliptoteke. Za sada su na taj način predstavljene Zbirka sadrenih odljeva antičke skulpture i Zbirka sadrenih odljeva stećaka. (sl. 4.) Posjetitelji muzeja skeniranjem QR kodova povezuju se na repozitorij, što im omogućuje pristup proširenom sadržaju za svaki pojedini eksponat. Takvim osvremenjenim načinom prezentacije želja nam je spojiti i kroz stalne postave promovirati digitalnu zbirku.

9. Virtualne izložbe

Najupečatljiviji vizualni sadržaj početnog sučelja su virtualne izložbe. Kroz takav multimedijski oblikovan sadržaj digitalne jedinice virtualnog prostora mogu se tematski povezivati zajedno s njihovim upisanim metapodacima, te smjestiti u povijesni kontekst, a nedostupna građa ovakvim načinom prezentacije postaje vidljiva i dostupna.

Na repozitoriju se trenutno nalaze virtualne izložbe *Prvi svjetski rat*, povodom obilježavanja stote godišnjice od početka i *Pablo Picasso. Proslava osamdesetog rođendana – Vallauris 1961*. Gliptoteka se predstavlja svojom virtualnom izložbom *Od tvornice do muzeja*, gdje se prezentira povijest ustanove kroz sekundarni materijal, fototeku, staklene negative, hemeroteku.¹⁸ (sl. 5.) Cilj je popularizirati i približiti te na ovaj način lakše prezentirati veće količine raznovrsne ili manje dostupne građe, koja je u virtualnom prostoru dostupnija i vizualno atraktivnije prezentirana. Ovaj način prezentacije ujedno i štiti izvornu građu kojom se ne treba manipulirati.

¹⁸ Virtualna izložba dostupna je na adresi: <http://virtualna-izlozba-gliptoteka.mdc.hr/main>

10. Zaključak

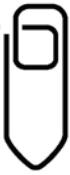
Digitalizacijom fundusa Gliptoteka HAZU dobila je novu vrstu sadržaja koji prezentacijom na repozitoriju digitalne zbirke HAZU dobiva novu muzeološku dimenziju. Osim novog načina prezentacije građe važna je i funkcija zaštite muzejskog predmeta koja je ostvarena digitalizacijom. Jednostavnim, pouzdanim i brzim pretraživanjem korisniku građa postaje dostupna te mu se uvelike olakšava pristup traženoj informaciji. Sučelje omogućava dobru interoperabilnost različite arhivske, knjižnične i muzejske građe koja je zahvaljujući fleksibilnosti operativnog sustava prezentirana ujednačeno.

DiZbi repozitorij u stalnom je razvoju. Broj jedinica Akademija koje sudjeluju u projektu te broj objavljenih digitaliziranih jedinica kontinuirano raste, kao što i tehnološke mogućnosti svakim danom sve više napreduju. Sukladno tom razvoju i Gliptoteka će nastaviti s objavljivanjem novih sadržaja na repozitoriju. Planira se prezentirati građa iz zbirki koje nisu dostupne u stalnom postavu muzeja te putem novih virtualnih izložbi povezati i prezentirati odabranu građu sekundarne muzejske dokumentacije.

Literatura:

Crnković, Kristijan, Juričić, Vedrana, Polak Bobić, Kristina. Digitalna zbirka knjižnice Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, Knjižnice: kamo i kako dalje? // zbornik radova 11. dani specijalnih i visokoškolskih knjižnica, Opatija, 1. - 4. travnja 2009, 2010

Drucker, Johanna: Is There a Digital Art History?, Visual Resources: An international Journal of Documentation, 29, No. 1-2, 2013

Ferber Bogdan, Jasenka. Digitization of the Ullrich Salon Archive – The Challenges of a New Medium // Heritage Culture and Digital Humanities: A Bond between the Old and the New, Osijek, 2017

Ferber Bogdan, Jasenka. The first virtual exhibition on DIZBI (Digital collection of Croatian Academy of Sciences and Arts) - Picasso's 80th birthday. // Review of the National Center for Digitization, 21-25, 2014

Fletcher, Pamela. Razmišljanja o digitalnoj povijesti umjetnosti, // Život umjetnosti, 12/99,
Šuvković, Nataša. Projekt Digitalizacija suvremene umjetnosti – Digitising Contemporary Art (DCA), // [Informatica museologica](#), Vol.43, No.1-4, 2013

Vitković, Zrinka. Portal Digitalna zbirka Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, <http://www.hkdrustvo.hr/hkdnovosti/clanak/272> [2017-06-28]

Zorich M., Diane: Transitioning to a Digital World Art History, Its Research Centers, and Digital Scholarship. Report to the The Samuel H. Kress Foundation and The Roy Rosenzweig Center for History and New Media, George Mason University, 2012

Popis slikovnih priloga:

Sl. 1. Početna stranica repozitorija Digitalne zbirke HAZU

Sl. 2. Prikaz tagova i referenci na primjeru sadrenog odljeva Branimirovog natpisa iz Muća

Sl. 3. Prikaz Silverlight tehnologije na primjeru digitaliziranog sadrenog odljeva Venere Milske

Sl. 4. QR kodovi u postavu Zbirke sadrenih odljeva antičkog kiparstva

Sl. 5. Virtualna izložba „Od tvornice do muzeja“, početna stranica

Lana Majdančić

kustosica

Muzeji Ivana Meštrovića – Atelijer Meštrović

Zagreb

lana.majdancic@mestrovic.hr

Dokumentacijska obrada pisama u pohrani Atelijera Meštrović u Zagrebu

Document Arrangement of Letters Archived in the Studio Meštrović in Zagreb

Sažetak

Pisma pohranjena u Atelijeru Meštrović u Zagrebu iznimno su vrijedni dokumenti stvaranja i života kipara Ivana Meštrovića, kao i vremena u kojem su nastala. Fond sadrži oko 3, 250 pisama napisanih u razdoblju od 1908. do 1941. godine.

U ovom radu prikazuje se metodologija obrade pisama u Atelijeru Meštrović: od vremena prvih popisa zatečene građe u *Zbirci Atelijera Ivana Meštrovića* koje je sačinio Konzervatorski zavod u Zagrebu 1946. i 1954. godine do recentnog rada kustosa Atelijera Meštrović na njihovoj obradi. Prvi popis zatečene građe sastavili su djelatnici Konzervatorskog zavoda 1946. godine. Nekoliko godina poslije (1954.) djelatnici istog Zavoda izrađuju iscrpan i cjelovit popis zatečene građe, uključujući i pisama koja su u prvom popisu bila samo spomenuta. Taj dokument, sve do danas smatra se temeljnim dokumentom o muzejskoj i arhivskoj građi koja se u *Zbirci* nalazi ili se nalazila.

Formiranjem Atelijera Meštrović u Zagrebu 1959. godine kao muzejske institucije započela je i sustavna obrada građe. Do danas su sva pisma restaurirana, mikrofilmirana i pohranjena u arhivske kutije.

Ključne riječi: Ivan Meštrović, obrada pisama, pohrana, Atelijer Meštrović, Galerije grada Zagreba, Konzervatorski zavod u Zagrebu, Muzeji Ivana Meštrovića.

Abstract

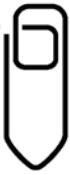
The letters stored at the Studio Meštrović in Zagreb are exceptionally valuable documents on the work and life of the sculptor Ivan Meštrović as well as on the times they had been composed. The records contain about 1.100 authors who had written about 3.250 letters in the time span between 1908 and 1941.

This paper deals with the presentation of the letter arrangement methodology from the very first records by the Conservative institute in Zagreb (in 1946. and in 1954.) up to their maintenance by the curators of the Studio Meštrović in Zagreb.

The employees of the Conservative institute in Zagreb first listed the material as found on-site in their *Collection of Ivan Meštrović's Studio* (in 1946.) where the letters had just been mentioned. In the following years (in 1954.) the employees of the same *Institute* worked more thoroughly on listing the whole material, including the letters. Ever since that document has been considered the most fundamental record on the items the *Collection* contained.

The establishment of the Studio Meštrović in Zagreb in 1959. as a museum institution marks the beginning of a systematic arrangement of the material. Until today all letters from the archive have been restored, microfilmed and stored in archive boxes.

Key words: Ivan Meštrović, letter arrangement, archiving, Studio Meštrović, Galleries of the City of Zagreb, Conservation institute in Zagreb, Ivan Meštrović Museums

1. Uvod : od atelijera do muzeja

Ivan Meštrović (1883.-1962.) je nakon školovanja, stvaranja i izlaganja po europskim i svjetskim metropolama, došao živjeti u Zagrebu 1919. godine. Godinu dana poslije, u Mletačkoj ulici na Gornjem gradu kupio je tri parcele s građanskim kućama s kraja 17. i početka 18. stoljeća. Na parcelama je izgradio atrij i atelijer, kojih prije nije bilo, a na kući je dogradio kat. U tom prostoru živio je do 1942. godine kada je trajno napustio Hrvatsku. Osim kuće u Zagrebu, izgradio je vilu u Splitu, koja je danas Galerija Meštrović (1931.-1939.) te je u Otavicama, mjestu odrastanja, sagradio obiteljsku grobnicu - Crkvu Presvetog Otkupitelja (1926.-1930.).

Navedene nekretnine s određenim brojem svojih djela¹ darovao je ugovorom, takozvanom *Darovnicom*, NR Hrvatskoj 31. siječnja 1952. godine. Sedam godina kasnije (1959.) napisao je dodatak *Darovnici*, a budući fundus je povećan za novih 85 djela.

Godine 1954.² Konzervatorski zavod u Zagrebu preuzeo je nadzor i privremenu upravu nad *Zbirkom Ateliera Ivana Meštrovića*³, te su djelatnici popisali inventar.⁴

Iste godine, 1954., kada Zavod preuzima nadzor nad *Zbirkom* osnovane su i Gradske galerije suvremene umjetnosti. Ime će promijeniti u drugoj polovici 1961.⁵ godine u Galerije grada

¹U Atelijeru Meštrović u Zagrebu kao i u Galeriji Meštrović u Splitu čuvaju se djela koja Ivan Meštrović nije darovao NR Hrvatskoj, već se vode kao pohrana njegovih nasljednika. Pohrana uključuje i knjige, pisma, nacrte, crteže, djela drugih autora, kao i ostali arhivski materijal zatečen u kući. Nakon smrti Ivana Meštrovića ta je građa prešla u vlasništvo njegovih nasljednika. Za izlaganje ili objavu istih potrebna je njihova dozvala.

² 8.4.1959

³ Taj naziv je promijenjen u Atelje Meštrović 1963. godine.

⁴ Ovo je drugi popis inventara Zbirke Ateliera Ivana Meštrovića. Prvi popis napravljen je 1946. godine, prije Darovnice. Dalje u tekstu više o njemu.

Zagreba.⁶ *Zbirka Ateliera Ivana Meštrovića* ulazi u sastav Galerija 1959.⁷, a prva kustosica, potom i voditeljica postaje Vesna Barbić. Nakon preuzimanja dužnosti, Barbić osim brige o građi definira i faze uređenja Atelijera Meštrović⁸ kao muzeja sa stalnim postavom Meštrovićevih djela i otvaranja prema javnosti. Stalni postav otvaran je etapno: prvo su otvoreni atrij, atelijer i vrt,⁹ a potom¹⁰ nekadašnja kuća s novim postavom skulptura i crteža, uređenim radnim prostorijama, knjižnicom i čuvaonicom. Atelijer Meštrović bio je dijelom Galerija grada Zagreba sve do 1991. godine kada Sabor Republike Hrvatske donosi Zakon o Fundaciji Ivana Meštrovića sa središtem u Zagrebu. Temeljem *Darovnice Ivana Meštrovića* iz 1952. godine, *Zakonom* su ujedinjene sve sastavnice *Darovnice*: Galerija Meštrović sa sakralno izložbenim kompleksom Meštrovićevih Crikvina Kaštinka u Splitu, obiteljska grobnica-Crkva Presvetog Otkupitelja u Otavicama i Atelijer Meštrović u Zagrebu koje su do tada djelovale odvojeno. Novim *Zakonom* iz 2007. godine, ime institucije promijenjeno je u Muzeje Ivana Meštrovića sa središtem u Splitu.

2. Obrada građe

Prvi popis *Zbirke Ivana Meštrovića u Zagrebu* sastavila je Komisija za sakupljanje i očuvanje umjetničkih spomenika i starina¹¹ 1946. godine. Popis se sastoji od dva dijela: Opisa *Zbirke* s popisom predmeta i Zapisnika s popisom predmeta.¹² U opisu *Zbirke* navodi se: Zbirka Ivana

⁵ Registrator 1958. - 1961. Arhiva Atelijera Meštrović u Zagrebu.

⁶ U sastavu Galerija su bile: Zbirka Benko Horvat, Galerija primitivne umjetnosti (danasa Hrvatski muzej naivne umjetnosti), Galerija suvremene umjetnosti, Centar za fotografiju, film i televiziju i Zbirka Jozo Kljaković. Vidi internet stranicu Muzeja suvremene umjetnosti <http://www.msu.hr/#/hr/65/>

⁷ 4. 2.1959.

⁸ Atelijer Meštrović u Zagrebu je tri puta mijenjao svoje ime: prvo je bilo Atelje pa Atelier i zadnje je Atelijer. Kako bi se izbjegla zabuna, u tekstu se koristi zadnja varijanta imena Atelijer Meštrović.

⁹ 1963.

¹⁰ 1969.

¹¹ Zapisnik, mapa Zapisnik Konzervatorskog zavoda 1946., Na Zapisniku je potpisana Ana Deanović, članica Komisije i asistentica Konzervatorskog zavoda. Arhiva Atelijera Meštrović.

¹² Zapisnik, mapa Zapisnik Konzervatorskog zavoda 1946., Arhiva Atelijera Meštrović u Zagrebu.

Meštrovića u Zagrebu sastoji se od plastike u kamenu, bronci i drvu, sadrenih neodlivenih modela i sadrenih odljeva izvedenih plastika, crteža, nacrtu, pisama, knjiga i stambenog namještaja – dakle od umjetničkih radova i predmeta vezanih o njegovom život i radu.¹³ U Popisu je naznačen i smještaj popisanih predmeta: ...Dio kamenih plastika i sadrenih odljeva nalazi se u trjemovima prednjeg dvorišta. Pretežni dio plastika, sadrenih modela i odljeva nagomilan je u atelijeru – u prostoru za rad, na stubištu, u podrumu i u mezaninu. Namještaj, pisma, knjige, crteži, nacrti nalaze se u kući.¹⁴ Zanimljiv je i sljedeći tekst:...Prema svojevremeno vođenim razgovorima u Konzervatorskom zavodu o planu uređenja Meštrovićeve zbirke (tokom godine 1954.) bilo je predvidjeno sljedeće:

1. Izrada stručnog kataloga radova, modela i odljeva na principu kartoteke
2. Izrada stručnog kataloga crteža i nacrtu
3. Izrada stručnog kataloga pisama i knjiga
4. Izrada fototeke zbirke
5. Potrebni gradjevinski zahvati konzervatorskog značaja na kući, ateliju i trjemovima dvorišta
6. Parkiranje stražnjeg dvorišta
7. Postava zbirke¹⁵

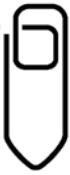
Uz popis djela Ivana Meštrovića i drugih autora, namještaja, fotografija¹⁶ i nacrtu, navedena je i metodologija obrade muzejske i arhivske građe. Za svu građu predvidjelo se izrada

¹³ Zbirka Ivana Meštrovića u Zagrebu, mapa Zapisnik Konzervatorskog zavoda 1946. Arhiva Atelijera Meštrović u Zagrebu.

¹⁴ Isto.

¹⁵ Zbirka Ivana Meštrovića u Zagrebu, mapa Zapisnik Konzervatorskog zavoda 1946., Arhiva Atelijera Meštrović u Zagrebu.

¹⁶ Popisane su četiri fotografije koje prikazuju Crkvu Gospe od Anđela: Mauzolej obitelji Račić u Cavtat, a korištene su za monografiju: Ivan Meštrović. Gospa od Anđela: Zadužbina porodice Račić, Cavtat. Zagreb: Nova Evropa. 1937.

stručnih kataloga kao temeljno polazište za daljnja istraživanja. Ovaj način rada pokazuje svjesnost struke o vrijednosti i važnosti ove *Zbirke* i prije nego ju je Ivan Meštrović darovao. Djelatnici Konzervatorskog zavoda u Zagrebu izradili su još jedan iscrpan popis.¹⁷ On će biti temelj primopredaje¹⁸ *Zbirke Ateliera Ivana Meštrovića* novoosnovanoj Gradskoj galeriji suvremene umjetnosti.¹⁹ Primopredaja je napravljena 1958. godine. O tako sustavnom evidentiranju Vesna Barbić, kustosica Atelijera Meštrović u Zagrebu, napisala je sljedeće: Prigodom vršenja popisa inventara kuće Meštrović u Mletačkoj 8, 1957. godine raznorodni materijal svrstan je u 12 grupa: skulpture, slike, crteži, arhitektonski nacrti studije i planovi, korespondencija, slike ostalih domaćih i stranih autora, skulptura nepoznatih autora, knjige, časopisi katalozi separati kalendari novine, pokućstvo i razno (diplome, medalje, fotografije, reprodukcije, negativi i klišeji). Grupa korespondencija osim pisama ličnosti našeg i evropskog političkog, kulturnog i umjetničkog života, koja datira od 1908. do 1941. do sada registriranih 2 250, a ostaje za rad još sigurno 2000 jedinica, - sadrži i dvanaest fascikala sa materijalom koji se odnosi na postanak i izradu Meštrovićevih spomenika ili arhitektonskih objekata. Meštrović je tu sakupio i sačuvao troškovnike, ugovore, račune, podatke o izradi i ljevanju spomenika, izvještaje, bilješke i fotografije koji nam pružaju dragocjene podatke ne samo o njegovom radu već i prilikama u kojima je radio i stvarao. Pomnost kojom je spremao taj materijal dokaz je da je bio svjestan važnosti koju ima arhivska dokumentacija u obradi likovnog djela. Mislim da je on već tada, mnogo godina prije nego je darovao svoje radove i kuće da služe kao muzej mlađim generacijama, mislio na budućnost, t.j. da su ti podaci o

¹⁷ Građa je popisivana 1957. godine.

¹⁸ Primopredaja je završena 1959. godine Vidjeti: *Zapisnik* od 04. veljače 1959. godine. Arhiva Atelijera Meštrović u Zagrebu.

¹⁹ Osnovana je 1954. godine.

T E R R I T O R I O D E S U A M A				
parque	2.	para águas	40	1000.
		para pesca	42	*
*	2.	Brotas	24	*
*	2.	Fazenda Lissente	71	*
*	4.	Fazenda Lissente	118	*
*	5.	Fazenda Lissente	46	*
*	6.	Citas	13	*
*	7.	Fazenda Lissente	49	*
*	8.	Padreza	13	*
*	9.	Ribeira	42	*
*	10.	Ribeira	202	*
*	11.	Imigrante Valente	123	*
*	12.	Ribeira	124	*
*	13.	Ribeira	124	*
*	13.	Ribeira	200	*
*	14.	Ribeira	125	*
*	15.	Ribeira	200	*
*	15.	Ribeira	200	*
*	17.	Porto	200	*
*	18.	Porto	61	*
*	19.	Paratubame	200	*
*	19.	Ribeira	200	*
*	20.	Ribeira	101	*
*	21.	Ribeira	121	*
*	22.	Ribeira	29	*
*	23.	Fazenda e pista de trilhos e estrada	12	*
*	24.	Ribeira e pista de trilhos e estrada	120	*
*	25.	Ribeira e pista de trilhos e estrada	14	*
*	25.	cooperativa e vadi e alinhado	205	*
*	26.	áreas rastej	3	1000.
*	27.	cooperativa e vadi e alinhado	102	1000.
*	28.	cooperativa e vadi e alinhado	44	*
*	29.	cooperativa e alinhado	44	*
*	30.	cooperativa e alinhado	81	*
*	31.	Ribeira	79	*
*	32.	Ribeira	88	*
*	33.	Ribeira e estrada, trilhos e estrada	109	1000.
*	34.	Ribeira/estrada passar, trilhos e estrada	111	*
*	35.	Tropical	30	1000.

tehničkoj i materijalnoj strani kiparskog rada isto tako važni i potrebni kao i podaci o samoj ličnosti umjetnika.²⁰

Popis Konzervatorskog zavoda u Zagrebu do danas ostao je temeljni dokument o muzejskoj i arhivskoj građi koja se nalazi ili se nalazila u Atelijeru Meštrović u Zagrebu.

Pisma su obrađena unosom podataka u tri kategorije: broj kutije u kojoj je pismo, tema pisma i količina pisama. Ponekad je umjesto teme naveden autor. Evo nekoliko primjera kako su teme grupirane: *Pisma u pitanju Grgura Ninskog* ili *Korespondencija u vezi s izložbama*.²¹ Sva građa je bila posložena u 105 kutija. Iz navedenog teksta Vesne Barbić kao

²⁰ Tekst izlaganja Vesne Barbić: *O neobjavljenom arhivskom materijalu u Ateljeu Meštrović i značenju tog materijala u obradi života i rada Ivana Meštrovića*. Izlaganje je održala na Znanstvenom skupu u povodu 100. godišnjice rođenja kipara Ivana Meštrovića počasnog člana Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti koji je održan u Zagrebu, Drnišu i Splitu od 19. do 22. listopada 1983. Arhiva Atelijera Meštrović u Zagrebu. Vidi Program Znanstvenog skupa u povodu 100. godišnjice rođenja kipara Ivana Meštrovića počasnog člana Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Zagreb : JAZU. 1983.

²¹ Korespondencija. Popis Konzervatorskog zavoda u Zagrebu, str. 37-39, Arhiva Atelijera Meštrović u Zagrebu.

i dokumenata koji su grupirani oko jedne teme može se zaključiti da je to metodologija Ivana Meštrović, te su djelatnici Konzervatorskog zavoda prihvatili istu.

Vesna Barbić je temeljem gornjeg popisa nastavila s detaljnijom obradom pisane građe te je do 1961. godine obradila prvih 400 pisama.²² Obradivala je kutiju po kutiju pa nije bilo moguće obraditi građu po autorskom nizu. Svako pismo dobilo je identifikacijski broj, naveden je autor, mjesto i datum nastanka pisma (ukoliko su poznati), pismo i jezik na kojemu je pisano, stanje pisma i njegov sažetak. Kao primjer navodim pismo arhitekata Huga Ehrilcha i Viktora Kovačića koji su Meštroviću pisali na hrvatskom jeziku iz Duge ulice²³ broj 32 u Zagrebu 31. ožujka 1912. godine:

738; Hrv.; Zgb; 31. III 1912.; Arhitekti Ehrilch i Kovačić; Duga ul. 32. Ehrlich javlja Meštroviću da će biti raspisan natječaj za Strossmayerov spomenik, i poziva ga da li hoće s njim sudjelovati, makar i ne bio postavljen na Akademijinom trgu. Oni ga zamišljaju na Strossmayerovom šetalištu. Na poledjini tog pisma M. odgovara da ne bi htio ući u natječaj ako su već unaprijed odredjeni uvjeti izgleda za taj spomenik. Sa njima bi htio suradjivati, jer ionako on već ima dugo gotovu koncepciju spomenika Strossmayeru, u kojem je pretežno arhitektura. Za Strossmayerovo šetalište misli da je divno mjesto za spomenik.²⁴

²² Izvještaj Vesne Barbić za 1961. i Plana za 1962. Registrator Rad AM prof. VB od 1958. do 1967., Arhiva Atelijera Meštrović u Zagrebu.

²³ Danas Radićeva ulica.

²⁴ Regesta 2, Arhiva Atelijera Meštrović u Zagrebu.

738. hrv. Zgb. 31.III.1912. Arhitekti Ehrlich i Kovačić Duga ul.32.
Ehrlich javlja Međtroviću da će biti raspisan natječaj za Strossmayerov spomenik, i poziva ga da li hoće s njima sudjelovati, mакар i ne bio postavljen na Akademijinom trgu. Oni ga zamišljaju na Strossmayerovom šetalištu. Na poliedjini tog pisma M. odgovara da nebi htio ući u natječaj ako su već unaprijed odredjeni ~~izgled~~ ^{uvjeti} za te spomenik. Sa njima bi htio suradjivati, jer ionako on već ima dugo gotovu koncepciju spomenika Strossmayeru, u kojem je ~~već~~ pretežno arhitektura. Za Strossmayerovo šetalište misli da je divno mjesto za spomenik.
739. hrv. Spljet, 20/IV.1912. bez potpisa, odnosno svršetka, piše netko od familije Ivanu Međtroviću e u vezi namjeravane ženidbe njegovog brata Marka.
- Ristić (?)
740. Širilj Röma 12.jula 1911. Miodrag I.M. Jako mu je žao da ga mora rastužiti pismom, ali ga ipak mora upozoriti na sve one besmislene i glupe priče koje Žire njegovi prijatelji, i na koje se M. nesmije ni osvratiti, jer on mora s' mo da radi, on je umjetnik i apostol. Miodrag nije nikada čuo da je M. nezavac Rosandića kretnom, n i zgraža se nad sadržajem pisma Rosandića Međtroviću. Tako-djer zamjerava držanje Penića u cijeloj toj aferi. On će ići potražiti Rosandića i da mu objasni stvar i pomiri ga s M. Želio bi na na povratku u zemlju da svrati do Ivana u Dalmaciju da se malo s njim porazgovori. Htio bi da smjesti Ženu i djecu negdje nedaleko Rima na moru da se malo ooprave. U P.S. piše da M. ne grdi gošpodju nu najmanje zbog ovih glupaka..... Odnekud mi je nje po malo žao: zato što nije glupava, svi je mi pre grđimo no što je volimo.
- 741.. hrv. Zgb. 26.V.1914. Hugo Ehrlich I.M. jučer su održali sjednicu radi krstionice u Blaževoj crkvi, i zaključili da se do jeseni počeka sa sakupljanjem, jer su neki gradjani ugroženi radi kraha Puške i Karlovačke banke, a drugo ješ seda u proljeće imo i previše sakupljanja ranoraznih. On i grofica Jelačić će sve uređiti i pripremiti preko ljeta za sakupljanje. Strajnić je kod njih pa su se dogovorili eventualno na proljeće 1915 pripremiti on i Kovačić izložbu u Beogradu, nade se da će ih Međtrović moralno izdašno poduprijeti. Strajnić je donio fotografiju Međtrovićevog Krista s brunu Vlad.Turkoviću se to jako svidja i htio bi kupit ukoliko je umjerna cijena. Molil M. da pošalje simenzija i cijenu.

Ovim načinom obrađeno je 1, 984 pisama, koja su bila pohranjena u Atelijeru Meštrović do 1987. godine, kada su predana Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu. Pisma su bila zapečaćena i bez prava korištenja, a time i nedostupna javnosti. U Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici je nastavljena obrada pisama te su popisana po autorskom nizu. Osam godina kasnije (1995.), zahvaljujući dopuštenju vlasnika (Meštrovićevih nasljednika), vraćena su u Atelijer Meštrović. Pisma su donesena u 11 kartonskih kutija, podijeljena u tri skupine: pisma Ivana Meštrovića,²⁵ pisma drugih autora Ivanu Meštroviću²⁶ i pisma raznih autora,²⁷ a dostavljene su i četiri kartonske kutije druge arhivske građe. Primjerice police osiguranja, računi i slično.²⁸

U vrijeme kada su pisma vraćena u Atelijer, Vesna Barbić je otišla u mirovinu, a naslijedila ju je Ljiljana Čerina, danas muzejska savjetnica u mirovini. Čerina je preuzela daljnju obradu građe. Krenula je s obradom arhitektonskih nacrta koje je važno spomenuti jer su istom metodologijom kasnije obrađena pisma. Popisano je i mikrofilmirano 960 arhitektonskih nacrta koji su također građa u pohrani, u vlasništvu Meštrovićevih nasljednika. Podaci o nacrtima su upisani u *kartice za tehničku dokumentaciju spomenika kulture- mikrofilm*, a potom su mikrofilmirani u Državnoj upravi za zaštitu kulture i prirodne baštine u Zagrebu.²⁹ Kao primjer navedena je kartica za nacrt *Novogradnje kiparskog ateliera za gops. Ivana Meštrovića*. Taj nacrt je iz skupine koja se odnose na izgradnju umjetnikovog doma, dogradnje kata i izgradnje atrija i atelijera na zagrebačkom Gornjem gradu u Mletačkoj ulici. Gradnja je trajala od 1921. do 1924. godine. Projekt je izveo arhitekt Harold Bilinić. U karticu su upisani sljedeći podaci:

²⁵ 113 pisama, 147 komada, Revers Nacionalne i sveučilišne biblioteke od 30. listopada 1995., Arhiva Atelijera Meštrović u Zagrebu.

²⁶ 1, 640 pisama, 2449 kom, Revers Nacionalne i sveučilišne biblioteke od 30. listopada 1995., Arhiva Atelijera Meštrović u Zagrebu.

²⁷ 1, 038 pisama, 1 231 kom, Revers Nacionalne i sveučilišne biblioteke od 30. listopada 1995., Arhiva Atelijera Meštrović u Zagrebu.

²⁸ Četiri kutije, Revers Nacionalne i sveučilišne biblioteke od 30. listopada 1995., Arhiva Atelijera Meštrović u Zagrebu.

²⁹ Arhitektonski nacrti su mikrofilmirani od 1994. godine.

1. ident spomenika kao inventarni broj³⁰ nacrt: **1**
2. naziv spomenika ili dijela spomenika: **Novogradnja kiparskog ateliera za gops. Ivana Meštrovića**
3. adresa lokaliteta: **Mletačka ulica 6-10, Zagreb**
4. redni broj nacrtu unutar spomenika: **1/A5**
5. opis nacrtu: **tlocrt prizemlja, mj. 1:100**
6. materijal: **paus**
7. način obrade podloge: **olovka**
8. autor: **Harold Bilinić**
9. datum: **nije upisan**
10. Gdje se nalazi original: **rubrika se ne koristi**
11. Napomene: **115³¹**

KARTICA ZA TEHNIČKU DOKUMENTACIJU SPOMENIKA KULTURE — MIKROFILM — EOP										
ŠIFRA SPOMENIKA USTAVNO IDENT	DOD	NAZIV SPOMENIKA I/II DUBLA SPOMENIKA				LOKACIJA			UKUPNO LISTOVA ZASPD.	LIST BROJ
		BRD BROJ NACRTA	UKUPNO BROJ NACRTA	BRD BROJ NACRTA	UKUPNO BROJ NACRTA	ADRESA - LOKALITET	NIZV			
VFMZ	194	NOVOGRADNJA KIPARSKOG ATELIERA ZA GOPS IVANA MESTROVICU			MLETAČKA UL. 6-10			3	1	
P	16				SIRBA					
					OPĆINA:					
					NASELJE:	ZAGREB				
					DIO NASELJA:					

TEKUCI BROJ	FAKTOR SHA- INZENJA	UKUPNO SINCIJA	BROJ SNIMKA NA ROLI	RED. BROJ NA CRTA UNUTAR SPOMENIKA	OPIS NACRTA	MATERIJAL	NACIN OBRADE PODLOGE	AUTOR	DATUM	ODRE SE NACRT CRTE	NAPOMENE
4P 965	A2	4	1A1		TLOCRT PRIZEMLJA MJ. 1:100	PAUS	KOPIJA		1921.		113
4P 966	A3	5	1A2		TLOCRT 1. KATA MJ. 1:100	PAUS	KOPIJA				120
4P 967	A3	6	1A3		PRESIEK KUĆE BR. 10 MJ. 1:100	PAPIR	LOVAKA				114
4P 968	A3	7	1A4		PRESIEK KUĆE MJ. 1:100	PAPIR	LOVAKA	ŽANKO			116
4P 969	A2	8	1A5		TLOCRT PRIZEMLJA MJ. 1:100	PAUS	LOVAKA	HAROLD/ BILINIĆ			115
4P 970	A2	9	1A6		TLOCRT 1. KATA MJ. 1:100	PAUS	LOVAKA	HAROLD/ BILINIĆ			121
4P 971	A2	10	1A7		TLOCRT MANSARDE MJ. 1:100	PAUS	LOVAKA	HAROLD/ BILINIĆ			123
4P 972	A2	11	1A8		PRESIEK KUĆE BR. 8 MJ. 1:100	PAUS	LOVAKA	HAROLD/ BILINIĆ			117

PUTNIČI KRATICI:
V1 = VEST POSTUPKA U EOP
V2 = VEST SPOMENIKA U EOP
V3 = 2. FIZIČKE PODATAKA
V4 = 3. BRIŠANJE SUDARA

VS = VESTA SPOMENIKA
TSD = TECNIČKA DOKUMENTACIJA SPOMENIKA
OPI = OZNAKA POSJEDUJUĆEG INTERESA
OHN = OZNAKA KOMPLETNOSTI NACRTA

EOP = ELEKTRONSKI OPIS
OSRADA EOP

³⁰ Ident ima funkciju inventarnog broja jer su nacrti dio pohrane i ne mogu im se dodijeliti inventarni brojevi.

³¹ Broj 115 se odnosi na popis Arhitektonskih nacrtu, studija i planova kojega radi Konzervatorskog zavoda u Zagrebu 1954. godine. Arhiva Atelijera Meštrović u Zagrebu.

Ovom metodologijom je Čerina nastavila s dalnjom obradom pisama.

Kao primjer navodim pismo slikara Vlaha Bukovca Ivanu Meštroviću. Pismo je pisano na hrvatskom jeziku. Napisano je u Pragu 09. studenog 1910. godine tintom na papiru s vodenim znakom³²:

1. ident spomenika postaje ident autora pisma: **156**
2. naziv spomenika ili dijela spomenika postaje ime autora pisma: **Vlaho Bukovac**
3. adresa lokaliteta se kao rubrika u obradi pisama ne koristi
4. redni broj nacrta unutar spomenika postaje redni broj pisma unutar pisama istog autora: **A1**
5. opis nacrta prelazi u opis pisma odnosno kome je autor pisao: **Pismo upućeno iz Praga Ivanu Meštroviću na hrvatskom jeziku**
6. materijal: **papir s vodenim znakom**
7. način obrade podloge: **tinta, rukopis**
8. podaci o autoru se **ne upisuju**
9. datum nastanka pisma: **09. studenog 1910.**
10. mjesto nastanka pisma: **Prag**
11. napomene (stari broj, očuvanost pisma, itd): **stari broj 780³³;**
 - **pismo je oštećeno;**
 - **restaurirano u listopadu 2004.**

³² Kartica za tehničku dokumentaciju spomenika kulture – mikrofilm – eop. Pisma Vlahe Bukovca ident 156, registrator 1-200. Dokumentacija Atelijera Meštrović u Zagrebu.

³³ Pod brojem 780 je obradila pismo Vesna Barbić. Vidi Regestu broj 2, Arhiva Atelijera Meštrović u Zagrebu.

KARTICA ZA TEHNIČKU DOKUMENTACIJU SPOMENIKA KULTURE — MIKROFILM — EOP																																												
SIFRA SPOMENIKA USTAL. NOVA V P BROJ MJE TOLI UKUPNO NACRTA VS TECI			NAZIV SPOMENIKA I/II DIELA SPOMENIKA BURGOVAC VLAIHO			LOKACIJA ADRESA - LOKALITET CIPINA: NASELJU: DIO NASELJA:			UKUPNO LISTOVA ZA SPDM		LIST BROJ 1 UKUPNO NAPOMENA																																	
<table border="1"> <thead> <tr> <th>TEKUCI BROJ</th> <th>FAKTOR SMA- ZNIJENJA</th> <th>UKUPNO SKEĆU NA ROLI</th> <th>BRD. BROJ NA- CRTA UNUTAR SPOMENIKA</th> <th>OPIŠ NACRTA</th> <th>MATERIAL</th> <th>NACIN OBRADE POLOGE</th> <th>AUTOE</th> <th>DATUM</th> <th>MJESTO</th> <th>NAPOMENE</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>284</td> <td></td> <td>4</td> <td>156A1</td> <td>Pismo upućeno iz Prag-a NANO MEŠTROVIĆU naš ljubazniju pjesku</td> <td>paper s čistom zadnjom</td> <td>kratka nalepiši</td> <td></td> <td>09. XI. 1910.</td> <td>Prag</td> <td>Stari broj 36. pismo je otvoreno na krovu X željez</td> </tr> <tr> <td>285</td> <td></td> <td>2</td> <td>156A2</td> <td>Pismo upućeno iz Prag-a NANO MEŠTROVIĆU naš ljubazniju pjesku</td> <td>paper</td> <td>kratka nalepiši</td> <td></td> <td>18. 05. 1912.</td> <td>Prag</td> <td>Stari broj 36. pismo je jako čitljivo na krov X željez</td> </tr> </tbody> </table>												TEKUCI BROJ	FAKTOR SMA- ZNIJENJA	UKUPNO SKEĆU NA ROLI	BRD. BROJ NA- CRTA UNUTAR SPOMENIKA	OPIŠ NACRTA	MATERIAL	NACIN OBRADE POLOGE	AUTOE	DATUM	MJESTO	NAPOMENE	284		4	156A1	Pismo upućeno iz Prag-a NANO MEŠTROVIĆU naš ljubazniju pjesku	paper s čistom zadnjom	kratka nalepiši		09. XI. 1910.	Prag	Stari broj 36. pismo je otvoreno na krovu X željez	285		2	156A2	Pismo upućeno iz Prag-a NANO MEŠTROVIĆU naš ljubazniju pjesku	paper	kratka nalepiši		18. 05. 1912.	Prag	Stari broj 36. pismo je jako čitljivo na krov X željez
TEKUCI BROJ	FAKTOR SMA- ZNIJENJA	UKUPNO SKEĆU NA ROLI	BRD. BROJ NA- CRTA UNUTAR SPOMENIKA	OPIŠ NACRTA	MATERIAL	NACIN OBRADE POLOGE	AUTOE	DATUM	MJESTO	NAPOMENE																																		
284		4	156A1	Pismo upućeno iz Prag-a NANO MEŠTROVIĆU naš ljubazniju pjesku	paper s čistom zadnjom	kratka nalepiši		09. XI. 1910.	Prag	Stari broj 36. pismo je otvoreno na krovu X željez																																		
285		2	156A2	Pismo upućeno iz Prag-a NANO MEŠTROVIĆU naš ljubazniju pjesku	paper	kratka nalepiši		18. 05. 1912.	Prag	Stari broj 36. pismo je jako čitljivo na krov X željez																																		
SUFICIJE KARTICA:		VP = VRIŠT POSTUPAK U EOP VP = 1. POMERAVANJE SLOVA VP = 1. IZMENI PODATAKA VP = 0. ERISANJE SLODA		VS = VRIŠTA SPOMENIKA TDD = TEMPUNA DŽUMBEVINA DISCIPLINA CPT = ČERNAK FIZIČKOG INTERESA CEN = ČERNAK EGZAMENOTIČNIH NAZNAK		HP LABORATORIJI		OBRAĐA EOP																																				

Isto pismo kustosica Vesna Barbić je obradila na sljedeći način:

780. hrv. Prag, 9.XI.910. Vlaho Bukovac I. Mu. Primio je telegram za otvorenje izložbe Medulić kao i dopisnicu sa ljubeznim pozdravima, na kojima odzdravlja. Nada se da će dostojan uspjeh imati sa izložbom. Mili pozdrav isto tako Račkome kao i mladom Babiću i svim kometam koji oko njega obljeće. Kao da vidi sve u kavani Corso kako sjede i pričaju, jer se u času izložbe malo ima volje raditi. Njemu ostaje neugodna strane da miri i odgovara za čine u koje se pleo nije, sve kao predsjednik društva Medulić, jer se njemu utječu i tuže. Na pr. B. Dešković mu je pisao neki dan iz Jablanice kako mu je krivo učinjeno i da istupa iz društva. U Pragu je Carmelo Stamgov profesor Sucharda, a u Zagrebu su mu odbacili, i on hoće istupiti. Misli da je štogod kriva u tome što se odviše mesta ustupili Kraljeviću Marku pa eto sve nekako ide tresice. On misli da nije dobro da je on predsjednik jer ne može odgovarati za stvari koje nezna i koje su učinjene tako daleko od njega. Mora biti predsjednik netko od njih tamo. Ako što izadje u novinama hrvatskim o izložbi neka mu pošalju³⁴.

³⁴ Pismo broj 780, Regesta broj 2, Arhiva Atelijera Meštrović u Zagrebu.

Upis podataka u kartice predstavlja sustavnu obradu arhivske građe koja je započela obradom arhitektonskih nacrta u suradnji s Državnom upravom za zaštitu kulture i prirodne baštine u Zagrebu, koja je građu mikrofilmirala.³⁵

Prilikom upisa pisama u *kartice za tehničku dokumentaciju spomenika kulture- mikrofilm Čerina* je uočila da je dio pisama oštećen vlagom i pljesni, a dio gotovo uništen. Iz fonda je odabrala 500 najugroženijih pisama koja su potom konzervirana i restaurirana u Središnjem laboratoriju za konzervaciju i restauraciju Hrvatskog državnog arhiva u Zagrebu.³⁶

Sva pisma su radi zaštite pohranjena u bezkiselinske košuljice napravljene po mjeri. One su umetnute u košuljice od melinexa i abecednim slijedom poslagane u bezkiselinske kutije. Obrada pisama započela je 1996., a kompletno je završena 2009. godine. Predstojeća faza obrade podrazumijeva upis u bazu podataka kako bi se mogla pretraživati prema ključnim riječima: autoru, osobi na koju je pismo naslovljeno, mjestu i godini nastanka što bi pojednostavilo istraživački rad.

3. Zaključak

Obrada pisane građe u Atelijeru Meštrović započela je s prvim popisivanjem 1946. godine i nastavila se do danas. Metodologija rada tijekom vremena se mijenjala. Prvi popis *Zbirke* sačinila je Ana Deanović, tadašnja asistentica Konzervatorskog zavoda u Zagrebu. U Popisu se navodi podatak o postojanju pisama u Atelijeru Meštrović te se iskazuje namjera o njihovoj skorašnjoj temeljitijoj obradi. *Inventar Zbirke Ivana Meštrovića* detaljno je popisao Konzervatorski zavod 1957. godine. Raznorodna građa je grupiran u 12 cjelina, od čega petu čini korespondencija. Tada je pregledano 2, 250 pisama, a zabilježeni su sljedeći podaci: broj kutije u kojoj se pismo nalazilo, autor ili tema, te broj pisama. Popis Konzervatorskog zavoda

³⁵ Arhitektonski nacrti su mikrofilmirani od 1994. godine.

³⁶ Fundacija Ivana Meštrovića – Atelijer Meštrović. Zagrebački muzeji : izvješća 2004. Zagreb : Muzejsko dokumentacijski centar. 2005. str. 30

u Zagrebu do danas je ostao temeljni dokument o građi koja se nalazi ili se nalazila u Atelijeru Meštrović u Zagrebu.

Prva kustosica Atelijera Meštrović Vesna Barbić nastavila je s radom na obradi pisama. Osim faktografskih podataka o vremenu i mjestu nastanka pisma te osobi kojoj je upućeno, navela je i kratak sadržaj.

Sva korespondencija je 1987. predana u Nacionalnu i sveučilišnu knjižnicu gdje su pisma posložena i popisana po autorskom nizu. Tako popisana vraćena su u Atelijer Meštrović. Nekoliko godina kasnije, nakon obrade nacrtta, kustosica Ljiljan Čerina nastavlja obradu pisama upisujući podatke u *kartice za tehničku dokumentaciju spomenika kulture- mikrofilm*. Sva korespondencija upisana je u kartice po autorskom nizu, restaurirana, mikrofilmirana i pohranjena u bezkiselinske kutije. Slijedeća, i posljednja faza obrade pisama je njihov unos u bazu podataka.

Zahvaljujući metodi obrade i čuvanja pisama koju su utemeljile Vesna Barbić i Ljiljana Čerina - nekadašnje kustosice Atelijera Meštrović, omogućena je njihova lakša manipulacija, dostupnost i zaštita te njihovo daljnje korištenje kao nepresušnog vredne informacije o životu i radu Ivana Meštrovića i njegovih suvremenika.

4. Popis literature

- Zagrebački muzeji : izvješća 2004. Zagreb : Muzejsko dokumentacijski centar. 2005.
- Ivan Meštrović. Gospa od Anđela: Zadužbina porodice Račić, Cavtat. Zagreb: Nova Evropa. 1937.
- Program Znanstvenog skupa u povodu 100. godišnjice rođenja kipara Ivana Meštrovića počasnog člana Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Zagreb : JAZU. 1983.

4.1. Internet stranica:

- Povijest osnutka Muzeja suvremene umjetnosti u Zagrebu dostupno na
<http://www.msu.hr/#/hr/65/>

4.2. Arhivski izvori:

- Mapa Zapisnik Konzervatorskog zavoda 1946., Arhiva Atelijera Meštrović u Zagrebu
- Popis Konzervatorskog zavoda u Zagrebu, str. 37-39, Arhiva Atelijera Meštrović u Zagrebu
- Regesta broj 2, Arhiva Atelijera Meštrović u Zagrebu
- Registrator Rad AM prof. VB od 1958. do 1967., Arhiva Atelijera Meštrović u Zagrebu
- Registrator 1958. - 1961. Arhiva Atelijera Meštrović u Zagrebu

Petra Marincel

Gradski muzej Varaždin

petra.marincel@gmv.hr

Od dokumentacije o izložbama do analize potreba korisnika

Gradskog muzeja Varaždin

From exhibitions documentation to the analysis of the

Varaždin City Museum users' needs

Sažetak

Prezentacija i interpretacija kulturne baštine koju čuvaju, jedna je od osnovnih zadaća muzeja. Na taj način muzej najčešće i najizravnije komunicira s korisnicima. Da bi taj odnos bio što kvalitetniji, potrebno je konstantno analizirati i unapređivati brojne segmente tog međuodnosa. Sustavno vođenje sekundarne dokumentacije putem dokumentacijskog fonda evidencije o izložbama, jedan je od tih segmenata. Tijekom svojih 90 godina postojanja, Gradski muzej Varaždin obogatio je kulturni život grada brojnim izložbama. U ovom radu donosim rezultate i analizu prikupljenih podataka o izložbama održanim u razdoblju od 1995. do 2014. godine. Za izradu cjelovitog popisa svih dosadašnjih izložbi, potrebno je iscrpno istraživanje i prikupljanje popratnih dokumenata, a da bi ta baza podataka bila pretraživa, potrebno ju je stručno obraditi. Na kraju, analiza i interpretacija dobivenih podataka mora rezultirati novim saznanjima koja će se moći iskoristiti za poboljšanje proizvoda kojeg muzej nudi svojim korisnicima.

Ključne riječi: izložba, sekundarna dokumentacija, Gradski muzej Varaždin

Summary

Presentation and interpretation of cultural heritage is one of the basic tasks of the museums. In this way, the museum communicates with its users in the most common and direct way. In order to make this relationship as good as possible, it is necessary to constantly analyze and improve numerous segments of this relationship. Systematic management of secondary documentation through the documentation fund of exhibit records is one of these segments. During its 90 years of existence, the Varaždin City Museum has enriched the city's cultural life with numerous exhibitions. In this paper I will produce results and analysis of collected data on exhibitions held in the period from 1995 to 2014. To make a complete list of all the exhibitions held so far, it is necessary to thoroughly research and collect the accompanying documents, and in order for this database to be searchable, it is necessary to process it professionally. Finally, the analysis and interpretation of the obtained data must result in new knowledge that can be used to improve the product the museum offers to its users.

Keywords: exhibition, secondary documentation, Varaždin City Museum

1. Gradski muzej Varaždin

Gradski muzej Varaždin 16. studenog 2015. godine proslavio je svoj 90. rođendan. Svečano je otvorio vrata stalnog postava u Starom gradu jednog maglovitog jesenskog jutra 1925. godine¹.

Slika 1. Otvorenje Gradskog muzeja Varaždin, 16. 11. 1925.

U tom prvom postavu, koji je tada obuhvaćao tek nekoliko prostorija dvorca, bili su izloženi predmeti od kulturno–povijesnog značaja za grad Varaždin. Većinu tih predmeta su Varaždinci, poneseni domoljubnim duhom, vrlo rado darovali novoosnovanome muzeju te oni još i danas čine osnovu stalnog postava u Starom gradu. Od tada pa do danas u Gradskom muzeju Varaždin otvoreno je još nekoliko stalnih postava u nekoliko zgrada u kojima se održavaju i brojne izložbe i raznovrsna događanja.

¹ Filić, Krešimir. Varaždinski muzej. // Narodna starina 11, 4(1925), 317. Dostupno i na: hrcak.srce.hr/file/90107

Kako su se tijekom godina muzejske zbirke obogaćivale, tako se povećavao i broj muzejskih odjela. Danas je Gradski muzej Varaždin sastavljen od devet odjela (Kulturnopovijesnog, Galerije starih i novih majstora, Arheološkog, Entomološkog, Etnografskog, Povijesnog, Konzervatorsko-restauratorskog, Dokumentacijskog te Odjela zajedničkih službi) s ukupno 59 zbirki i oko 170.000 predmeta.

Muzejski odjeli danas su smješteni u četiri građevine spomeničke vrijednosti u samoj povijesnoj jezgri grada: u gotičko-renesansnoj utvrdi Stari grad, u klasicističkoj palači Herzer, u baroknoj palači Sermage, te u Kuli stražarnici u kompleksu Staroga grada. U sklopu muzejskih odjela trenutno su uređena četiri stalna muzejska postava:

- stalni postav Kulturnopovijesnoga odjela u Starome gradu s ambijentalno namještenim sobama,
- stalni postav „Svijet kukaca“ Entomološkoga odjela u palači Herzer osnovu kojeg čini jedinstvena zbirka prirodoslovca Franje Košćeca,
- te dva stalna postava u sklopu Galerije starih i novih majstora u palači Sermage: „Stalni postav starih majstora“ te „Hrvatski majstori 20. stoljeća“.

Muzej ostvaruje različite programe, a među najvažnijima su izložbe likovne umjetnosti te studijske izložbe koje se često priređuju i u suradnji s drugim institucijama. Osim toga, u atraktivnim muzejskim prostorima priređuju se koncerti, kazališne i druge predstave, književne manifestacije, stručni skupovi i brojni komercijalni programi. U Starom gradu se povremene izložbe održavaju u zapadnoj kuli, gotičkoj kuli te atriju Starog grada. Multimedija dvorana u palači Herzer prvenstveno je namijenjena za održavanje predavanja i skupova, no tu se često priređuju i popratne izložbe uz takva događanja. U prizemlju palače Herzer trenutno je na raspolaganju dovoljno velik prostor za održavanje povremenih izložbi, no taj je prostor namijenjen za budući stalni postav Arheološkog i Povijesnog odjela. Stalni postavi u Galeriji starih i novih majstora povremeno se zatvaraju radi održavanja većih izložbi, dok se one manjega opsega priređuju u izložbenom Salonu u prizemlju palače Sermage i to je zapravo jedini prostor muzeja koji je isključivo namijenjen održavanju povremenih izložbi. Usprkos tom nedostatku adekvatnog prostora, u Gradskom muzeju Varaždin izložbe se redovito održavaju, ponekad i po četiri različite izložbe istovremeno.

Jednom tjedno tijekom cijele godine održavaju se i izuzetno dobro posjećeni programi u sklopu „Srijede u muzeju“.

2. Dokumentacija o izložbama

U Gradskom muzeju Varaždin, primarna i sekundarna muzejska dokumentacija obrađuje se kroz programski paket M++ i S++. Zapošljavanjem dokumentarista, dokumentacijski fond evidencije o izložbama počinje se računalno voditi u programu S++ sukladno „Pravilniku o sadržaju i načinu vođenja muzejske dokumentacije o muzejskoj građi“². Uz fond evidencije o izložbama vode se i uz izložbe vezani audio-vizualni fondovi (fototeka, videoteka i fonoteka), inventarna knjiga hemeroteke, evidencija o izdavačkoj djelatnosti te evidencija o pedagoškoj djelatnosti (o muzejskim radionicama održanim uz pojedine izložbe).

S obzirom na 90 godina postojanja Muzeja te brojne prostore održavanja izložbi, zadaća izrade cjelovitog popisa svih dosad održanih izložbi, ne samo u prostorima Gradskog muzeja Varaždin već i u organizaciji Muzeja u drugim institucijama, zahtijeva istraživanje arhive muzeja – od godišnjih izvješća o muzejskoj djelatnosti³, preko sačuvanih kataloga izložbi, do hemeroteke. Velika pomoć pri pretraživanju tiska je svakako digitalizirana preslika novina „Novinstvo Varaždina“⁴ nastala kao rezultat projekta „Digitalizacija zavičajne i kulturne baštine“ u sklopu kojeg su se digitalizirale novine uglavnom iz fundusa Gradskog muzeja Varaždin te Gradske knjižnice i čitaonice "Metel Ožegović" Varaždin. U ovom radu ograničila sam se na obradu izložbi održanih u posljednjih 20 godina, od 1995. do 2014. godine. Za to su razdoblje relativno lako dostupni podaci iz godišnjih izvješća o radu muzeja⁵, dok za pojedina ranija razdoblja takva izvješća nisu rađena sistematično ili nisu sačuvana.

²Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja muzejske dokumentacije o muzejskoj građi [citirano: 2015-10-10]. // Narodne novine 108(2002). Dostupno na: http://narodnenovine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2002_09_108_1751.html

³Tek se od devedesetih godina 20. stoljeća godišnja izvješća vode redovito.

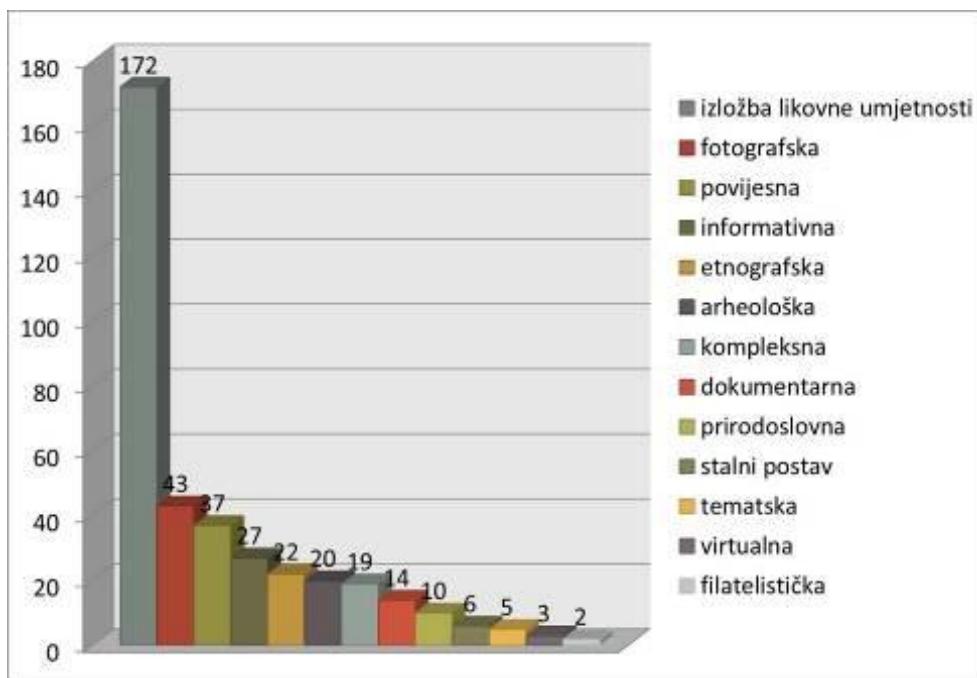
⁴Novinstvo Varaždina [citirano: 2015-10-12]. Dostupno na: <http://library.foi.hr/nv/>

⁵Arhiva svih događanja dostupna je od 2003. godine i na mrežnoj stranici Gradskog muzeja Varaždin. Dostupno na: <http://www.gmv.hr/hr/dogadjanja/>

2.1. Pregled rezultata

Sumiranjem rezultata istraživanja dolazimo do konkretne brojke od ukupno 380 održanih izložbi u posljednjih 20 godina. Održano je 246 samostalnih izložbi i/ili izložbi u suradnji s drugim institucijama te 134 gostujuće izložbe i/ili ustupanja prostora za izložbe. Od tega je 20 izložbi bilo međunarodnog karaktera. U muzejskim izvješćima izložbe su klasificirane u 15 različitih kategorija (Slika 2.), uglavnom je navedena klasifikacija izložbi prema vrsti izložene građe, a najviše ih je klasificirano općenitim pojmom kao izložba likovne umjetnosti. Iz ovog je primjera vidljivo da postoji potreba za jedinstvenim standardima i definicijama⁶ za pojmove koji se koriste pri opisu vrste izložbe, naročito ako se planira objava fonda izložbi na mrežnim stranicama i nastoji korisnicima olakšati pretraživanje.

Slika 2. Klasifikacija prema vrsti izložbe

⁶ Pri klasifikaciji vrste izložbe vodim se smjernicama o „Osnovnim kriterijima za ocjenjivanje mujejsko-galerijskih programa“ objavljenim na mrežnim stranicama Ministarstva kulture [citirano: 2015-10-16]. Dostupno na: <http://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=152>

U statističkim podacima o izložbama, ponegdje su morali biti uvršteni i podaci o stalnim postavima koji su se povremeno mijenjali, zatvarali i ponovno otvarali. Nije bilo moguće razdvojiti sve posjetitelje stalnih postava od posjetitelja povremenih izložbi, budući da se uglavnom vodila zajednička evidencija svih posjetitelja. Izložbe su unutar Gradskog muzeja Varaždin održavane u različitim prostorima, a najčešće u Starom gradu te u Galeriji starih i novih majstora (Slika 3.).

Slika 3. Lokacija održavanja izložbi unutar GMV-a

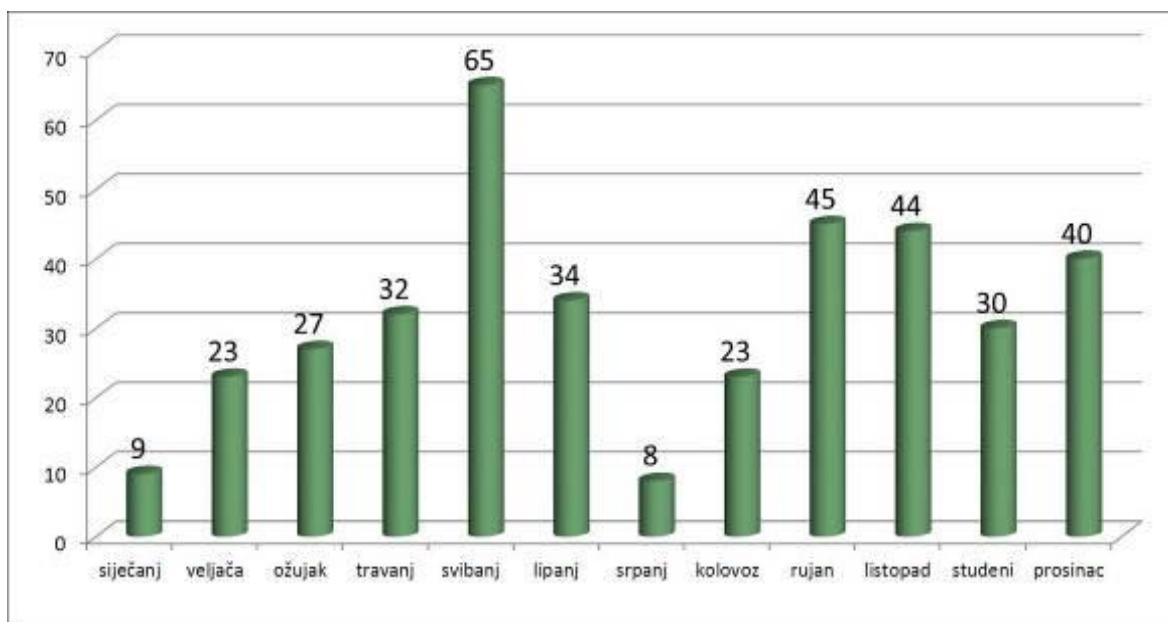
Osim u muzejskim prostorima, gotovo 20% izložbi (ukupno 70) otvoreno je izvan Gradskog muzeja Varaždin. U tom su razdoblju izložbe održavane na 12 različitih lokacija u gradu Varaždinu. Od različitih ustanova, samostana, škola, hotela do gradskih izloga: Centralna Varaždinske banke, Galerija "Zlatni ajngel", Prva gimnazija Varaždin, GKČ "Metel Ožegović", HNK Varaždin, Hotel Turist, Kapucinski samostan, Korzo – izlozi, Kuća Padovec–TZ Varaždin, Kukuljevićeva ulica – izlozi, Medicinska škola, Županijska palača. Naše su izložbe u ovih 20 godina često gostovale i u drugim gradovima u Hrvatskoj, i to u 26 različitih mjesta i gradova: Čakovec, Črešnjevo, Gornja Stubica, Ivanec, Karlovac, Krapina, Kumrovec, Lepoglava, Nin, Novi Marof, Opatija, Osijek, Radovan, Remetinec, Rijeka, Samobor, Sisak, Split, Šibenik,

Trakošćan, Tužno, Valpovo, Varaždinske Toplice, Vidovec, Zagreb (Arheološki muzej Zagreb, Galerija Klovićevi dvori, Gliptoteka HAZU, Hrvatsko slovo), Županja.

Gradski muzej Varaždin u ovih je 20 godina ostvario suradnju s muzejima u 9 različitim europskim gradova u 5 različitim država – u Sloveniji, Austriji, Njemačkoj, Francuskoj i Slovačkoj.

Nakon izrade kronološkog slijeda prema datumu održavanja pojedine izložbe (Slika 4.), vidljivo je da se najviše izložbi otvaralo u svibnju. Razlog tome je što Gradski muzej Varaždin od 2005. godine, od samog početka, redovito sudjeluje u obilježavanju „Europske noći muzeja“ koja se svake godine održava uz „Međunarodni dan muzeja“ 18. svibnja. Od 2007. godine na to događanje nadovezale su se i „Varaždinske muzejske svečanosti“ kao tradicionalna manifestacija Muzeja, u sklopu koje se svake godine održava nekoliko prigodnih programa u trajanju od nekoliko dana. U rujnu se obično planiraju otvorenja izložbi koja se poklapaju s održavanjem Špancirfesta, a u prosincu s obilježavanjem Dana Grada Varaždina.

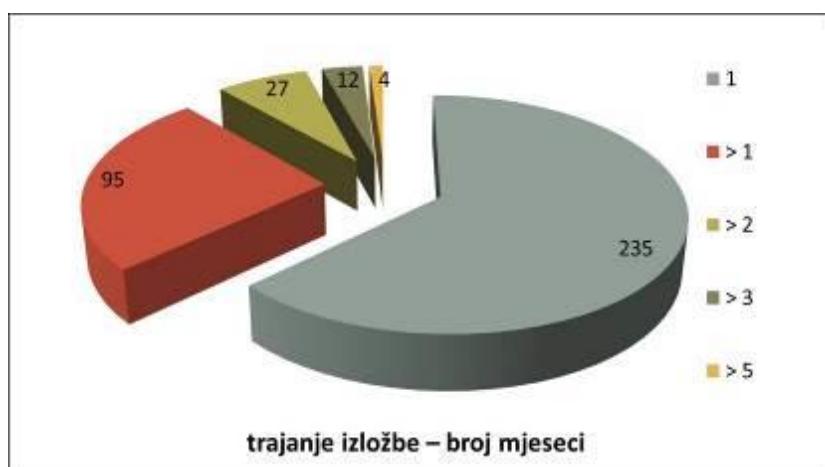

Slika 4. Mjesec otvorenja izložbe

Prilikom pripreme izložbe, uvijek se temeljito promišlja oko optimalne duljine trajanja pojedine izložbe. Dakako, postoji konsenzus oko toga da kvalitetnije i skuplje izložbe traju što

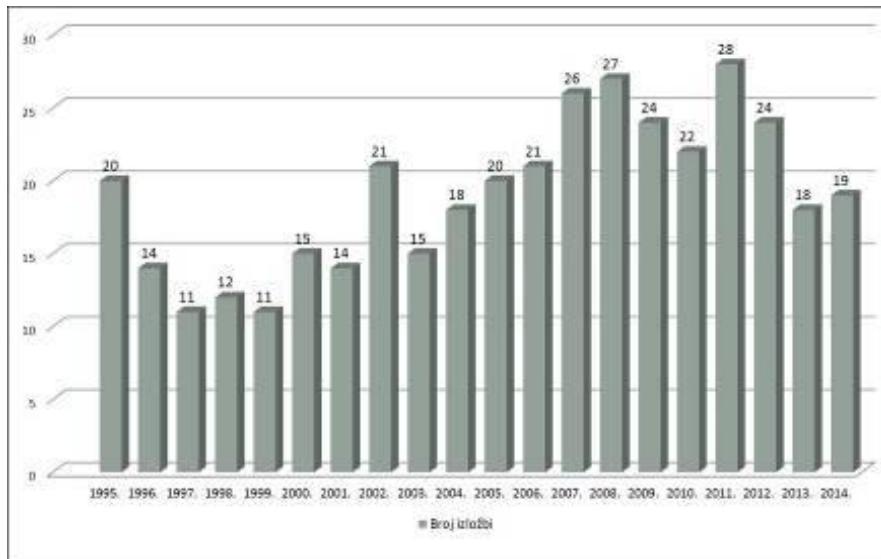

je duže moguće, a to je uglavnom želja i većine autora izložbe. No, pri tome treba imati na umu da je Varaždin relativno mali grad i da je mogući maksimalni broj posjetitelja neke izložbe ograničen tim brojem stanovnika. Zbog toga je potrebno konstantno osvježavati ponudu Muzeja i ograničiti maksimalno trajanje nekog događanja računajući na to da je u određenom optimalnom roku ciljana skupina posjetitelja uspjela konzumirati željenu izložbu.

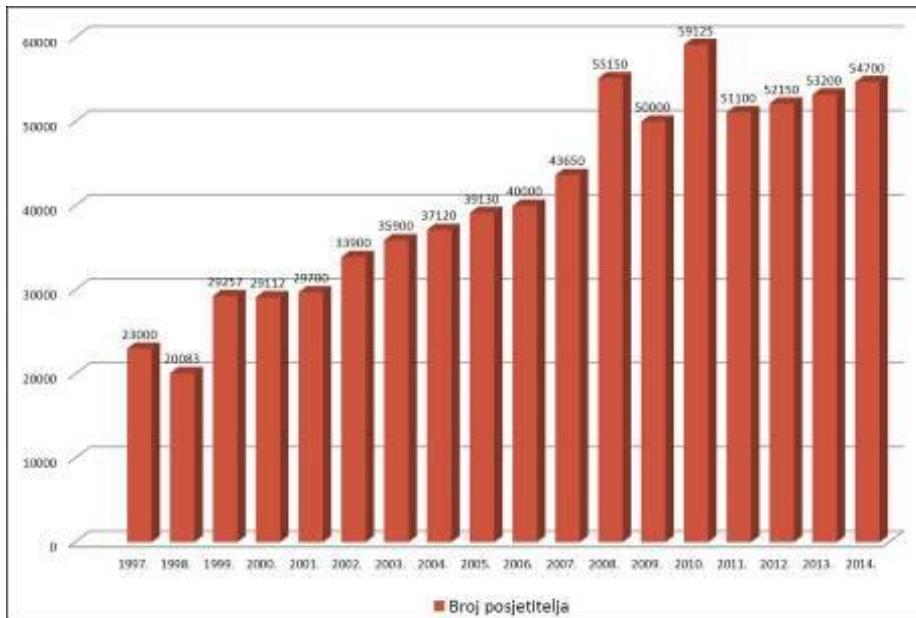
Slika 5. Trajanje izložbe

Iz rezultata usporedbe trajanja pojedine izložbe (Slika 5.) vidljivo je da 62% izložbi traje mjesec dana, 25% traje više od 1, a samo 13% izložbi traje dulje od 2 mjeseca. Detaljnijom analizom tih podataka nisam naišla na nikakvu korelaciju povećanja broja posjetitelja na godišnjoj razini u odnosu na duljinu trajanja pojedine izložbe. Do istog zaključka dolazimo usporedimo li te podatke s ukupnim brojem održanih izložbi godišnje u proteklih 20 godina (Slika 6.). Najviše izložbi (ukupno 28), održano je 2012. godine, a najmanje (samo 11), 1997. i 1999. godine.

Slika 6. Broj izložbi godišnje

Na žalost, nisu mi bili dostupni svi podaci o broju posjetitelja za svaku pojedinu izložbu, stoga se podaci o broju posjetitelja (Slika 7.) odnose na sveukupne posjete i izložbama i stalnim postavima. Broj posjetitelja je 2014. godine dvostruko veći nego li 1997. godine. Pri tome treba uzeti u obzir i radno vrijeme muzejskih postava. Primjerice, 1997. godine muzejski postavi bili su otvoreni za posjetitelje samo dva sata dnevno u zimskom razdoblju (studeni – ožujak), a sedam sati u ljetnom razdoblju (travanj – listopad). Danas je Muzej otvoren za posjetitelje osam sati dnevno, bez obzira na godišnja doba. Što se tiče broja zaposlenika, 1997. godine muzej je imao 25 zaposlenih, a danas 32.

Slika 7. Godišnji broj posjetitelja⁷

Nagli porast broja posjeta dogodio se 1999. godine kada je nakon statičke obnove palače Herzer otvoren stalni postav „Svijet kukaca“, te ponovno iz istog razloga 2008. godine kada je nakon tri godine obnove ponovno postao dostupan javnosti.

Najviše posjetitelja bilo je 2010. godine, gotovo 60 000. Nekoliko je razloga tom rastu broja posjeta, od izuzetno velikog zanimanja za izložbu „NAJ u Gradskom muzeju Varaždin“⁸ do atipične, izložbe „AkterFest – izložba terarija i akvarija“, kada je u 5 dana u Muzej ušlo više od 6000 posjetitelja⁹. Te je godine, u odnosu na prethodnu 2009. godinu, porastao i broj muzejskih radionica, i to za 450%.

Za pad broja posjeta nakon 2010. godine možda je zaslužna i recesija. No, ipak, od 2011. godine broj posjetitelja je u stalnom porastu. Od 2012. godine Gradski muzej Varaždin se priključuje obilježavanju Noći muzeja u organizaciji Hrvatskog muzejskog društva. Tada je u jednoj noći muzej obišlo 8.705 posjetitelja.

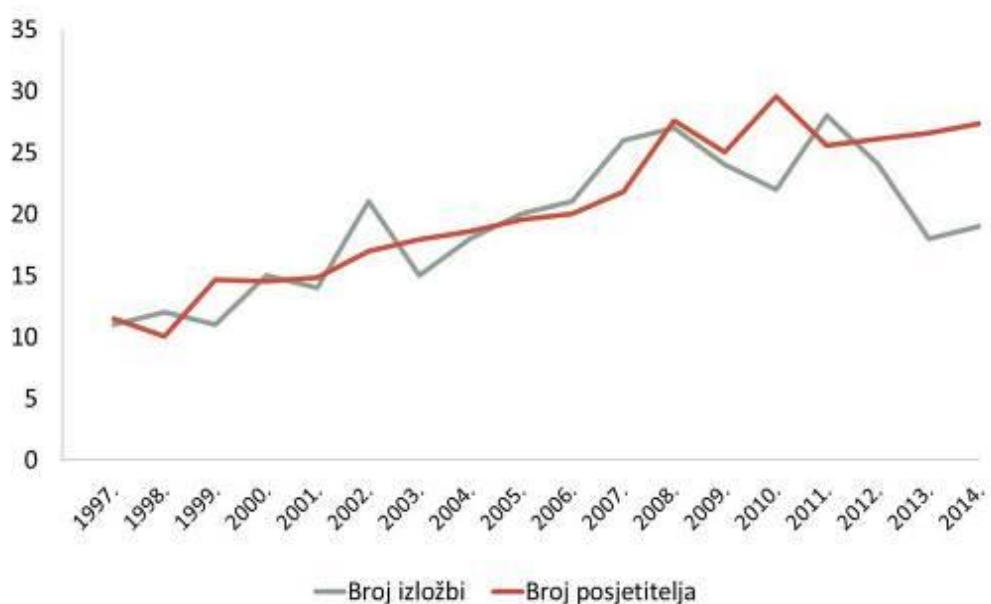
⁷Za 1995. i 1996. godinu nema podataka o broju posjetitelja.

⁸Trajanje izložbe je zbog velikog interesa publike produženo u dva navrata. Na izložbi su bili izloženi najvredniji, najmanji i drugi naj... predmeti iz fundusa Gradskog muzeja Varaždin.

⁹Na izložbi su bili izloženi živi izlošci koji su se, osim toga, mogli i dodirivati.

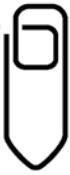

Prikažemo li i usporedno (Slika 8.) ova dva grafa s brojem izložbi godišnje i s brojem posjetitelja godišnje¹⁰, možemo uočiti da ne postoji relevantna korelacija godišnjeg broja izložbi i broja posjetitelja. U prilog tome govori činjenica da je baš 2010. godine bilo održano manje izložbi nego li prethodnih godina.

Slika 8. Odnos broja izložbi prema broju posjetitelja

¹⁰Broj posjetitelja podijeljen je s 2000 da bi se dobio usporedni graf s brojem izložbi.

3. Zaključak

Zaključak koji se nameće nakon prikupljanja i analize dokumentacije o izložbama jest da povećanje broja posjetitelja više ovisi o kvaliteti stalnih postava¹¹, a manje o raznolikosti ponude povremenih izložbi. To je zbog toga što Gradski muzej Varaždin ima svoje redovite i vjerne posjetitelje izložbi. U relativno malom gradu nema ni mogućnosti privlačenja puno većeg broja posjetitelja izložbi od sadašnjeg. Uostalom, kvalitetu nekog muzeja ne određuje jednoznačno samo broj posjetitelja izložbi kao ni broj izložbi. Mnogo je važnije koliko je muzej prisutan u zajednici i koliko doprinosi kvaliteti življena kvalitetom svoje ponude sadržaja. Stoga muzej ne mora tvrdoglavu nuditi samo ono što većina želi konzumirati, već pokušati usmjeravati i oblikovati ukus publike.

Dosadašnja praksa je pokazala da publika voli događanja poput „AkterFest-a“ i kada bismo se vodili za ukusom većine, jednostavno bismo se mogli prepustiti pretvaranju muzeja u tematski park za korisnike koji lako podlježu senzacionalizmu. No, možda su takva događanja povremeno i dobrodošla da privuku u muzej onaj tip posjetitelja koji još uvijek izjednačava muzeje i mauzoleje. Možda je barem dio onih koji nemaju naviku i potrebu prekoračiti prag muzeja uvidio da taj isti muzej ipak nije elitistički usmjeren kao što su možda očekivali i da je prezentacija izložbi primjerena svima, ne samo stručnjacima. Stoga naročito veseli činjenica da je isto toliko velik broj posjetitelja, u tom istom prostoru gdje je održan i „AkterFest“, posjetio izložbu „Narod u nevolji“ 2014. godine.¹²

Danas se, nažalost, gotovo jedinim pokazateljem uspješnog poslovanja i postojanja nekog muzeja smatra što veći broj posjetitelja, a razmjerno tome, i prihoda. „Ako ne možeš nešto

¹¹Većinu posjetitelja čine učenici osnovnih i srednjih škola širom Hrvatske koji posjećuju stalne postave, a onda učenici koji sudjeluju na muzejskim edukativnim radionicama vezanim uz povremene izložbe.

¹²Izložba „Narod u nevolji /Veliki rat na varaždinskom području“ osvojila je Godišnju nagradu Hrvatskog muzejskog društva za najbolju realiziranu izložbu u 2014. g.

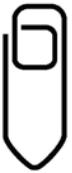
izmjeriti, ne možeš time ni upravljati“ tvrdi management i marketing¹³. No, može li se time stvarno izmjeriti kvaliteta nekog muzeja, muzejskih djelatnika ili vrijednost predmeta koju muzeji čuvaju? Kvantitativno, to možda i nije tako teško. Ovisi samo o količini vremena i entuzijazma posvećenog inventarizaciji i procjeni muzejske građe. No, kvalitativno, muzejska građa ne vrijedi puno ako nije dostupna javnosti, ako muzejski djelatnici ne ulažu trud u njenu prezentaciju putem izložbi. A opet, ako se ne sačuva trag o izložbi, ako se ne dokumentira djelatnost muzeja, gubi se jedan važan segment u očuvanju kulturne baštine. Ivo Maroević smatra da je to otvoren krug: „I tako ubuduće čuvamo i predmete kulturne baštine i dokumentaciju o njima, kao ljušturu koju su ti predmeti odbacili, a koja je u sebi zadržavala dio njihova bića, te trojednosti materijala, oblika i značenja. I tako dokumentacija s vremenom stječe osobine kulturne baštine.“¹⁴

LITERATURA

- Filić, Krešimir. Varaždinski muzej. // Narodna starina 11, 4(1925), 317-328. Dostupno i na: hrcak.srce.hr/file/90107
- Maroević, Ivo. Uvod u muzeologiju. Zagreb : Zavod za informacijske studije, 1993.
- Novinstvo Varaždina [citirano: 2015-10-12]. Dostupno na: <http://library.foi.hr/nv/>
- Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja muzejske dokumentacije o muzejskoj građi [citirano: 2015-10-10]. // Narodne novine 108(2002). Dostupno na: http://narodnenovine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2002_09_108_1751.html
- Šola, Tomislav. Marketing u muzejima ili o vrlini i kako je obznaniti. Zagreb : Hrvatsko muzejsko društvo, 2001.

¹³ Šola, Tomislav. Marketing u muzejima ili o vrlini i kako je obznaniti. Zagreb : Hrvatsko muzejsko društvo, 2001. Str. 131.

¹⁴ Maroević, Ivo. Uvod u muzeologiju. Zagreb : Zavod za informacijske studije, 1993. Str. 199.

Marin Pintur

Hrvatski muzej turizma

marin.pintur@hrmt.hr

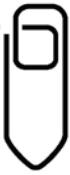
Projekt povezivanja Hrvatskog muzeja turizma s privatnim kolezionarima

*The project of connecting the Croatian Museum of Tourism with private
collectors*

SAŽETAK

Hrvatski muzej turizma, motiviran pozivom Mujejskog dokumentacijskog centra prilikom obilježavanja Dana muzeja 2014. godine, pokrenuo je projekt povezivanja s pojedinim kolezionarima koji skupljaju građu vezanu uz povijest Opatije, s posebnim naglaskom na povijest turizma. Nakon višemjesečnog rada, rezultati su: kontakt s 15-ak privatnih kolezionara od kojih je većina pristala na suradnju, dobiven detaljniji uvid u privatne zbirke, upoznavanje novih kolezionara, pregledano i fotografirano preko pet stotina predmeta, a iz svega toga je proizašla i izložba održana u galerijskom prostoru Hrvatskog muzeja turizma, Umjetničkom paviljonu Juraj Šporer, „Opatijska povijest iz privatnih zbirki“ - 170 predmeta opatijskih kolezionara za 170 godina opatijskog turizma.

Može se reći da je uspješno ispunjen cilj kvalitetnijeg povezivanja s kolezionarima te dobivanje uvida u njihove zbirke. Hrvatskom muzeju turizma će u budućim projektima,

izložbama i stručnim radovima koristiti dobiveni podatci o gradi iz privatnih zbirki vezanoj uz turističku povijest Opatije.

KLJUČNE RIJEČI: Hrvatski muzej turizma, kolekcionari, privatne zbirke, dokumentacija, Opatija, povijest turizma, izložba, pohrana

SUMMARY

The Croatian Museum of Tourism, motivated by the invitation of the Museum Documentation Center for marking the Museum Day 2014, has launched a project of connecting with private collectors whose collections are related to the history of Opatija, with a special emphasis on the history of tourism. After several months of work the results include: getting in contact with around fifteen private collectors, most of whom agreed to cooperate, getting a more detailed insight into private collections, meeting new collectors, viewing and photographing over five hundred items and last but not least, organizing an exhibition in the gallery of the Croatian Museum of Tourism, Art Pavilion Juraj Šporer, "Opatija's history from private collections" during which 170 items in possession of Opatija's private collectors have been showcased for marking the 170 years of tourism in Opatija.

We can conclude that during this project the goals of getting an insight into private collections related to Opatija and setting up a better connection with private collectors have been successfully accomplished. The Croatian Museum of Tourism will in future projects, exhibitions and professional work, use the collected data from private collections related to the history of tourism.

KEY WORDS: The Croatian Museum of Tourism, collectors, private collections, documentation, Opatija, history of tourism, exhibition, storage

1. UVOD

Hrvatski muzej turizma u Opatiji je u sklopu obilježavanja Dana muzeja 2014. organizirao projekt povezivanja s privatnim opatijskim kolezionarima na način da su se terenskim posjetima pojedinim kolezionarima izradili popisi i fotografije njihove građe koja se kasnije inventirala u novoformiranu zbirku pod nazivom Zbirka opatijskih kolezionara. Također, uspostavljena je bolja komunikacija sa sakupljačima, a organizirana je i izložba kao dio obilježavanja Dana muzeja, te obilježavanja 170 godina turizma u Opatiji. Opatija je, zahvaljujući bogatoj povijesti turizma, vrlo privlačna mnogobrojnim kolezionarima. Za primjer, u „zlatnom dobu opatijskog turizma“, na prijelazu iz 19. u 20.stoljeća u Opatiji je djelovalo desetak fotografskih radnji koji su proizvodili veliki broj fotografija, razglednica, dopisnica i sl.

Ideja je postojala duže vrijeme, a u realizaciju se krenulo nakon poziva Mujejskog dokumentacijskog centra za sudjelovanje u akciji „Sakupljači – pokažite svoje zbirke“

2. POVEZIVANJE S PRIVATNIM KOLEKCIJONARIMA

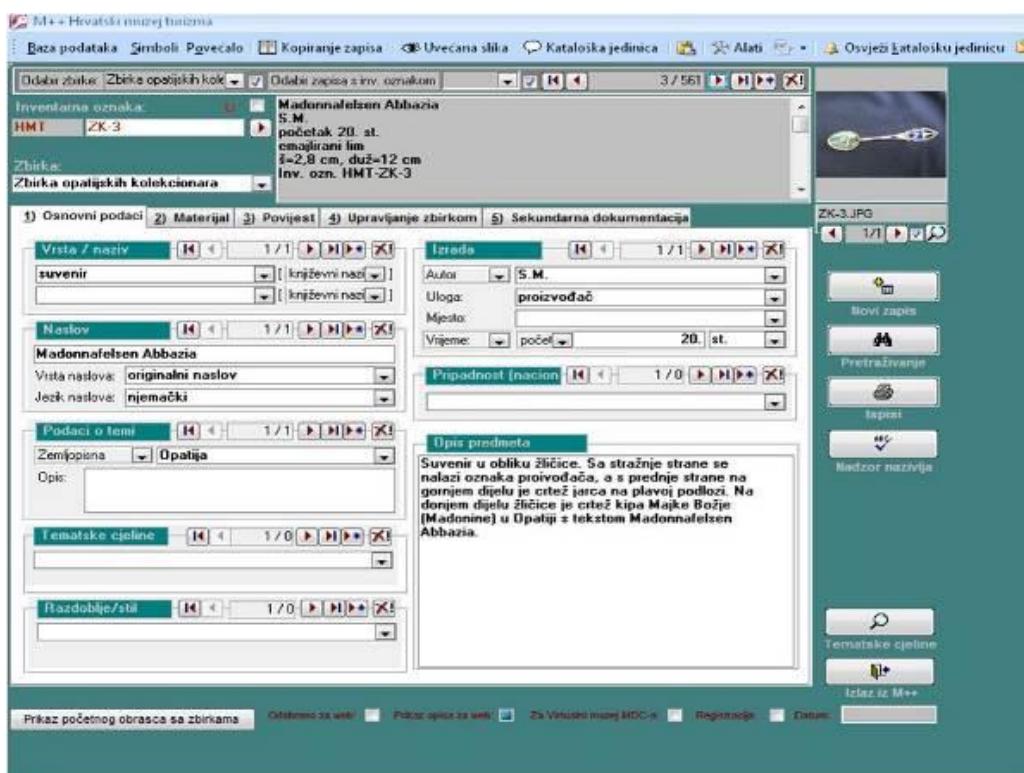
Muzeji su primarne baštinske ustanove, međutim, nepobitno je da veliki broj kulturnih bogatstava privatne osobe, kolezionari i entuzijasti. Preko ovog projekta Hrvatski muzej turizma se bolje povezao s kolezionarima koji posjeduju bogatu građu vezanu uz opatijsku povijest, posebno povijest turizma, te je na taj način ovaj projekt poslužio kao svojevrstan most između muzeja kao baštinske ustanove i privatnih osoba. Izradili su se detaljni popisi njihovih zbirki, koji su postali dio baze podataka Hrvatskog muzeja turizma, te su predmeti stručno obrađeni prema pravilima muzejske struke. Ovom suradnjom se i prikupljaju podaci o relevantnim izvorima i o potencijalnim mujejskim predmetima važnim za povijest opatijskog turizma, a uspostavljene veze Muzeja i kolezionara jamče opstojnost predmeta iz privatnih zbirki. Naime, nije rijetko da kolezionari brinu za budućnost vlastitih zbirki, svjesni da njihovi nasljednici nemaju toliko interesa za njihovo čuvanje. Stoga možemo reći

da je i dužnost muzejskih ustanova pružiti kolezionarima podršku i pomoći u brizi za predmete. Jedan od kolezionara je čak i najavio da će svu građu koju posjeduje s vremenom donirati našem muzeju.

3. KORACI U REALIZACIJI PROJEKTA

Projekt se odigravao u nekoliko faza. Prvi korak u realizaciji projekta je bilo formiranje popisa kolezionara za koje smo znali da prikupljaju građu vezanu uz povijest turizma u Opatiji. U kontaktima s njima, došli bi do novih kolezionara, te se broj kolezionara s vremenom povećavao, te je na kraju došao do 16 privatnih kolezionara. Odlučili smo u projekt uključiti i tri opatijske ustanove za koje smo prepostavljali da posjeduju vrijednu građu: Turistička zajednica Grada Opatije, Gradska knjižnica Opatija, te Ugostiteljska škola Opatija. To se pokazalo odličnim potezom jer su neki od najvrijednijih predmeta upravo bili iz ustanova. Nije među svim privatnim kolezionarima bilo želej za suradnjom, a razlozi su bili različiti: zdravstveni problemi, neslaganje s radom Muzeja, nedostatak vremena...

Usljedio je najveći dio posla u kojem su dokumentarist muzeja i autor projekta Marin Pintur, te tadašnji muzejski tehničar Hrvatskog muzeja turizma posjetili sve kolezionare i ustanove, fotografirali, mjerili te prikupljali osnovne podatke o svakom predmetu kojeg sakupljači posjeduju. Nije bilo jednostavno zadobiti povjerenje kolezionara, posebno oko posuđivanja predmeta za izložbu. Sami sakupljači su i emocionalno vezani za te predmete, ali i dosta su im novčano vrijedni, pa su im strahovi bili vezani uz osiguranje predmeta vezano uz npr. krađu ili nedozvoljeno fotografiranje i skeniranje. Terenski rad je trajao nekoliko tjedana, a skupljeni su podatci o više od 500 predmeta.

Specifičnost ovog projekta je što su svi predmeti upisani u bazu podataka Hrvatskog muzeja turizma preko računalnog programa M++, međutim predmeti kolezionara ne čine dio fundusa muzeja, niti su fizički u muzeju. U dogovoru s autorima tog programa iz Link2, predmeti su dobili posebne inventarne oznake (HMT - ZK1, ZK-2, ZK-3...).

Tako djelatnici Hrvatskog muzeja turizma u svakom trenutku mogu znati što posjeduje određeni kolezionar, koji predmet se nalazi kod kojeg kolezionara i slično. Takav sustav je koristan pri organizaciji raznih izložbi te istraživanjima vezanima uz povijest opatijskog turizma.

4. IZLOŽBA „OPATIJSKA POVIJEST IZ PRIVATNIH ZBIRKI“

Tijekom rada se razvila ideja o izlaganju dijela predmeta, pa je i organizirana izložba „Opatijska povijest iz privatnih zbirk“ koja je bila postavljena u Umjetničkom paviljonu „Juraj Šporer“ u razdoblju od 16. do 31. svibnja 2014. godine. Svih 170 izloženih predmeta su u vlasništvu kolezionara.

Izložba nosi i naslov „*170 predmeta opatijskih kolezionara za 170 godina opatijskog turizma*“. Na taj prigodan način, Hrvatski muzej turizma se pridružuje proslavi velike obljetnice 170 godina turizma u Opatiji, ili, da budemo, precizniji, 170 godina otkako je riječki patricij i poduzetnik Iginio Scarpa počeo graditi i danas prekrasnu Vilu Angiolinu. Prije toga,

TAJNE OPATIJSKE POVIJESTI ■ KOLEKCIJONARI IZLOŽILI DRAGOCJENO BLAGO U ŠPORERU

Za 170 godina 170 vrijednih izložaka

OPATIJA ■ Točno stotinu i sedamdeset predmeta iz privatnih opatijskih zbirki našlo je svoje mjesto na zidovima Umjetničkog paviljona Juraj Šporer, u kojem je u petak navečer otvorena izložba »Opatijska povijest iz privatnih zbirki« u povodu 170. godišnjice nastanka opatijskog turizma.

— Ovo je otkrivanje tajne opatijske povijesti, jer su izložene velike vrijednosti koje su skrivene kod privatnih vlasnika i koje nemamo priliku vidjeti svaki dan, kazala je ravnateljica Hrvatskog muzeja turizma Katarina Mažuranić Jurešić. Stare kartuline, isječci iz novina, fotografije, suveniri i uporabni predmeti koji su obilježili opatijsku turističku prošlost, a koje su stigle iz vlasništva Marte Bergles Škuro, Luciana Brumnjaka, Davida Dezsöha, Hildemard Doričić, Boruta Kopani-

ja, Jadranke Rubinić, Vladimira Smešnya ali i TZ Opatije i Ugostiteljske škole, tako su pronašli svoj put do javnosti i prave valorizacije, a i u buduće će biti katalogizirane u posebnoj zbirci, ali i »virtualnom postavu« na internetskim stranicama muzeja.

— Ova izložba organizirana je u sklopu Dana muzeja, ali i

akcije u organizaciji Muzejskog dokumentacijskog centra pod nazivom »Sakupljači, pokažite svoje zbirke«. Uputili smo poziv kolekcionarima koji skupljaju predmete vezane uz opatijsku turističku prošlost, i to je zapravo samo jedan segment suradnje koju namjeravamo održati s privatnim kolekcionari-

ma, kazao je autor izložbe Marin Pintur.

Da »u podrumima i na tavanima« opatijskih kuća ima itekako vrijednog blaga koje su sakupljači prikupili tijekom godina, vodeni radoznašću ili sentimentom, mogli su se uvjeriti svi koji su posjetili otvorenje ili će u Šporer stići do 1. lipnja, kada se zatvara izložba. Uz razglednice koje se uvelike razlikuju od ovih današnjih, zanimljivo je vidjeti i originalne fotografije koje su uhvatile važne trenutke i ličnosti opatijske povijesti, poput susreta Franje Josipa I. i pruskog cara Vilima, ali i detalje iz novije povijesti grada. Osim otvorenja izložbe, protekli je petak u muzeju donio još jedno zanimljivo događanje, jer je u prostoru Šporera nastupila glumačka ekipa Teatra Exit s predstavom »Izložak br. 49«.

D. ŽIC

Izložba je organizirana u okviru Dana muzeja

M. ANĐEĆ

Opatija je bila skromno ribarsko mjesto. Kako je obitelj Scarpa bila dio visokog društva tadašnje Habsburške monarhije, u njegov su ljetnikovac u Opatiji počeli dolaziti mnogi uglednici. Tako je 1860. godine tri mjeseca u Vili Angiolini provela carica Maria Anna. Glas o ljepotama i lječilišnim svojstvima Opatije se počeo širiti po Monarhiji, a ubrzani razvoj opatijskog turizma je počeo kada je 1882. godine Društvo južnih željeznica iz Beča pod vodstvom Friedricha Juliusa Schulera od Scarpe otkupilo zemljište na kojem se nalazila i Vila Angiolina. U relativno kratkom razdoblju su izgrađene mnoge vile i hoteli, kao npr. „Quarnero“ ili „Hotel Kronprinzessin Stephanie“. Veliki zamašnjak opatijskom turizmu je odluka cara Franje Josipa I. iz ožujka 1889. godine kojim je Opatija službeno proglašena klimatskim lječilištem Austro-Ugarske Monarhije. Uslijedilo je zlatno doba opatijskog turizma koje je rezultiralo gradnjom brojnih hotela, vila, šetališta Lungomare, a u Opatiju su dolazili i mnogi uglednici među kojima su car Franjo Josip I., pruski car Vilim II., rumunjski car Karol I., Antun Pavlovič Čehov, Isadora Duncan, Gustav Mahler, braća Lumiere, Vladimir Nabokov...

Prvi svjetski rat je privremeno prekinuo daljnji razvoj opatijskog turizma, međutim sve do današnjih dana Opatija je ostala mjesto koje se poistovjećuje s pojmom turizma.

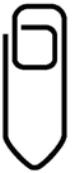
Izložba „*Opatijska povijest iz privatnih zbirki*“ je zamišljena i kao prilog velikoj obljetnici opatijskog turizma koja se obilježava kroz cijelu 2014. godinu. Izloženi su predmeti koji prikazuju turizam kakav je nekad bio u Opatiji, kao i opatijske “kartoline” koje se uvelike razlikuju od današnjih. Također, može se razgledati razno posuđe iz opatijskih hotela i suveniri s početka 20. stoljeća. Zanimljivo je bilo vidjeti i originalne fotografije s važnim trenucima opatijske povijesti, poput susreta Franje Josipa I. i pruskog cara Vilima, svečanog otvorenja gradske palače ili iz novijeg razdoblja, fotografije požara na kupalištu Angiolina. Segment izložbe su i nezaobilazne zlatne godine opatijskog Festivala. Izložba je bila dobro prihvaćena među publikom, kako opatijskom, tako i ostalom.

5. ZAKLJUČAK

Prema Zakonu o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, imatelj kulturnog dobra je svaka osoba koja na bilo koji način i po bilo kojoj osnovi drži kulturno dobro, a nadležni nad kulturnim dobrom su Konzervatorski odjeli u pojedinim područjima gdje se nalaze ta dobra, odnosno za Zagreb Gradski zavod za zaštitu spomenika kulture i prirode. Prema podatcima Muzejskog dokumentacijskog centra, danas u Hrvatskoj djeluje oko 291 muzej, galerija i muzejskih zbirk i koje imaju oko 6 milijuna predmeta te 171 crkvena zbirka i velik broj privatnih kolekcija. Iako u Ministarstvu kulture ne raspolažu s točnim brojem privatnih zbirk zaštićenim kao kulturno dobro, radi se o nekoliko stotina zbirk. Sama činjenica da se zbirke u privatnom vlasništvu mogu registrirati kao kulturno dobro Republike Hrvatske pokazuje da je prepoznata važnost kolezionara. Što se tiče Opatije, može se reći da se relativno veliki broj kolezionara orijentirao na skupljanje građe vezane uz opatijsku povijest i prošlost. Razlozi su različiti, od sakupljanja iz znatiželje ili želje za čuvanjem predmeta od zaborava, do trgovine. Srećom, opatijska povijest je zahvalna za sakupljače, stoga smo i uspjeli prikupiti i izložiti veliki broj predmeta. Fotografije i podatci o predmetima opatijskih kolezionara su inventirani u bazu podataka Muzeja, u posebnu zbirku. Tako će se na jednom mjestu objediniti sve potrebne informacije o građi vezanoj uz opatijsku prošlost iz privatnih zbirk, uz poštivanje anonimnosti. Glavna svrha projekta je povezivanje Muzeja s kolezionarima, te sakupljanje podataka o građi koji će koristiti pri organizaciji budućih projekata, istraživanja i izložbi.

Smatram da ovaj projekt ima iznimnu dokumentarističku vrijednost jer, iako navedena građa nije dio fundusa Hrvatskog muzeja turizma, muzej posjeduje sve najbitnije informacije o toj građi (tko je vlasnik, fotografije, opis, dimenzije itd.). Također, tijekom pregledavanja građe kolezionara otkriveni su neki novi detalji iz opatijske povijesti, te je i samim time ovaj projekt uspješan. Vrijedno je spomenuti i da je vrlo vrijedna građa, pronađena tijekom ovog projekta, koja se nalazila u Turističkoj zajednici Grada Opatije sada pohranjena u Hrvatskom muzeju turizma što je regulirano Ugovorom o pohrani.

Nikolina Rusac

Etnografski muzej Istre / Museo etnografico dell'Istria

Pazin

nrusac@gmail.com

Korisnici u fokusu – iskustva i tendencije Etnografskog muzeja Istre

Users in focus - experiences and aspirations of Ethnographic museum of Istria

Sažetak

Rad donosi pregled postojećeg stanja sustava dokumentacije Etnografskog muzeja Istre (EMI) i pripadajućeg mu Centra za nematerijalnu kulturu Istre (CENKI). Korisnici i njihove potrebe u središtu su interesa djelovanja ovih institucija, s naglaskom na dvosmjernoj komunikaciji. Pri tome se teži ostvarivanju snažnije suradnje s lokalnom zajednicom i suradnicima, a slijedom toga i razvijanju i unapređivanju zbirki i dokumentacijskih fondova. U tekstu se problematiziraju okolnosti koje taj aspekt rada ugrožavaju ili onemogućuju te su ponuđena moguća rješenja za poboljšanje sustava baze podataka, a time i komunikacije s korisnicima. Također, iskazane su buduće tendencije i primjer pozitivnog iskustva međuinstitucionalne suradnje Centra za nematerijalnu kulturu Istre i Instituta za etnologiju i folkloristiku pri zajedničkoj digitalizaciji građe. **Ključne riječi:** dokumentacija; korisnici; repozitorij; online platforma; digitalizacija; međuinstitucionalna suradnja

Summary

This paper provides an overview of the existing condition regarding documentation system of Etnographic museum of Istria (EMI) and Istrian Centre for Intangible Culture (CENKI). Users and their needs are in the center of interest in these institutions with a focus on two-way communication. The aim is to achieve stronger cooperation with the local community and associates and, consequently, developing and improving collections and documentation funds. The article discusses the circumstances that this aspect of work endangers or disables, and offers possible solutions to improve the database system, and thus communication with users. Future tendencies are also presented as well as an example of positve experience in inter- institutional cooperation between **The Institute of Ethnology and Folklore Research** and the Istrian Centre for Intangible Culture.

Key words: documentation; users; repository; online platform; digitalization; inter-institutional cooperation

1. Uvod

Etnografski muzej Istre (EMI) i pripadajući mu Centar za nematerijalnu kulturu Istre (CENKI) institucije su koje su umnogome zaokupljene pitanjima kako što kvalitetnije i uspješnije svojim dionicima približiti i učiniti dostupnijim aspekt djelovanja vezan uz dokumentaciju. Međutim, pri tome su suočene s određenim teškoćama. Kočnicu za napredovanje u tom pogledu prvenstveno predstavlja postojeća baza podataka koja iziskuje poboljšanje funkcionalnosti. Otežavajuće okolnosti očituju se nadalje i u nemogućnosti konzultiranja građe izvan institucija zbog nepostojanja platforme koja bi građu učinila dostupnom široj javnosti i virtualno ju povezala, kao i u otežanom pristupu zajedničkom serveru uvjetovanim dislociranošću Centra od svoje središnjice, odnosno Muzeja.

U ovom ću se radu osvrnuti na postojeće stanje i buduće tendencije u radu s aspekta komunikacije s korisnicima. Oni i njihove potrebe u središtu su interesa djelovanja ovih institucija, s naglaskom na dvosmjernoj komunikaciji pri čemu se ostvaruje snažnija suradnja s lokalnom zajednicom i suradnicima, a zbirke i dokumentacijski fondovi razvijaju se i unaprjeđuju. Također, u sferi dokumentacije fokus je na digitalizaciji i stvaranju fondova digitalizirane građe. Slijedom toga, dotaknuti ću se međuinsticunalne suradnje Centra za nematerijalnu kulturu Istre i Instituta za etnologiju i folkloristiku koja se provodila unazad nekoliko godina. Riječ je o zajedničkoj digitalizaciji etnografske i folklorne građe iz Istre, točnije fotografijama i rukopisnim zbirkama te fonotečnim zapisima pohranjenima u Institutu, koji su osim ondje, postajli dostupni i konzultabilni putem repozitorija Instituta te u središnjici CENKI-ja.

Postavimo li korisnika u fokus djelovanja, neminovno se dotičemo komunikacije kao sastavnog dijela rada baštinskih ustanova. Riječima Maje Šojat Bikić „kulturna baština i komunikacija oduvijek su usko međusobno povezane te se može reći kako je komunikacija

integralni dio baštine. Život baštine uvjetovan je komunikacijom.¹ Danas tehnologija usmjerava komunikaciju prema novim aspektima, pri čemu „tehnološki potpomognuto komuniciranje kulturne baštine treba konceptualno promatrati kao proširenje poslanja baštinskih ustanova, novu iteraciju u odnosima s korisnicima, a ne kao skretanje od tradicionalnih praksi ili potiskivanje izvorne građe u drugi plan“, naglašava autorica. „Suštinski, međutim, komunikacija kulturne baštine ostaje stvar ljudske komunikacije, a tehnologija je uglavnom sredstvo potpore tom procesu i katalizator paradigmatih pomaka u načinima i oblicima komuniciranja.“² Ivo Maroević također napominje važnost komunikacije - „komunikacija osobina i vrijednosti predmeta ili cjelina kulturne i prirodne baštine jedan je od temeljnih ciljeva svih djelatnosti koje se bave zaštitom, izučavanjem i posredovanjem vrijednosti baštine. Komunikacija poruka baštine direktno unosi kulturnu baštinu u realni život ljudi i njihovih zajednica i samim tim ugrađuje baštinu, kao jedan od konstitutivnih elemenata, u kvalitetu življenja...“³

2. Dokumentacijski sustav Etnografskog muzeja Istre i Centra za nematerijalnu kulturu Istre

Etnografski muzej Istre muzej je u kojem su nove tehnologije odavno prodrle u svakodnevni rad određujući time i njegov smjer djelovanja. Osim u svojoj osnovnoj muzejskoj djelatnosti, aktivran je u različitim aspektima djelovanja, a u sklopu njega od 2011. godine djeluje Centar za nematerijalnu kulturu Istre u Pićnu. Okosnice djelatnosti Centra možemo sažeti u znanstveno-istraživačku djelatnost, arhivsko-dokumentacijsku, savjetodavno-edukacijsku i

¹ Šojat-Bikić, Maja. Modeliranje digitalnih zbirki i digitalnih proizvoda: sadržajno-korisnički aspekt komuniciranja kulturne baštine u digitalnom obliku. // Muzeologija 50 (2013), 17-516., str.23.

² Šojat-Bikić, Maja. Modeliranje digitalnih zbirki i digitalnih proizvoda: sadržajno-korisnički aspekt komuniciranja kulturne baštine u digitalnom obliku. // Muzeologija 50 (2013), 17-516., str.26.

³ Maroević, Ivo. Uvod u muzeologiju. Zagreb : Zavod za informacijske studije, 1993., str.199.

produkcijsku djelatnost. Slijedom toga, organiziraju se razni programi i radionice - poput onih istraživanja i dokumentiranja nematerijalne kulture, provode se terenska istraživanja, a pažnja se posebice posvećuje istraživanju, dokumentiranju, njegovanju i populariziranju nematerijalne kulture Istre.⁴ U srž djelatnosti postavljena je komunikacija i suradnja s korisnicima s posebnim naglaskom na lokalnoj zajednici te u suradnji s njima obogaćivanje i razvijanje zbirki i fondova. Građa se prikuplja putem donacija i terenskih istraživanja, što od strane djelatnika institucije, što od strane vanjskih suradnika te se potom pohranjuje i inventarizira u baze.

Centar, osim knjižnice, ponajviše razvija audiovizualne fondove, a kompletni fondovi fonoteke, videoteke i multimedije iz Muzeja su premješteni na njegovu lokaciju.

2.1. Ograničavajuće okolnosti sustava

Dokumentacijski fondovi ovih institucija vode se u skladu s Pravilnikom o sadržaju i načinu vođenja dokumentacije o muzejskoj građi⁵putem platforme M++ i S++. U Centru je dokumentacija organizirana u vlastitoj, priručnoj bazi podataka, a upravo se ovdje nazire i najveći problem u funkcionalnosti i razlog neprestanog iznalaženja načina za unapređenje arhivske i dokumentacijske djelatnosti ovih dviju institucija.Građa pohranjena u CENKI-ju sistematizirana je i uvedena u baze podataka Muzeja. Međutim, dislociranost Centra od svoje središnjice uvjetuje otežano pristupanje zajedničkom serveru, što u praksi znači da je građa pretraživa u Muzeju u bazama dokumentacije, ali ne i u Centru. U njemu svaka uvedena jedinica ima pripadajuću skedu s podacima koji su sadržani i u S++-u što donekle

⁴ Više o programima i djelnostima CENKI-ja na web stranicama: <http://www.cenki-cecii.com/>, posjećeno 16.2.2016.

⁵ Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja muzejske dokumentacije o muzejskoj građi <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/309509.html>, posjećeno 16.2.2016.

olakšava situaciju, iako je nepotrebno naglašavati nepristupačnost sagledamo li poziciju sa strane korisnika. On se slijedom navedenoga, pri posjeti CENKI-ju s namjerom konzultiranja građe susreće s otežanim pretraživanjem. Osim toga, ograničavajuća je i nemogućnost konzultiranja građe uopće izvan institucija zbog nepostojanja platforme koja bi građu učinila dostupnom kako djelatnicima tako i široj javnosti te ju virtualno povezala.

Postavlja se pitanje kako zainteresiranim omogućiti i olakšati pristup informacijama. Komunikacija s korisnicima zahtijeva novi pristup, a infrastruktura putem koje se komunikacija provodi iziskuje poboljšanja i inovacije kako bi im se građa približila na jednostavniji i dostupniji način. Upravo kao što i Maroević ističe, jedan od ciljeva dokumentiranja upravo je uporaba dokumentacije, a „dokumentacija koja se ne upotrebljava ili se ne može upotrebljavati postaje nedjelotvorna i samim tim u dobrom djelu nepotrebna. Prepostavke za dobru uporabu vežu se s jedne strane uz stvaranje dokumentacije, gdje je standardizacija jedna od nužnosti, a s druge strane uz njezino čuvanje i arhiviranje, jer ono, ako je dobro organizirano, omogućuje brz, selektivan (za određene vrste podataka) i pravovremen pristup.”⁶

Rješenje za poboljšanje sustava baze podataka, a time i komunikacije s korisnicima nazire su u implementiranju jedinstvene platforme koja bi sadržavala objedinjenu građu te bila virtualno dostupna. Takvo rješenje prepoznajemo u obliku online digitalnog repozitorija, a do trenutka implementacije takve platforme, potrebno je dodatno unapređivanje i razvijanje zbirk i fondova. Nužan je snažniji razvoj u domeni digitalizacije, stvaranje fondova digitalizirane građe kao baze koje se naknadno mogu inkorporirati u željenu online platformu, što se može shvatiti i kao svojevrsnu pripremu i ulog u budućnost. Upravo se stoga digitalizacija građe u ovim institucijama provodi već duže vrijeme. „Digitalizacija tradicionalne vizualne dokumentacijske građe (npr. fotografija ili dijapositiva) ili digitalno snimanje muzejskih predmeta i predmeta baštine“, kako ističe Goran Zlodi „vrlo su intenzivni radni procesi u kojima se stvara nova vrsta građe – vizualna dokumentacijska građa u

⁶ Maroević, Ivo. Uvod u muzeologiju. Zagreb : Zavod za informacijske studije, 1993., str.194.

digitalnom obliku.⁷ Prednosti takve građe su dodatna zaštita s obzirom na još jednu sigurnosnu kopiju – digitalnu, građom je lakše upravljati i ona se ne troši prilikom uporabe, a više korisnika istovremeno može koristiti istu građu. Nadalje, sam je postupak jednostavan, a konačno slikovnu datoteku možemo upotrebljavati višestruko – jednom digitaliziranu jedinicu možemo prilagođavati raznim potrebama poput tiska.⁸ Time pri potrebi korištenja građe nije više nužno svaki puta koristiti izvornu građu, jer „temeljni je princip uporabe dokumentacije da se uporaba izvornika svede na minimum kako bismo ga što manje izlagali mogućim oštećenjima u neposrednom dodiru s korisnikom. Zbog toga dokumentaciju s izvornika nastojimo prenijeti u druge medije ili kopirati na istom mediju, stvarajući optimalne mogućnosti kasnijeg reproduciranja za druge potrebe,“ sumira Ivo Maroević.⁹

2.2. Primjer dobre prakse: suradnja CENKI-IEF

Kao primjer dobre prakse i uspješne suradnje istaknula bih međuinstitucionalnu suradnju Centra za nematerijalnu kulturu Istre i Instituta za etnologiju i folkloristiku započetu 2013. godine. Suradnja se odnosila na zajedničku digitalizaciju etnografske i folklorne građe iz Istre, točnije fotografija i rukopisnih zbirki te fonotečnih zapisa pohranjenih u dokumentacijskom odjelu Instituta. Udruženim snagama postignut je cilj koji bi individualno bio teže realiziran, obzirom na uvijek prisutne probleme glede financija i kadrova.¹⁰

⁷ Zlodi, Goran. Muzejska vizualna dokumentacija u digitalnom obliku. // Muzeologija 40 (2003), 9-105., str.98.

⁸ Zlodi, Goran. Muzejska vizualna dokumentacija u digitalnom obliku. // Muzeologija 40 (2003), 9-105., str.20-21.

⁹ Maroević, Ivo. Uvod u muzeologiju. Zagreb : Zavod za informacijske studije, 1993., str.194.

¹⁰ Više o samom projektu u tekstu: Kuzman Šlogar, Koraljka i Nuša Hauser. Digitalizacija etnografske i folklorne građe iz Istre: primjer međuinstitucionalne suradnje. // Arhivi, knjižnice, muzeji 18 (2015), 166-179.

U prvoj fazi koja se odnosila na digitalizaciju fotografija i rukopisnih zbirki¹¹ Institut je osigurao pripremu, tehniku i prostor za rad, a CENKI osoblje.¹² Digitalizirana su 104 rukopisna sveska od kojih su njih 11 zbirke plesova te gotovo 1000 fotografija. Najzastupljenija tematika sadržaja vezana je uz usmenu književnost, glazbu i ples, a fotografija na prikaze nošnji, ruralnih krajolika i smotri folklora. Druga se faza odnosila na fond fonoteke. Građa koja je već bila u digitalnom formatu i pohranjena na CD medijima preformatirana je dok su materijali, do tada dostupni samo u analognom obliku, zahtijevali studijsku obradu i digitalizaciju pa je na taj način digitalizirano 3069 minuta audiozapisa.

Posljednja je faza podrazumijevala postavljanje digitalne građe na repozitorij te uređivanje zapisa i metapodataka. Digitalni repozitorij IEF-a¹³ ovim je putem obogaćen većom količinom građe koja je postala dostupnija samim korisnicima i stručnjacima. Obrađena građa postala je, osim u prostorima Instituta, dostupna za konzultaciju u CENKI-ju gdje je prenesena u digitalnom obliku, kao i na mrežnim stranicama repozitorija, koji možemo shvatiti i kao svojevrsni virtualni produžetak CENKI-ja. Riječima voditeljica projekta Koraljke Kuzman Šlogar i Nuše Hauser „repositorij Instituta za etnologiju i folkloristiku postaje time i repozitorij CENKI-ja, barem u jednoj od perspektiva, jer jedinice građe koju dvije ustanove sada dijele imaju jedinstvenu dokumentacijsku platformu / bazu podataka. Uz nju, CENKI raspolaže i onom svoje središnjice – Etnografskog muzeja Istre u Pazinu, no građa koja proizlazi iz zajedničkog sporazuma nije dijelom te baze podataka, već je pohranjena isključivo na vanjskim tvrdim diskovima na dvije lokacije u Istri.“¹⁴

¹¹ Fotografije su skenirane u rezoluciji 600 dpi u .tiff i .jpg formatu, dok su rukopisi skenirani u .jpg formatu, a potom objedinjeni u .pdf dokumente.

¹² Na projektu sam i sama radila, uz kolegicu Maksin Pužar – tada apsolventice Etnologije i kulturne antropologije te Muzeologije i upravljanja baštinom na Filozofskom fakultetu u Zagrebu.

¹³ Digitalni repozitorij Instituta za etnologiju i folkloristiku <http://www.dief.eu/>, posjećeno 17.2.2016.

¹⁴ Kuzman Šlogar, Koraljka i Nuša Hauser. Digitalizacija etnografske i folklorne građe iz Istre: primjer međuinstitucionalne suradnje. // Arhivi, knjižnice, muzeji 18 (2015), 166-179., str.175-176.

3. Tendencije u radu

Upravo u suradnjama poput spomenute, Etnografski muzej Istre prepoznaće potencijale za nove mogućnosti. Ponajviše zbog toga što se udruživanjem smanjuju problemi nedostatka finansijskih sredstava, tehničke opreme i kadrova, koji su i najščešće kočnice za provedbu željenih projekata, a dobiveni rezultati teže bi bili ostvarivi samostalnim djelovanjem.

Dokumentacijski sustav potrebno je neprestano poboljšavati i održavati ga u toku s tehnološkim novinama iz minimalno dva razloga, za bolje funkcioniranje i kvalitetniji rad djelatnika unutar samih institucija, kao i za poboljšanje djelatnosti na relaciji prema korisniku. Upravo zbog toga potrebno je detektirati i tko su točno naši korisnici i tko želimo da naši korisnici u budućnosti postanu, pa i kakva su njihova očekivanja i potrebe.

Djelatnici Muzeja često borave na terenskim istraživanjima čime se i dokumentacijski fondovi povećavaju. Građa koju etnolozi sakupljaju na terenu može biti raznolika i višedimenzionalna, materijalna ali i nematerijalna pa je samim time širi raspon zainteresiranih korisnika, a neminovno je da bi se ta brojka i povećala osvremenjivanjem komunikacijske infrastrukture. Riječima Gorana Zlodija, „s razvojem informacijske tehnologije rastu i mogućnosti distribucije vizualnih sadržaja prema široj zajednici, a tako i daljnji iskorak izvan prostornih (zidovi muzeja, veličina izložbenog prostora) te vremenskih ograničenja (radno vrijeme) muzeja. S mogućnošću simultanog pristupa različitim prostorno udaljenim zbirkama vizualne građe i dijeljenja informacija sa srodnim djelatnostima poput arhiva i knjižnica, nadilaze se ograničenja muzeja kao institucije te ostvaruje još jedan korak prema virtualnom povezivanju baštine.“¹⁵ Također, „u računalnom okruženju moguće je podržati zahtjeve vrlo različitih skupina korisnika – stručnjaka, amatera, osoba s posebnim potrebama, djece, mladih itd. Vrlo složena rješenja tako mogu sadržavati, uz različito

¹⁵ Zlodi, Goran. Muzejska vizualna dokumentacija u digitalnom obliku. // Muzeologija 40 (2003), 9-105., str.9.

prilagođen sadržaj i prilagodljiva korisnička sučelja, čak i posebno prilagođena pomagala za pretraživanje i pristup kao što su paralelni i vizualni tezaurusi.¹⁶

Etnografski muzej Istre i Centar za nematerijalnu kulturu Istre u svom radu polako dostižu željene ciljeve, a sve više građe izlazi iz ladica i prelazi u digitalni oblik. Ponovo je pokrenut projekt *Istarska digitalna baština*¹⁷ koji podrazumijeva umrežavanje institucija pri digitalizaciji građe koja će potom biti dostupna putem online repozitorija. Osim toga, očekuje se skrašnja realizacija web izdanja kataloga *Istarski tradicijski instrumenti* koji za cilj također ima umrežavanje s ostalim institucijama kojima je ova tematika dio interesa i djelatnosti.¹⁸ Naglasak je na poticanju novih kvalitetnih i korisnih suradnji poput spomenutih i težnja prema vlastitoj digitalnoj platformi za upravljanje dokumentacijom koja bi zasigurno označila novu eru u djelovanju EMI-ja i CENKI-ja. Nepotrebno je naglašavati važnost kvalitetne pripreme i obrade dokumentacije od strane stručnjaka dokumentarista.

4. Zaključak

Polako se napušta, nekada u većoj mjeri prisutan, inferiorni status i položaj muzejske dokumentacije kao „najvažnije sporedne stvari u muzejskoj djelatnosti.“¹⁹ Sve je više prepoznata njena važnost kao značajne građe u različitim domenama uslijed sve veće zainteresiranosti korisnika za njezino konzultiranje. „Dokumentacija je nezaobilazni pratitelj svakog istraživanja, svake djelatnosti, pa tako i ove koja se bavi zaštitom i interpretacijom

¹⁶ Zlodi, Goran. Muzejska vizualna dokumentacija u digitalnom obliku. // Muzeologija 40 (2003), 9-105., str.26.

¹⁷ Više na web stranicama projekta Istarska digitalna baština: <http://idb.arhivpro.hr/index.php?sitetext=223>, posjećeno 16.2.2016.

¹⁸ U periodu od 2. skupa muzejskih dokumentarista do slanja teksta za zbornik, ovaj web katalog Etnografskog muzeja Istre je realiziran i obogaćen predmetima iz zbirk i Narodnog Muzeja Labin, Zavičajnog muzeja Poreštine i Musea Teatrale Carlo Schmidla iz Trsta. Trenutno se radi na uključivanju dodatnih zbirk i srodnih institucija u ovu virtualnu zbirku. Više na <http://www.iti-museum.com/hr/>, posjećeno 25.04.2017.

¹⁹ Osrečki, Dubravka. Dokumentacija kao oblik zaštite muzejskog fundusa. // Informatica museologica 21, 3-4 (1990), 27-28., str.27.

baštine. Njome se fiksiraju rezultati istraživanjima, radni procesi i postupci, bilježe na odgovarajućim medijima i time ulaze u fond ljudskog znanja različitih razina”, napominje Maroević.²⁰ Slijedom toga, nepotrebno je naglašavati važnost i nužnost praćenja suvremenih trendova u baštinskim ustanovama, upravo kako bi zadovoljili funkcionalnost u radu djelatnika i korisnika ustanova. Takve su ustanove „uvijek bile povezane s tehnologijama pronalazeći kroz svoju povijest različite načine pohrane, obrade, zaštite te prezentacije svoje građe i znanja o njoj,” a sama „građa i pohranjeno znanje o građi također su proizvodi različitih tehnologija, koje su omogućile baštinskim ustanovama njihovo kumuliranje tijekom stoljeća,” navodi Šojat Bikić.²¹ Praćenje informacijskih i komunikacijskih trendova nerijetko nije sasvim jednostavno, prvenstveno zbog finansijskih ograničenja, ali možemo se ugledati na primjere udruživanja pri čemu dionici suradnje profitiraju na, u suprotnom, teže ostvarivim projektima. Kako sumira autorica „danас je teško zamisliti komunikaciju baštine bez novih tehnologija. Koristeći njihove blagodati, baštinske ustanove omogućuju dinamizam i život baštine, promoviraju njeno korištenje, promiču obrazovanje i cjeloživotno učenje, a u višejezičnom globalnom okruženju omogućuju online susrete različitih kultura.“ Digitalizacija, kao najčešći preduvjet za takvo promišljanje baštine, „ušla je u retoriku baštinskih ustanova kulturnih politika kao preduvjet omogućavanja i demokratizacije pristupa baštini, ali i očuvanja izvorne građe za budućnost. Ona nadilazi primjenu u samom baštinskom okružju, otvara nove mogućnosti za krajne korisnike te postaje polazište za otvaranje širih društvenih ciljeva.“²² Ipak, „neprijeporno, AKM-ustanove i dalje zadržavaju svoj status i puno društveno opravdanje u tradicionalnoj domeni svoga djelovanja. Nove tehnologije mogu im samo pomoći kako bi tu domenu proširile i na globalno informacijsko okruženje te razvile nove usluge i vještine komuniciranja s korisnicima. Svoj fizički prostor neće zamijeniti online

²⁰ Maroević, Ivo. Uvod u muzeologiju. Zagreb : Zavod za informacijske studije, 1993., str.189.

²¹ Šojat-Bikić, Maja. Modeliranje digitalnih zbirki i digitalnih proizvoda: sadržajno-korisnički aspekt komuniciranja kulturne baštine u digitalnom obliku. // Muzeologija 50 (2013), 17-516., str.25.

²² Šojat-Bikić, Maja. Modeliranje digitalnih zbirki i digitalnih proizvoda: sadržajno-korisnički aspekt komuniciranja kulturne baštine u digitalnom obliku. // Muzeologija 50 (2013), 17-516., str.115.

prostorom – ta dva prostora bit će komplementarna.“²³ Djelovanje Etnografskog muzeja Istre, kao i Centra za nematerijalnu kulturu Istre usmjeren je upravo spomenutim nastojanjima poboljšanja kvalitete komunikacije s korisnicima, a time i funkcionalnijeg rada samih stručnjaka u institucijama. Virtualno pohranjivanje građe i njena dostupnost nužnost su u današnjem digitalnom društvu, čemu ove institucije streme u nadi da će svojim korisnicima takve mogućnosti pružiti u skorije vrijeme.

S obzirom na to da je od **2. skupa mujejskih dokumentarista Hrvatske** do objavlјivanja zbornika protekao duži vremenski period, u pogledu izložene problematike dogodile su se određene pozitivne promjene. Najznačajnija je svakako implementacija aplikacije M++ za web – Modulor++, čiju cjelovitu funkcionalnost Muzej trenutno očekuje. Njome će se ostvariti dugo očekivana želja i potreba, iskazana i u ovom članku, da se građa Muzeja i Centra objedini te postane dostupna i pretraživa na obje lokacije. Također, time će biti riješena najveća prepreka u funkcionalnosti sustava dokumentacije ovih institucija, a one će se približiti korak bliže svojim korisnicima i njihovim potrebama.

²³ Šojat-Bikić, Maja. Modeliranje digitalnih zbirki i digitalnih proizvoda: sadržajno-korisnički aspekt komuniciranja kulturne baštine u digitalnom obliku. // Muzeologija 50 (2013), 17-516., str.28.

Izvori

Kuzman Šlogar, Koraljka i Nuša Hauser. Digitalizacija etnografske i folklorne građe iz Istre: primjer međuinstitucionalne suradnje. // Arhivi, knjižnice, muzeji 18 (2015), 166-179.

Maroević, Ivo. Uvod u muzeologiju. Zagreb: Zavod za informacijske studije, 1993.

Osrečki, Dubravka. Dokumentacija kao oblik zaštite muzejskog fundusa. // Informatica museologica 21, 3-4 (1990), 27-28.

Šojat-Bikić, Maja. Modeliranje digitalnih zbirki i digitalnih proizvoda: sadržajno-korisnički aspekt komuniciranja kulturne baštine u digitalnom obliku. // Muzeologija 50 (2013), 17-516.

Zlodi, Goran. Muzejska vizualna dokumentacija u digitalnom obliku. // Muzeologija 40 (2003), 9-105.

Internet izvori:

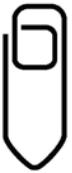
Centar za nematerijalnu kulturu Istre <http://www.cenki-cecii.com/>, posjećeno 16.2.2016.

Digitalni repozitorij Instituta za etnologiju i folkloristiku <http://www.dief.eu/>, posjećeno 17.2.2016.

Istarska digitalna baština <http://idb.arhivpro.hr/index.php?sitetext=223>, posjećeno 16.2.2016.

Istarski tradicijski instrumenti online <http://www.iti-museum.com/hr/>, posjećeno 25.04.2017.

Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja muzejske dokumentacije o muzejskoj građi <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/309509.html>, posjećeno 16.2.2016.

Tihomir Tutek

muzejski informatičar

Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja Rijeka

tihomir@ppmhp.hr

Web aplikacija u procesu dokumentacije

Web application in the process of documentation

Sažetak:

Web aplikacija računalni je program koji se instalira i izvršava na web poslužitelju. Neke od najpoznatijih web aplikacija su Gmail, Facebook i CMS. Korisnik upotrebljava web aplikaciju u web browseru (web pregledniku) kao što je FireFox, Chrome ili Internet Explorer. Za korištenje web aplikacije nije potrebno ništa „skinuti“ niti instalirati na lokalno računalo. Pristupanje web aplikaciji moguće je s bilo koje lokacije u svijetu koja ima pristup internetu. Prijava u web aplikaciju najčešće se obavlja putem korisničkog imena i lozinke. Web aplikacija kao takva u procesu dokumentiranja ima široku primjenu te bitne prednosti u odnosu na lokalizirane aplikacije. Svakidašnjim poboljšanjem postojećih tehnologija vidljiv je smjer kretanja lokaliziranih aplikacija ka webu.. Jedna od najbitnijih prednosti web aplikacija je u troškovima integracije i održavanja sustava, obzirom da se aplikacija izvršava na web poslužitelju, te je nebitno s koje platforme joj korisnik pristupa, a promijene kod održavanja sustava vidljive su odmah i svima. Dovoljno je da platforma sadrži internet preglednik, stoga se kao platforma za dokumentiranje može koristiti desktop računalo, laptop, tablet ili pak mobitel. Web aplikacije u velikoj mjeri mogu ubrzati i proces inventarizacije muzejske građe. Mogućnost unosa sa različitih udaljenosti u sustav donosi prednosti prilikom potrebe inventarizacije dislociranih zbirki, unosa podataka s terena te rad od kuće.

Ključne riječi: web, aplikacija, dokumentacija, inventarizacija, server, pretraživač, platforma

Summary:

The web application is a computer program that is installed and running on the web server. Some of the most popular web applications are Gmail, Facebook and CMS ... The user uses a web application in a web browser, such as Firefox, Chrome or Internet Explorer. To use the web application user does not need to download or install anything on the local computer. Accessing the web application is possible from any location in the world that has Internet access. Login to the web application is usually done through a user name and password.

Web applications in documentation process is widely used and has important advantages compared to localized applications. It is visible direction of localized applications applying to the Web by everyday improving existing technologies.

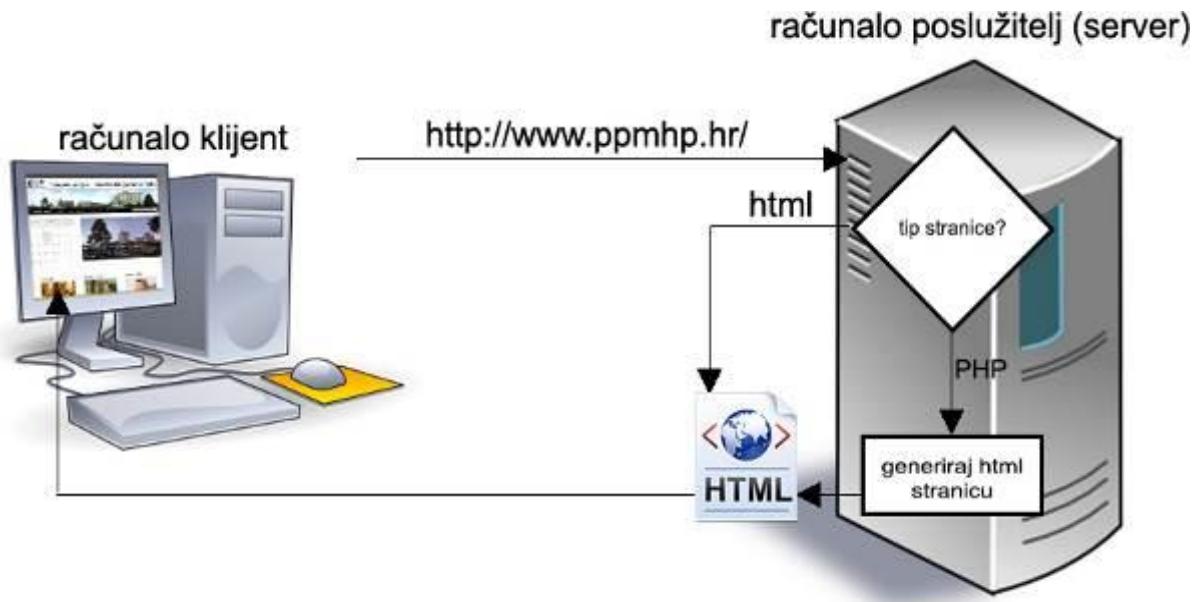
One of the key advantages of web applications is the cost of integration and maintenance of the system, given that the application is running on the web server, and it does not matter through which platform users access it and change in system maintenance are visible immediately to all. It is enough that the platform includes a web browser, so as a platform for documentation may use a desktop computer, laptop, tablet or mobile phone. Web applications can greatly speed up the process of inventorying the museum collection. The possibility of input from various distances in the system brings the benefits in having the inventory of dislocated collections, data entry from the field and work from home.

Keywords: web, application, documentation, inventory, server, browser, platform

1. Uvod

Web aplikacija računalni je program koji se instalira i izvršava na web poslužitelju. Neke od najpoznatijih web aplikacija su Gmail, Facebook i CMS...

Slika 1. Funkcioniranje web-aplikacije

Korisnik upotrebljava web aplikaciju u web browseru (web pregledniku) kao što je FireFox, Chrome ili Internet Explorer. Za korištenje web aplikacije nije potrebno ništa „skinuti“ niti instalirati na lokalno računalo. Pristupanje web aplikaciji moguće je s bilo koje lokacije u svijetu koja ima pristup internetu. Prijava u web aplikaciju najčešće se obavlja putem korisničkog imena i lozinke.

Web aplikacija kao takva u procesu dokumentiranja ima široku primjenu te bitne prednosti u odnosu na lokalizirane aplikacije (aplikacije instalirane na osobnom računalu). Svakidašnjim poboljšanjem postojećih tehnologija vidljiv je smjer kretanja lokaliziranih aplikacija ka webu.

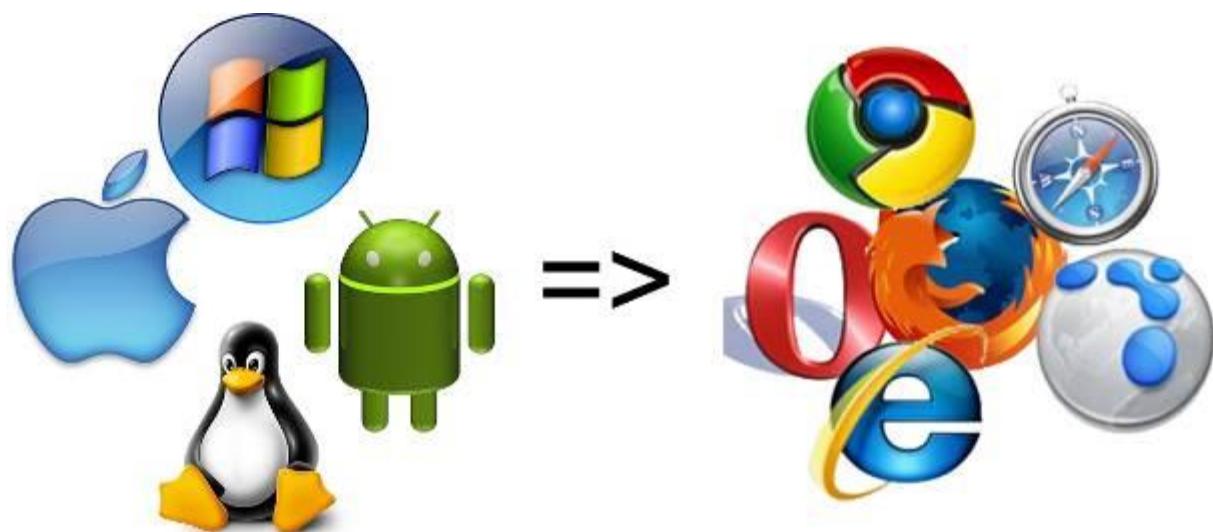
Obzirom na to, svjedočimo nastajanju i širenju globalnih web aplikacija te njihove svakodnevne primjene unazad par godina. Pored toga i dalje je u trendu minimiziranje

računalnih komponenti te zamjena stolnih računala sa prijenosnim, prejenosnim računala s tabletima, a tablet računala s mobitelima.

2. Troškovi integracije web aplikacije

Jedna od najbitnijih prednosti web aplikacija je u troškovima integracije i održavanja sustava, obzirom da se aplikacija izvršava na web poslužitelju, te je nebitno s koje platforme joj korisnik pristupa, a promijene kod održavanja sustava vidljive su odmah i svima. Dovoljno je da platforma sadrži internet preglednik, stoga se kao platforma za dokumentiranje može koristiti stolno računalo, prijenosno računalo, tablet ili pak mobitel. Upravo zbog toga se web aplikacije optimiziraju i za prikazivanje na zaslonima mobitela, te se rade i njihove mobilne verzije.

Slika 2. Platforme i web preglednici

Troškovi integracije web aplikacije odražavaju se u samoj:

1. analizi potrebe korisnika,
2. programiranju web aplikacije,
3. mogućem transferu podataka iz trenutne lokalne baze podataka u online bazu,
4. najam web poslužitelja,
5. izrada dokumentacije o web aplikaciji i edukacija korisnika.

3. Analiza potrebe korisnika

Analiza potrebe korisnika jedan je od najvažnijih dijelova izgradnje bilo kojeg sustava pa tako i sustava web aplikacije. Stoga je prvenstveno neophodno izvršiti detaljnu analizu potrebe korisnika, kako bi se programiranje same web aplikacije optimiziralo u najvećoj mogućoj mjeri. Sami troškovi i vrijeme kasnijeg održavanja proporcionalno padaju obzirom da u svakom sustavu ispravljanje kasnijih pogrešaka i dodavanje različitih dodataka i modula u sam sustav, dodatno produljuju vrijeme izgradnje te poskupljuju samo održavanje. Ukoliko je je analiza za web aplikaciju napravljena detaljno održavanje se svodi na automatizirane backupove te provjeru ispravnosti rada pojedinih dijelova same aplikacije.

Analizu za web aplikaciju koja bi se koristila pri procesu dokumentiranja i inventiranja potrebno je napraviti unutar institucija koje bi u praksi koristile istu web aplikaciju. Preko analize sustava omogućila bi se na taj način izrada različitih korisničkih obrazaca, koji bi omogućavali različite vrste unosa podataka u samu bazu, pa bi na taj način i unos samih podataka bio prilagođen potrebi krajnjeg korisnika. Za tu svrhu bilo bi potrebno postaviti standarde unosa podataka u samu bazu tj. odrediti način unosa jedinica, pojmove i sl. Drugim rječima za svaki predmet određene zbirke unaprijed bi se moglo postaviti standardne mjerne jedinice ili pak „nadređeni pojmovi“ koji bi zapravo već bili unešeni, te bi ih zapravo trebalo samo izabrati za određeni predmet.

4. Web poslužitelj

Za integriranje web aplikacije potrebno je izabrati web poslužitelj (hosting, udaljeni server) sa instaliranim operativnim sustavom, jezikom za upravljanje bazama te podrškom za web aplikaciju. U tom smislu vjerojatno najisplativije je koristiti Linux web poslužitelj, sa predinstaliranim besplatnim open source sustavom za upravljanje bazom podataka MySQL te podrškom za neki od programskeh jezika kojim bi aplikacija bila programirana. MySQL baza je optimizirana kako bi bila brza nauštrb funkcionalnosti, iako je vrlo stabilna i ima dobro dokumentirane module i ekstenzije te podršku od brojnih programskeh jezika (PHP, Java, Perl...). Za programiranje je preporučljivo koristiti PHP obzirom da je to jedan od najzastupljenijih programskeh jezika za programiranje web aplikacija. Na ovaj način moguće je također programirati web aplikaciju tako da njeni moduli i dijelovi budu podložni promjenama pri samom korištenju te na taj način omogućiti krajnjem korisniku da si prilagodi unos i prikaz podataka, kako bi si pojednostavio i ubrzao proces dokumentacije.

Mogući transfer podataka iz lokalne baze u online bazu slijedeći je korak integracije web aplikacije. Vrlo je bitno da svi trenutno uneseni podaci u jednoj bazi budu potpuno transferirani u novu online bazu, kako bi se kasnijim korištenjem web aplikacija uredno koristila te bi se korisnici koristili sa svim podacima koji su dosada unešeni.

Web poslužitelj se unajmljuje u ovisnosti o potrebama. Kako sam do sada napomenuo, uglavnom biramo između Windows i Linux servera, najčešće u ovisnosti o izboru programskega jezika i podrške potrebne za njega. Također je potrebno paziti na opterećenje servera prometom, kako bi se izbjeglo prekoračenje u propusnosti servera. Npr. moguće je da se web aplikacija smjesti na serverima SRCE-a na kojima se izvodili i backupovi za muzejske baze podataka.¹

¹ Do izlaska zbornika dogovoren je postavljanje web aplikacije sa pripadajućom bazom na server Ministarstva kulture

5. Dokumentacija o web aplikaciji i održavanje

Neposredno prije korištenja web aplikacije potrebno je kompletirati dokumentaciju vezanu za samu web aplikaciju. Često kvalitetna dokumentacija olakšava učenje i rad u aplikaciji, stoga je vrlo bitno da se sustavu pomoći pristupa na jednostavan način de su objašnjena polja unosa podataka. Edukacija korisnika se provodi i pomoću dokumentacije, postepeno i po potrebi. Kako je krajnji cilj jednostavnost korištenja i snalaženja u samoj web aplikaciji, edukacija korisnika ima vrlo važnu ulogu, jer povećava funkcionalnost dokumentiranja korisnika.

Obzirom da se održavanje sustava provodi praktički samo na udaljenom web poslužitelju, promijene ili nadogradnja u sustavu vidljiva je odmah i svima, bez potrebe da se promijena ili nadogradnja vrši na pojedinačnim lokalnim serverima. Na taj način smanjeno je vrijeme potrebno za nadogradnju te samim time i trošak održavanja obzirom da programer radi nadogradnju samo jednom, a ne onoliko puta koliko je potrebno da bi se spojio na server svake institucije u kojoj je postavljena lokalna aplikacija.

Osim bitnih ušteda prilikom integracije i održavanja web aplikacije, direktnе uštede moguće je postići i kroz planiranje kupovine računala i programske podrške. Kako za web aplikaciju nije potrebna kupovina skupog servera sa pripadajućom programskom podrškom, isto tako nije potrebna kupovina stolnih ili prijenosnih računala sa instaliranim operativnim sustavom Windows te uredskim paketom alata MS Office. Umjesto toga moguće je koristiti jeftine Android tablete ili računala sa instaliranim open source (besplatnim) distribucijama Linux OS-a (Ubuntu). Npr. na kupljenu vrijednost računala, sličan takav iznos je potrebno dati i za programsku podršku kako bi se uopće loklana aplikacija za dokumentaciju mogla pokretati ukoliko nije riječ o samostojnoj aplikaciji.

6. Dokumentiranje na daljinu

Web aplikacije u velikoj mjeri mogu ubrzati i proces inventarizacije muzejske građe. Mogućnost unosa sa različitih udaljenosti u sustav donosi prednosti prilikom potrebe inventarizacije dislociranih zbirki, unosa podataka s terena te rad od kuće.

Ukoliko kod dokumentiranja postoji dislocirana zbirka, neizmjerno je velika prednost korištenja web aplikacije naspram samostojne (stand-alone) aplikacije. Često se kod dislocirane zbirke predmeti moraju inventirati tako da se na papir unose podaci te se onda po dolasku u instituciju vrši prijepis podataka u bazu. Ovim postupkom već imamo nepotreban gubitak vremena u odnosu na web aplikaciju. Ukoliko se radi promijena ili kontrola pogreške kod određenih predmeta potrebno se vratiti na mjesto dislocirane zbirke te izvršiti određenu promijenu/kontrolu te se time nepotrebno gubi vrijeme, a i novac potreban za dodatno putovanje do dislocirane zbirke.

Kod unosa podataka direktno s terena moguće su neizmjerne uštede u vremenu i pravovaljane rekacije te naravno podizanje fotografija direktno sa terena. Često se posao dokumentiranja vrši izvan institucije te pristup lokalnoj bazi nije moguć, što znači da se cijeli proces dokumentiranja mora vršiti naknadno.

Obzirom da web aplikaciju možemo koristiti u bilo koje vrijeme na bilo kojem mjestu, možemo raditi sa terena. Jedan od dobrih primjera jest da ukoliko kao kustos muzeja pripremate gostujuću izložbu u nekom muzeju nije potrebno ići u matični muzej da biste došli do podatka već je podatak dostupan putem web aplikacije, ukoliko postoji pristup internetu. Isto tako, unutar web aplikacije moguće je kreirati više tipova računa pomoću kojih možemo izabrati što se može prikazati pojedinom računu i tko može dobiti pojedinu vrstu računa. Postoji opcija da se koristi „guest“ račun koji daje pristup svakome koga zanima pojedini predmet, ali sa ograničenim mogućnostima pregledavanja i naravno bez mogućnosti promijene i unosa.

Jedna od prednosti web aplikacija je dostupnost različitih dodataka za korištenje na webu. U web aplikaciju moguće je dodati mnoštvo sitnih modula kako bi dokumentiranje, a kasnija pretraga dokumentiranih zapisa bila lakša i opširnija. Između ostalog moguće je dodati različite oblike ubrzane komunikacije između korisnika (chat, upit, forum). Također, moguće je vrlo lako napraviti izradu web kataloga, direktno na webu ili u pdf obliku. Takav web katalog, moguće je iskoristiti za vlastite web stranice prilikom objavljivanja zbirki.

7. Nedostatci

Pored nabrojanih prednosti web aplikacije treba nabrojati i pojasniti i njene nedostatke. Jedan od potencijalno vodećih problema kod web aplikacije je pitanje sigurnosti (neovlašten pristup aplikaciji, računalu-poslužitelju, zatrpanje prometom). Pitanje sigurnosti web aplikacije podrazumijeva neovlašten pristup aplikaciji. Kod ovog problema koristi se uobičajeni sustav autorizacije prilikom ulaska u aplikaciju, ali takav sustav autorizacije je moguće „probiti“. Kako bi se izbjeglo probijanje autorizacije, preporučljivo je da korisnici koriste nešto komplikiraniji sustav dodjele lozinki te da istu lozinku ne koriste u različitim sustavima. Pored toga, značajno je to da se kod korištenja izbjegavaju „javna računala“ (internet kaffe) ili besplatni hotspotovi. Ukoliko se radi o podacima za koje je potrebna veća sigurnost, moguće je koristiti https (HyperText Transfer Protocol Secure - protokol koji omogućava kriptiranu komunikaciju i sigurnu identifikaciju web poslužitelja mreže). Pored toga, server može biti izvrgnut DDoS napadu (Distributed Denial-of-service) što može dovesti do nedostupnosti servera, iako se ovakvi napadi ipak češće vrše na visokoprofilne poslužitelje banaka i firmi koje obrađuju informacije sa kreditnim karticama te su im stoga dokumentirani podaci muzeja najčešće nezanimljivi. Postoji mogućnost od zatrpanja prometom što dovodi do zagušenja servera te samim time i trenutnim prestankom rada web aplikacije. To se najčešće događa zbog održavanja servera, prekoračenjem propusnosti i mjesecne potrošnje prometa. Da bi se to spriječilo potrebno je dobro isplanirati broj korisnika web aplikacije te njihove radne navike.

Nedostatak web aplikacija je također u nedostupnosti, tj. ili nedostupnosti servera (downtime) ili nedostatku pristupa internetu. Nedostupnost servera, najčešće je povezana sa njegovim održavanjem no najčešće je najavljena i nije dugotrajna. Postoji mogućnost nedostupnosti servera i zbog sigurnosnih već navedenih problema, ali pravilnim planiranjem i kvalitetnom integracijom nedostupnost servera iz navedenih razloga se tako može svesti na minimum, odnosno može biti zanemariva. Nedostatak pristupa internetu u današnje vrijeme gotovo da je nemoguća, obzirom na ponudu mobilnog interneta, najčešće se događa da je u zabačenijim dijelovima zemlje možda nešto sporiji pristup, pa je otežana uporaba web aplikacije.

8. Zaključak

U web aplikaciju, ukoliko je napravljena detaljna analiza bilo bi moguće transferirati podatke s postojeće lokalne aplikacije, što možda predstavlja najvažniju i jednako tako izazovnu opciju. Naravno, nakon što bi se napravila detaljna analiza potreba, trebalo bi utvrditi pojmovne standarde te sve skupa usuglasiti sa „Pravilnikom o sadržaju i načinu vođenja muzejske dokumentacije o muzejskoj građe“. Po dosadašnjim spoznajama, mišljenja sam da bi trebalo izvršiti određene izmjene u navedenom pravilniku kako bi isti postao optimalniji i moderniji pri planiranju i izvođenju dokumentiranja.

Kako sam naveo prednosti i nedostatke web aplikacije u odnosu na samostojne/lokализirane aplikacije, daje se zaključiti da je omjer njenih prednosti naspram praktički zanemarivih nedostataka vrlo velik. Ako tome pridodamo značajne uštede, racionalnije korištenje resursa te gotovo instant objavljivanje željenih podataka jedino što si možemo postaviti pitanje: „Iz kojeg razloga to već ne koristimo?“.

Literatura

1. dr. sc. Fertalj, Krešimir: ASP.NET
2. M. Zekić-Sušac: Web aplikacije. Dostupno na: http://www.mathos.unios.hr/wp/wp2009-10/P14_Web_aplikacije.pdf
3. Čupić, Marko: Razvoj web aplikacija Dostupno na:
http://java.zemris.fer.hr/javaCourses/presentations/java_tecaj_11_prezentacija.pdf
4. Wikipedia: Web application. Dosupno na: https://en.wikipedia.org/wiki/Web_application

Diana Zrilić

Muzej moderne i suvremene umjetnosti

Rijeka

diana.zrilic@mmsu.hr

www.zbirka.mmsu.hr - vodič za online pristup zbirci muzeja

Moderne i suvremene umjetnosti

www.zbirka.mmsu.hr - Guide to Online Access to the

Museum of Modern and Contemporary Art Collection

SAŽETAK:

Unutar projekta *Digitalizacija suvremene umjetnosti* (2010. – 2013.), Muzej moderne i suvremene umjetnosti iz Rijeke digitalizirao je 730 radova iz zbirk, nastalih nakon 1945. godine. Cilj projekta bila je isporuka kvalitetnih digitalnih preslika i dvojezičnih metapodataka koji su trebali doprinijeti vidljivosti moderne i suvremene umjetnosti na portalu *Europeana*. Nakon trogodišnjeg rada Muzej je omogućio pregled digitalizirane građe i na svojim stranicama www.zbirka.mmsu.hr a što je bila prilika za oblikovanje novog dvojezičnog pretraživača. Pretraživanje je omogućeno na nekoliko razina: opća pretraga, napredna

pretraga s ponuđenim ključnim riječima te indeks. Naslovica kataloga omogućuje pregled prema godini ulaska predmeta u zbirke i važnih događanja koja su obilježila djelatnost ustanove od osnutka 1948. godine. Snalaženje je omogućeno i filtriranjem rezultata pretrage u tzv. *thumbnails* i *list* formi. Svaka preslika popraćena je s osnovnom legendom, a odabirom pojedinog predmeta otvara se stranica s potpunim prikazom i proširenom kataloškom, te opisom, referencama, izložbenom poviješću umjetnine, ovisno o razini dokumentiranosti predmeta. Sadržaj prati video/audio prikazi radova te video dokumentacija postava kao dio interpretacije i konteksta pojedinih predmeta. Za sve objavljene rade dobivena je suglasnost od strane nositelja autorskih prava kao i uvjeti objavljanja.

SUMMARY:

Through the project Digitising Contemporary Art (2010 – 2013), the Museum of Modern and Contemporary Art from Rijeka digitised 730 works in its collections made after 1945. The objective of the project was to deliver high quality digital reproductions and bilingual metadata to contribute to visibility of modern and contemporary art on the Europeana website. After three years of work, the Museum has made it possible to browse through the digitised material on its website, which was an opportunity to design a new bilingual search engine. Searching was made possible on several levels: general search, advanced search with offered key words and index. The catalogue cover enables browsing by the year an object became part of the collection, as well as by important events that marked this institution's activity from 1948. The search is made easier by filtering the search results viewable as thumbnails or lists. Every reproduction is accompanied by a basic description label, and selecting a particular object opens a page with a complete view of the reproduction and expanded catalogue, description, reference, exhibition history, depending on the level of an object's documentation. In terms of content, video and audio views of individual works are important, as well as video documentation of the display as part of individual objects'

interpretation and contexts. All the works were published with the permission of the copyright owner, along with the terms of use.

KLJUČNE RIJEČI: digitalizacija, dokumentacija, informacijski sustav, katalog, korisnik, metapodaci, Muzej moderne i suvremene umjetnosti, pregled, pretraživanje, tezaurus, zbirka

KEY WORDS: browse, catalogue, collection, digitalization, documentation, information enviroment, metadata, Museum of Modern and Contemporary Art, search engine, thesaurus, user

1. Od papirnatog obrasca do digitalne baze

U sklopu *Programa kulturnog razvijatka* Ministarstvo kulture Republike Hrvatske provelo je tijekom 2005. godine informatizaciju muzejskih ustanova primjenom integriranoga informacijskog sustava M++ i S++ za upravljanje i pristup muzejskim zbirkama. Poradi unapređenja djelatnosti, Muzej moderne i suvremene umjetnosti započeo je vođenje muzejske dokumentacije uz pomoć računalnog sustava s ciljem izgradnje digitalne baze muzejskih zbirki i fondova. U dvije godine rada stvorila se baza s više od 7000 zapisa predmeta nastalih konverzijom analogne tekstualne i vizualne građe, ali i kao izvorni zapis računalne inventarizacije i katalogizacije. Nakon šezdesetogodišnje prakse rukom pisanih papirnatih obrazaca i analognih reprodukcija, ustanova je učinila velik iskorak prema izgradnji muzejske infrastrukture koja će poslužiti kao platforma za prezentaciju zbirke na primarnoj kataloškoj razini i to u elektroničkom *online* izdanju.

Važnost objavljivanja kataloga muzejskog fundusa u ovom primjeru proizlazi i iz toga što Muzej zbog prostornih razloga nema mogućnost prezentacije zbirke u stalnom postavu. Uz takvo ograničenje zanimljivo je da se nikad nije donijela odluka o potrebi tiskanja kataloga knjižkog oblika. Umjetnička djela iz zbirki predstavljala su se u muzejskim publikacijama koje

su pratile studijske, retrospektivne i didaktičke izložbe ili, neovisno o izložbenoj djelatnosti, u publikacijama koje su se bavile umjetničkom pojavom, društveno-kulturnim fenomenom ili novom akvizicijom, ovisno o potrebama Muzeja i kontekstu iz kojega je proizišla stručna koncepcija.¹

Početkom 2008. godine u sklopu programa izložbe *Formalno ↔ Angažirano* Muzej je svoj dugogodišnji rad na sakupljanju i istraživanju kulturnih dobara iz područja umjetnosti 19., 20. i 21. stoljeća predstavio javnosti dvojezičnim online katalogom na adresi <http://zbirke.mmsu.hr> kao *prvi hrvatski muzej koji je svoju zbirku prikazao na webu*.² Osnovno je polazište online kataloga bilo odgovor na pitanje: *Što muzej ima u zbirci?* Korisničko pitanje moglo se pretražiti u naprednoj pretrazi prema nekoliko kategorija s padajućim listama ponuđenih metapodataka: autor, naslov, vrsta, tehnika, materijal i godina, te prema zbirkama. Generirani podaci iz baze – osnovna kataloška razina (ime i prezime autora, naslov, vrijeme izrade, tehnika, materijal, dimenzije, inventarna oznaka) i identifikacijska sličica s poveznicom na predmet – u okviru prikaza listali su se u galeriji, a odabirom pojedinog rezultata dobio se *single view* predmeta. Kontekstualno-interpretativni sadržaj uključen je uz pojedine videozapise.³ U međuvremenu se nisu dogodile tehničke i sadržajne promjene ni unapređenje proizvoda zbog izostanka finansijske podrške, ali i upravljačkih prioriteta unutar ustanove. Danas se više i ne može doći do kataloga preko veze s muzejske mrežne stranice, a odluka o trajnom „gašenju“ još nije donesena.

¹ Pojam kataloga odnosi se na popis kataloških jedinica sređen prema određenom kriteriju (katalog muzejskog fundusa ili katalog pojedine zbirke), odnosno na svaku muzejsku publikaciju koja sadržava uređeni kataloški popis (katalog izložbe). Više o tome: Što je muzejski katalog / ur. Snježana Raovanlija Mileusnić. Muzejski dokumentacijski centar, Zagreb, 2013.

² Šojat-Bikić, Maja. Croatian digital initiatives. // CIDOC Newsletter / ur. Maja Šojat-Bikić. CIDOC, 1, 2008. 13-16.

³ Zrilić, Diana. Kad se male ruke slože. // Formalno↔Angažirano, izložba iz zbirke MMSU / ur. Branko Franceschi. Muzej moderne i suvremene umjetnosti, Rijeka, 2008. 80-95.

Unutar projekta *Digitalizacija suvremene umjetnosti*⁴ započetog 2010. godine, Muzej moderne i suvremene umjetnosti digitalizirao je 730 djela autora europskoga kulturnog kruga, nastalih nakon 1945. godine, od toga 589 djela hrvatske umjetnosti. U skladu sa zahtjevima *Europeane* i općim smjernicama projekta, kriteriji odabira temeljeni su promišljanju o potencijalima prezentacijskog dijela digitalizacije u odnosu na proširenje korisničkih profila, kao i na mogućnostima stvaranja dodatnih vrijednosti u povezivanju zbirke na kontekstualnoj razini. Prva razina odabira počivala je na reprezentativnom statusu pojedinog umjetničkog djela, a sljedeća je obuhvaćala zaštitu umjetnina i uključila ona djela koja nisu bila digitalizirana, a čija je digitalizacija prioritet u preventivnom smislu. Cilj je projekta, između ostalog, bio isporuka kvalitetnih digitalnih preslika i dvojezičnih metapodataka koji su trebali pridonijeti većoj vidljivosti moderne i suvremene umjetnosti na portalu *Europeana*, što je bila prigoda za izdanje novog elektroničnog *online* dvojezičnog kataloga.

Tijekom DCA projekta izrađeno je 1696 master *image* datoteka, a u postprodukciji su derivirane 6784 korisničke kopije kojima se pokušalo predvidjeti sve potrebe ustanove u dalnjem radu. Postprodukcija je obuhvaćala grafičku obradu master kopije radi poboljšanja rezultata digitalizacije i uspostavljanje veze s izvornikom/umjetničkim djelom. Budući da su u projekt digitalizacije bili uključeni i videoradovi, izrađeno je 69 video- i 5 audiodatoteka. Za potrebe *Europeane* isporuka se sastojala od jedne identifikacijske preslike digitaliziranog izvornika, a na mrežnim stranicama Muzeja mogu se pogledati sve preslike i video, ovisno o veličini i trajanju, koji su određeni autorskopravnim ugovorima.

Svakom autoru ili nositelju autorskih prava upućen je dopis u kojemu ga se upoznalo s projektom te ugovor u kojemu se za Muzej/korisnika osniva pravo iskorištavanja djela, vremenski i prostorno neograničeno. U dvije godine rada potpisano je 296 autorskopravnih

⁴ Dostupno na: www.digitisingcontemporaryart.eu; www.europeana.eu [pristupljeno: 2015-06-16]. *Digitising Contemporary Art* (2010. – 2013.), dalje u tekstu DCA, europski je projekt koji je nastao kao reakcija na pokretanje jedinstvene internetske arhive europske kulturne baštine, *Europeane* (2008.), s namjerom da postane središnje referentno mjesto *online* zastupljenosti europske kulturne baštine, kao dio šire strategije Europske komisije za pomoć kulturnim institucijama na prijelazu u digitalno doba.

ugovora – 224 sa živućim autorima i 72 s naslijednicima autorskih prava. Većina ih je digitalizirane preslike umjetničkih djela predstavila bez zaštitnih žigova i oznaka o nositeljima autorskih prava; većina je videosadržaj predstavila u trajanju do pola minute, a neki su to učinili u cijelosti.⁵

Datoteke i ostali sadržaji ne mogu se pohraniti na osobno računalo niti umnožavati, digitalno manipulirati, kopirati, reproducirati u cijelini ili djelomično, javno izlagati i emitirati bez prethodnoga pismenog dopuštenja umjetnika/nositelja autorskih prava, odnosno davatelja sadržaja. Katalog je zaštićen zakonom kojim se uređuju autorska prava, a čiji su nositelji Muzej moderne i suvremene umjetnosti i/ili umjetnici/nositelji autorskih prava.⁶

2. Dvojezični katalog *zbirka.mmsu.hr*

Sredinom 2013. Muzej je na svojoj internetskoj stranici <http://www.zbirka.mmsu.hr> (do koje se dolazi i preko veze s mrežne stranice ustanove ili sučelja *Europeana*⁷) omogućio uvid u katalog odabranih predmeta pojedinih zbirki.⁸ Ekonomična uporaba površine ekrana bez

⁵ Npr. nasljednici Ferdinanda Kulmera i Miljenka Stančića tražili su da se reprodukcija označi simbolom zaštićenog autorskog prava, s imenom i prezimenom osobe kojoj ta prava pripadaju, te da se reprodukcija objavi u manjoj rezoluciji bez mogućnosti uvećanja za korisničke potrebe.

⁶ Dostupno na: <http://www.zbirka.mmsu.hr/Prava.aspx> [pristupljeno 2016-06-16].

Po svršetku DCA projekta i objave na *Europeani* i online katalogu Muzeja, te nakon svih postignutih dogovora s nositeljima autorskih prava reguliranih odredbama u ugovoru, uvjete objavljivanja sadržaja i dogovoren status *Rights Reserved - Restricted Access* platforma *Europeana* je promijenila u *Free Access - No Reuse*. DCA konzorcij pokrenuo je inicijativu kojom je zatraženo obrazloženje promjene bez konzultacije s DCA partnerima. Do danas Muzej nije dobio nikakav odgovor, a u međuvremenu je opet došlo do promjena i trenutačni status je *Rights Reserved - Free Access*

Dostupno na: <http://www.europeana.eu/portal/rights/rr-f.html> [pristupljeno 2016-06-29].

⁷ Dostupno na: www.europeana.eu/portal/europeana-providers.html [pristupljeno 2016-06-16].

⁸ Za prezentaciju nisu odabrani predmeti iz specijaliziranih zbirki: Romolo Venucci, Božidar Rašica, Mirko Ilić i Slavko Grčko.

skroliranja (engl. *scrolling*) te tipografska ujednačenost osnovno su polazište upravljanja prostorne organizacije sadržaja. Korisničko sučelje podijeljeno je na ladicu „upit“ i ladicu „rezultati“, a mijenja se ovisno o izboru određenog sadržaja koji prati skup alata. Ladice su razdvojene na kartice, a prema sadržaju dijele se na pregled i pretraživanje.

Pregledavanje je namijenjeno korisniku koji želi brzo locirati sadržaj. Podijeljeno je na:

1. karticu predmetnih legendi *Grafika, Slikarstvo, Fotografija, Plakat, Skulptura, Medij/Video/Film, Crtež* s opisom predstavljenog sadržaja
2. karticu *Preporučujemo!*
3. karticu *Indeks* (autor, vrsta predmeta, kronologija)
4. karticu *Akvizicije i Odabrana događanja*
5. ključne riječi („Tags“).

Pretraživanje sadržaja namijenjeno je iskusnjem (stručnjem) korisniku. Strukturirano je prema poljima za unos na:

1. karticu *Napredna pretraga* s padajućim listama ponuđenih metapodataka u kategoriji autor, naslov, vrsta, tehnika, materijal, datacija, tema i zbirka
2. karticu *Opća pretraga* sa slobodnim unosom punog teksta (pretraživanje svih riječi u zbirci).

Napredna pretraga strukturirana je na osnovi tzv. jednostavnog pretraživanja koje omogućuje istodobno pretraživanje više kategorija, ali samo s jednom odabranom ključnom riječju. U naprednoj pretrazi nema filtriranja pa se početnicima ne preporučuje istodobno pretraživanje više kategorija jer je potrebno određeno znanje o ustrojstvu muzejskih zbirk i predmeta te samoga kataloga.

Rezultati su oblikovani na primarnoj informativnoj razini za brzo pregledavanje („skeniranje“) u *list* formi: predmet iz zbirke predstavljen je identifikacijskom kadriranim sličicom i kataloškom jedinicom (ime i prezime, naziv, datacija, vrsta) – legendom – s funkcijom *mouseover* (*pop-up* efekt). Odabirom pojedinog rezultata otvara se novi prozor i prikaz preslike predmeta upotpunjena je osnovnim i dodatnim sadržajem.

Osnovni sadržaj ovisi o vrsti rada i sastoji se od:

1. kataloške jedinice (skraćene ili opsežnije)
2. jedne ili više digitalnih preslika
3. videoprikaza
4. audiozapisa.

Dodatni sadržaj ovisi o razini dokumentiranosti i sastoji se od:

1. autorskog teksta (opis)
2. reference (bibliografija, literatura)
3. povijesti izložbi
4. dokumentarnog videoprikaza.

2.1 Uređivanje sadržaja i provjera nazivlja

Za potrebe realizacije *DCA* projekta i dvojezičnoga elektroničkog kataloga trebalo je unaprijediti mogućnosti muzejsko-informacijskog sustava *M++*: pretraživanje baze na temelju predmeta uključenih u projekt, pripadajućega digitalnog sadržaja i metapodataka, dvojezičnu verziju tezaurusa i uredničko-administratorsko dvojezično sučelje.

Isporuka metapodataka sastojala se od obveznih kategorija i kategorija prema odabiru Muzeja s obzirom na prepostavljene interese korisnika. Paket metapodataka vidljiv na *Europeani* i *zbirka.mmsu.hr* u dvojezičnoj verziji:

1. vrsta, naslov, tema, ime i prezime autora (vrijeme i mjesto rođenja/smrt), vrijeme izrade, materijal, tehnika, dimenzije.

Za potrebe mrežnog kataloga u hrvatskoj i engleskoj verziji objavljen je:

2. autorski tekst (opis predmeta).

U hrvatskoj verziji objavljena je sljedeća skupina podataka te podaci iz sekundarne dokumentacije:

3. vrijeme akvizicije, reference, povijest izložbi
4. popis izložbi i posebnih događanja Muzeja.

Svaka promjena koja se dogodi u primarnoj dokumentaciji računalnog programa M++ bilježenjem novih saznanja o predmetu, automatski je vidljiva na mrežnom katalogu. Svako umjetničko djelo i tezaurus otvoreni su za istraživanje, nadopunjavanje, pa i izmjenu postojećih podataka, što izravno utječe na sadržaj kataloga i dinamično je obilježje *online* medija.

Pojam	Pojam	Nadređeni pojam	
HR	ENG	HR	Nadređeni pojam ENG
ambijent	environment		
crno-bijela fotografija	black and white photograph	fotografija	photograph
crtež	drawing		
dijapositiv	diapositive	fotografija	photograph
diptih	diptych	poliptih	poliptych
dizajnerski crtež	designer drawing	crtež	drawing
dokumentarni film	documentary film	film	film
dvokanalni video	two-channel video	video	video
eksperimentalni film	experimental film	film	film
film	film	zapis	recording
fotografija	photograph	zapis	
fotografija u boji	photograph, colour	fotografija	photograph
fotografska instalacija	photoinstallation	fotografija	photograph
fotografska slika	photographic painting	fotografija	photograph

fotografski kolaž	photographic collage	fotografija	photograph
generativna umjetnost	generative art		
grafička mapa	print portfolio	grafika	print
grafički list	print sheet	grafička mapa	print portfolio
grafika	print	otisak	print
instalacija	installation		
interaktivna umjetnost	interactive art		
internetska umjetnost	net art, internet art		
izložbeni plakat	exhibition poster	plakat	poster
kinetička umjetnost	kinetic art		
kinetički objekt	kinetic object	kinetička umjetnost	kinetic art
knjiga umjetnika	artist's book		
kvadriptih	quadriptych	poliptih	poliptych
lentikularna grafika	lenticular print	grafika	print
luminokinočki objekt	lumino-kinetic object	kinetička umjetnost	kinetic art
mapa fotografija	photography portfolio	fotografija	photograph
multidisciplinarni projekt	multidisciplinary project		
nađeni predmeti	found objects		
objekt	object		
optička umjetnost	optical art, op art		
peterokanalni video	five-channel video	video	video
poliptih	poliptych		
računalna grafika	computer graphics	generativna umjetnost	generative art
ready-made	ready-made		
reljef	relief	kiparstvo	sculpture
skulptorski crtež	sculpture drawing	crtež	drawing
skulptura	sculpture	kiparstvo	sculpture

slika	painting	slikarstvo	painting
slikarska instalacija	painting installation	slikarstvo	painting
strip-crtež	comic book drawing	crtež	drawing
svjetlosna instalacija	light installation		
triptih	triptych	poliptih	poliptych
trokanalni video	three-channel video	video	video
video	video	zapis	recording
videoinstalacija	video installation	video	video
zvučna instalacija	sound installation	zvučni zapis	sound recording
zvučni zapis	sound recording	zapis	recording

Tablica 1. Uređivanje nazivlja *Vrsta* s prijevodom i nadređenim odnosima

2.1.1 Vrsta/naziv

U kategoriji *vrsta* (engl. *visual works*) uključena su 54 naziva razrađena na mrežnoj stranici u pregledniku indeks, a označavaju temeljno fizičko, materijalno i/ili tehničko izvedbeno svojstvo umjetničkog djela kao predmeta.⁹ Zbog specifičnosti pojedinih umjetničkih djela i kvalitetnijeg pretraživanja, u vrstu su uključeni i nazivi koji pripadaju rječniku umjetničkog koncepta, stila ili pravca poput *interaktivna*, *kinetička* i *optička umjetnost* ili opisuju predmet kao *multidisciplinarni projekt*.¹⁰ Tijekom uređivanja naziva bilo je važno uvijek imati na umu za koga se zapravo ovaj katalog izrađuje. Da bi se katalogizirao predmet koji ima interaktivnu osobinu, nije bilo dovoljno označiti ga s *objekt*, a imajući na umu korisnika, postojale su dvije

⁹ Art & Architecture Thesaurus® Online [pristupljeno 2016-06-16]. Dostupno na:
<http://www.getty.edu/vow/AATFullDisplay?find=visual+works&logic=AND¬e=&page=1&subjectid=300191086>

¹⁰ Šuvaković, Miško. Pojmovnik suvremene umjetnosti. Horetzky, Zagreb; Vlees & Beton, Ghent, 2005.

opcije: *interaktivna umjetnost* ili *interaktivni objekt*. S obzirom na izvedbenu složenost suvremene umjetničke prakse i niz drugih kompleksnijih primjera iz zbirke jedan predmet može imati više podatkovnih naziva o vrsti kako bi pretraživanje bilo temeljitije, pri čemu je važno koristiti se istim nazivom za sve srodne predmete i osigurati uvriježenu logiku katalogiziranja predmeta.¹¹

Ovisno o vrsti zbirke, nekoliko je osnovnih nadređenih kategorija. U Zbirci crteža osnovna je vrsta *crtež*, a podvrste – *dizajnerski crtež*, *skulptorski crtež* i *strip-crtež*. Za sve predmete koji su nastali nekom vrstom analognog zapisa ili videozapisa po podlozi, nadređeni je pojam *zapis* s podvrstama – *film*, *fotografija*, *video* i *zvučni zapis*. U vrste su uvrštene i dvije specifičnosti – *crno-bijela fotografija* i *fotografija u boji* s obzirom na kulturološku, tehničku i umjetničku važnost tih odrednica. Grafički list kao dio cjeline grafičke mape definiran je kao *grafički list*, a nadređeni su mu pojmovi *grafička mapa* i *grafika*.

Instalacija *Greenhouse* umjetnika Tomislava Brajnovića (2003.) sastoji se od niza komponenti i medija kao nositelja sadržaja, koji čine cjelinu: razni predmeti (knjige, servis za čaj, svijećnaci, albumi...) koje je umjetnik kupovao na londonskim buvljacima, video *Walk through London in a Morning Suit* i film *London Fog* te audiozapis britanske himne *God Save the King* – a svi su sastavni dio staklenika. S obzirom na kompleksnost predmeta što se nalaze u zbirci, za korisnika je važno znati da se takvo djelo označava kao *instalacija*, *ready-made*, *zapis/film*, *zapis/video* i *zapis/zvučni zapis*.

Isto pravilo vrijedi i za instalaciju *Nastajanje* Mirjane Vodopije (2008.); predmet se nalazi u Zbirci crteža, a djelo je kao vrsta opisano s *crtež*, *fotografija u boji* i *instalacija*. Sastoji se od četiri prozirne polistirol ploče na kojima je crtež izведен bijelim flomasterom, te fotografije kaširane na aluminij, a ti se dijelovi slažu u međusobni odnos i prema prostoru i prema gledatelju.

¹¹ Međunarodne smjernice za podatke o muzejskom predmetu: CIDOC-ove podatkovne kategorije // Vijesti muzealaca i konzervatora / ur. A. Grant et al. Hrvatsko muzejsko društvo, 1999. prilog 1-4.

Radovi koji su određeni kao *videoinstalacija* imat će u vrsti odrednice *video* i *instalacija*. Na taj se način zbirka može istražiti prema *instalacijama* kao općenitoj vrsti, a s obzirom na medije koji čine određenu instalaciju, korisnik može istražiti i uže područje pa izabrati *videoinstalacija*. U ovom primjeru *videoinstalacijsi* je nadređen video kao osnovni nositelj sadržaja (a ne instalacija). Upravo je takvo promišljanje ključni trenutak u postupku indeksiranja kojim se uvažavaju i participiraju moguće potrebe korisnika, ali se i tezaurus prilagođava opcijama naprednog, tzv. jednostavnog pretraživanja. Pri takvu pretraživanju može se pretražiti samo jedan pojam iz skupine *vrsta* i upravo upitom *videoinstalacija* korisnik može doći do traženog predmeta (jer se ne mogu istodobno pretraživati dva upita, *video* i *instalacija* kao pri tzv. složenom pretraživanju).

ambijent

crtež	dizajnerski crtež
	skulptorski crtež
	strip-crtež

generativna umjetnost

instalacija

interaktivna umjetnost

internetska umjetnost

luminokinetički objekt

knjiga umjetnika

multidisciplinarni projekt

nađeni predmeti

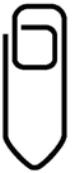
objekt

optička umjetnost

otisak	grafika	grafička mapa	grafički list
		lentikularna grafika	
		računalna grafika	
plakat	izložbeni plakat		
poliptih	diptih		
	kvadriptih		
	triptih		
ready-made			
slika	slikarska instalacija		
svjetlosna instalacija			
zapis	film	dokumentarni film	
		eksperimentalni film	
	fotografija	crno-bijela fotografija	
		dijapozitiv	
		fotografija u boji	
		fotografska instalacija	
		fotografska slika	
		fotografski kolaž	
		mapa fotografija	
	video	dvokanalni video	
		peterokanalni video	
		trokanalni video	
		videoinstalacija	
	zvučni zapis	zvučna instalacija	

Tablica 2. Tezaurus: hijerarhijsko stablo pojmoveva *Vrsta*

2.1.2 Naslov

Za potrebe kataloga svi su naslovi i podnaslovi lektorirani i prevedeni na engleski, odnosno na hrvatski jezik ako je izvorni naslov na kojem drugom stranom jeziku. Evidentirano je dvanaest različitih jezika te izvedenica koje su izmišljene i ne pripadaju niti jednom jeziku. Svaki je rad u legendi predstavljen izvornim naslovom neovisno o jeziku, a proširena kataloška jedinica sadrži i prijevod. Takvo pravilo vrijedi za obje jezične verzije kataloga: *Noir et blanc 2* (Crno i bijelo 2), odnosno *Noir et blanc 2* (Black and White 2). S obzirom na pojedina specifična djela uglavnom vezana za grafičke mape iz kojih su predstavljeni svi ili odabrani listovi, naslovi su opisno prošireni tako da se iz njih može iščitati pripadnost određenoj sadržajnoj cjelini: *U kvadratu III*, peti list iz grafičke mape *Mlade hrvatske grafičarke*.

2.1.3 Tema: *opći pojam, ime osobe/naziv tijela, zemljopisna kategorija*

Skupina podataka o temi omogućuje osnovni pristup predmetima i zbirkama te pomaže pri identifikaciji predmeta kojih je temeljni oblik komunikacije vizualan. U općem smislu tema se odnosi na termine koji opisuju apstraktnu ili figurativnu kompoziciju ili na interpretaciju pojedinoga konceptualnog djela. Radi njezina boljeg razumijevanja, temu možemo tumačiti postupkom ikonografske analize (*Tko je tko?* i *Što je što?*) te ikonološke interpretacije (tumačenje značenja i govora simbola).¹² Možemo opisati da se na radu *Trebinjska brigada* Otona Glihe (1946.) muške i ženske figure u radnoj odjeći s rupcima na glavi penju po zemljanom brdašcu, gurajući ručna teretna kolica koja istovaruju na vrhu brda, općim pojmovima *figura pri radu, figura u krajoliku, figura u pokretu, muškarac, nošnja, prijevozno sredstvo, skupina, žanr-scena, žena*, a taj se prizor može protumačiti i kao poslijeratna obnova jugoslovenske omladine – *radna akcija*. S obzirom na povjesni kontekst specifične teme, poveznice bi bile *Drugi svjetski rat i propaganda*, a nadređeni pojam socijalističko

¹² Panofsky, Erwin. Meaning in the visual arts. Penguin Group, London, 1993.

društvo. Prema *Enciklopediji likovnih umjetnosti* iz 1964., tema je *glavni predmet (ideja, sadržaj) umjetničkog djela figurativnog karaktera* i razlikuje se od motiva jer *ima šire značenje i obuhvaća sadržajne značajke koje su određene filozофским, religioznim i estetskim nazorima određenog stila ili povijesnog razdoblja.*¹³ *Art & Architecture Thesaurus® Online* definira temu kao *temeljnu namjeru ili značenje u vizualnoj umjetnosti ili u literarnom djelu; također i motiv, predmet ili ideju ponovljenu u nizu umjetničkih ostvarenja.*¹⁴

Jedna od najzahtjevnijih revizija u odnosu na korisničke upite bila je ona vezana za područje više stotina *tema* koja se dijeli na *opći pojam, ime osobe/naziv tijela te zemljopisnu kategoriju*. U ovom slučaju *tema* kao *opći pojam* sadrži tri osnovne skupine – *društvo, čovjek i priroda* – koje su nadređene ostalim pripadajućim podskupinama. I uspostavljanje odnosa među pojmovima dio je ovoga radnog paketa. Ako se pretražuje pojam *društvo*, rezultati će uključiti i sve ostale podskupine. Takvo pravilo vrijedi za sve kategorije nazivlja u hijerarhijskom stablu. Pretraživanjem nadređenog pojma *čovjek, društvo i priroda* dobiva se širok tematski raspon i uvid u osnovne sadržajne skupine, a pretraživanjem podskupina dobivaju se specifični, konkretniji rezultati. Urednički zadatak bio je i ujednačavanje naziva koje ima isto sadržajno značenje, ali je imenovano u nekoliko verzija poput *žena, ženska; akt žene, ženski akt; ženski portret, portret žene; žensko tijelo, tijelo žene*. Najprije se odabire preporučeni naziv u prirodnome jezičnom obliku *portret žene*, a za ostale nepreporučene primjere i one koji su u inverziji, *ženski portret* ili *žena, portret*, izrađuje se uputnica na preporučeni naziv. Važno je zadržati „odbačene“ primjere u tezauru jer korisnik ne mora nužno znati logiku navoda, kao ni uvažiti redoslijed prirodnog jezika pa se samim time predviđaju različiti tipovi korisnika i njihovi upiti.

¹³ Enciklopedija likovnih umjetnosti, svezak IV. Jugoslavenski leksikografski zavod, Zagreb, 1966.

¹⁴ (...) *an underlying intent or meaning in a work of visual or literary art; also a motif, subject, or idea repeated in a number of artistic works.* [citirano 2015-06-16]. Dostupno na:

<http://www.getty.edu/vow/AATFullDisplay?find=theme&logic=AND¬e=&page=1&subjectid=300195523>

Na primjeru ulja *Portret Anice Smokvine Otona Glihe* (1952.), psihološkog prikaza odjevene žene srednje dobi u sjedećem položaju, teme su: *figura/sjedeća figura, portret/portret žene, psihičko stanje i žena* (opći pojam) te *Smokvina, Anica* (ime osobe). Na tom bi se primjeru mogle razraditi izražajne osobine, patos poze, geste na licu, ozračje te navesti dijelove sadržaja poput *odjeća* ili *moda*, a budući da je riječ o stvarnoj osobi, dodatna bi istraživanja vjerojatno donijela nova saznanja i odrednice. Napravljena je razlika između teme i motiva pa se, primjerice, *portret* nalazi u kategoriji *likovni motiv*, a spol ili dob portretirane osobe u kategoriji *čovjek/odrasli*.

U hijerarhijskom stablu *opći pojam*, to izgleda ovako:

- društvo
 - kultura
 - umjetnost
 - * likovna umjetnost
 - # likovni motiv
 - portret
 - portret žene
 - ženski portret [UPORABI portret žene]
 - žena, portret [UPORABI portret žene]
 - figura
 - sjedeća figura
 - čovjek
 - odrasli
 - žena
 - psihičko stanje

Na primjeru fotografije *Granada, Spain* Marcusa Doyla (2004.), koja prikazuje španjolski grad u planinskom okruženju s dominantnim prikazom sivog neba, teme su: *grad*, *nebo*, *panorama*, *planina* i *planinski krajolik* (opći pojam) te Granada i Španjolska (zemljopisna kategorija).

U hijerarhijskom stablu *opći pojam*, to izgleda ovako:

- društvo
 - kultura
 - umjetnost
 - * likovna umjetnost
 - # likovni motiv
 - krajolik
 - krajolik, planinski [UPORABI planinski krajolik]
 - krajolik, urbani [UPORABI urbani krajolik]
 - planinski krajolik
 - urbani krajolik
 - panorama
 - urbanizam
 - grad
- priroda
 - planina
 - nebo

Pojmom *figura* označeni su prikazi na kojima se nalazi kostimirano ljudsko tijelo. Figura je anonimna, nema naglašene individualizacije ni psihološke razrade. Uglavnom se odnosi na sadržaj prikaza, npr. *žanr-scena* s prikazom svečanosti i mnoštvom ljudskih figura organiziranih oko kakva središnjega događaja. U figuru su uključeni i oblici koji imaju prepoznatljiv nagovještaj tijela, kao i specifični motivi prikaza ljudskoga tijela koji bi mogli zanimati korisnika.

Figura sadrži sljedeće odrednice:

- društvo
 - kultura
 - umjetnost
 - * likovna umjetnost
 - # likovni motiv
- figura
 - figura s leđa
 - figura u interijeru
 - figura u krajoliku
 - figura u pokretu
 - figura u vodi
 - klečeća figura
 - ležeća figura
 - maskirana figura
 - sjedeća figura
 - skupina

Ako su figure individualizirane, izdvojene iz anonimnosti, studijski razrađenoga ljudskog lica i držanja, govori se o *portretu* kao likovnome motivu. Ako je kod portreta isključivo naglasak na ljudskoj glavi ili licu, sadržaj je takva prikaza *glava/lice*.

Portret ima sljedeće odrednice:

- društvo
 - kultura
 - umjetnost
 - * likovna umjetnost
 - # likovni motiv
 - portret
 - autoportret
 - ▶ autoportret muškarca
 - ▶ autoportret žene
 - portret dječaka
 - portret djevojčice
 - portret muškarca
 - portret žene
 - skupni portret

Akt je ljudsko tijelo bez odjeće. Kao likovni motiv razlikuje se *muški* i *ženski akt*, a s obzirom na sadržaj određen je pojmom *tijelo*.

- čovjek
 - tijelo
 - glava
 - * lice
 - kostur
 - noge
 - ruka
 - spolni organ
 - torzo

U djelima u kojima umjetnik preko glavnog subjekta prikazuje sebe i upućuje na vlastitu situaciju poistovjećivanjem s određenim pitanjem (*egzistencija, društvena odgovornost, intima, rodni identitet...*), tematska je odrednica *autorefencijalnost*. Umjetnik svoju hipotetičku ili stvarnu životnu aktivnost sažima u umjetnički čin kroz tekst, performans, instalaciju, dokumentarnu rekonstrukciju, fotografiju ili video. Za konceptualno složenije primjere poput radova Sanje Ivezović nužna je interpretacija da bi se tema „prevela“ u verbalni sustav; uz fizička formalna zapažanja *žena* i *tijelo*, teme njezine umjetnosti indeksirane su s *autorefencijalnost*, *rodni identitet*, *žensko pitanje*, *društvena uloga...*

U kompleksnoj instalaciji *Greenhouse* umjetnik pažljivo aranžira dijelove u staklenu kućicu, muzealizirani građanski dom, i okuplja identifikacijske uzorke raznih predmeta, poigravajući se sa stereotipima i predrasudama koji nastaju u usporedbi jedne kulture s drugom. Uz neizostavni čajnik, porculanski pribor, suvenire sa slikama kraljevske obitelji, tu su i starinska fotografска oprema, društvene igre, mape engleskog teritorija, štapovi za šetnju, knjige o vrtlarstvu... Brajnović pokazuje kako se izvodi manipulacija kulturnim i političkim određenjima, konstruiraju predodžbe o sebi i drugome, vlastitom i tuđem. U tome su prisutni i elementi kritike koji ciljano upućuju na Englesku, nekadašnju imperijalnu i kolonijalnu velesilu. Deskripcijom i interpretativnom analizom može se zaključiti da su teme

ove *ready-made* instalacije: *Engleska, društvo, društvena odgovornost, društvena uloga, kultura, kulturni identitet, kolekcionarstvo, kulturna baština, muzej, povijest, predmet za svakodnevnu upotrebu, propaganda.*

Umjetnica Mirjana Vodopija koristi se tehnologijom jakih objektiva kako bi biljni minijaturni svijet iz prirodnog okoliša prikazala kao egzotičan bujni pejzaž u djelu *Nastajanje*. Tim radom, koji je ujedno dio ciklusa radova u kojima se koristi i objedinjuje više medija i tehnologija – crtež, fotografija, tisak – umjetnica je zaokupljena ponajprije prirodnim svjetom pa su teme indeksirane sa: *biljka, krupni kadar, priroda, život*.

Ime osobe odnosi se na one osobe koje su punim imenom i/ili prezimenom i/ili inicialima, nadimkom, kojom drugom titulom i/ili popularnim imenom poznate iz samoga naslova djela, opisa, natpisa ili referenca. U tezaurusu su, naprimjer, imena i prezimena portretiranih osoba, a povezana su temom *portret, autoportret, autoreferencijalnost*. *Ime tijela* odnosi se na ustanove, nazine pojedinih tvrtki – Brodograđevna industrija 3. maj (Rijeka) ili rock-grupa – *Ogledalo* (Rijeka).

2.1.4 Izrada: autor i vrijeme

Za svakoga domaćeg i stranog autora u računalnu su bazu unijeti osnovni biografski podaci (mjesto i datum rođenja/smrti) kao dio paketa obvezne isporuke metapodataka. Autori se mogu pregledati u indeksu, ali i pretražiti u naprednoj pretrazi uz pomoć abecedne padajuće liste (prezime, ime) i pretraživanja koje provodi selekciju ovisno o unosu bilo kojega niza slova, što vrijedi za sve rubrike napredne pretrage s padajućim listama. Ako autor ima dva prezimena, u računalnu se bazu upisuje prvo prezime u nizu (Peculić Stančić, Izabela) kao preporučeni pojam, a na ostale se izvedenice izrađuje uputnica na preporučeni nazivi. Ako ime i prezime autora prati nadimak, i on se unosi te zajedno čine preporučeni naziv.

Umjetnička imena ili pseudonimi imaju prednost pred administrativnim imenom, kao na primjeru umjetnika Slobodana Jokića koji radi i stvara kao Dan Oki.

Za obilježavanje godine izrade pojedinog djela, definirane su tri skupine: točna odnosno okvirna godina izrade (1950., oko 1950.), datum izrade u određenom *od-do* razdoblju (1950. – 1953.) i okvirno pripadanje pojedinoj dekadi (1950-te). Katalog nudi mogućnost napredne pretrage te pretraživanje kronološkog indeksa koji predstavlja povjesno-likovni uvid u vremenski slijed djela odabranih za katalog.

2.1.5 Materijali i tehnike

Revizija materijala i tehnika uključivala je pregled dvjestotinjak postojećih unosa, nadopunjavanje podataka te kontrolu nazivlja radi uspostavljanja primjerenih pojmova i njihovih odnosa pri ispunjavanju pojedine podatkovne kategorije. I u ovom je slučaju urednički zadatak bio ujednačavanje pojmova koji imaju isto značenje, ali su imenovani u nekoliko verzija. Primjer su za to bile verzije grafičke tehnike sitotiska koja je bila označena sa *sitotisak u boji; bojani sitotisak; obojani sitotisak; sitotisak, boja; svilotisak* itd. Takvi su primjeri morali biti ujednačeni i svedeni na jedan preporučeni pojam, u ovom slučaju – *sitotisak u boji* – radi dobivanja dosljednih informacija za korisnika. U dogовору с lektorom odabire se onaj pojam koji je najviše u duhu hrvatskoga govornog jezika kao dio paketa tezaurusa prilagođenog korisniku, a što je kao pravilo vrijedilo za sve kategorije nazivlja.

Na primjeru grafike kao tehnike u hijerarhijskom stablu naziva, to izgleda ovako:

- otisak
 - grafika
 - duboki tisak
 - * akvatinta

- # akvatinta u boji
- * bakropis
 - # bakropis u boji
 - # bakropis, boja [UPORABI bakropis u boji]
 - # jetkanica
 - jetkanica u boji
 - jetkanica, boja [UPORABI jetkanica u boji]
 - meki vosak
- * bakrorez
 - * duboki tisak u boji
 - * duboki tisak, boja [UPORABI duboki tisak boji]
 - * reservage [UPORABI rezervaš]
 - * rezervaš
 - * suha igla
- plošni tisak
 - * litografija
 - # litografija u boji
 - # litografija, boja [UPORABI litografija u boji]
 - * litotisak [UPORABI litografija]
 - * monotipija
 - # monotipija u boji

monotipija, boja [UPORABI monotipija u boji]

* serigrafija

serigrafija u boji

* sitotisak

sitotisak u boji

▪ računalna grafika

▪ slijepi tisak

▪ visoki tisak

* bakrotisak

*drvorez

drvorez u boji

#drvorez, boja [UPORABI drvorez u boji]

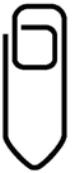
* linorez

linorez u boji

linorez, boja [UPORABI linorez u boji]

* linotisak

Za već spomenuti primjer *Greenhouse* (vrsta: *instalacija, ready-made, zapis/film, zapis/video, zapis/zvučni zapis*) tehnike su *video u boji, film u boji, zvučni zapis*, a materijali *staklo, metal, drvo, plastika, tkanina, papir*, a za *Nastajanje* (vrsta: *crtež, fotografija u boji, instalacija*) tehnike su *digitalna fotografija, digitalni ispis, flomaster*, a materijali *papir, polistirol, aluminij*. Pojedina djela nije uvijek jednostavno katalogizirati prema zadanoj (tradicionalnoj)

podjeli na tehniku i materijal. U takvim primjerima tražena se skupina podataka često izostavlja kao kod *ready-made* predmeta.

2.2. Poveznice na predmet

Dodatna vrijednost u predstavljanju predmeta iz zbirke jesu kataloške jedinice formirane u rubrikama *Osnovni podaci, Reference, Izložbe, Video i Audio*. Prva informacija koja se dobije na upit kao rezultat pretraživanja jest legenda koja se sastoji od tekstualnog i vizualnog dijela, a odabirom pojedinog predmeta otvara se prozor s osnovnim podacima koji se, ovisno o vrsti djela, razini dokumentiranosti i *work in progress* statusu, može sastojati i od proširene kataloške jedinice s opisom, od popisa literature, bibliografije, povijesti izložbi te od video- ili audioprikaza dokumentacije postava.

Na oblikovanje legende utjecao je zadani prostor, grafički raster unutar kojega se trebao prikazati određeni broj rezultata (14 legendi u *list* formi i 9 u *thumbnails* formi) odnosno okvir u kojem je trebalo prikazati optimalnu količinu potrebnog prikaza rezultata radi postizanja konciznosti, preglednosti, čitljivosti i čitkosti.¹⁵

Legenda se sastoji od vizualne informacije – kadrirane sličice – koja je zbog optimizacije prostora formirana s funkcijom *mouseover* (*pop-up* efekt) te s četiri reda teksta – *ime i prezime autora, naslov, vrijeme izrade te vrsta predmeta*. O odabiru tekstualnih informacija dugo se promišljalo s obzirom na korisnika, različitost predstavljenih predmeta i količinu informacija te mogućnosti pretraživanja i pregledavanja sadržaja zbirke, odnosno brzog „skeniranja“ rezultata. U promišljanju o kataloškoj jedinici trebalo je uvijek imati na umu da je riječ o 730 različitim predmeta čije nazivlje i sadržaj treba ujednačeno uređiti te da svaki

¹⁵ Šojat-Bikić, Maja. Modeliranje digitalnih zbirki i digitalnih proizvoda: sadržajno-korisnički aspekt komuniciranja kulturne baštine u digitalnom obliku / ur. Višnja Zgaga. Muzeologija 50, Muzejski dokumentacijski centar, Zagreb, 2013.

predmet, od instalacije do crteža, može ostvariti potpunu svrhu na način sažet u ove četiri podatkovne skupine.

Drugoj skupini legende pripada i proširena kataloška jedinica koja, u odnosu na legendu, uključuje niz informacija koje zadovoljavaju istraživačku razinu interesa korisnika. Informacije u proširenoj legendi ovise o predmetu pa u tu skupinu informacija, uz standardne, treba uključiti i one podatke koji govore o izradi predmeta sa suradnicima, o nakladi, podnaslovu, sastavnim dijelovima, dimenzijama postava i slično. Jedna takva proširena kataloška jedinica može imati od 6 do 14 tekstualnih redaka kao u ova dva primjera:

Legenda

Ivan Lovrenčić	Zlatko Kopljarić
Eva	K9 Compassion
1977.	2003.–2004.
crtež	fotografska instalacija

Proširena kataloška

Ivan Lovrenčić	Zlatko Kopljarić
Eva	K9 Compassion
1977.	(K9 suosjećanje)
akvarel, ugljen, papir	2003.–2004.
627 x 445 mm	crno-bijeli video, bez zvuka, petlja
MMSU-3325	00:10:00

digitalna fotografija, digitalni ispis, UV curable tinta

1800 x 2160 mm

dimenzije postava promjenjive

MMSU-2486 (1-7)

Producija: Franklin Furnace, Trust for Mutual
Understanding, New York

Video: Lila Place

Fotografija: Christian Nguyen

Računalna aplikacija: Robert Preskar

Proširena kataloška jedinica može se sastojati i od opisa – autorskog teksta – koji je strukturiran u nekoliko dijelova:

1. opći dio koji ide uz svaki prikaz rada opisanog autora – biografski podaci o umjetniku, važne karakteristike stvaralaštva (s primjerima), povezanost s Muzejom (izložbe, otkupi...)
2. tematsko/sadržajni/likovni opis ili interpretacija umjetničkog djela, koji se mijenjaju ovisno o odabranom predmetu
3. fusnote i podaci o autorstvu teksta (inicijali u zagradi).

Osim opisa, uz neke su predmete, kao što su grafičke mape, prepisani predgovori i prevedeni na engleski jezik.

Opis se, kao i reference i izložbe, prikazuje u okviru s navigacijom pored identifikacijske slike, ali ne uz sva 730 predmeta. Bilo je nužno optimizirati izgled sučelja, s opisom i bez opisa,

tako da obje verzije vizualno zadovoljavaju organizaciju izlista rezultata i čitkost, te da se sadržaj, neovisno o veličini okvira, uvijek može nadopunjavati. Pitanje je da li se postiglo najbolje rješenje s obzirom na količinu i formu blok-teksta, što se zbog opsega posla i planskih radnih segmenata nije moglo predvidjeti 2011. tijekom grafičkog oblikovanja kataloga. Količina proizvedenog teksta ovisila je o unaprijed određenome finansijskom okviru za lekturu-korekturu i prijevod. Uz nekoliko prioritetnih odluka vezanih za obveznu interpretaciju sadržaja kartice *Medij video film*, urednica je, u dogovoru s kustosicama zbirki, odabrala i pojedine autore za koje je procijenjeno da bi trebali biti uključeni u opisno predstavljanje građe vođeni kriterijem prema kojemu su odabrani radovi za *DCA* projekt.

U okviru *Osnovni podaci*, pri dnu obrasca, nalaze se i preslike djela. Za svako umjetničko djelo obvezna je jedna preslika, a ovisno o vrsti djela, prikazano je i više njih. Za identifikacijsku presliku videoradova odabran je isječak iz videa u *image* formatu. Pri uređivanju trebalo je paziti kako na *webu* što bolje prezentirati postav specifičnih, ali i kompleksnih radova poput interaktivne, zvučne ili svjetlosne instalacije, ambijenta i sl. Svaka preslika se može uvećati (*zoom* opcija) u postojećem okviru ili otvoriti u novom prozoru (*toggle full screen*). Sadržajem se može upravljati ikonom + (za uvećanje), ikonom – (za smanjivanje) te ikonom • (za povrat na zadatu veličinu prikaza).

U rubrici *Reference* korisnik može doznati s kojom je sekundarnom dokumentacijom odabrani predmet povezan: *bibliografija* nam kazuje gdje je objavljena reprodukcija predmeta ili njegov naslov, i uglavnom je riječ o izdanjima vezanima za autora, njegove samostalne ili skupne izložbe; *literatura* nam govori o izdanjima koja su korištena pri stručnoj obradi predmeta kao komparativni materijal. Rubrika *Izložbe* nadovezuje se na reference, a bilježe se sve izložbe na kojima je predmet bio izlagan otkako je u vlasništvu Muzeja, pa čak i prije toga. Obje su rubrike otvorene stalnom nadopunjavanju jer se u njima bilježi povijest predmeta, a vezane su za izlaganje, znanstvene ili stručne studije.

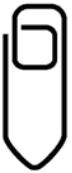
U dokumentaciji Muzeja zabilježeno je više načina vođenja spomenutih bilješki te stavova o tome; nije jednostavno ustanoviti i primijeniti „ispravan“ način budući da je riječ o više stručnih djelatnika. S obzirom na stalne unose, urednica ne može uvijek evidentirati novu bilješku pa se javljaju odstupanja.

U rubrici *Video* i *Audio* prikazane su sve video- i audiodatoteke vezane uz djela kao dio umjetničkog rada, samostalna cjelina ili dokumentarni videoprikaz. Za neka je djela bilo potrebno izraditi i videodokumentaciju da bi se dočarao audio-video sadržaj postava, kao na primjeru rada Aleksandra Srneca i luminokinetičkog objekta 200673 (1973.), ili zvučne instalacije *Stormtellers* Dalibora Martinisa (1997.). Videoprikazi kao umjetničke cjeline prikazani su u određenom vremenskom trajanju, ovisno o dogovoru autora i Muzeja.

2.3. Sadržaj s dodatnim vrijednostima

Važan su iskorak u obogaćivanju sadržaja mrežnog kataloga i dodatne vrijednosti pozicionirane u karticama za pregledavanje kao *Predmetne legende* (kratki opisi sadržaja pojedinih kartica zbirk), *Akvizicije*, *Odabrana događanja*, *Preporučujemo!* i „*Tagovi*“.

Pregledavanje sadržaja kartica *Grafika*, *Slikarstvo*, *Fotografija*, *Plakat*, *Skulptura*, *Medij/Video/Film* i *Crtanje* popraćeno je predmetnom legendom u kojoj se sažeto, do 814 znakova, opisuje prikazani sadržaj. Predmetna legenda otvara se odabirom naslova kartice, a vizualni se sadržaj pregledava odabirom identifikacijske slike. Za svaku je karticu odabранo po pet predmeta iz svake zbirke čije se fotografije izmjenjuju u određenom vremenskom intervalu, a povezane su s djelima iz rubrike *Preporučujemo!* Ta rubrika ima funkciju režiranog upravljanja sadržajem za učinkovitiji pregled kataloga.

Za potrebe pregleda rubrike *Akvizicije* po godinama trebalo je pregledati i ustanoviti točnost unosa godine ulaska umjetnine u zbirku Muzeja, pogotovo za radove koji su ušli u zbirku prije nego što su izrađeni, pa je nerijetko trebalo ispravljati i datum izrade. U svrhu toga provedeno je istraživanje na temelju dostupne građe, poput dokumenata iz pismohrane i kataloga izložbi. Važnost pregleda akvizicija nije samo u tome da se vidi kada je koji predmet postao dio fundusa Muzeja, već i da se uz sadržaje iz rubrike *Odabrana događanja* pokuša okvirno rekonstruirati društvena, kulturna i umjetnička slika pojedinog razdoblja, prema kojoj se mogu iščitati „obrasci“ nabave djela.

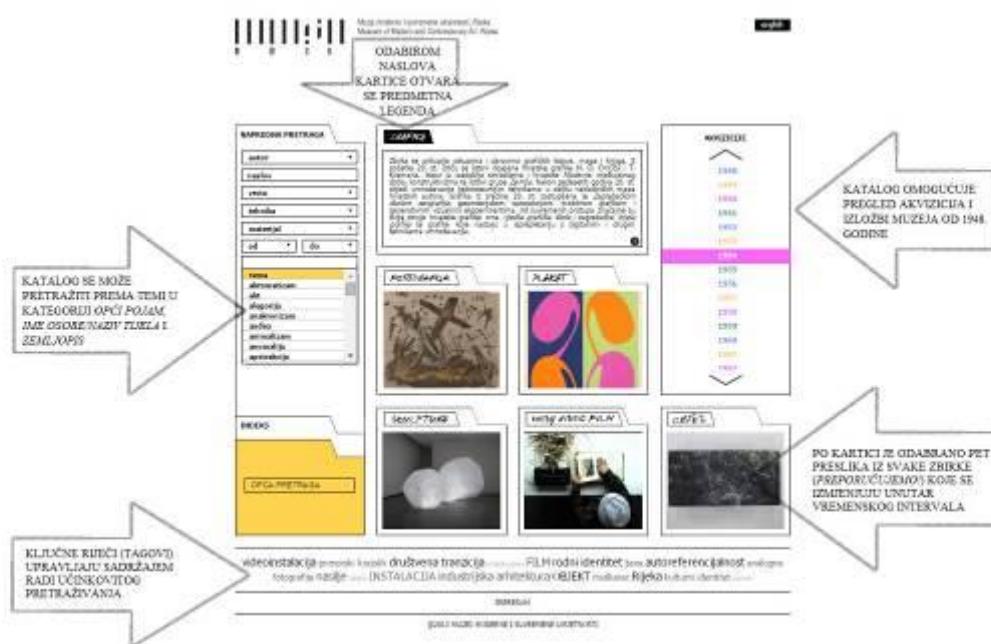
U rubrici *Odabrana događanja* navedeni su podaci o osnutku ustanove, o povijesti ustanove vezane za administrativno-izložbeni prostor i sjedište, o ravnateljima i njihovim mandatima, o izložbama i popratnim događanjima kao dijelom službene programske aktivnosti organizirane i rađene na temelju godišnjeg plana i programa Muzeja. Podaci su preuzeti iz Knjige izložbi te nadopunjeni podacima iz Fonda hemeroteke i popratnim materijalima iz Fonda izdavačke djelatnosti Muzeja od 1948. godine, na temelju kojih je bio utvrđen kriterij ulaska u rubriku događanja. Spomenute informacije prati i popis kataloga koji su pratili pojedinu izložbu s rednim brojem izdanja Galerije/Muzeja.

Takozvani *Tagovi* u našem primjeru nemaju zadalu funkciju *tagova*, već samo grafički podsjećaju na njih. Ključne riječi tematski su odabранe i još su jedno režirano upravljanje sadržajem kao određene korisničke smjernice za jednostavnije i učinkovitije pretraživanje kataloga. Odabirom pojedine oznake s naslovnicе dobiva se sadržaj koji je podijeljen u nekoliko rubrika, ovisno o tome gdje je pronađena tražena oznaka – *sve, opis, naslov, tema* – i popraćen brojem rezultata.

2.4 Alati

Rezultate pretraživanja i pregleda prate ikone koje ispis mogu prilagoditi potrebama i interesima korisnika. Katalog omogućuje *thumbnails* ili *list* formu za galerijski prikaz legende s mogućnošću abecednog izlista prema autoru ili naslovu (*abc po autoru – abc po naslovu*), dok zadano izlistavanje teče kronološki prema godini nastanka djela od starijega prema mlađemu (123).

U ladicu s rezultatima upita katalog nudi filtriranje rezultata na četiri načina: *zbirka*, *autor*, *vrsta* i *dekade*. Korisnim alatom može se, u svega nekoliko koraka, provjeriti koje sve autore zbirke sadrže te kojim su vrstama radova zastupljeni i kojoj dekadi pripadaju. Naprednim pretraživanjem, primjerice, teme *obitelj* (s podređenim pojmovima *roditeljstvo*, *majčinstvo*, *očinstvo*) dobit će se osam rezultata, a filtriranjem će se ubrzano otkriti da je riječ o djelima iz dviju zbirki zastupljenih crno-bijelom fotografijom i slikom te da su djela nastala od 50-ih do 90-ih godina prošloga stoljeća. Ako se zna da je u projekt uključeno 730 djela nastalih nakon 1945. godine, zanimljivo je da svega jedno djelo prikazuje majku i oca s djetetom (tema

roditeljstvo), tri su prikaza s majkom i djetetom (tema *majčinstvo*), a na jednom je otac s djetetom (tema *očinstvo*). S obzirom na vremenski raspon izrade djela i socijalnu tematiku, korisniku se otvara potencijalni istraživački prostor hrvatske likovne umjetnosti unutar šireg konteksta i društvenih pojava. Ako se isti pojam *obitelj* pretražuje općom pretragom, rezultati će biti ponešto drukčiji jer se takvom pretragom pretražuje ne samo kategorija *tema*, već i autorski tekst (*opis*), kao i *naslov*. Nekom djelu tema možda nije obitelj, ali je u opisu ili naslovu spomenuta ta riječ te će biti uključena u rezultat. Takvim pristupom korisnik zahvaća šire područje i može doći do sadržaja i činjenica koje kategorijom *tema* nisu obuhvaćene.

U LADICI S REZULTATIMA KATALOG OBOGAĆUJESE FILTRIRANJE U ČETIRI KATEGORIJE: ZBIRKA, AUTOR, VRSTA, DEKADA.

LEGENDA SE SASTOJI OD:

VISUALNE INFORMACIJE - KADRIRANE IDENTIFIKACIONE PRESLIKE

TEKSTUALNE INFORMACIJE - KATALOŠKE JEDINICE

LEGENDU PRATI FUNKCIJA MOUSEOVER I POP-UP EFEKTU THUMBNAVEL I LIST FORME

3. Komuniciranje mujejskog znanja

Muzej moderne i suvremene umjetnosti otvorio je svoju ladicu u nastojanju da stvori dinamično, otvoreno i kreativno okruženje. Prije odluke, trebalo je procijeniti za koje se

korisnike radi digitalni proizvod i s kojim se korisnicima želi ostvariti komunikacija, a u svrhu prilagodbe podataka muzejske dokumentacije potrebama komunikacije u elektroničnom okruženju. Rad na ovakvu proizvodu Muzej nije temeljio na provedenim empirijskim analizama poput analize korisnika. Svi odgovori na pitanja: *Kome?*, *Što?* i *Kako?* crpljeni su iz stručne literature ili vođeni talentom i iskustvom nekolicine muzealaca. Za korisnika željna znanja katalog je interaktivna radna platforma u računalnom okruženju. Kao model baze podataka omogućuje strukturirani pristup hijerarhijskim i linearnim kretanjem, od osnovne kataloške razine, kontekstualnih informacija do dokumentarnog videozapisa. Za korisnika sa slobodnim vremenom potiče se zanimanje za pregledavanje sadržaja „kartica“ i „ladica“, stvarajući od njega potencijalnog posjetitelja muzeja, željna novih iskustava.

FILTRIRANJE REZULTATA:
KOJIE SVE ZNIRKE, AUTORI
VRSTE I DEKADE ODGOVARKAJU
NA UPUT 'GUTTEL'

Muzej moderna i savremena umjetnost, Rijeka
Museum of Modern and Contemporary Art, Rijeka

REZULTATI UPITA
GUTTEL
OPĆOM PRETRAGOM
U NEKOLIKO RUBRIKA

NASLOV
OPIS
TEMA

Autri Begejje
Fotograf: neznač.
2000.
foto.

Nino Kantić-Kartović
Prosvjetni program
1976-1977.
foto.

Ante Brkač
Ljetni festival
Rijeka
Fotograf:
1980.
fotografija.

Viktor Hrdinović
Radovi u sklopu
projekta
fotografija.

Uroš Tešović
Mala kompozicija
1956-1957.
foto.

Zdenko Radičević
Početak
1950.

Vladimir Dragić Trstenjak
Promocija
1971.
foto.

Nino Cvetković
Album Čakav
1996.
fotografija.

FILM rodni identitet / autoreferencijsnost / autogene
fotografije / naslikajte... / INSTALACIJA / industrijska arhitektura / OBJEKT / muzičke / Riječka kulturna identitet...

Grafički dizajn kataloga treba biti u službi vjerodostojne prezentacije sadržaja. Dizajnom se komunicira koncept, dizajn je odraz stila i etike kojom je započeta priča o vrijednom digitalnom proizvodu opravdanom nagradom Hrvatskoga muzejskog društva za najbolje ostvarenje u kategoriji za realizirani Dokumentacijsko-informacijski program u 2013. godini.

Popis literature

Art & Architecture Thesaurus® Online [pristupljeno 2016-06-16]. Dostupno na:
<http://www.getty.edu/vow/AATFullDisplay?find=visual+works&logic=AND¬e=&page=1&subjectid=300191086>

Enciklopedija likovnih umjetnosti, svezak IV. Jugoslavenski leksikografski zavod, Zagreb, 1966.

Međunarodne smjernice za podatke o muzejskom predmetu: CIDOC-ove podatkovne kategorije // Vijesti muzealaca i konzervatora / ur. A. Grant et al. Hrvatsko mujejsko društvo, 1999. prilog 1-4.

Panofsky, Erwin. Meaning in the visual arts. Penguin Group, London, 1993.

Šojat-Bikić, Maja. Croatian digital initiatives. // CIDOC Newsletter / ur. Maja Šojat-Bikić. CIDOC, 1, 2008. 13-16.

Šojat-Bikić, Maja. Modeliranje digitalnih zbirki i digitalnih proizvoda: sadržajno-korisnički aspekt komuniciranja kulturne baštine u digitalnom obliku / ur. Višnja Zgaga. Muzeologija 50, Mujejski dokumentacijski centar, Zagreb, 2013.

Što je mujejski katalog / ur. Snježana Raovanlija Mileusnić. Mujejski dokumentacijski centar, Zagreb, 2013.

Šuvaković, Miško. Pojmovnik suvremene umjetnosti. Horetzky, Zagreb; Vlees & Beton, Ghent, 2005.

Zrilić, Diana. Kad se male ruke slože. // Formalno↔Angažirano, izložba iz zbirke MMSU / ur. Branko Franceschi. Muzej moderne i suvremene umjetnosti, Rijeka, 2008. 80-95.

Internetski izvori:

www.digitisingcontemporaryart.eu

www.europeana.eu

<http://www.getty.edu>

<http://www.zbirka.mmsu.hr>

Sudionici 1. skupa muzejskih dokumentarista, Rijeka 2013.

Br.	Ime	Prezime	Ustanova	Grad	e-mail
1	Ema	Aničić	Muzej grada Rijeke	Rijeka	anicic.ema@gmail.com
2	Slobodanka	Antičić	Arheološki muzej u Splitu	Split	slobodanka.anticic@armus.hr
3	Milvana	Arko - Pijevac	Prirodoslovni muzej Rijeka	Rijeka	milvana@prirodoslovni.com
4	Nataša	Babić	Hrvatski muzej turizma	Opatija	natasa.babic@hrmt.hr
5	Maja	Balaš	Galerija likovnih umjetnosti	Osijek	maja.balas@gmail.com
6	Jelena	Balog Vojak	Hrvatski povijesni muzej	Zagreb	j.balog@hismus.hr
7	Silvija	Banić		Zadar	banic.silvija@gmail.com
8	Jadranka	Belevski	Muzej antičkog stakla u Zadru	Zadar	jbelevski@mas-zadar.hr
9	Antonio	Blaži	Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti	Zagreb	ablazi@hazu.hr
10	Tatjana	Brlek	Muzeji Hrvatskog zagorja - Muzej „Staro selo“	Kumorovec	mss@mhz.hr
11	Denis	Bučar	Muzejski dokumentacijski centar	Zagreb	dbucar@mdc.hr
12	Iva	Ceraj	Hrvatski muzej arhitekture HAZU	Zagreb	iceraj@hazu.hr
13	Vesna	Dakić	Tehnički muzej	Zagreb	vesna.dakic@tehnicki-muzej.hr
14	Jasna	Damjanović	Muzeji otoka Brača - Centar za kulturu Brač	Nerežišća	centar.za.kulturu.brac@st-t-com.hr
15	Antonija	Dejanović	Muzej za umjetnost i obrt	Zagreb	antonija.muo@gmail.com
16	Lada	Dražin - Trbuljak	Muzejski dokumentacijski centar	Zagreb	ldrazin@mdc.hr
17	Vlatka	Filipčić Maligec	Muzeji Hrvatskog zagorja	Gornja Stubica	vlatka.maligec@mhz.hr
18	Mira	Francetić Malčić	Hrvatski muzej naivne umjetnosti	Zagreb	mira.francetic@hmnu.org
19	Markita	Franulić	Tehnički muzej	Zagreb	markita.franulic@tehnicki-muzej.hr
20	Miljenka	Galić	Arheološki muzej u Zagrebu	Zagreb	mgalic@amz.hr
21	Vladimira	Glasnović	Hrvatska radiotelevizija	Zagreb	vladimira.glasnovic@hrt.hr

22	Ivana	Golob		Rijeka	ivana.golob@gmail.com
23	Nikolina	Hrust	Umjetnički paviljon u Zagrebu	Zagreb	nhrust@gmail.com
24	Nadica	Jagarčec	Muzeji Hrvatskog zagorja - Dvor Veliki Tabor	Desinić	dvt@mhz.hr
25	Ivana	Katušić	Strossmayerova galerija starih majstora HAZU	Zagreb	katusic.ivana@gmail.com
26	Daniela	Kontić - Strojan	Muzej grada Trogira	Trogir	daniela@muzej-grada-trogira.hr
27	Borut	Kružić	Prirodoslovni muzej Rijeka	Rijeka	borut@prirodoslovni.com
28	Tihana	Kušenić	Muzeji Hrvatskog zagorja - Muzej „Staro selo“	Kumorovec	craftattract@mhz.hr
29	Ana	Kuzman	Prirodoslovni muzej Dubrovnik	Dubrovnik	ana.cucevic@gmail.com
30	Marija	Lazanja Dušević	Muzej grada Rijeke	Rijeka	marija.lazanja@muzej-rijeka.hr
31	Vesna	Lovrić Plantić	Muzej za umjetnost i obrt	Zagreb	vesna.lovric.plantic@muo.hr
32	Lana	Majdančić	Muzeji Ivana Meštrovića - Atelijer Meštrović	Zagreb	lana.majdancic@mestrovic.hr
33	Ivona	Marić	Muzejski dokumentacijski centar	Zagreb	imaric@mdc.hr
34	Luka	Maroević	Link2 d.o.o.	Zagreb	web@link2.hr
35	Petra	Marincel	Gradski muzej Varaždin	Varaždin	petra.marincel@gmv.t-com.hr
36	Helena	Martinac	Muzej grada Kaštela	Kaštel Lukšić	helena.martinac@gmail.com
37	Damir	Matošević	Zavičajni muzej grada Rovinja	Rovinj	damir.matosevic@muzej-rovinj.hr
38	Ivo	Mataija	Ris d.o.o.	Rijeka	ivo.mataija@ris.hr
39	Petra	Milovac	Muzej za umjetnost i obrt	Zagreb	petra.milovac@gmail.com
40	Dragana	Moravec	Dubrovački muzeji	Dubrovnik	dragana.moravec@dumus.hr
41	Sanja	Nekić	Školski muzej	Zagreb	snekip@hsmuzej.hr
42	Dubravka	Osrečki Jakelić	Muzej za umjetnost i obrt	Zagreb	dubravka.osrecki.jakelic@muo.hr
43	Anita	Pain Gadža	Muzeji Hrvatskog zagorja - Muzej „Staro selo“	Kumorovec	mss@mhz.hr

44	Ana	Petković	Kabinet grafike HAZU	Zagreb	apetkovic@hazu.hr
45	Marin	Pintur	Hrvatski muzej turizma	Opatija	marin.pintur@hrmt.hr
46	Josip	Popovčić	Muzej Turopolja	Velika Gorica	jpopovcic@muzej-turopolja.hr
47	Snježana	Radovanlja Mileusnić	Muzejski dokumentacijski centar	Zagreb	sradov@mdc.hr
48	Jelena	Rubić-Lasić	Ministarstvo kulture Republike Hrvatske	Zagreb	jelena.rubic-lasic@min-kulture.hr
49	Tea	Rosić	Gradski muzej Crikvenice	Crikvenica	kustos@mgc.hr
50	Nina	Sivec	Tiflološki muzej	Zagreb	nsivec@tifloloskimuzej.hr
51	Jadranka	Sulić Šprem	Prirodoslovni muzej Dubrovnik	Dubrovnik	jadranka.sulic@gmail.com
52	Svetlana	Sumpor	Hrvatski muzej naivne umjetnosti	Zagreb	svjetlana.sumpor@hmnu.t-com.hr
53	Maja	Šeparović Palada	Muzeji Ivana Meštrovića - Galerija Meštrović	Split	maja.separovic@mestrovic.hr
54	Zdenka	Šinkić	Hrvatski povijesni muzej	Zagreb	z.sinkic@hismus.hr
55	Jasmina	Tunjić	Hrvatska radiotelevizija	Zagreb	jasmina.tunjic@hrt.hr
56	Filip	Turković - Krnjak	Gliptoteka HAZU	Zagreb	fturkovic@hazu.hr
57	Tihomir	Tutek	Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja	Rijeka	tihomir@ppmhp.hr
58	Iva	Validžija	Muzejski dokumentacijski centar	Zagreb	ivalidzija@mdc.hr
59	Irena	Vidošević	Muzej Prigorja	Sesvete	irena.vidosevic@muzejprigorja.hr
60	Katarina	Zenzerović	Arheološki muzej Istre	Pula	katarina.zenzerovic@ami-pula.hr
61	Goran	Zlodi	Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu	Zagreb	gzlodi@ffzg.hr
62	Diana	Zrilić	Muzej moderne i suvremene umjetnosti	Rijeka	diana.zrilic@mmsu.hr
63	Dominik	Žanić	Muzej grada Kaštela	Kaštel Lukšić	dominikzanic@yahoo.com
64	Doroteja	Živčec	Muzejski dokumentacijski centar	Zagreb	dzivcec@mdc.hr

Sudionici 2. skupa muzejskih dokumentarista, Zadar 2015.

Br.	Ime	Prezime	Ustanova	Grad	e-mail
1	Milvana	Arko - Pijevac	Prirodoslovni muzej Rijeka	Rijeka	milvana@prirodoslovni.com
2	Nataša	Babić	Hrvatski muzej turizma	Opatija	natasa.babic@hrmt.hr
3	Jelena	Balog Vojak	Hrvatski povijesni muzej	Zagreb	j.balog@hismus.hr
4	Jadranka	Belevski	Muzej antičkog stakla u Zadru	Zadar	jbelevski@mas-zadar.hr
5	Kristijan	Crnković	ArhivPRO d.o.o.	Koprivnica	kristijan.crnkovic@arhivpro.hr
6	Ivan	Čondić	Arheološki muzej Zadar	Zadar	icondic@amzd.hr
7	Natali	Čop	Narodni muzej Zadar	Zadar	dokumentacija@nmz.hr
8	Vesna	Dakić	Tehnički muzej Nikola Tesla	Zagreb	vesna.dakic@tehnicki-muzej.hr
9	Antonija	Dejanović	Muzej za umjetnost i obrt	Zagreb	antonija.dejanovic@muo.hr
10	Markita	Franulić	Tehnički muzej Nikola Tesla	Zagreb	markita.franulic@tehnicki-muzej.hr
11	Magdalena	Getaldić	Gliptoteka HAZU	Zagreb	mgetaldic@hazu.hr
12	Nikolina	Hrust	Umjetnički paviljon u Zagrebu	Zagreb	dokumentacija@umjetnicki-paviljon.hr
13	Josip	Karamatić	Gradska galerija Antun Gojak		galerija.agojak@makarska.hr
14	Daniela	Kontić Strojan	Muzej grada Trogira	Trogir	daniela@muzej-grada-trogira.hr
15	Vlasta	Krklec	Muzeji Hrvatskog zagorja	Gornja Stubica	ravnateljica@mhz.hr
16	Borut	Kružić	Prirodoslovni muzej Rijeka	Rijeka	borut@prirodoslovni.com
17	Ana	Kusik	Tehnički muzej Nikola Tesla	Zagreb	ana.kusik@tehnicki-muzej.hr
18	Tihana	Kušenić	Muzeji Hrvatskog zagorja - Muzej „Staro selo“	Kumorovec	craftattract@mhz.hr
19	Ana	Kuzman	Prirodoslovni muzej Dubrovnik	Dubrovnik	ana.cucevic@gmail.com
20	Marija	Lazanja Dušević	Muzej grada Rijeke	Rijeka	marija.lazanja@muzej-rijeka.hr
21	Petra	Marincel	Gradski muzej Varaždin	Varaždin	petra.marincel@gmv.hr
22	Robert	Maršić	Arheološki muzej Zadar	Zadar	robertmarsic@net.hr
23	Helena	Martinac	Muzej grada Kaštela	Kaštel Lukšić	helena.martinac@gmail.com
24	Mikica	Maštrović	Nacionalna i	Zagreb	mmastrovic@nsk.hr

			sveučilišna knjižnica		
25	Tamara	Nikolić Đerić	Etnografski muzej Istre	Pazin	tnikolicdjeric@gmail.com
26	Mirta	Pavić	Muzej suvremene umjetnosti	Zagreb	mirta.pavic@msu.hr
27	Marin	Pintur	Hrvatski muzej turizma	Opatija	marin.pintur@hrmt.hr
28	Nikolina	Rusac	Etnografski muzej Istre	Pazin	nrusac@gmail.com
29	Boris	Sadilek	Ministarstvo unutarnjih poslova RH, Muzej policije	Zagreb	bsadilek@mup.hr
30	Jadranka	Sulić Šprem	Prirodoslovni muzej Dubrovnik	Dubrovnik	jadranka.sulic@gmail.com
31	Zoran	Svrtan	Muzej za umjetnost i obrt	Zagreb	zoran.svrtan@muo.hr
32	Indira	Šamec Flaschar	Strossmayerova galerija starih majstora HAZU	Zagreb	sgallery@hazu.hr
33	Maja	Šeparović Palada	Muzeji Ivana Meštrovića - Galerija Meštrović	Split	maja.separovic@mestrovic.hr
34	Zdenka	Šinkić	Hrvatski povijesni muzej	Zagreb	z.sinkic@hismus.hr
35	Tihomir	Tutek	Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja	Rijeka	tihomir@ppmhp.hr
36	Marina	Višić	Hrvatski prirodoslovni muzej	Zagreb	marina.visic@hpm.hr
37	Sašo	Zagoranski	Semantika d.o.o.	Sp. Duplek (SLO)	
38	Katarina	Zenzerović	Arheološki muzej Istre	Pula	katarina.zenzerovic@ami-pula.hr
39	Goran	Zlodi	Link2 d.o.o.	Samobor	gzlodi@link2.hr
40	Dominik	Žanić	Muzej grada Kaštela	Kaštel Lukšić	dominikzanic@yahoo.com

